

ANNIE BESANT

VILÁGUNK ÁTALAKULÁSA

I. RÉSZ

E nyolc előadását Annie Besant 1909 nyarán tartotta Londonban\

Angolból fordította: R.Á-né, 1917.

Kiadja

a Magyar Teozófiai Társulat Besant-alosztálya

A magyar fordítást átnézte Rózsaffy Dezső dr.

Tartalom.

- I. Holtpont a vallásban, tudományban és művészetben
- II. Jólét és nyomor szemtől-szemben
- III. Új utak a vallás tudomány és művészet haladásában
- IV. A testvériség elvének alkalmazása társadalmi állapotainkra
- V. Az eljövendő faj
- VI. Az eljövendő Krisztus
- VII. A szélesebb körű öntudat és értéke
- VIII. A teozófia feladata a jövő civilizációban

I. ELŐADÁS.

Holtpont a vallásban, tudományban és művészetben.

Ha a dagály alkalmával a tengerparton állunk és figyeljük az egymásután loccsanó hullámokat, úgy vesszük észre, hogy minden hullám az előtte levőnél kissé tovább halad, hogy azután megroppanva az utána következőnek adjon helyet. Ebből képet alkothatunk magunknak az emberi fajok fejlődéséről. Ha az ár törvényszerűségét figyeljük, azt is észre fogjuk venni, hogy nem a legfeltűnőbb hullám fut legmagasabbra. A habzó, a parti kavicsokra gördülő hullám, amely földobja a vizet, visszaesik a partra és ritmikusan zúgva megtörik – ez a hullám már majdnem véget ért, pályáját befutotta. De ha ügyelünk, észre fogjuk venni, hogy amíg figyelmünket a megtörő hullám hangja és az elenyésző hullám habjai kötötték le, addig mögötte, nesztelenül, alig észrevehetően, más, csupán figyelmes szemmel látható hullám emelkedett, hangtalanul, megtörés nélkül, észrevétlenül. De ez a hullám, amely nesztelenül emelkedik a habok mögött – és a megtört hullámot nyomon követi, messzebbre fog szaladni a homokon, mint amaz.

Ez a mindennapos kép, amelyet minden gyermek, aki valaha tengerparton járt, olyan jól ismer, ábrázolja az evolúció áramlását. A fajok a hullámok és az óceán az emberiség maga; minden nagy hullám, amely időközönként jön – egy-egy faj, az apróbb, közbeeső hullámok az alfajok. Éppen így van ez az emberiséggel is. Midőn egy alfaj hulláma elérvén legmagasabb fokát, megtörik, mögötte zajtalanul másik emelkedik, amely, miután a megtörő hullám erejét kiadta, uralni fogja a világot. Azoknak, akik élesebben látnak, a hullám taraján megjelenik a hatalmas lény, akit a kor szellemének nevezünk. Lábai a hullámon nyugodnak, fürtjeivel a napsugár játszadozik és hangja olyan, mint a mennydörgés, midőn felkiált: „Íme, új mennyországot alkotok és új földet, amelyen uralkodni fog az igazság”.

Ilyen napokat és ilyen időket élünk mi a jelen korban. Az alfaj hulláma, amelyhez mi mindnyájan, illetve majdnem mindnyájan tartozunk, megtörőben van az idők partján; és a hullám, amely nyomon követi, a leendő fajnak hulláma, azé, amely az új mennyországnak és új földnek lesz lakója: a születendő faj, amely most lesz soron, hogy ezen változékony földet uralja. Sok-sok. századon, sőt évezreden át az evolúció lassú menete csendesen, alig észrevehetően halad, majd hirtelen változás áll be. A haldokló és újszülött faj felváltják egymást. Átmeneti kor ez, amelyben minden haladás gyors, a katasztrófák gyakoriak, hirtelen változásokat érezhetünk és az emberek egy év alatt többet fejlődnek, mint őseik talán száz esztendőn keresztül. Ilyen átmeneti korszakban van a világ jelenleg ismét. Mögöttünk századok hosszú sorozata, amelyeken keresztül a nagy Arya-néptörzs egyik emberhullámot a másik után bocsátotta ki. Egymást követő áramlatokban végigsöpörvén Ázsiát és Európát, egyik a másik után emelkedett, fejlődött, uralkodott, majd elbukott. Az alfaj egész tartama alatt a világ rendületlenül, nyugodtan, minden nagyobb zavar és rázkódtatás nélkül halad változékony pályáján. Ezután megint eljön az idő, midőn új alfajnak kell keletkeznie, a régi elenyészik és más követi.

Ha most körülnéznek, minden oldalon a haldokló korszak jeleit láthatják; egyrészt eszmékkel találkoznak, amelyek elérték azon pontot, amelyen nem haladhatnak tovább a régi mederben, a régi rendszerben, és azért ezt holtpontnak mondhatjuk; másrészt a különböző eszmék és tevékenykedések legfontosabb ágaiban rohamos fejlődést észlelünk. A változások, amelyeket közülünk az idősebbek láttak, igazán csodálatosak. Egyik a másikat éri és mindannyi nagyszerűbb az előtte valónál, míg végre úgy látszik, mintha az egész társadalom sebesen, szünet nélkül rohanna előre úgy, hogy az ember kérde: milyen eszméket, milyen fejlődést hozhat a jövő, és minek a hírnöke mindez?

Ilyen korszak természetesen nem első ízben fordul elő az emberiség történetében. Tekintsünk vissza arra az időre, midőn a teuton fajt megelőző alfaj hatalmának tetőpontján volt és látni fogják, milyen forrongásban volt az emberek lelkülete akkor. Ezen időszakba esik Annak születése, kit nyugaton Krisztus neve alatt ismerünk. Gyors átalakulásokkal, feltűnő és hirtelen változásokkal teli korszak volt ez, mint a miénk. És ha ama kor népeinek azt mondták volna, mint én most mondom önöknek: a világtörténelem nagy átalakuló korában élünk, az uralkodó faj elérte hatalmának tetőpontját és ezután elkerülhetetlenül, föltétlenül következik a lassú hanyatlás, ha azon kor népeinek azt mondták volna, hogy egy hatalmas Tanító fog közéjük jönni, aki forrongásba fogja hozni a világot és szinte alapjaiban át fogja alakítani a civilizációt, aki a vallás jellegét a világ lefeléhaladottabb fajaihoz fogja szabni, aki egészen más etikai törvényeket fog fölállítani úgy, hogy ami ezelőtt megvetés tárgya volt, az erény lesz és amit azelőtt lenéztek, a szentség legmagasabb fokát fogja képviselni – ha ama kor népeihez ilyen szavakat intéztek volna, mint álmodozót kinevették, vagy mint bolondra újjal mutattak volna. Mert hát miért is változtatna a világ megállapodott szokásain és miért keresne új és járatlan utakat? Pedig voltak sokan, akik érezték a közelgő változást, voltak próféták, látnokok, akik egy eljövendő királyságról és egy eljövendő Tanítóról beszéltek és olyan átalakulásokról, amelyek a világ képét meg fogják változtatni. De mit használ a visszatekintés azokra a régmúlt időkre, ha a jelenben ismét egykori elődeink elvakultságába esünk. Az emberek e két ezredév alatt több bölcseséget tanulhattak volna, valamivel több belátást nyerhettek volna, és akkor a hanyatló kor jelei nyilvánvalóbbak lennének előttünk, mint Róma hanyatló korában elődeinknél.

Amaz időkben is beszéltek a változásokkal teli jövőről, amelyben egy nagy Tanító fog megint megjelenni, és új korszak fog megnyílni, új mennyország és új föld alakulni. Tehát ilyen átmeneti korban élünk most. És bár önök közül is többen azt mondják, mint hajdanában, hogy álmodozó vagy bolond vagyok, mindamellettt igyekezni fogok ama jelekről szólni, amelyekből megítélhetik, vajon nem állunk-e nagy átalakulások küszöbén? Napjainkban, mint a régmúlt napokban, nem fog-e a világ ismét új képet ölteni és a földön nemesebb faj élni és uralkodni? Számptalan jel mutat a hanyatló korra, és számptalan jele van egy új kor hajnalhasadásának. Ha a szürkületen keresztül megpillantjuk a pirkadás első halvány sugarait, ó! akkor ne törődjünk azzal, hogy éj vesz még körül, mert a sötétség nemsokára szétoszlik és mi, a nappal gyermekei, látni fogjuk a napkeltét.

Feladatunk elsősorban megvizsgálni, vajon ha körültekintünk a vallás, tudomány és művészet világában, mondhatjuk-e, hogy a régi rendszer szerint már nem haladhatunk tovább; hogy széthull

kezünkben, új eszméink kifejezésére nem használhatjuk többé és reményt nem nyújthat számunkra a jövőre. Mindén oldalon a bizonytalanság érzése uralkodik, olyan érzés, amelyet szinte aggódnak nevezhetnénk, lázas kutatás az igazság után, szilárd talaj keresése, amelyen megpihenhetnénk torzalkodásaink, kétkedésünk és hitetlenségünk közepette.

I. Vallás.

Milyen szerepet tölt be ma a vallás? Már régidő óta romboló erők dúlják, és a kor vallásos érzületét aláaknázzák. Ha vallásról lesz szó, mindig a nyugati vallásokat értem, bár kimutatható, hogy a világ más részeiben is – ha nem is ilyen szembeszökően – szintén ilyen erők dúlnak, és ott is bizonyos mértékben hasonló eredményeket hoztak létre. Hogy ne csak tőlem, teozófustól, hallják ezen állításokat, hanem más is bizonyosságot tegyen önök előtt ama nehézségekről, amelyekkel a vallásos világ jelenleg küzd – és mivel figyelmüket ama romboló hatásokra fölhívtam, amelyek aláásták a vallást – püspökök és papok olyan írásaival fogom megerősíteni az általam érintendő legfontosabb pontokat, amelyek közkezen forognak és bárki által elolvashatók. E dúló erőknek különösen három válfajára célok; mindegyik romboló, és az alkotó erők hiánya a hanyatló kor egyik jele.

Mint jól tudják, az első aknamunkát a kereszténység ellen a tudomány vezette, midőn az ú. n. magasabb kritika szempontjából szétszedte a vallási iratokat és okmányokat, amelyeken a történelmi kereszténység felépült. Ez odáig fejlődött, hogy nemrég a római katolikus egyház feje e kutatások egész irányát kárhoztatta. A „magasabb kritika” valamint az egyháztörténetnek szigorú történelmi alapon való tanítása, korunk boncoló, bíráló, búvárkodó szellemének eredménye, kárhoztattak és tanításuk a római katolikus egyház intézményeiben eltiltatott. A történelmi bírálat egyházi átokkal sújtott, és ami * a lehető legrosszabb politika, – majdnem egészen elzárattott azok előtt, akik hivatta lesznek a jövő nemzedéket tanítani. Csoda-e hát, ha csak külsőségekből ítélik meg. Mert ott, ahol a vallás lényegét hatalom, könyvek, hagyományok és történelmi tények képezik, azt tapasztaljuk, hogy az ősrégi okmányok régi értéküktől meg vannak nyirbálva; azt tapasztaljuk, hogy az ihlet korlátolt és a lélek helyett szavakhoz van kötve, és így nem állhat meg a tudomány kritikája előtt. Egyik erősséget a másik után kénytelenek a közlő árral szemben föladni, mint a gyermekek homokvárait. Milyen csüggesztő és lehangoló volna, ha a vallás lényegét csak könyvek és szavak tennék és nem hatná át az emberben élő isteni lélek, amelyet semmiféle kritika sem dönthet meg, mert minden eszme és minden kritika tőle származik.

Ha ezután a másik romboló erőt keressük, amely a vallás népszerűségét aláasta – a régészeti kutatásokban fogjuk azt föltalálni; ráakadhatunk továbbá az összehasonlító mitológiában, amely ezen kutatások eredményéből jött létre. Kiásott régi városok, könyvtárak, sírok – mind föltárták hosszú éveken keresztül rejtve maradt titkaikat, amelyekből aztán fegyvert kovácsoltak a nyugati vallások ellen. Évszámokkal nem törődve, századokat évezredeké nyújtottak; archeológia, geológia és mindenmű régészet, rég kihalt emberfajok tanulmányozása, mind egyazon eredményt hozták létre, szinte megingatva amaz alapot, amelyet – bár tévesen – a vallás fundamentumának gondoltak. Mindezen aknamunka, bomlás és örökösen bírálgató szellemből kétség és bizonytalanság, sőt hitetlenség származott; igazi tudás helyett csak remény, eleven hit helyett csupán vágyódás. De a vallás kisebbszerű kérdéseivel, amelyek a megsemmisítő kritika előtt meg nem állhatnak – az okoskodás olvasztókemencéjébe kerültek azok az eszmék is, amelyek a vallás középpontját alkotják. Maga az istenfogalom is vitatkozás tárgya lett; érveltek és okoskodtak, míg Istenről az egész fölfogás teljesen megváltozott. Ugyan ki törődik a mai világban Buttler „Analógiájá”-val? Avagy ki töltene idejét mostanában Paley „Evidenciái” tanulmányozásával? Ezek idejüket múlták, nem foglalkozván a jelenkor kérdéseivel; mert a vallást is érintette már az evolúció eszméje és az Istenség fogalma sem kerülhette el ezen gondolatkör átalakító hatását. Világi fejtegetések nem vezetnek célhoz és hiába halmozunk föl érveket, amíg Istent csak külsőségekben és nem önmagunkban, a bennünk lakozó lélekben keressük, ezen okoskodásokból legfeljebb csak józan lehetőségeket nyerünk. A különálló egyetemes Istenség fogalma lassanként elmosódik. A mechanisztikus fölfogás, mintha Isten a világ- egyetemet egy

gépezet módjára hozta volna létre, mindinkább háttérbe szorul és kénytelen ama nemesebb és fennköltebb gondolkodásnak tért engedni, amely szerint Isten nem egy különálló Teremtő, hanem az egész mindenséget áthatja, és mindennek a lelke, mert Ő az élet maga. De ez nem az egyetlen kérdés, amelynek megfejtését a vallástól várjuk. A mindenségben és az emberben föltalált Istenségén kívül még más is szükségeltetik, és ez abban a nagy igazságban van, amelyet egy keleti szent iratban olvashatunk: „Én e világ- egyetemet Önmagamból alkottam, és változatlan maradtam.” Ez új gondolatmederbe vezet és kiragad az okoskodások megsemmisítő tömkelegéből, amelynek példáival fentebb foglalkoztunk.

A keresztény fölfogás más vonalán is sok zavart és nehézséget találunk manapság. Legyen szabad rámutatnom egy érdekes cikksorozatra, amely a „Hibbert Journal”-ban jelent meg és a jelenkor kérdéseivel foglalkozik. Az egyik fejezetnek szokatlan címe van és e cím megjelöli a választat, amelyre ma már annyian jutottak: „Jézus vagy Krisztus?” ez az egyik cikknek címe; nem „Jézus Krisztus”, nem „Jézus és Krisztus”, hanem „Jézus vagy Krisztus?” Mi sem volna természetesebb ennél, ha teozófus tollából származnék, de nem teozófus, hanem keresztény pap írta ezt, aki bámulatos őszinteséggel és bátorsággal ismeri be a nehézségeket, amelyekkel mindenki szemben találja magát, ha egyrészt a szellemi ideállal, másrészt az emberrel foglalkozik. Kérdi, vajon az igények kivel szemben támasztattak, a szellemi ideállal szemben, amelyre ideiglenesen a Krisztus szót alkalmazták – avagy Jézussal szemben; azután foglalkozik a nehézségek egész sorozatával (és sokan önközül jól tennék, ha e cikket egész terjedelmében elolvasnák), és rámutat, hány helyen találkozunk korlátolt fölfogással az új testamentumban. Az akkori kor szelleme tükröződik e nézetekben, amelyek ellentmondanak ama a fölfogásnak, hogy „Deum verum de Deo vero.” Kimutatja, hogy „az adós és hitelező” szigorú és kegyetlen törvényét a hegyi beszéd nem kárhoztatja és az Úrnak tulajdonított szavakban nem találunk e törvények reformálására vonatkozó buzdításokat. „Feltétlenül Jézusnak tulajdoníthatók azonban ama szabályok, amelyek az esküre és az engedelmségre vonatkoznak, és a kereszténység nagyjában mégis nyíltan megszegte ezeket egész történetén keresztül.” Ezután szól ama fölfogásról, amely a férfi és a nő között fennálló viszonyról van elterjedve; többi között: „igazságtalan elv az, amely szerint a női nem alsóbbrendű a férfinemnél ez az elv „végtelen szenvedést hozott az emberiség egy részére”. Végül kijelenti, hogy elkerülhetetlenül ama következtetésre kell jutnunk, hogy Jézust Krisztussal azonosítani annyi, mint „Istent olyan lénynek föltüntetni, aki mindenható ugyan, de mégis korlátolt hatalommal bír; mindentudó, de mindazonáltal hiányos ismeretei vannak; végtelenül jó, de mégsem hajlandó isteni tudásának még részét sem az emberre ruházni ... ezt talánynak nevezni a szavakkal való visszaélés volna – ez nem talány, hanem egyszerű ellenmondás”. Ha így írhat egy pap olyan kiadványban, amely csaknem kizárólag tanult emberek kezén forog, elképzelhető mily óriási nehézségekbe ütköznek manapság ezen eszmék.

Lehetetlen, hogy ilyen kérdések sohase találjanak megoldásra és hogy örök kérdések maradjanak, amelyekre feleletet sohasem kapunk; kell, hogy a kereszténység megfejtse a talányt és rájöjjön, hogy ama csodálatos egyéniségben tényleg volt isteni megnyilatkozás, mint azt az emberek remélték, és hogy van válasz, bár az ortodox hit még eddig nem érett meg arra, hogy ezt a választ megadhassa. Mármost ha a szó szoros értelmében vett vallásról áttérünk az erkölcs tág terére, amely a vallással olyan szoros kapcsolatban van, feltűnik, milyen nehéz a helyzet a jelen korban. Azóta Londonban megtartották az „Erkölcsei Nevelés Kongresszusát” és erre nem kevesebb, mint huszonkét európai állam küldte el legkiválóbb képviselőit. Minden oldalról rendkívüli érdeklődést tanúsítottak a nevelés eme kérdése iránt, nemcsak vallási, hanem világi szempontból is. Ez egyike a jelen kor legfontosabb szociális kérdéseinek, amelyet a társadalomnak meg kell oldania: vallási alapra legyen-e fektetve az erkölcs és a vallás által szentesítve, avagy megállhat-e önállóan is, a vallástól elkülönítve? Manapság az általános vélemény az utóbbi felé hajlik, t.i. hogy a vallás hozzájárulását mellőzve, az erkölcsöt független alapra kell fektetni. Az „Erkölcsei Nevelés Kongresszusán” ezt a kérdést igen erélyes alakban tették fel. A Hibbert Journal idevágó számában ismét rövid, de velős cikket találunk, amely ezen kérdéstről és a nevelésnek a valláshoz való viszonyáról szól; az író itt egy beszédről emlékezik meg, amely a „Nevelés Kongresszusán” hangzott el, és a gyermekneveléssel foglalkozik; kijelenti, hogy a

gyermeket „a vallást megillető tiszteletre” kellene tanítani; amellet „ki kellene őket oktatni arra, hogy Istent leginkább olyan módon tisztelhetik, ha kötelességét mindegyik lelkiismerete- és értelméhez mérten végzi”. Ez állítás jelentősége vagy jelentéktelensége két tényezőtől függ, és ezek: lelkiismeret és értelem. Ha a lelkiismeret nincsen fölvilágosítva, akkor azok a fiúk és leányok, kik ezt a lelkiismeretet követik, nem sok hasznos dolgot fognak végezni az emberiség javára, ha majdan felnőnek. A felvilágosult lelkiismeret alapja az államnak, míg az ellenkező az emberiséget mindennemű bűnbe sodorhatja. Az inkvizítor lelkiismeretét követte akkor, midőn az eretneket kópádra huzattá és máglyára hurcolta. A lelkiismeretét követte Laud, mikor üldözte, kínoztá, megcsönkította a puritánokat, kik nem akartak előtte meghajolni. A legnagyobb bűnököt követte el a lelkiismeret nemzetek és egyesekkel szemben, azért előbb fel kell világosítani, mielőtt biztonssággal követni lehetne.

És így van az értelemmel is. Ha az értelem művelt, fejlett, fölvilágosult, az ilyen értelmet csakugyan követni lehetne az élet ösvényén; de az az értelem, amely gyakorlatlan a logika és a helyes gondolkodás törvényeiben, olyan oktalan lehet, mintha nem is neveznék értelemnek. Nem elég tanítani, hogy az emberek lelkiismeretüket és értelmüket kövessék anélkül, hogy előbb a lelkiismeretüket fölvilágosítsanak és értelmüket kiművelnék.

Lássuk, hogyan lehetséges ez. A múltban nagyrészt a vallás foglalkozott vele. Vajon a társadalom képes lenne-e az erkölcsöt a vallás mellőzésével tanítani? Nehézségekkel mindenesetre találkozunk itt, és a tasmániai püspök igen bátran fölhívta az angol birodalom figyelmét azokra. Kimutatja, hogy az Ó-testamentum nem olyan könyv,

mely egész terjedelmében alkalmas volna a keresztény gyermek erkölcsi nevelésénél való használatra. Kérdi, vajon lehet-e az Ó-testamentumot ilyen irányban használni? és a válasz tagadó. Kimutatja, hogy az Ó-testamentumban találhatunk ugyan magasztos erkölcsi részleteket és nagyszerű erkölcsi inspirációt, de csak válogatás útján, ha ezen ókori írásokat lelkiismeretesen és helyes ítélőképességgel bíráljuk. Püspök létére elég bátorsága van kijelenteni, hogy az Ó-testamentum egész terjedelmében nem alkalmas arra, hogy a gyermeknevelésben helyet foglaljon.

Még a gondos kiválogatás, kiküszöbölés sem vezethet helyes eredményre. De lehet-e a gyermeket sikeresen erkölcsre oktatni a vallás igénybevétele nélkül? Hajlandók vagyunk elismerni, hogy az erények bizonyos részét a vallás szentesítése nélkül is lehet tanítani, de nem azokat, amelyek a jelen – mondhatnánk – versengés- és küzdelemmel tele kornak kedvenc erényei. Arra lehet a gyermeket tanítani, hogy megfontolt, takarékos és pontos legyen; meglehet tanítania szerzőképesség megbecsülésére és a jövőről való gondoskodás kötelességére. Effajta erényeket lehet tisztán un. materialisztikus alapon tanítani. Egy figyelemreméltó és szellemes cikk: „A jövő társadalom lelkiismerete” szerint, bizonyos ódivatú vonásokat, amelyeket hajdan erényeknek tekintettek, most általánosan hibának tartanak. Például, a kellő ellenállás hiányát most gyávaságnak minősítik; a szerénységet ma gyöngeségnek tartják; aki nem gondoskodik a holnapról, azt meggondolatlanoknak mondják; aki nem világias, azt egy bizonyos szentimentalizmussal vádolják. Ez mind teljesen igaz. De hogyan tanítanak azon erényeket, amelyek mind ez ideig a vallásban gyökereztek, olyan erényeket, amelyek nélkül egy állam sem tarthatná fönn magát? Mert a rafinált önzés alapján nem lehet a polgári erényeket tanítani. Ez olyan pont, amelyet a fiatalság egyik tanítójának sem volna szabad szem elöl tévesztetni. Önfeláldozás, könyörületesség, a készség másokért tűrni, átvenni a gyöngék terhét az erősebb vállakra, érezni, hogy a kötelesség fontosabb minden jognál és hogy az önfeláldozás éltetőbb az önvédelemnél, mind ezen erényeket hogyan lehetne önző alapon tanítani?

Ezt vitattam én is régente, és abban az időben, midőn szkeptikus voltam, kimutatni igyekeztem, hogy az embereket lehet önfeláldozásra és önmegtagadásra nevelni, ha a bennük lakozó ember- szeretetre és fajuk iránt való kötelességérzetre apellálunk; de éppen azon esetekben, mikor az erényre legtöbb szükség volna, leginkább marad az efféle felhívás eredménytelen. Szívéhez szól a nemeslelkűnek, de a többség nem nemeslelkű; szívéhez szól az önzetlennek és bátornak, de a többség közepes bátorságú és önzetlensége igen korlátolt; szívéhez szól mindazoknak, akik nincsenek reá utalva, de hidegen hagyja azokat, kik leginkább nélkülöznek. Elmennének-e vajon a milliomoshoz, aki számtalan család romlása árán szerezte óriási vagyonát, hogy néki az önfeláldozás gyönyörűségéről és az

önmegtagadás nagyszerűségéről beszéljenek? Az önző emberek azt felelnék: „Miért áldoznám föl magamat a jövőért?” vagy mint egy szellemes francia kifejezte: „Mit tett a jövő nemzedék én értem, hogy magamat a jövő nemzedékért föláldozzam?” Azt mondhatjuk erre, hogy ez aljas, önző gondolkodás. Tényleg az; de hát ezek azok az emberek, akiknek az erkölcsi erő kényszerítő hatására van szükségük. Vajon hol lehet ezen erőt megtalálni? Mert önfeláldozás nélkül egy társadalom sincs biztonságban; ha az alantasak nincsenek önmegadással a hatalma okkal szemben, az egyén a társadalommal szemben, a nemzeti élet, lehetetlen és nincs szilárd társadalmi rend; ezek olyan erények, amelyek a vallásban gyökereznek, nem pedig a közhaszonban, mint tévesen mondták. Egy nemzetre nézve a legnagyobb közhaszon annak megértése, milyen vonatkozásban van egymással a rész és az egész; és ezt csak a vallás tanítja, amely ismeri a magasabb öntudatot, amely az egyént az egészhez kapcsolja; megérteti vele az összetartozandóságot, megérteti vele, hogy nem egyetlen kis földgolyó teremtménye, hanem a mindenség lakója; hogy élete egyetlen, nem pedig egyetlen bolygóhoz tartozó. Ezt csakis a vallás útján és az emberben lakozó isteni lélek által lehet megtanulni. E nélkül semmiféle erkölcsösség sem állhat meg, és végzetes tévedésbe esnek, ha a vallást – vallási rajongók esetleges tévelygése folytán – mellőzik a nevelésnél, amelynek ihletét és éltető erejét csakis a vallás adja meg.

Íme néhány ama problémák közül, amelyekkel a vallások holtpontján, foglalkoznunk kell Tulajdonképpen új vallásos és morális kapcsolatra van szükség. Ezt azonban nem lehet megtalálni felsőbb inspiráció nélkül, amely után az ember jelenleg tapogatózva kutat.

II. Tudomány.

A tudomány nyugaton éppen úgy, mint másutt, nagyjából megfigyelésből, mérlegelésből, mennyiségek felbecsüléséből, különböző vonatkozások értékeléséből áll. A mai tudomány ilyen irányú képessége határozottan mindinkább fogyóban van. Túlfinomult eszközeit, amelyek alig észrevehető milligrammok részecskéit is feltüntetik, nem fejlesztheti tovább. Nincsen kiválóbb vívmány a tudományos műszerek finomságánál, és semmi sem bizonyítja jobban a tudós lelkiismeretes pontosságát. És mégis – mennyire cserben hagyják a műszerek a tudóst! Fokról-fokra mennyivel nehezebbé válnak megfigyelései! Mit tehet az atommal? A vegyész, a fizikus vajon észlelheti és követheti-e az atomot? vagy ellenkezőleg kisiklik észlelésének köréből? A matematikushoz kénytelenek fordulni, hogy az számukra a tudomány kívánalmainak megfelelő atomot létesítsen. Észrevehettük, hogy az atomról szóló végső magyarázatok mind matematikai formulán alapszanak. Az atom nem észlelhető, túl finom, túl parányi, tehát föl nem fogható. Még a kémiai atom is, amely az utolsó fizikai atomnál négy fokozattal alul van, csupán vitatkozás tárgya lehet, mivel nem észlelhető. De az olyan tudomány, amely vitatkozik anélkül, hogy ezen vitatkozás megfigyeléseken alapulna, a szó szoros értelmében nem is mondható tudománynak, noha eddig annak tekintették.

Minden tudományos okoskodásnak megfigyelésen kellene alapulni; és ha ehelyett a tudósok kénytelenek az okoskodást igénybe venni ott, ahol a megfigyelés cserbenhagyja őket, akkor új módszert kell föltalálni és új utakat keresni, amelyen továbbhaladhatnak. Nem állítom, hogy nincsenek ilyen új utak; ezek azonban nem a jelenkor tudományának módszerei és útjai. És itt az a nehézség merül föl, hogy az atom parányi voltánál fogva elillan a tudomány elől. Ha ez igaz – és a kémiánál, fizikánál, valamint nagy mértékben a villamosságánál tényleg így van, úgy azt találjuk, hogy a tudomány különféle ágai határvonalhoz érkeztek, amelyen módszereik csütörtököt mondanak és már nem érzékelhetik ama hullámok finomságát, amelyek a külvilágból feléjük áradnak. A durva sűrű anyagot elhagyták, ezt már meghódították és az övék; de mindazt, ami szubtilis és ritka, nem foghatják föl; mert műszereik, legyenek azok rézből vagy üvegből, sőt az érzékeny tűk sem elég finomak és szubtilisak arra, hogy a további kutatásokra alkalmasak lehetnének.

A tudomány más ágaiban ugyanezen nehézségek merülnek föl. Vegyük például a pszichológiát. Honnan vannak az új pszichológia eredményei, tudósoktól? Szó sincs róla! „Csalók és sarlatánoktól: mesmeristák, – spiritiszták, – teozófusok – és mindazoktól, kiket a hivatalos tudomány lenéz, és

akikről azt állítja, hogy a tudomány körén teljesen kívül állnak. És mégis ezektől kölcsönzik fejtegetéseiket, ezektől kénytelenek a csodálatos, újszerű pszichológiai tényeket venni, amelyek az öntudat fogalmát és az emberi elmében szunnyadó titkos erőket magyarázzák. E fölhalmozott tényeket, amelyeket a tudomány képtelen magyarázni, mindezen illetéktelen emberek szolgáltatják. Csupán újra elrendezni, újra elnevezni képes. A „mesmerizmust” „hipnotizmus”-nak, és a tisztánlátást „autoscopiá”-nak nevezi. De az új elnevezés és osztályozás nem leplezheti ama fontos körülményt, hogy nem rendelkezik olyan elmélettel, amelybe ezen tények beleilleszthetők volnának és nem adhat olyan magyarázatot, amely okszerű összefüggésben csoportosítaná őket. Holtpontra jutott a pszichológia, a kémia, a fizika és az elektrotechnika. Vajon az orvosi tudománnyal hogyan állunk? Az orvosok mind kisebb súlyt fektetnek a gyógyszerekre. Fiatal koromban egy őszinte orvos egyszer bevallotta nekem, hogy némely esetben festett vizet és kenyérgalacsinokat adott olyan embereknek, kikről tudta, hogy többet használ nekik, ha nem vesznek be orvosságot; de mivel mindenáron orvosszert kívántak, kénytelen volt valamit rendelni és így ártalmatlan dolgokat adott nekik. Ez az ötlet azóta terjedt. Az orvosok mind kevésbé bíznak a gyógyszerekben, és mind szélesebb körben vallják, hogy az orvostudomány nagymértékű változáson megy át. Nem tulajdonképpeni teórián alapszik, hanem mint mondják, kísérletezésen. De nem találván meg a helyes utat, amely az egészséghez vezet, kétségbeesésében letért a viviszekció iszonyatos ösvényére, kicsikarni igyekeztén a természettől, gyámoltalanabb gyermekei kínzása révén, ama titkokat, amelyeket különben képtelen fölfedezni. De ez végzetes út, amely távolabb és távolabb viszi az orvosi tudományt az igazi gyógyítás tudományától, és inkább a mérgezés tudományává változtatja; az orvosi tudomány lassanként odafajul, hogy egyik mérget a másikkal ellensúlyozza; úgy, hogy esetleg a kettő között az egészségnek valami nyomorult töredékét nyerhesük. Ha az orvosok olyasmire akadnak, amit nem értenek, azt mondják: „Ó! próbáljuk ki egy állaton; jobb, ha egy állaton kísérletezünk, mint az emberen.” Igen, de ha az állatnál más az eredmény, és ha az, ami az embernek mérgező, az állatnak nem mérgező, akkor ezen kísérletezés eredménye akaratlan, de széleskörű mérgezés volna, amit manapság a szándékos mérgezésekhez sorolhatunk. A fenyegető veszedelem, mellyel a viviszekció jár, talán el fogja riasztani tőle az embereket. Ott van például a beléndekfű; a kecske egészen jól van vele, míg az embert ugyanaz a növény megöli. Ha az emberek – tudni óhajtván, milyen hatással van a beléndek az emberi szervezetre, – előbb kecskén próbálnák ki, igen sok ember esnék áldozatul a kísérletezésnek. Mi történik az elvakult és megtévedt tudomány e nyomorúságos vívmányaival, mindezen szérumok, toxinok és egyebekkel, amelyeket manapság az emberi testbe oltanak? Csökkentik a faj életerejét, gyöngítik az ember ellenálló-képességét a betegségekkel szemben. Nem tagadom, hogy bizonyos időre immunissá lehet az embert tenni lassú mérgezéssel úgy, hogy egy adag mérgező nincs reá hatással. Ezt megtehetjük arzénal például; az emberi test annyi arzént vehet föl, hogy az arzénmérgezésű ember bevehet egy adag arzént anélkül, hogy ez halálát okozná.

Egészségnek mondják ezt? Én azt mondom, hogy betegség és hogy mindezen gyarló módszer csak gyöngíti az emberi test életerejét és számtalan betegség prédájává teszi, miközben néhánytól megmenteni óhajtaná. Az egészséget nem lehet mérgezéssel megszerezni, még olyan óvatos adagolással sem. Az egészséget tiszta életmód, tiszta eleség, erkölcsi önuralom által lehet megszerezni és azáltal, ha vágyaink és indulataink uraivá, nem pedig rabszolgáivá leszünk. Ha vétkes életmódot akarnak folytatni és a vétkes életmód eredményét azon dolgokkal akarják gyógyítani, amelyeket az állatok megkínzott testeiből csikartak ki, akkor azon az úton haladnak, amely a halálba vezet és nem az élethez. Itt tehát ismét holtpontra jutottunk, mert még a viviszekció szószólói is félni kezdenek már bűvarkodásaik eredményétől. A betegség problémáját meg lehet fejteni, de nem ezen az úton.

III. Művészet.

Lássuk a művészetet. Igen sok ember nem képes felfogni, hogy a szépség az emberi nem életében mindennapi életszükséglet és hogyha nem juthat hozzá, hiányzik belőle valami és sem a férfi sem a nő nem egészen az, aminek lennie kellene. Nem arról van szó, hogy valamely szép luxustárgyat bírnunk. Ez olyan szükséglet, amelynek mindennapi kenyerünknek kellene lennie. olyan nemzetek, amelyek a szépséget méltányolni tudják, városaikat széppé, műremekeiket közkinccsé tették; épületeik gyönyörűen arányosak voltak, és mindebből, mi a néptömeg számára mindig hozzáférhető volt, olyan szellemi és formai szépség fejlődött, amely sohasem jöhet létre olyan nemzetnél, amely eltűri, hogy városai csúnyák, a levegő rossz és minden nyilvános emlék szép helyett csúnya legyen. Egy dolog van Indiában, amelyről már gyakran panaszkodtam; önök innen a távolból nem fogják olyan szembeszökőnek találni, mint azt ott találnák. Régente az indiai élete telve volt szépséggel, sőt még most is kinn a falvakban gyönyörű, úgy a férfiak, mint a nők ruházata egyaránt szép, lenge, gyönyörű színezetű. Ha egy indiai parasztasszonyt látunk, amint a mezőkön dolgozik, festői képet nyújt kecsesen omló ruházatának színpompájával; midőn a faluban a kútra megy vizet húzni, az edény, amelyet a fején hord, legyen vert bronzból, rézből avagy agyagból gyúrva, formája mindig gyönyörű, színe pompás. Manapság, mióta a mi civilizációnk Indiára is kihatott, a dolgok lassanként megváltoznak; a növényi festékeket anilin-festékek váltják föl és kő- vagy bádogkannák helyettesítik a pompás edényeket, amelyeket régente használtak. Régente, midőn a faluban lakodalom volt, minden ház hozzájárult az ünnepélyhez gyönyörű edényeivel; ezeket most félrelökik és nyomorúságos bádogedényekkel helyettesítik. Mondhatják, hogy ez csekélység, én azonban biztosítom önöket, hogy igen nagy dolog; mert kiöltni azt a szépérzékét, amely a természettel érintkező életmódból fakad, – a természet mindenütt gyönyörű és a vele való érintkezés szépíti az arcot, alakot és lelket – tehát ezen szép iránti érzékét, amely a hegyekből és patakokból fakad, kiöltni nemzeti veszteség és a nemzet hanyatlását jelenti. Ne gondolják, hogy a mostanában létesülő kertvárosok csupán rajongók pusztá szeszélye, ellenkezőleg bölcs kísérlet ez az embereket a téglá és vakolat-építkezés rút tömkelegéből – mint azt Angliában alkalmazzák – kiragadni a színpompás és napsugaras természetbe. Szegény az olyan élet, amelyben nincsen szépség, és az élet maga is nyerssé, közönségesse válik ott, ahol nem a szépség az uralkodó elem. Ez magának Istennek egyik hatalmas megnyilatkozása, mert a szépség az összhang tökéletességében rejlik, a körvonalak tisztaságában, a színek gyönyörűségében és ez mind a Teremtő sajátsága, aki mindig a szépségben nyilatkozik meg, míg bölcsesség és hatalom képezik alapját.

Az emberek néha azt mondják, hogy a természetet nem lehet tökéletesíteni; meg lehet nekik mutatni azonban mindazt, ami a természetben van, és csak a hétköznapi ember nem látja elvakult szemével. Vegyünk egy virágot; a virág valóban gyönyörű; parányi természeti szellem hozta létre, annyit fogván föl az isteni gondolat szépségéből, amennyit meg tudott érteni. Bizonyára föltételezik, hogy a művészen az isteni élet sokkal nagyobb mértékben van kifejlődve, mint a kis természeti szellemben és hogy ő a virágban az Isten gondolatából még sokkal többet képes fölfedezni, mint amennyit amaz ki tudott fejezni? Ezt teszi a nagy festő, költő és zenész; teljesebben hallja, látja, tökéletesebben mondja el Isten gondolatait, mint mi tompa hallásunkkal, korlátolt látóképességünkkel, és nehézkes nyelvünkkel. Ott van, de mi nem láthatjuk. A művész formába öntve föltárja előttünk az isteni szépséget, ha erre nem képes, akkor nem valódi művész. Ezen civilizáció művészenek még el kell jönnie – azon embernek, aki a jelen formáin keresztül megpillantja az isteni gondolatot, amely új ideálok, új remények, új erők útján igyekszik kifejezésre jutni. Erre van szüksége a művészetnek és ez el is fog jönni nemsokára. És az új mennyországban és az új földön új művészetet fogunk találni.

Ha ezúttal talán komor ösvényen keresztül vezettem önöket – mivel elmúlásról és nem jövődőről beszéltem – ezt csak azért tettem, mert azt akarom, hogy az idők jeleiből, amelyek mindnyájunkat körülvesznek, megértsük, hogy hanyatló korban élünk. De nem csak ezért. Ez kevés volna. Hanem azért is, hogy a hanyatlás tudata elő készítse bennünket az új faj születésére. Mert megértés nélkül nem irányíthatjuk lépteinket helyesen. Megértés nélkül a világ rejtély lesz csupán, az isteni gondolat megnyilatkozása helyett. E hanyatló kor elvégezte feladatát, kifejlesztette a konkrét elmét, a

tudományos gondolkozást, kifejlesztette a hatalmat, erőt, és energiát: mindannyi Isten kegyes adománya, nemesebb célok szolgálatára, mint amilyenekre ma használjuk. Nincs miért sajnálkozni. E haldokló világ befejezte munkáját, a mi feladatunk most, hogy az új világba kellő előkészülettel lépjünk.

II. ELŐADÁS.

Jólét és nyomor szemtől-szemben.

Olyan tárgyról fogok ezúttal szólni, amely rendes teozófiai tanulmányainkon kissé kívül esik. A teozófus rendszerint nem annyira a hatásokat, mint inkább az okokat tanulmányozza és vitatja, inkább azzal foglalkozik, hogyan szabaduljon meg a nyomor okaitól, mint a hatásoktól, amelyek ez okokból származnak és a nyomor különféle formáiban nyilvánulnak. Ennek folytán gyakran gyakorlatiatlanak mondják, de ez nem felel meg a valóságnak, mert a nyomor okait megérteni és azokat elhárítani sokkal gyakorlatibb, mint teszem például a gyom felső részét lenyesni, gyökereit pedig meghagyni a földben, hogy holnap ismét kihajtsanak. Azt mondani, hogy a tanulmányozás az eszmecserevel együtt, amely belőle fakad, gyakorlatiatlan, majdnem annyi, mintha elismernők, hogy orvosokat és ápolónőket a harctérre küldeni, hogy az összezúzott tagokat levágják és a nyomorékokat az éleinek visszaadják, gyakorlati eljárás, de tagadnók, hogy a háború okait elhárítani igyekezni szintén gyakorlatiasságra valló törekvés. Én tehát elismerem, hogy orvosokat és ápolónőket kiküldeni célszerű dolog, de állítom, hogy a háborút diplomáciai tárgyalásokkal helyettesíteni sokkalta célszerűbb.

Ugyanígy áll ez ama dolgokkal szemben, amelyekkel alább óhajtok foglalkozni. Hatásokról szövegek, de csak azért, hogy rávezessem önöket az okok tanulmányozására és azon sarkalatos változásokra, amelyeknek történniük kell, hogy egy hatalmasabb és nemesebb civilizáció fölépülhessen. Részben azáltal fordíthatjuk az emberek figyelmét ez irányba és adhatjuk meg leginkább a szükséges impulzust a magasabb és nemesebb dolgokért való munkához, ha rámutatunk ama túrhetetlen állapotokra, amelyekben ma élünk. Midőn ezt teszem, legkevésbé sem térek el azon kiváló, gyakran félreismert nő tanításai és példájától, kinek mindent köszönhetek, ami életemben boldogító, H.P. Blavatskytól. Azok önök közül, akik teozófiával foglalkoznak, bizonyára emlékezni fognak, hogy egyik munkájában¹ dicsérőleg nyilatkozik azon kísérletekről, amelyek e szomorú helyzet megjavítására irányulnak. De ezen dicsérő szavaknál, még sokkal többet tett; így egy alkalommal is, miután néhány vigasztalan esetet beszéltem el neki – amelyekről, mint London East-End kerületi tanszékének akkori tagja, közvetlen megfigyelés útján napról-napra tudomást szerezhettem – másnap néhány jellemző sor kíséretében két angol fontot küldött nekem: „Tudja, hogy magam is szegény vagyok, de ezt adja azoknak a szegény gyermekeknek, akik tegnap egy virágot kértek öntől. Ez a gyors fellobbanása a rokonszenvnek az emberi szenvedések láttára hasonlóképpen kitört egy pillanatban, amelyben – úgy lehet – igen kevesen közülünk lettek volna hajlandók példáját követni. Amerikába akart utazni és csak éppen annyi pénze volt, amennyivel jegyét megválthatta, amidőn a kikötőben egy síró asszonyt látott apró gyermekeivel. Megkérdezte tőle, mi a baja, mire az asszony elmondta, hogy valami csalótól hamis jegyet vásárolt és ezért most nem követheti férjét Amerikába. H.P.B. visszament a jegyirodába és első-osztályú jegyét becsérelte fedélközi jegyekre, úgy a saját, mint a szerencsétlen asszony és gyermekei számára és az utat egy atlanti óceánjáró hajó fedélközén tette meg. Igen szembeötlő bizonyosága ez a testvériségnek, amelyet hirdetett. Eszerint azt hiszem, még sem térek el nagyon messze a tárgytól, ha az emberi nyomor és szenvedésekkel foglalkozom, megvilágítván az eseteket melyeknek cselekedetre kellene ösztönözni. Ha netán azt mondanák: „rég dolgok ezek”, úgy válaszom az, hogy addig, amíg e bajokat nem orvosoljuk, újra és újra vissza kell azokra térnünk.

Első sorban is jegyezzük meg, és ez szolgáljon alap gondolat gyanánt, hogy a múlt nagy civilizációi a jólét és nyomor megdöbbentő ellentéte következtében pusztultak el és ami a múltban újra meg újra

¹ Key to Theosophy. Megjelent németül is: „Schlüssel zur Theosophie.”

ismétlődött, igen könnyen megismétlődhetnek a jelenben is. Mert mi a mi civilizációnkban semmivel sem vagyunk erősebbek, mint volt Róma, Asszíria és Egyiptom civilizációja és azt látjuk, hogy az egyiptomi civilizációban ugyanazon kérdések merültek fel annak idején, mint amilyenek jelenleg felmerülnek, mintha a világ ebben a tekintetben mit sem haladt volna. A kiásott táblák és vésetek valamelyikén egy rendeletet találunk, amely a munkásnép bérére vonatkozik és parancsokat tartalmaz arra nézve, hogy ne elégedetlenkedjenek és ne tagadják meg a munkát azért, mert a kapott bérösszeggel nincsenek megelégedve; egy más esetben utasításokat találunk, amelyek a végből küldettek, hogy azoknak a nehézségeknek elejét vegyék, amelyeket olyasvalami okozott, amit mi napjainkban munkás-sztrájkknak neveznénk. E nehézségek igen régi keletűek és a világ még most sem fejtette meg őket. Ama reményben, hogy az eljövendő civilizáció meg fogja oldani e kérdést, hívom föl ismét figyelmüket e nehézségekre. Itt vannak az ún. alsóbb osztályok, ezek a népességnek egytized-részét teszik. Rettenetes arány, ha meggondoljuk. Régente, ha a katonaság között zendülés ütött ki, az ezredet sorban fölállították és minden tizediket megjelölték, hogy föbe lőjék, amíg a többi szabadon bocsájtották. Ilyen állapotban van jelenleg a mi civilizációnk – minden tizedik ember nyomorúságra van kárhozthatva. Indiában az arány ennél is nagyobb. Az alsóbbrendű, osztályok ott egy-hatodrészt teszik a népességnek, de másrészt korántsem olyan szerencsétlenek, mint a hasonló osztályok Európában. Jobban megvetik őket, de azért sokkalta boldogabbak, részben mert a hit, amelyben százados civilizációjuk hatása alatt felnőttek, mindig az volt, hogy az ember sorsa a jelenben amaz okoknak tulajdonítható, amelyeket ő maga hozott létre a múltban. Úgy, hogy ezek az emberek ahelyett, hogy embertársaikat okolnák, önmagukat okolják helyzetük kellemetlenségeiért és sokszor fölteszik magukban, hogy következő életük boldogabb lesz és hogy az megvalósulhasson, a lehető legjobban igyekezzenek jelen sorsuk hátrányait is kihasználni. Továbbá ott a szegénység tulajdonképpen nem is olyan rettenetes, mint itt. Olvasunk éhínségekről, amelyek a népesség százait, ezreit elsöprik, de vajon tényleg sokkal rettenetesebb-e ez, mint az állandó éhezés, amelyben nálunk a legszegényebb néposztály él. Az anyakönyvvezető ezekről nem jegyzi föl, hogy a halál oka „éhség”, ez sértené az általános jó ízlést. Midőn a kiéhezett varrónő hazaballag munkájával és útközben a dermesztő északi szél átjárja vékony ruházatát, elcsigázott testét, az orvosi jelentésben ez úgy fog szerepelni: „meghalt tüdőgyulladásban, bronchitisben vagy sorvadásban”, de a karma rekordjában ezt a följegyzést fogjuk találni: „meghalt éhségben”, mert az állandó éhezés az, amely a szegény nép nagyfokú halálozását okozza. Csak néhány esetet kell példaképpen fölhoznom, hogy e nagy szegénység jelentőségét kimutassam. Különböző újságokból vettem e példákat és a múltban tapasztaltak folytán tudom, hogy nincs bennük túlzás. Íme egy asszony esete, aki kartonokra varrja azokat a kapcsokat, amelyeket mi olyan nagyon olcsó áron veszünk az üzletekben. Egy ilyen asszony közel 47 000 kapcsot varr föl 1 shilling 2½ pence-ért – azaz majdnem ezret két fillérért. Gondolják csak el ennek a jelentőségét. Természetesen gyermekei segítségét is igénybe veszi; a gyermekek tehát, akiknek iskolába kell járni – mivel kötelező oktatási rendszerünk van – leckéiket megtanulván, az iskolából hazatérnek, kénytelenek munkához látni és a kapcsokat összefűzőgetni, hogy ezáltal az anyának segítségére legyenek. A gyermekek tehát, kiknek játszaniuk, testileg fejlődniük kellene, e helyett egész idejüket a kapocskartonok elkészítésével töltik, amely munkáért az anya az imént említett fényes fizetést kapja. Vegyünk egy másik esetet, amelyet nagyobbára mindenki ismer – a férfiingkészítést; egy shilling a férfiing tucátja, amely elég sok munkát igényel, de ez még mindig nem a legelső foka a nyomornak, mert az az asszony, aki egy shillingért vállalja tucátját, ismét kiadja tucatonként 8 pennyért egy nálánál még nyomorultabb asszonynak és így tovább, esetről-esetre. Ezt és az előző esetet a „Christian Commonwealth” egyik számából vettem. Még egy asszonynak az esete van ott fölemlítve, aki szintén ilyen irányú munkával foglalkozott; az ő speciális foglalkozása a gallérekészítés volt, öt pennyért tucatonként cérnával együtt. Mint jellemző eset, a királyi vizsgálóbizottság elé került. Mindig készségesen szervezünk vizsgálóbizottságokat, de miután a bizonyítékokat összegyűjtötték, nem sok hasznuk marad. Egy képviselő megkérdezte tőle: „hogyan él meg gyermekeivel együtt abból, amit ilyen módon keres? „Sehogy sem élünk!” volt az asszony válasza és igazat mondott. Néha 20 órát dolgozott naponta, reggeli hat órától másnap reggel kettőig, hogy eleget szerezzen a maga és gyermekei

élelmezésére. Órákig folytathatnám hasonló esetek felsorolását, de csak a jellemzőket emelem ki, hogy tudatára ébredjenek, milyen viszonyok között élnek számosán, amíg mi kényelemben és jólétben vagyunk.

Térjünk át eme rettenetes szegénységről, amit úgy látszik semmi sem képes enyhíteni, a következő kérdésre, amely igen könnyen kapcsolható ahhoz, amellyel az imént foglalkoztam – tudniillik a női munkára általában és különösen a gyári iparban. Midőn malmokban és gyárakban nőket is kezdtek alkalmazni, ezt igen célszerűnek találták, mert így a nő is hozzájárulhat valamivel a család jólétének előmozdításához. Mi volt az eredmény? Az, hogy a férfimunka olcsóbb lett és ennek folytán a pénz-kérdés a családra nézve még súlyosabbá vált, mint ennek előtte.

Az otthon így megszűnt annak lenni, mert az nem otthon többé, ahol az anya magára hagyja gyermekeit, amíg ő a gyárban kénytelen pénzt keresni, hogy gyermekeinek kenyeret adhasson. Egy gyáros az egyik vizsgáló bizottság előtt őszintén és nyíltan vallott: „Én – mondotta – szívesebben alkalmazok férjes nőket, mert azok sokkal szelídebbek.” Ez igaz. A férjes nő sokkal gyöngédebb, mert otthon éhező gyermekeire gondol, ha ellentétek merülnek fel. A kisdéd kezek teszik őt szelíddé, a parányi ujjacskák, amelyek hiába keresik a táplálékot. Ezek teszik az anya szívét szelíddé, mert gyermeke érdekében mindenben megnyugszik. A női munkás megzavarta a munkapiac egyensúlyát. Dologtalan csavargóvá tette a férfiakat, amíg azok, akiknek otthon anyáknak kellene lenniük, a gyárban dolgoznak a férfiak helyett. A munkapiac tehát zsúfoltabbá válik, a munkabér még alacsonyabbá lett, a férfiakat mellőzik, míg az asszonyok alkalmazást nyernek, dacára annak, hogy a férfi otthon nem töltheti be az asszony helyét, nem gondozhatja a csecsemőket és nem ügyelhet a gyermekekre; csak egy anya teheti ezt, mert a természet az anyát alkotta erre a dologra és az apa, ha még olyan szerető és gyengéd, még sem töltheti be helyét. Itt tehát egy másik probléma előtt állunk melyet nehéz megfejteni, nehéz elsimítani pedig megfejtése, mind sürgősebbé válik és mind élesebben jellemzi a munkásosztály nagy részének nyomorát.

Térjünk át erről – csak éppen érintek minden pontot – egy másik, nemzeti szempontból igen fontos kérdésre, ti. a nagy városainkban élő emberek fizikumának elsatnyulására. Generációk óta folyik ez, ami világosan kitűnik a sorozásoknál meghatározott magassági feltételek lejjebb szállításából. Másrészt, ha a tehetősebb osztályokat tekintjük, ott ellenkezőleg úgy testben, mint erőben inkább gyarapodást fogunk találni, különösen a nők között, mivel most sokkal többet tartózkodnak a szabad levegőn, mint azelőtt, és így azt látjuk, hogy ezek magasabbak és erősebbek lesznek, míg a lakosság zöme gyöngébbé és alacsonyabbá válik. De a népesség zöme az, amely a nemzet túlnyomó részét alkotja. A szaporaság ezek között nagyobb; ez a nép az, amely az anyakönyvvezető törzskönyveit megtölti; a jövő nemzedék nagyjából ezekről fog származni, mi haszna tehát, ha a felsőbb osztályok erősek, egészségesek, jól tápláltak akkor, midőn a népesség zöme erőben és egészségben fogy. Itt ismét olyan kérdés áll előttünk, amelyet sürgősen kell megoldani; mert ezek a problémák olyanok, mint a szfinx kérdései; a szfinx feltett egy kérdést és ha az ember nem tudott reá válaszolni, fölfalta őt. Így van ez a társadalmi problémákkal is; a kérdés fel van vetve és ha válasz nélkül marad, pusztulás lesz a bűnhődésünk érette.

Orvosok és szociológusok, különféle gyógymódokat hoznak javaslatba. Ilyen például az alkalmatlan egyének meddővé tétele, amely ez idő szerint igen ajánlott és kedvelt kuruzsló vagy csodaszer. De ilyen gyógymódok rosszabbak, mint a baj maga, mert brutálisak és úgy a test, mint az erkölcs romlására vezetnek. Ki kell kutatni az okot, amely alkalmatlanokká teszi őket, ahelyett, hogy a társadalom előbb százezerével létrehozza őket és azután módot keres számuk csökkentésére; tehát ez oldalról ismét megoldatlan nehézség előtt állunk.

De ezek korántsem az összes problémák, amelyeket a mi Sphinxünk felvetett és megfejtésre várnak. Láttunk rettenetes szegénységet, láttuk a női munka kérdését, láttuk a test elsatnyulásának kérdését és nemzésre alkalmatlan egyének rohamos szaporodását, lássuk most a büntetett népességet. Mi rohamosan gyártjuk a megrögzött bűnösöket. Fiatal embereket vagy fiatal asszonyokat a törvényszék elé állítunk, fogházba küldünk egy hétre, egy hónapra, egy, öt vagy tíz esztendőre. Ez addig

halmozódik föl, amíg végre a megrögzött bűnöst úgy elítélik, hogy élete fogytáig börtönben ülhet. De ezzel korántsem értük el javulást, nem értük el, hogy az illetőből jó és hasznos polgár váljék.

A törvénynek, midőn kézre keríti, jobb embert kellene belőle faragni. Ehelyett újra és újra visszaesik, amíg végre a gonosztett szokásává válik. és ezt főleg a bírói ítélet segítette elő, amely így okot nyer súlyosabb büntetés kivetésére is. Ez azonban nem bölcsesség, hanem ostobaság. Igen gyakran egy eleven, eszes, életrevaló fiatal ember esik bűnbe. Száz eset közül egyszer sikerül az illetőt megmenteni és nem süllyed fokozatosan a megrögzött bűnösök táborába. Valóban a civilizáció jelenlegi fokán kell ennél jobb módszernek is lenni és van is jobb módszer, mint azt megkísérlem majd kimutatni, midőn a testvériséggel, a szociális étellel kapcsolatban foglalkozni fogok.

Ha ezen végső eseteken felülemelkedünk és a kínálat és kereslet, a termelés és fogyasztás általános kérdéseit tekintjük, figyeljük meg, mint jut a társadalom lassanként olyan pontra, amelyen a dolgok nem haladhatnak tovább és ahol azok megváltoztatása mégis egész termelési és fogyasztási rendszerünk romba döntését jelentené. Erről talán legjobban Amerikában győződhetünk meg, mert Amerikában nincsenek meg azok az enyhítő körülmények, amelyek itt, legalább egy bizonyos mértékben, még érvényben vannak, ahol a társadalom valamikor emberségesebb alapokra volt fektetve, nem csupán a pénzkérdés volt a döntő. Hogy a mi rendszereink milyenek, azt akkor láthatjuk, ha átkelünk a tengeren Amerikába, ahol a vállalkozásnak teljesen szabad tere van anélkül, hogy bármi gátolná teljes kifejlődését. Van Amerikában egykét valóban különös jelenség, amely nekünk méltán feltűnik. Először is azok gyarapodása, akik saját óriási vagyonukat más kis vagyonok önkényes tönkretétele által építik fel. Vegyünk egy példát. Többen, nagyjából szegények, társulattá tömörülnek azért, hogy vasutat építsenek, ami vidékük fejlődéséhez szükséges. A gabona és árú előnyösebb szállítását óhajtják, gyorsabb közlekedést kívánnak, tehát vasutat építenek. A vállalkozás elég jól beválik, jól jövedelmez, talán nem nagyon busásan, de mégis elég kielégítően. Jön egy sokkal eszesebb ember, mint ők és látja, hogy ez a vidék valószínűleg nagymértékben fejlődni fog, ahol a vasutak majd értékes tulajdont fognak képezni. Hozzálat egy másik vasút építéséhez, amely ugyanazon földeket szeli át, mint az első; a vállalkozónak ez esetben nincsen más célja, mint hogy meggazdagodjék. A másik vasutat úgy kezdi tönkretenni, hogy csekélyebb vitelbéreket, alacsonyabb fuvardíjakat szed; így folytatja és vagyonát fekteti az üzletbe, mivel díjszabásai nem jövedelmeznek mindaddig, amíg a másik vasutat arra a lehetetlen színvonalra nem állította, amelyen saját vitelbérei, fuvardíjai állnak. Midőn a másik vasút részvényei a pénzpiacon teljesen lesüllyedtek, előáll és valamennyit összevásárolja; ha ez megtörtént, felosztja álvonátát, az egész vidék az ő kezében van és óriási vagyont harácsol össze. Vagyonával ellentétben van a részvénytulajdonosok vesztesége, akik pénzüket ebbe a vasútba fektették, hogy ezáltal azon vidéken, ahol élnek, a közlekedési viszonyokat javítsák. Ezek feláldozták, hogy ő óriási vagyonra tehessen szert. Ezeket az embereket Amerikában „Wreckers”-eknek (rombolóknak) nevezik; de a társadalom tiszteli őket; kórházakat építenek, sőt templomokat; sok mindent tesznek annak a vagyonnak egy töredékével, amelyet eltulajdonítottak; de én mondhatom, ha az ország törvényei szerint nem, de az igazságosság törvényei szerint mégis rosszabbak ezek az emberek, mint a betörő, aki egy úrinő ékszereit vagy egy milliomos aranyeműjét lopja el. Ezt szigorúan megbüntetik, ha elfogják és meg is érdemli, hogy megbüntessék; nyilvánvaló, hogy a lopás helytelen, de a törvény által büntetett nyilvános lopásnál, rosszabb a fényes elme burkolt lopása az ostobával szemben.

E rablásnak más módozatai az úgynevezett „trust”-ök és „corner”-ek. Egy alkalommal egy búzacsomort igyekeztek alakítani azonban egy másik üzérkedőnek sikerült amant sarokba szorítani és néhány millió véka búzával elárasztani. De az emberek semmivel sincsenek jobban táplálva, bármelyik üzérkedő nyer. Kettő közül melyiknek sikerül nagyobb hasznot húzni ezen fordul meg a kérdés. „Trust”-öket alakítanak tehát, miáltal néhány ember a kevésbé vagyonosak kárára óriási vagyont szerezhethet. Amerikai testvéreink kissé megunták ezt és igyekeznek módot találni arra, hogy megghiúsíthassák – törvénycikket vagy törvényt akarnak hozni, amely megakadályozná a trösztöt. De miféle törvényt lehetne hozni, amely képes volna a trösztöt megakadályozni, amely az esztelen versengésnek természetes következménye csupán? Mit is tehetnének megakadályozására az összes iparvállalatok

megbénítása nélkül, amelyek szintén ugyanezen nyaktörő versengésen alapulnak? Itt tehát ismét holtpontra jutunk. Az egész arra van építve, hogy egyik ember a másik ellen küzdjön, hogy egyik ember túljárjon a másik eszén, hogy egyik ember jobb üzletet igyekezzék csinálni, mint a másik, bármi történetük is szomszédjával, – ebből áll az egész módszere annak, amit mi kereskedelmi rendszernek nevezünk. Ha ez így van, hogyan akarnak ellentétbe helyezkedni természetes eredményével, elkerülhetetlen következményével? Az indító ok ugyanaz, csupán kissé szertelenségbe hajtván, megbotránkoztatja a lelkiismeretet, amely nem volt megbotránkozva, midőn egyesek mentek tönkre, de megbotránkozik, ha százanként, ezrenként mentek tönkre; bár minden egyes, azok közül, akik egyenként mentek tönkre, ugyanannyit szenvedett, sorsa éppen olyan szerencsétlen volt. Hogyan lehet tehát a szertelenséget megbénítani az egész aláaknázása nélkül? A fölvetett kérdések között van egy másik kérdés is és mégis ezek között egy szebb jövő fény sugarára dereng, mert abban a nagy alkémiában, amelyben a világ laboratóriumának hatalmas vegyész a romboló erőket alkotó-erőkké változtatja, jelek vannak arra, hogy ezek a trösztök, amelyek az emberek kapzsiságából és önzéséből fejlődtek, valóban olyan iparszervezetekké lesznek, amelyek a jövő társadalom hasznára fognak válni akkor, midőn a versengést a Testvériség fogja felváltani és midőn a kizárólag önönmagáról való gondoskodás helyébe a másokról való gondoskodás lép. És így még a bajok közepette is vannak jobb kilátások.

Tekintsük a kérdés másik oldalát – azokat a kísérleteket, amelyeket a társadalmi viszonyok javítására tesznek, újabb országokban, amint ezeket nevezik, mondjuk Ausztráliában. Ausztráliában a munkásosztálynak megvan mindene, amit itt a munkás-ember „paradicsomául” kívánna. Minden huszonegy esztendő fiú szavazhat; képzeljék el ezt a nagyszerű szabadságot! Minden huszonegy esztendő leány szavazhat; lehet-e ennél még többet kívánni? Ott nincsen ok izgalomra. Sajnos azonban a fiúk sokkal többet törődnek a futballal, mint a parlamenti ügyekkel, a leányok pedig többet gondolnak talán főkötőikre és kalapjukra, mint arra, hogy miképpen szavazzanak. Mindegyiknek megvan a szavazati joga, de egyik sem tud vele mit kezdeni és ez igen érthető dolog. Nem csak Ausztráliában fordul elő. Nem tűnt föl valaha, hogy boldogsággal fizetnek azért, amit szabadságnak neveznek, ha ugyan szabadság alatt a szavazati jogot értik? Mellékes, hogy milyen képesítésekkel bír az illető, ez nem tartozik a kérdéshez; mellékes, hogy tud-e valamit az ügyekről, ez legkevésbé sem lényeges; mellékes, hogy a feje olyan üres, amilyen üres csak lehet, mégis ugyanannyit számít a szavazó urna előtt, mint a legbölcsebb államférfinak, gondolkodónak, kiváló közigazdásznak vagy történésznek a feje. A kormányzás bámulatos módja ez, kívülről tekintve. Lássuk, hogyan szolgál Ausztráliában, ahol megvan. (Önöknél még nincsen meg, de útban van.) Minden ember szavazati joggal bír és a nagy többség, mint rendesen, tudatlan. Osztálytörvénykezés volt Angliában és osztálytörvénykezés van ott jelenleg – nem jó dolog, csak hogy ott fordított a viszony: a tudatlan osztály-törvénykezés pedig még rosszabb hatású, mint a képzett osztálytörvénykezés. Elsősorban fokozatosan csökkenti az általános munkaágak tevékenységét, amelytől – jegyezzék meg – az egész ország jóléte függ. A fiúnak, aki szabad ember, nincsen kedve tanonckodni és az ilyen fiúnak nem lehet mondani, hogy rosszul végezte munkáját, mert ő „szabad ausztráliai” és odébb áll és nem fog többet dolgozni, ha azt mondják neki, hogy rosszul dolgozott. De higgyék el, nagyon kellemetlen dolog összeütközésbe jönni a természettel a politikai és társadalmi életben, az ő törvényei nem módosulnak. A fiúból, aki tanulni nem akar, ügyetlen mesterember válik és így a termelés színvonala folyton alább száll. Ha szükségük van egy jó gépre, kénytelenek érte Angliába küldeni, noha igen nagy vám van az Ausztráliába való behozatalra kivételül – azonban az ottani munka olyan rossz, hogy midőn a gépek elkészülnek, rendesen nem működnek. Ez egyike a jelenleg észlelt eredményeknek. A másik az, hogy növekszik a foglalkozás nélküliek száma. Ott is vannak munkáért lármázó emberek az utcán, éppen úgy, mint Angliában, akik a kormánytól követelik, hogy munkát adjon nekik; vajon hogyan jutnak oda? A legtöbben közülük azért, mert egy bizonyos munkabéren alul nem szabad dolgozniuk, amely azon munkáért, mit végezni tudnak, képtelen bérösszeg. Tegyük föl, hogy kis kertje van valakinek; az utakat garaszoltatni és a füvet vágatni akarja. Egy kertésznek napi tíz shillingen alul dolgozni nem szabad és így szakemberünk, kinek a szavazati ügyel számolnia kell és meghatározott jövedelemmel bír, nem győzi a napi tíz shillinget fizetni azért, hogy útjait garaszolja, tehát ő maga garaszolja ki, a

kertészjelölt tovább megy és foglalkozás nélkül az utcára kerül és a kormánytól követeli, hogy neki munkát szerezzen. A munkátlanságon kívül egy igen komoly oldala is van ennek. Ha azokat az embereket, akik értékesebb munkával szolgálhatnának az országnak, mint a garaszolás, saját útjaik garaszolására készítetik, akkor ezzel az összes magasabb rendű munkának, amelytől a nemesebb nemzeti élet függ, gátat vetnek, mert most is éppen olyan igaz, mint valaha, hogy az ember nem csak egyedül kenyérből él. Ha minden embert arra készítetnek, hogy kézimunkát végezzen, akkor nem nyerhetnek egyebet, mint olyan fajta paradicsomot, amelyet „Looking Backward”-ban találhatnak, amely inkább a tisztességes külvárosnak paradicsom, mint olyan nemzetnek, amelynek művészetre és szépségre, zenére és irodalomra van szüksége. Ezekhez nyugalom, fejlesztésükhöz idő szükséges. Hozzá kell előbb nevelni a népet és igen rossz rendszer az, midőn az egész nemzetet a kényelmes evés-ivás és mulatozás alacsony színvonalára szorítják és a nagyobb dolgokról, amelyek egy nemzeti élet megte-remtői – a lángész termékeiről, gondolatteremtő törekvéseiről megfeledkeznek. Ez egyike a nagyobb veszedelmeknek. A szegény népet nem lehet okolni. amíg az ember éhes, jó étkezés az egyetlen kívánsága és szükséges is, hogy életcélja legyen. De nemzeteknek nem volna szabad az éhesek és tudatlanok gondolkodásán fölépülni. Ez a bölcsesség kötelessége. Lássuk azonban, milyen nehézé válik ez a kérdés; lássuk, mennyire az még Angliában is, ahol a nevelés általában még mindig sokat nyom a latban, dacára annak, hogy a szavazati jog ezt nem veszi tudomásul. Egy ember ismerheti saját mesterségét és lehet, hogy igen hasznos tanácsokkal és útbaigazításokkal szolgálhat arra nézve, a mi mesterségéhez szükséges, de egy nemzet nemcsak egy mesterségből áll; ez száz meg száz különböző foglalkozásból van összeállítva, mindegyik összekötve a többivel és egy nemzetet nem lehet megítélni, ha csupán egyetlenegy mesterséget vagy egyetlenegy osztályt tekintünk. Látni kell előre, hogyan fog egy törvény az egész bonyodalmas szervezetre visszahatni; különben az egész nemzetet romlásba döntik, míg egyetlenegy iparágat fölvirágoztatnak és ez történik Ausztráliában. Határozot-tan, számos iparágról igen jól gondoskodtak és intézkedtek, de a többi elemek, amelyeknek az orszá-got alkotniuk kellene, figyelmen kívül hagyattak és egzisztenciájuk lehetetlenné van téve; sőt, egy iparág keretén belül is, sokszor bámulatos rendszertelenség uralkodik. Hadd mondjak egy példát. Melbourne nagy város és időnként nagy hőség uralkodik benne. Az iparegyesületek törvényt hoztak ott, amely szerint a tej vasárnapon csak egyszer napjában szolgáltatható ki; a szegény embernek kell a vasárnap és igen önző dolog azt kívánni, hogy vasárnap dolgozzék; úgy, hogy csak reggel szabad a tejet kiszolgáltatni. A nehézség már most az, hogy a tehének még nem léptek be az iparegyesületekbe; ők nem fogják föl, hogy vasárnap csak egyszer szabad napjában tejet adni és nem kétszer. Tekintet nélkül a társadalmi rendszer szépségére, csökönyösen ragaszkodnak ahhoz, hogy ne csak reggel, ha-nem délután is adjanak tejet. De a szerencsétlen tejesember nem adhatja el, mert ha eladná, kiküsz-öbölnék őt az iparegyesületből és ez romlását jelentené. Tehát neki be kell ezt tartani; és ha az időjárás meleg, reggelre az acidum boracicum dacára sem olyan jó, mint az előtte való este volt. Tehát össze-keveri a frissen fejt reggeli tejet és az avas esteli tejet és az egészet mint frissen fejt tejet adja el; és ha ezt a tejet a kannában nem is fedezi fel, fölfedezi a csecsemő a tejes üvegben és e nagyszerű berendezés következtében, amely a tejszolgáltatás terén fennáll, nyáron emelkedik a gyermekhalan-dóság. Ez nem a módja annak, ahogy valóban vezetni lehet nemzeteket; és ilyen korlátozások min-denfelé vannak, amelyekkel minduntalan szemben találjuk magunkat otthonunkban és arra a meg-győződésre juttatnak bennünket, hogy az élet semmiképpen sem szabad. Ilyesmi csak akkor járhat sikerrel, ha bizonyos feltételek készséggel fogadtatnak el mindazok által, akiknek ezen fel-, tételek alatt dolgozniuk kell, nem pedig ha csupán egy meghatározott iparág előmozdítására, egy kelleetlen és vonakodó népességre reáerőszakoltatott.

Menjünk egy lépéssel tovább; ezúttal nem szükséges Ausztráliába mennünk. A versengést szövet-kezés által kell felváltanunk. Azt mondhatják erre, hogy ez nagy mértékben történik is. Kétségtelenül, igen sok történt a szövetkezés tekintetében; Lancashire és Yorkshire tele vannak szerencsés szövet-kezeti intézményekkel. Hány a jövedelmező szövetkezeti intézmény? Már igen sokszor megpróbál-koztak ezzel az eszmével, de mindannyiszor megghiúsult, két oknál fogva; először, mert a termelésnél világos, erős elmére van szükség, amely a termelést uralni képes; bizottságokkal, tanácsokkal,

népszavazásokkal és más ily dolgokkal nem lehet megcsinálni, mert ezen kereskedelmi termelésben sok mindenre kell gondolni; jöhetnek igen gyors változások és az egyes ember, ha ügyes, meg tudja ragadni a kellő pillanatot és sikerre tudja vezetni ügyeit ott, ahol megoszlott tanács és késedelem csődöt jelentene. Ez a nehézségek egyike ezen termelésre nézve. Van még valami, ami ennél is komolyabb, – a bizalom hiánya. Az emberek nem bíznak egymásban; gyanakodnak egymásra. Személyes célokkal gyanúsítják egymást ahelyett, hogy komolyan szövetkezzenek a közjó érdekében, tehát folyvást változtatják tisztviselőiket és a vezetésben nincsen folytonosság. A bizalom hiánya, gonosz, vétkes indokok imputálása, végzetes hiba és kell is, hogy végzetes maradjon, amíg az emberek ki nem nőnek belőle és meg nem érnek a Testvériségre. Manapság, ha egy ember, aki az úgynevezett munkásosztályból született, ügyesség és leleményesség, szónoki tehetség és szorgalom által a magasabb társadalmi osztályokba emelkedik, legelkeseredettebb ellenfelei abban az osztályban találhatóak, amelytől megvált; és ha az tapasztalja, amit okvetlenül tapasztalnia kell – mivel ismét nagy természeti törvényekbe ütközik – ha azt tapasztalja, hogy erőszakos orvoslások nem válnak be, még ha egy törvénycikk kereteibe szorítják is, akkor az emberek árulónak, hitszegőnek mondják őt és ha a legjobban cselekszik is, bizalomra nem fog találni. Hát ezzel a kérdéssel vajon hogyan kell elbánni?

Ah, mondják erre, meg kell az emberi természetet változtatni, mielőtt ezen tervek kivihetők volnának. Valóban; ez az, amit tényleg tenni kell. Azt gondolják, hogy ez kivihetetlen? Az emberi természet napról-napra változik; az emberi természet folytonosan átalakul. Az ember természete a középkorban nem ugyanaz, mint mai napjainkban. Midőn szerencselovagok száguldoztak ide-oda, igen könnyen mondhatták volna: „Ah, meg kell az emberi természetet változtatni, mielőtt arra bírhatjuk, hogy csendesen letelepedjenek és ahelyett, hogy elnyomóikat fejbe ütnék, alávéssék magukat a törvénynek.” Teljesen igaz, de az emberi természet évszázadokon keresztül megváltozott úgy, hogy ahelyett, hogy nekiindulnánk a velünk történt igazságtalanságot magunk megtorolni, oda szólítjuk a legközelebbi rendőrt és alávetjük az ügyet a törvény döntésének. Miért ne változnék az emberi természet ezentúl is? Tényleg szemünk előtt változik és a változások, amelyek benne történnek, az isteni szellem kibontakozása az emberben, a külső alak változik, hogy magába fogadhassa a kibontakozó Lelket; az alsóbbrendű emberi természet folytonosan változik és fokozatosan felsőbb rendű alakot ölt. Ezen küzdelem és versengés, nyomor és viszálykodás közepette, ha széjjeltekintünk, egy nemesebb, magasabb, testvériesebb civilizáció csíráit pillanthatjuk meg. Milyen más a társadalom lelkiismerete, mint amilyen csak egy századdal ezelőtt is volt; milyen más az általános felelősségérzet, midőn helytelen dolgok történnek és a nyomor enyhítés nélkül marad! Az úgynevezett gondtalan osztályokból mennyivel többen nem tudnak gondtalanul élni, amíg tudják, hogy nyomor van ajtajuk előtt; mennyivel többen kezdik megérteni azt a nagy igazságot, hogy bármit, amit szereztek, nem mint tulajdonosok, hanem mint letéteményesek bírják egy világban, amelyben mindnyájan testvérek vagyunk és ahol a család kötelessége mindegyik kötelessége! Ez a gondolat tovább és tovább terjed, szélesebb és szélesebb körben; de a nagy változásnak felülről kell jönnie, nem pedig alulról. Éhező, tudatlan emberek csinálhatnak zendüléseket, sőt néha forradalmakat; de csak bölcsesség és szeretet építhetnek fel új civilizációt, amely maradandó lesz. Emlékezem, midőn egy alkalommal H.P. Blavatskytól kérdezték, hogy szocialista-e, azt felelte: „Hiszek a szocializmusban, amely ad, de nem hiszek a szocializmusban, amely elvesz.” Ebben rejlik a jövő kulcsa. Midőn azok, akiknek van, áldozatkészek lesznek, akkor az égen, amely földünket körülveszi, új korszak hajnalhasadása fog pirkadni; midőn vagyon, műveltség és hatalom, mintegy letétemény lesz a közjó céljaira, ah! akkor el fog következni egy jobb és nemesebb állami létezésnek az alapja. Midőn a tanult férfi és nő megemlékszik arról: „Ezen műveltségem, amely ezrek tudatlansága árán szereztetett, akik dolgoztak, hogy én művelődhessek, igazság szerint az ő tulajdonuk és azért viszontszolgálattal tartozom nekik, hogy ezáltal lerójam a tartozást, amellyel velük szemben kötelezettségben vagyok;” midőn a vagyonos ember érzi: „Én e vagyonnak, amely ezrek munkájából jött létre, letéteményese vagyok, nem pedig tulajdonosa; hadd szolgáljon tehát ezrek felsegítésére,” – akkor a Testvériség mutatkozni kezd a földön. Midőn a műveltek és előkelők tudatára ébrednek annak, hogy a műveltség és előkelőség arra való, hogy másokkal megosszák, nem pedig arra, hogy a szalonokba zárva őriztessék, mintha törékeny drezdai

porcellán volna, amelyet nem szabad használni, mert félő, hogy eltörik, – ha eljön ez a nap, közelebb leszünk egy nagy társadalmi átalakuláshoz. Kétségkívül a lemondás és önmegtagadás fogják eme nagy testvéri civilizáció alapjait képezni. Egy családban az idősebbek gondoskodnak a fiatalabbakról és ha az eledel kevés, az idősebbek lemondanak róla azért, hogy a fiataloknak jusson. Így minden társadalmi mozgalomban, a nagyobb jelszava: a lemondás, a kisebbek jelszava a szeretet és szövetkezés. Akkor össze fognak vegyülni és mindegyik el fogja hozni, amit adni tud, egyik sem fogja a másikat megvetni, mert minden egyaránt szükséges egy nemzet felépítéséhez. A bölcs lángelméje, a munkás ügyessége, a szervező éles esze, – mindezeknek egy közös munkára kell egyesülniük és egyiknek sem kellene irigykedni vagy megvetni a másikat, mert az alkotandó mű mindenki által, mindenki javára készül.

Ha azt mondják nekem: „Ez a reménykedés álmom lehet csupán,” a válaszom az, hogy miután az ember isteni, semmi sem lehet túl nagyszerű arra, bogy elképzelhesse és semmi sem lehet túl kiváló arra, hogy végrehajthassa. Legyenek jó véleménnyel önmagukról, jó véleménnyel isteni képességükről; értsék meg, hogy alapjában véve istenek és hogy bármit létesíthetnek, amire törekszenek. A leg-hatalmasabb erő a gondolat; előbb a gondolat képe és azután annak megtestesítése a világban. De nem elég elgondolni a gondolatot, meg is kell testesíteni és erre számos példa van a nagy keresztény civilizációban. Mert az emberek most nem egy távoli, felhőkön túl levő mennyországról, hanem a földi mennyországról kezdenek beszélni. Krisztus országáról a földön, amely bizonyára el fog jönni, nem csak képzeletben, hanem a valóságban. olyan civilizáció amely testvériségre, bölcsességre és szeretetre van alapítva; ez az, ami a világban, amely éppen most tárul fel előttünk, következni fog. Az emberek már nem elégszenek meg a halál után való boldogsággal, ők már a halálon innen is boldogok akarnak lenni és azok is lesznek, ha csak az imádság, amelyet önök közül azok, akik keresztények, napról-napra elmondanak, valóság és nem képmutatás. „Legyen meg a Te akaratod, miképpen a mennyekben, úgy itt e földön is.” A föld az, amelyen a nagy civilizáció meg fog valósulni, amelyen a Testvériség, a jövő államai, a család mintájára, nem pedig a vadonban küzdő vadállatok mintájára, fognak létesülni. Ez az a jövő, amely elé nézünk.

A magasabbrendű világban felhangzott a kinyilatkoztatás szava és visszhangzik az alsóbbrendű világban: „Íme, minden dolgot újjáalkotok!”

III. ELŐADÁS.

Új utak a vallás, a tudomány és a művészet haladásában.

Előző tanulmányainkban figyelmünket a múltra irányítottuk vagy a jelen vizsgáltuk. Ezúttal szemünket a jövő felé fogjuk fordítani és a jelen bizonyos fényeiből kiindulva, amelyeknek jeleit már látjuk, tanulmányozni fogjuk, milyen új ösvények kínálkoznak a vallás-, tudomány- és művészetben; a tudásnak milyen új útjai kezdenek kibontakozni, messze szemhatárokig terjedve – olyan szemhatárokig, amelyek tényleg nem ez utak határai, hanem csupán ama határok, ameddig tekintetünk jelenleg hatolhat. Az én célom főleg megmutatni, hogy az új utak nyílásáról szóló Ígéret nagyszerű valóság; hogy köröttünk új korszak hangjai hallszanak és jogunk van hinni, hogy amint az ember tovább fejlődik, ezek az utak tágabbra fognak nyílni, úgy, hogy azokon az egész faj keresztül haladhat egy bölcsőbb és boldogabb jövőbe. Hogy ezt érthetővé és világossá tegyem, arra kell önöket kérem, hogy velem együtt figyelemmel kísérjenek néhány pillanatra az ember természetére és szervezetére vonatkozó bizonyos felfogást. E felfogás a világ őskori vallásai között jóformán általános volt és vázlatosan jelen van az újabb kori hitben, a kereszténységben is, bár talán a részletekben nincsen teljes mértékben megvalósítva. Nem új ez, sőt igen régi keletű, csupán új mezbe öltöztetve, tekintettel az ember haladó értelmére.

Most ezt a felfogást csak nagyjából vázolhatom, de e nélkül az új utak nyílásának módja érthetetlen maradna. Minden emberi teremtmény alapján szellemi intelligencia, amely anyagrészeket von

magához mindazon különböző sajátosságú világokból, amelyekben él. Ez a szellemi intelligencia a nagy világciklust mint az istenség egy csírája vagy magja kezdi meg; és éppen úgy, mint a mag vagy búzaszem nem nőhet és nem fejlesztheti ki a benne rejlő erőket, hacsak el nem ültetjük a földbe, amelynek nedvei táplálják, az eső rá nem esik, és a nap nem süti, éppen úgy van ez az isteni csírával, az emberi szellemmel is. Ez az emberi tapasztalatok termőföldjébe van ültetve, amelynek nedvei lassankint lehetővé fogják tenni isteni képességeinek kibontakozását. Az emberi könnyek esője áztatja, a bánat és a fájdalom könnyei; az emberi öröm és emberi gyönyörűség napfénye élteti, erősíti és teszi lehetővé növekedését; és a tapasztalatokkal való érintkezésből, a bánat esőjéből és az öröm napfényéből lassankint, generációk és generációk után, századok és századok, évezredek és évezredek múltán, az isteni csíra fokozatosan istenemberré lesz, tökéletes a kinyilvánított isteni erőiben, amelyek benne kezdettől fogva rejtve voltak. Hogy ez az örökkévaló evolúció és kibontakozás előrehaladhaszon, szükséges, hogy az isteni csíra az anyaggal érintkezésbe jusson. Ennél fogva ez az isteni csíra egyik burkolatot a másik után veszi magára, és – midőn a legmagasabb egekből, az anyagnak mind sűrűbbé váló régióin és régióin keresztül a földre leszáll, – maga köré von és magáévá tesz burkolatot burkolat után, hogy ezzel az anyaggal való érintkezés által, amely egyedül szolgáltathatja neki a tapasztalatot, a benne rejlő erők kibontakozhassanak és az anyag, az ő szolgájává, megnyilatkozásának eszközévé váljék. Így ha közülünk bármelyiket tekintjük azon a fokon, amelyen ma állunk, olyan szellemi lényt látunk, akinek erői közül sok már kibontakozott, de sok még nem érett meg a megnyilvánulásra és látjuk, hogy az anyagburkolatok, amelyekről szóltam, szinte, hogy úgy mondjam, palástolják a kibontakozó szellemet, de ezek már nem a tökéletlen burkolatok, hanem többé-kevésbé határozottan szervezett testek, a kibontakozó élet céljaira. Fizikai síkunkon, abban a világban, amelyben ma vagyunk, ez a megfelelő anyag kiválóan van jelenleg szervezve és a magasan fejlett emberi lényekben nagyjából a szellemi értelem szolgájává váll. Korszakok és korszakok múltán a tudás szervi eszközei kifejlesztettek benne; szám szerint öt van ez idő szerint, mert az emberiség öt nagy fajon ment keresztül, amit az ember-óceán hullámaihoz hasonlítottam. A nagy hullám öt szakaszra oszlik. E nagy hullámok közül az ötödikben vagyunk és ennek szintén ötödik alhullámában. Visszatekintve az emberi fejlődés sorozatára, látjuk, mint fejlődnek a szervek legkorábbi alakjuktól kezdve az általuk elért finomság jelenlegi fokáig; minden egy-egy szerv fejlődik ki fokozatban egy nagy fajon keresztül.

Nehogy azt gondoljuk, hogy ez teljesen kívül esik a tapasztaláson. Fordítsuk figyelmünket egy pillanatra a negyedik, tehát a mienket megelőző népfaj egyik kimagasló családjára, amely most az indiai császárság egyik részében, Burmában él. Ebben a negyedik fajban az ízlés szerve volt az, amely fokozatosan kifejlődött, a szaglása csak csíraszerű és kezdetleges lévén, nem fejlődött. Ha tehát ma a burmaiak közé megyünk és étrendjük iránt érdeklődünk, azt fogjuk tapasztalni, hogy kedvelt ételeik egyikét a hal képezi; de nem a tengerből vagy folyóból frissen ki fogott hal, hanem olyan, amelyet már régebben fogtak, elástak a földbe, később azután újra kiástak, hogy a burmaiak asztalán mint kitűnő fogás szerepeljen. Elképzelhető, hogy a negyedik faj embereinek ízlése igen különbözik miénktől. Azonban itt egy közbevetést kell tennem, úgy tudom ugyanis, hogy némelyek ízlése még mindig kielégítésre talál olyan húskételek élvezésében, amelyeket enyhén „vadízűnek” neveznek. Bizony a burmai által kedvelt hal nagyon is vadízű, ha nem volna gorombaság egyszerűen rothadtnak nevezni. Ily ételt senki sem tudna megenni és kellemesnek találni, ha a szaglás érzéke, amely olyan fontos szerepet játszik az ízlésnél, az embereknél már jól ki volna fejlődve. Ezt mint szembeszökő példát hoztam fel, mint olyat, amelyet személyesen volt alkalmam megfigyelni, hogy ezáltal világosan kiemeljem, mit értek az alatt, midőn azt mondom, hogy minden egyes fajjal egy érzék fejlődik ki és az ehhez legközelebb álló érzék csupán csírájában van meg és csak a következő fajban tűnik elő, amelyen keresztül aztán mind magasabb tökélyre emelkedik. Tehát maga az a tény, hogy jelenleg öt érzék van, mutatja, hogy az emberiség milyen fokon áll és a közmondás – sokszor sok igazság van a közmondásokban – hogy „az ember az ijedségtől mind a hét érzékét elveszítette”,² noha az embernek

² Angol közmondás [„a man being frightened out of his seven senses”].

ez idő szerint csak öt érzéke van, az elterjedt és ősrégi hagyomány bizonyosságául szolgálhat, hogy az ember előtt még két faj áll, amelyeken át fejlődnie kell és érzékei ki fognak bontakozni, midőn ezek a fajok a földön fokozatosan kifejlődnek. A hatodik fajban, egy új érzék kifejlődését várjuk, azét, amely a legközelebbi világot a halálon túl éppen olyan nyilvánvalóvá fogja előttünk tenni fizikai testünkben, mint amilyen nyilvánvaló a fizikai világ nekünk jelenleg. Mert a látásnak ez a neme fog az emberben legközelebb kifejlődni; és midőn következő tökéletesebb teste, az asztrális test, kellőképpen ki lesz fejlődve, akkor a fizikai agyban, ezzel párhuzamosan, az a szerv fog kifejlődni, amely által ezen világ tudata át fog menni a fizikai öntudatba, minek következtében látóköriünk is nyilvánvaló lesz, ami most a legtöbb előtt rejtve van.

Ha az emberről azt a felfogást fogadjuk el, hogy ő egy fejlődésben levő szellemi öntudat, akkor azt fogjuk tapasztalni, hogy amint fokozatosan kibontakozik, tökéletesebben szervezett anyagból való testeket teremt magának úgy, hogy ez a kettős növekedés mindegyikünkben folyik; a fejlődő öntudat felsőbb fokozatai a finomabb anyagból álló testek, amelyek által ez az öntudat világosan és határozottan kifejezésre juthat; az öntudatnak minden változására egy vibráció felel az anyagban, az anyagnak minden vibrációjára egy változás felel az öntudatban, úgy, hogy egymás mellett párhuzamosan vannak a szellem kibontakozása és egy érzékenyebb, tökéletesebb szervezettel bíró test kifejlődése; a különbség éppen úgy mutatkozik az idegrendszerben, mint a test külső alakulásában. Ha a negyedik faj idegrendszerét tanulmányozzák saját idegrendszerüktől igen különbözőnek fogják azt találni. Bár külső alakulásra nézve hasonló, bár a különbség az agyban és az idegeknek a testben való általános elhelyezkedésében nem nagy, azonban ha ezen idegrendszernek a kérdéseibe mélyebben hatolnak, azt fogják tapasztalni, hogy óriási úr választja el az emberiség negyedik nagy fáját az ötödiktől. Ha erre nézve is bizonyosságot óhajtanak, figyeljék meg, mennyi fájdalmat, mennyi testi szenvedést képesek például a kínaiak elviselni ahhoz képest, amit mi kibírunk. Figyeljék meg, milyen gyorsan gyógyul egy kínai a testén ejtett óriási sebektől, míg önöknél egy hasonló bántalom halálos idegrázkódást okozna. Nem a megcsonkításról van szó – ez és a vérvesztés mind a két esetben egyforma lehet – ellenben az ötödik faj embere halálos idegrázkódást kap attól, amiből a negyedik faj embere az ő durvább idegrendszerével magához tud térni és idegeiben helyre tudja állítani az egyensúlyt. Egy másik dolgot is észlelhetnek manapság, mivel a nagy árja faj sajátosságai a teuton alfajban nagyobb mértékben vannak képviselve és idetartoznak mindazon ágak, amelyek nyugaton és Indiában is elvarinak terjedve.

Ha ezt szem előtt tartjuk, tapasztaljuk, hogy midőn saját fajunkhoz, a teuton alfajhoz érünk, az ideges megbetegedések száma szaporodik; és jelenleg igen rohamosan szaporodik, úgy látszik sokkal rohamosabban, mint az emberi történet bármely más korában. A feszültség idegrendszerünkön jelenleg túlságosan nagy kezd lenni, mert valamivel gyorsabban fejlődik, mint a külső világ halad; hogy tehát idegbetegségekben ne szenvedjünk, állandóan életünket nemesebbé, tisztábbá kell tennünk, elhagyván a durvább szenvedélyeket, amelyeket a fejlődés folyamata alatt már is le kellett volna vetkezni. Amint a következő alfaj megszületik – és ez kezdődik jelenleg – az idegrendszer érzékenyebb lesz a gyermekeknél élesebb érzékszervek fognak mind nagyobb számban mutatkozni. Először jelenlegi érzékszerveink fognak kifinomodni. Mikor elérték finomodásuk tetőfokát újabb szervek kezdenek feltűnni, azok, amelyek fel fogják előttünk tárni a halálon túli világot. Ehhez a világhoz tartozik asztrális testünk; idegrendszerünk finomabbá válik és eképpen lehetővé teszi majd, hogy kutatásainkat tökéletesebben átvigyük fizikai testünkre. Ez lesz az egyik dolog, amelyet szem előtt kell tartanunk, midőn a megnyíló új utakat keressük. Azonban nem csak a fizikai test válik finomabbá, mert ezzel karöltve szervezkedik következő testünk is, lassankint kifejleszti erőit; a test, amelyet a halálon túl fogunk viselni, az, amelyet most is viselünk és amelyen át érzelmeink nyilvánulnak. Mert midőn átmegyünk a halálon, nem lépünk közvetlenül egy másik világba; levettjük a sűrűbb ruházatot, a fizikai testet, azonban áthatva azt, egyesülve vele, most is ott van a halálon túli világ finomabb anyaga, előkészülvén azon távolabb eső világban való használatunkra, szervezkedve lassankint azokra a tapasztalatokra, amelyekkel ott találkozni fogunk. A következő fajban ez a test magasfokú fejlettségre fog szert tenni, az öntudat elsőrendű eszközévé fog válni, olyanná mint, amilyen ma a fizikai test. És

fejlődése következtében a vallásban, tudományban és művészetben új utak, új lehetőségek fognak előttünk feltárulni.

I. Vallás.

Lássuk elsősorban, milyen hatással lesz ez a vallásra. Az öntudat mélyebb rétegeinek kibontakozása egyre közvetlenebb és közvetlenebb érintkezésbe juttatja benső énünket, a szellemet, a világ-egyetem spirituális régióival. Most nem foglalkozom az anyag finomabb világaival, hanem ama spirituális valóságokkal, amelyek a spirituális élethez tartoznak. Az Isten lényege, annak a tudata, hogy ő mindenütt jelen való, annak az elismerése, hogy az Ő élete egy mindenben alkotó erő – mindezek alapvető igazságokká fognak válni, a kibontakozó emberi szellem előtt. Midőn a holtpontra jutott vallással foglalkoztam, az Isten fogalmát illetőleg rámutattam, hogy az értelemhez intézett mégannyi okoskodás sem volna képes minket valaha az Isten létezésének és valóságának feltétlen bebizonyítására vezetni.

Valószínűséghez, halmozott bizonyságokhoz igen, de bebizonyításhoz nem. Ha valami egyszer be van bizonyítva, az többé senki által kétségbe nem vonható; ha egyszer egy tény be van bizonyítva senki sem kérdezi azután: fenn áll-e ez a tény? És mi az Istenről való érvelések régióiban voltunk, nem pedig az Istenről való szellemi tudás birodalmában, amely maga az örök élet. Hogyan érhető el ez? Sem az okoskodó értelem bármiben erőlködése által, sem érzelmi természetünk pusztá felemelkedése által, hanem annak a szellemnek, amely lényeges tulajdonságában isteni, magában az emberben való kibontakozása által, amely önmaga isteni lévén, fogékony a külső istenség iránt és önmaga Isten lévén, felismeri azt az Istent, amelynek sarjadéka. Ez a vallás alkotó igazsága, az embernek az emberi szellem mélyén való tapasztalata Istennel való közösségéről; mert a vallás csupán tapogatózás, keresés Isten után: szertartások és egyházi szokások, templomok és Szentírások, ezek mind külsőségek; ezek Istent soha sem nyilatkoztathatják ki a szellemnek, amely az ő hasonlatosságára és az ő képére van teremtve.

Csak a szellem ismerheti őt, csak a szellem találhatja őt meg; amíg az anyag útján keres, csak remélheti, hogy Ő létezik, azonban a megnyilvánult szellem érezni tudja a megnyilvánult istenséget és a természeti azonosság folytán tudni képes, hogy Isten létezik, hogy ő maga isten. És amint ez a benső spirituális élet a világ vallásaiban mind jobban ébredezni kezd, az ember fel fogja fogni Krisztus azon nagy mondásának igazságát „Isten országa ti bennetek vagyon”. Amint önmagukba térnek, lényük legmélyén ott fogják találni az istenséget, azt a meggyőződést, hogy az isten létezik és léteznie kell. Mert mindent le lehet vetkőzni, ami nem ő, míg egyedül ő, az összes közül az egyetlen én marad. Az ember megcsonkíthatja testét és elveszítheti végtagjait, de ő megmarad. Érzelmei kimerülhetnek és elenyészhetnek, de az érzelmek mögött ő még mindig ott van. Értelme meggyöngülhet, elerőtlenedhet, hogy úgy mondjam, megbénulhat a gondolkodásban és ő mégis ott van a hanyatló értelem mögött; és hogyha hajlandó a spirituális tapasztalatok terére lépni és hagyni, hogy érzelmei lecsön-desíttessenek, hagyni, hogy értelme megnyugodjék, akkor az érzelmek csöndjében, az értelem nyugalmában, egy mélyebb öntudatot, egy mélyebb életet, egy valóságosabb egyéniséget fog találni és amint az érzelmek nyugodtak és az értelem csöndes, a szellem legmélyén meg fogja találni önmagát és istent. És aztán ezt e hatalmas és örökkévaló életet szemlélvén érezni fogja, hogy ő is osztozik benne, hogy egy része annak, hogy elválaszthatatlan attól és a tapasztalatok nagy árjában, amelyben soha többé nem lehet kételkedni, meg fogja tudni, hogy az isten létezik, amennyiben saját létét megtalálja. Ez az az alapvető meggyőződés, amit semmi sem ingathat meg – ez az az emberi tapasztalat, amit olyan sok ember élt át és ami azok szemében a világot átalakította; ez a biztos alapja a jövő vallásnak, ez a szikla, amelyen egy igaz hit egyedül nyugodhat; meg van írva egy ősrégi hindu Szentírásban igen helyesen, hogy istenről az egyedüli bizonyíték az én tanúbizonyosságában rejlik.

A vallás ezen a sziklán fogja alapját megvetni, minden támadástól, minden ostromtól rettenhetetlenül. Semmiféle kronológiai kérdés sem ingathatja meg, mert ezt a tapasztalatot minden ember önmaga szerezheti meg magának; ezt semmiféle kritika és vallási írásk megsemmisítése sem dönthetik

meg, mivel folyvást megújul a halhatatlan szellem örökéletében; egyik egyház sem rendítheti meg bukásával, mert az egyházakat ez létesítette, hogy saját kutatásaiban segédkezzenek; külső behatások nem érinthetik, mert az emberi szív legbelsejében lakozik. És ebben örökké feltáruló új tapasztalatok, teljesebb tudás, mélyebb megértés, túláradóbb szeretet és változatlan nyugalom és boldogság rejlik. Minden egyéb eltűnhet, de ez változatlanul megmarad és miután minden ebből keletkezett a múlandó elenyészése mit sem tesz, mert az örökkévaló forrás megmarad.

De ez nem az egyetlen, bár a legfontosabb új út, amely a vallás előtt megnyílik. Főntebb mondtam, hogy a kibontakozó öntudattal párhuzamosan egy finomabban szervezett test is fejlődik. És így azt tapasztaljuk, hogy az isteni szellemnek az emberben való kibontakozásával az anyaghüvelyben új szervek, új erők tűnnek elő. A szervek, amelyek magasabb rendű világhoz tartoznak, önök közül valamennyinél igen közel állnak a kibontakozáshoz és ha kérdik, miért állítom ezt, válaszom igen egyszerű; mert ha önök közül bárkinek fizikai érzékeit az úgynevezett mesmerizmus vagy hipnózis által, ha így jobban szeretik, eltompítjuk úgy, hogy fizikai dolgokat nem láthatnak, fizikai hangokat nem hallhatnak, nem ízlelhetnek, nem szagolhatnak vagy tapinthatnak olyan módon, hogy az érzékek külső behatásokra reagálhatnának – ilyen feltételek alatt tizenkét eset közül tíz esetben ezen benső érzékek képesek lesznek egy finomabb világ létezéséről tanúságot tenni. Már most, ha azt látjuk, hogy egy közönséges férfi vagy nő, ilyen mesterséges eljárás által elnyerheti azt, amit tisztánlátásnak vagy tisztánhallásnak nevezünk vagy érezni képes olyan dolgokat, amelyeket a közönséges fizikai tapintás nem tár föl; ha azt találjuk, hogy a fizikai érzékek elhallgattatása által ezek a kezdetleges érzékek bizonyos határok között – működni tudnak – ez eléggé világos bizonyítéka annak, hogy az ember azon érzékek kibontakozásának küszöbén áll, amelyek most még kezdetlegesek és mesterséges feltételeket igényelnek, hogy kifejezésre juthassanak. De ezen mesterséges feltételek alatt mégis csak kifejezésre jutnak. Ha nem volnának, nem is jutnának kifejezésre, akármennyire megbénítanék is a tömör fizikai testet; csak azért, mert megvannak bennünk, képesek működni. De ha a durvább érzékek tevékenyek, az erősebb vibrációk elnyomják e kezdetleges és ébredező szervek finomabb vibrációit.

Csupán azért említem ezt elsősorban, mert a tudomány most már majdnem általában elismeri – azonban a mesmerizmus segítségével nélkül is lehet őket mesterségesen fejleszteni. míg ez egy rövid, csiszolatlan mód, amely bárkire alkalmazható, addig a másik mód olyan fokra fejlesztett öntudatot kíván, amelyen ezen szervek létezése egyáltalán lehetséges és azután megfontolt és kitaró törekvést föltételez, hogy ezeket a szerveket rendszeres működésbe hozzuk. Ez úgynevezett meditációval érhető el. A meditáció nem egyéb, mint koncentrált gondolkodás. Bárki, aki figyelni képes, bárki, aki egy kis időre állhatatosan egy tárgyra gondolni tud, anélkül, hogy gondolatait elkalandozni engedné, az el van készülve a meditációt megkezdeni és leginkább azok vannak elkészülve, bár az első tekintetre talán nem sokat ígérnek, akik fogékonyak arra, hogy egyetlen fennkölt és magasabb rendű gondolat lekösse, hogy úgy mondjam, lefogja vagy megszállja őket úgy, hogy mártírokká, hősökké lesznek ezért az eszméért. Azt nem mondom, hogy ez a legfelsőbb fok – nem, a legjobb eset nem az, amikor az eszme minket ural, hanem amikor mi uraljuk az eszmét – ez annál is felsőbb fok. De viszont, ha valamely eszme megragadni képes, ez azt mutatja, hogy fölfelé haladunk a tökéletesség birodalma felé; és nem egy férfi vagy nő, akit mint rajongót ismerünk, aki nem engedi magát esztelen ábrándjairól lebeszélni, a világ álmodozói, az utópisták, a költők, akik egy közelgő arany korszakról álmodoznak, azok a férfiak és nők, akik megvetik a jelent, néha oktalanul is, abban a féktelen lelkesedésben az eszme iránt, amely őket megszállva tartja, az értelmi koncentráció erejének küszöbére léptek, amelynek, midőn eszméiket uralni tudják, messzire kellene őket ragadni, az emberi fejlődés fokán.

Ezek az erők mesterségesen meditálással kelthetők fel; azaz siettetjük a fejlődés rendes menetét az által, hogy a gondolat törvényeit ismerjük és azokat fölhasználjuk, hogy azt idézzék elő, amit mi kívánunk. Csupán abban az értelemben mesterséges, amennyiben egy állattenyésztő, midőn egy különleges fajjelleget akar tenyészteni, a természet azon erőit, amelyek segítségére vannak fölhasználja és kikerüli azokat, amelyek akadályoznák. Kiküszöböli útjából mind az ellenszegülő erőket és energiákat, úgy, hogy azoknak, amelyekre szüksége van, szabad terük legyen. Így van ez az értelem

törvényével is; ha az értelem törvényeit ismerjük, azokat a törvényeket, amelyek következtében az értelem fejlődik, akkor tudományosan fölhasználhatjuk, hogy az értelem legmagasztosabb erőit önmagunkban kifejlesszük, és erőit, finomabb testünk szervezésére fordítjuk, hogy öntudatunk eszközévé váljék és akaratumknak, engedelmeskedjék. Ez már ébredezik önökben; innen az ideges bántalmak, amelyekben szenvednek; ha azonban megértik a törvényt, kifejleszthetik a finomabb idegrendszert egészségük veszélyeztetése nélkül. De ez olyan szabályokat kíván, amelyektől a legtöbb ember húzódik; a testi önuralom nem népszerű dolog a mi fényűző és kényelemszerető civilizációnkban; hogy fizikai testünket csupán eszközzé tegyük, hogy csak azt adjunk neki enni, amit számára, mint szándékunknak legmegfelelőbbet, kiválasztunk, hogy inni egyedül azt engedjük neki inni, ami céljainknak alkalmas, hogy aludni csak annyit engedjük és nem többet, mint amennyi előmozdítja, amit magunk elé tűztünk – hogy a testet a szellem szolgájává tegyük, nem pedig urává, de még vele egyrangúvá sem – ez az az életmód, amelynek az asztrális test és a hozzá tartozó élesebb érzékek gyorsabb fejlődésével járnia kell. Sokan teszik ezt most közülünk; a természet is ezt cselekszi, de nem olyan rohamosan, mint az embernek módjában van cselekedni, ha a természettel karöltve dolgozik.

Amerika nyugati partján, Kaliforniában, ahol a légköri villamosság megnyilvánulásai igen különlegesek, a gyermekek által kedvelt játékok egyike végigszaladni a szőnyegen és szaladás közben lábaikat a szőnyeghez dörzsölni. Ez annyira megtölti őket villamossággal, hogy ha egy gázcsapot megnyitnak, pusztá kezük érintésével meggyújthatják azt. Ezek a dolgok, amelyeket odaát jól ismernek és emellett a különleges villamossági körülmény mellett az idegrendszer feszültsége nagyobb és így az ilyen érzékenység ott sokkal általánosabb, mint itt a mi nedvesebb, villamossággal kevésbé telített légkörünkben. Ez különben mindenki számára el fog következni; ott részben természeti körülmények folytán, itt, ha úgy akarják, megfontolt és a természettel karöltött munka által a fejlődés folyamán.

Mi lesz az eredménye asztrális érzékeink kifejlesztésének? Az, hogy a transzcendentális világ éppen olyan ismerős lesz számunkra mint a fizikai, úgy, hogy igen sok dolog a vallásban, amely most a hit dolga, át fog menni a mindennapi tudatba. Akkor nem lesz szükség arról beszélni, hogy az ember egyénisége a halálon túl fennmarad, mert halottaikat mind maguk körül fogják látni, mint némelyek már most is képesek erre. A halál nem lesz egyéb, mint házunk egyik szobájából a másikba átmenni, sőt még a falak is átlátszók lesznek, tehát nem lesz igazi elválás; akkor nem lesz arra szükség, hogy a papság a halálon túli életről prédikáljon, mert az egész gyülekezet látni fogja, hogy létezik; akkor nem lesz szükséges arról beszélni, hogy az a világ cselekedeteinknek az eredménye, amelyeket itt hozunk létre, mert az eredmények föl fognak tárulni szemeink előtt, éppen úgy, mint manapság a látnokok előtt tárva vannak; akkor nem lesz szükséges mondani, hogy a halál nem választhat el, mert mindenki tudni fogja, hogy szerettei velük vannak – kézzelfoghatóan, láthatóan, hallhatóan.

Egyre többekkel van ez így a mi fajunkban és amint az evolúció előre halad, általánossá lesz. Ennek eredményeképpen, a vallás másodrendű tanításaiból igen sok a nagy többség előtt nyilvánvaló lesz; nem csak a halál utáni élet és az ott uralkodó törvények kérdése, hanem sok egyházi szertartás és szokás értéke, amelyekre a mai hitetlen és materialista elme, mint ósdi babonákra, ellenséges szemmel és megvetéssel tekint. Világunk és a másik világ között van egy híd az egyház szentségeiben, amelyek nem csak a keresztény, hanem minden nagy vallás birtokában vannak. Sok elveszett ezek közül a nyugati kereszténység számára a reformáció folytán, amely elvetette az okkult dolgokat, mivel visszaéltek velük és babonává süllyedtek, amelyekben vakon hittek. Mindazonáltal az egyház nagy szentségeiben olyan erő van, amelyet ezen szentség nélkül elérni nem lehet, ez valósággal összekötő kapocs a spirituális és az anyagi világ között; leáramlása a magasabb életnek; a látnok számára látható, bár az egyház közönséges hívői előtt láthatatlan. És lassanként, amint ezek a szervek általánosakká válnak, ez ősrégi hagyományok újra igazolódhatnak minden emberi elme előtt és az emberek ismét tudni fogják, hogy ezen kegyeletesen felajánlott istentiszteletben hatalmas erő, spirituális valóság rejlik. Nincsen reá szükség, ha szellemüket a spirituális világ magasztosabb valóságai számára megnyitották, de milyen kevesen vannak azok, akik mindennapi életükben ezek befogadására fogékonyak; a szentségek a hidak, amelyek a világokat egymással összekötik és oktalanság azokat félrelökni, mielőtt önmagunkban egy ilyen állandó kapcsolatot nem építettünk.

Mindezen irányokban valóban látni fogják, hogy új utak fognak a vallásban föltárulni, és a tudomány meg fogja erősíteni, amit az alázatosság és a hit tapasztaltak. És a vallás ezen fejlődés irányában anélkül, hogy spirituális mivoltából veszítene, egyúttal ésszerű és tudományos lesz és meg fognak győződni arról, hogy az okkult tudomány a vallást igazolja és ésszerűen, tudományosan védeni tudja sok olyan szertartását, szokását, sok olyan tanítását, amelyek jelenleg csupán autoritáson és hagyományokon alapszanak. Nem kell ezzel a kérdéssel bővebben foglalkoznom; megjelöltem Önök előtt azokat az utakat, amelyek a felsőbbrendű valóságok megnyilvánulásához, a felsőbb szervek kibontakozásához vezetnek, és a következő világot lassanként az ember látókörébe hozzák.

II. Tudomány.

Nézzük a tudományt és vizsgáljuk, amelyek a mai tudomány számára nyíló új utak. A tudomány a megfigyelés terén, miként fentebb kimutattam, meglehetősen holtpontra jutott. Jelenleg úgy tetszik, mintha külső segédeszközeink érzékenységében a tetőpontot érte volna el. Hogyan folytassa megfigyeléseit? Ugyanazon szervek segítségével, amelyekről a vallásos tanításokkal kapcsolatban beszéltem. A fizikai világ anyagában, a mi világunkban, a tudomány jelenleg a szilárd, cseppfolyós és légnemű testeken kívül az aethert is elismeri és az aetheren kívül bizonyos keletkezhető finomságokat úgy, hogy többféle aether is létezhet, mint azt Sir William Crookes a rezgések osztályozásáról néhány év előtt tartott nagyhírű beszámolójában kifejtette. Fogadjuk el egyelőre a fejlettebb látás megfigyeléseként, hogy egynél több aether is van, amelyeket a tudomány lassanként hatalmába fog keríteni. De a tudomány ez idő szerint még a kémiai atomot sem képes látni, noha ez a gázneműek síkján van, az anyag harmadik finomságában. Az atom finom és parányi voltánál fogva elillan a megfigyelés elől és mégis a legtöbbeknek Önök közül nem volna szerfelett nehéz a látás erejét úgy kifejleszteni, hogy annyira lássanak; mert ez csak fizikai anyag. Most nem egy egészen másféle anyag látásáról van szó, mint amilyen például az asztrális világ anyaga, csupán jelenlegi látóképességüknek valamivel éleesebbé tételéről. Kíváncsi volnék, ha egy hajó fedélzetén mozdulatlanul maradnának derült időben a levegőbe tekintve hányan látnának Önök közül számtalan apró fényes szikrát. Bizonyára igen sokan. Kísértsék meg, ha egyszer kint lesznek a tengeren. Üljenek háttal a napnak, különben szemük káprázni fog, szegezzenek tekintetüket olyan távolságra, amelyben a tárgyakat tisztán láthatják anélkül, hogy a szemet megerőltetnek; összpontosítsák látásukat, mondjuk négy-öt méter távolságra, elég távol, hogy a szemek keresztezése megerőltetést ne okozzon; nem szabad a szemek tengelyét keresztezni, azaz, nem szabad kancsalul nézni; a huzamos kancsalítás káros a szemnek. Tekintsenek egészen könnyedén néhány méter távolságra és maradjanak egészen csöndben, tekintetüket arra a pontra szegezve. A legtöbbben önök közül nemsokára valószínűleg számtalan apró tündöklő sziporkát kezdenek látni, amelyek porszemekként táncolnak a napsugárban. Azonban valamire figyelmeztetnem kell Önöket; hogyha tekintetüket e porszemek egyikére szegzik, az lassanként kisiklik látókörükből, szinte eltűnik a szem szegletén, akkor az nem egyéb, mint valami a recehártyán, amit a szem nedvessége lassanként kimos; minden, ami a tekintetünk elől lassan kisiklik, a szem fizikai recehártyájához tartozik és nem esik rajtunk kívül. De ha minden irányban föl és alá táncolnak, mint a porszemek a résen átszűrődő napsugárban, akkor biztosak lehetnek abban, hogy olyasmit látnak a levegőben, ami kívül esik a rendes látáson. Nézzenek könnyedén, anélkül, hogy szemüket megerőltetnék azzal az akarattal, hogy lássanak – minden érzékszerv az akarat által fejlődik, amely mögött működik a szellem – az akarattal, hogy világosabban lássanak és lassanként azt fogják tapasztalni, hogy ezek a táncoló fény-sziporkák az akarat által megállíthatók, megfigyelhetik őket és ez alatt, mint mozdulatlan parányi szikrák, hogy úgy mondjam, a levegőben fognak függni. Ekkor megkezdték magukban az aetherikus látás kifejlesztését és ha ilyen irányban állhatatosan tovább haladnak, nemsokára azt tapasztalják, hogy a kémiai atom láthatóvá válik önök előtt. Erre természetesen bármelyik „clairvoyant” (tisztánlátó) képes, aki valódi tisztánlátással bír és nem csupán határozatlan fogékonysággal a külső vibrációk iránt, amelyeket nem ért meg. Két évvel ezelőtt, ketten közülünk, akik önmagunkban ezen magasabbrendű látások közül néhányat kifejlesztettünk, kedvező körülmények között hozzáláttunk a kémiai

atom vizsgálásához. Megvizsgáltunk ötvenötöt, vagy ötvenhatot ezek közül, megrajzoltuk az idomokat és azóta megvizsgáltuk a tudomány által ismert többi atomot is. Ezek az idomok osztályozhatók, úgy lehet őket rajzolni, hogy bárki, annak segélyével, amit mi följegyeztünk, látóképességét próbára teheti. Abban a munkában, amelyet „Occult Chemistry” (Okkult kémia) név alatt adtunk ki, rajzokat találhatnak a kémiai elemekről, megfigyeléseket azoknak finomabb és finomabb aetherikus alakokká való felbomlásáról és talán a képzett vegyész ösztönzést nyer olyan kísérletekhez, amelyek segélyével saját kutatásait irányíthatja és mint tudományos föltevéseket fölhasználván azt, amit mi láttunk, bár a mi számunkra tények, lehetséges, hogy ezeket a finom és megfigyelésünk elől kitérő anyagrészecskéket messzebbre tudja követni mint eddig bármilyen műszer segélyével. Mert ha valamit egyszer elvégeztünk, akkor újra meg újra igazolni lehet; ha egyszer a képek megvannak, másoknak könnyű azokat látni és részleteiket igazolni; ez irányban új észleletek mérhetetlen láncolata tárul föl az ember előtt, és olyan eszközöket fejleszt ki önmagában, amelyek élesebbek, mint azok, amelyeket készülékeiben, gépezeteiben bír. Ezen a vonalon haladhat a fizikai bűvárkodás. Midőn ezek a szervek mind általánosabbá válnak, a tudósok ama finomabb világokba folytathatják kutatásaikat, amelyeknek most küszöbén állnak; amíg végre olyan kémiát fogunk kiírni, amely közvetlen megfigyelésen alapszik, amely minket egészen föl fog vinni a fizikai sík végső atomjáig és meg fogja valósítani az alkimista „álmaikat”. Ezek csak úgy valósulhatnak meg, ha a gázneműnél finomabb fajta atomokat mutatunk ki, amelyek összetételükben azon a vonalon, amelyet a kémikus óhajt, az elemeket alkotják, azt csinálván laboratóriumában, amit kint a természet cselekedett. És így a kémia és a villamosság irányában a megfigyelés új erői a tudomány határait ki fogják terjeszteni.

Ugyanez áll a orvostudományra is. Az orvostudomány azonban bizonyos mértékben hasznára fordítja ezt a tisztánlátást, különösen a kontinensen. A párizsi kórházakban nem szokatlan, hogy az orvosok szenzitív egyénekké kísérleteznek, hipnotizálják, azután félig meddig felkeltik úgy, hogy az illető mint mondják „lucid” (értelmes) azaz „clairvoyant” (tisztánlátó); a páciens ágyához vezetik és felszólítják, hogy a páciens szerveinek belső állapotát leírja. A betegségeket most számos párizsi kórházban állapítják meg ilyen módon, rendkívül megkönnyítvén az orvost, sőt a sebész munkáját is. Ez a látás nem egyéb, mint az úgynevezett röntgen-sugarak útján való látás. Az emberi szem fejleszthető úgy, hogy ezen sugarak által lásson és akkor ernyőkre és egyéb felszerelésekre többé nincsen szükség, mert a közvetlen látás el fogja végezni mindazt, amit most a műszerek tökéletlenül végeznek. Egy ízben, amikor erről beszéltem, rámutattam arra, hogy az orvosok nem tettek egyebet, mint új névvel láttak el egy erőt, amely már a régmúlt századokban sokak által el volt ismerve. Azonban nem nevezik clairvoyance-nak (tisztánlátás) – ezt a szót én használom – autoscopiának hívják. Mindazonáltal a rózsának más név alatt is édes az illata. A clairvoyance éppen olyan hasznos, ha hét szótagban, mint ha háromban írjuk – az erő ugyanaz marad; és ezt, mint említettem, használják is jelenleg orvosi célokra. Amint terjed, amint a gyógyszerek hatása megfigyelhető lesz, és az orvos tapogatódzás helyett láthatja, hogy mit cselekszik, akkor az orvostudomány azzá fog válni, aminek lennie kellene – a gyógyítás tudományává; és a vivisekció megvetendő gyakorlása helyett, bírni fogják a tisztánlátást, amely egyformán irányítja az orvos rendeléseit és a sebész boncolókését.

De ez nem az egyetlen út, amely az orvostudomány előtt feltárul. Az orvosok kezdik felfogni a lelkióriási fontosságát a betegségek kezelésénél. E téren, mint rendesen, az az óriási embertömeg vezetett, amelyet az újabb kori tudomány, mint sarlatánt, számkivetett – Christian Scientists, Mental Scientists (keresztény tudósok, lelki tudósok) minden rendű hit-gyógyítók. Ezek azok a dogmák, amelyek az orvosi világot lassankint józanabb irányú gyógyítás, biztosabb gyógyítási módszerek felé vezérlik. A legtöbb orvos most már bevallja, hogy ha páciense bizalmát meg tudja nyerni, ezáltal gyógyszereinek becsét megkértszerezi; a legtöbb orvos elismeri, hogy a páciens képzelő tehetségének felhasználása milyen rendkívül nagy segítség a betegségek gyógykezelésénél. Láthatják, hogy ezek a módszerek az orvosok által minden oldalról felkaroltatnak és mindinkább tudományos alapra fektetnek. Vajon miféle törvény az, amelynek valamennyi alá van rendelve? Az, hogy az elme terem; hogy az elme a világegyetem egyetlen nagy teremtő ereje: isteni a mindenségben, emberi az emberben. Az elme teremteni tud, tehát helyrehozni is tud; ahol sérelem van, ott az elme erőit gyógyításra

fordíthatja; ahol baja történt a testnek, az elme helyrehozhatja és az orvos által adott gyógyszerek hatását fokozhatja. Az anglikán egyházban több egyesület van, amely imádság segítségével gyógyít – ez koncentrált gondolkodás, – szentelt olajjal való érintés, ami egy szentségnek a végrehajtása és a páciens hite által, amely az elme elhatározása abban az irányban működni, amelyben a szenvedő óhaja történik. Tehát ebben nincsen semmi új, semmi, amit a világban századok óta ne ismertük volna. Csupán el volt rejtve, félrelökve egy tudomány által, amely csupán . anyagi feltételektől függött; az értelemnek az anyag felett való felsőbbiségéhez tér vissza és azzal a beismeréshez, amit a tudomány most tesz, hogy az élet az, amely az anyagot fejleszti és idomítja. Midőn majd az orvostudomány a kínzás iránya helyett ezen az úton halad, az orvos ismét gyógyítónak válik mérgező helyett, ami manapság nagyon is gyakran megtörténik.

Ugyanez áll a pszichológia terén is; ott is új ösvények tárulnak fel. Miután az ember magasabb rendű teste, amelyekről kezdetben beszéltem, kellőleg kifejlődtek, a körülöttünk lévő világegyetem egyik régiójával a másik után összeköttetésbe fognak juttatni bennünket, reagálni fognak külső, a mi fizikai földgömbünktől messze távoli világok vibrációira, érintkezésbe fognak hozni finomabb régiókkal, a gondolat és a szellem régióival. Midőn öntudatunk testeit (vehiculumait) fogékonyabbá, hasznavehetőbbé, élesebbé, finomabbá teszi, azt fogjuk találni hogy az öntudat sokkal hatalmasabb, mint azt valaha álmodtuk, míg végre megértjük, hogy ez a mi emberi öntudatunk olyan, mintha egy óriási test csak gyengébben érintené a földgömb fizikai anyagának felületét, a fogékonyabb agyba kissé többet helyezvén önmagából, de a fizikai anyagon mindig felül emelkedvén és a magasabb rendű finomabb anyagot használván élesebb eszközzéül; meg fogjuk érteni, hogy minden lángész csupán megnyilvánulása egy szélesebb körű öntudatnak, amelyet mindannyian bírunk, csupán nem vagyunk képesek agyunk tömörebb anyagán keresztül kifejezésre juttatni. És meg fogjuk érteni, hogy mindaz, amiről a próféták beszéltek, amit a nagy misztikusok nekünk mondtak, mindaz csupán egy szélesebb körű öntudat gyümölcse, amely egy szélesebb látkörű világgal érintkezik és amely a pszichológia számára, az eshetőségek óriási sorozatát tárja fel, amelyben az ember ezen a világon kívül más világokkal is összeköttetésben lesz, amelyben magasabbra és magasabbra fog emelkedni, amíg majdan felfogja, hogy ő nemcsak egyetlen kis világhoz, hanem egy sokkalta mérhetetlenebb világrendszerhez tartozik. E téren tehát és más irányban is a finomabb érzék új utakat nyit meg a tudomány előtt, a tudás új ösvényeit tárja fel.

III. Művészet.

És a művészet? Itt ugyancsak ezek az érzékek lesznek az új művészet megteremtői, ők fogják az új eszményképet megadni; a festők világában már mutatkoznak a jelek, új erők, amelyek új színpompát tárnak elénk, az érzések újszerű egyesítését a színekkel. Angliában, Belgiumban és Magyarországon a festőknek új iskolája kezd kifejlődni.

1909-ben a Budapesten tartott Nemzetközi Kongresszus alkalmával egy festmény függött a teremben. Ha az ember bizonyos távolságról nézte, úgy látszott, mintha a színek áttetszőek, a vászon átlátzó volna, mintha a festmény mögött egy fényforrás volna, amely a színeken keresztül átszűrődik. Van valami ebből a tulajdonságból Mr. Mortimer Mompes Japánban festett festményeiben.

Egyik kiállításán az emberek alig akarták elhinni, hogy a festmény mögé nem rejtettek valami világító testet, olyan rendkívüli volt a színek ragyogása. Ha ezzel a kiváló koloristával beszélnek, azt tapasztalják, hogy egészen másképpen látja a színeket, mint önök vagy én rendes látóképességgel; midőn vele az általa látott színekről beszéltem, mivel a magasabb rendű látást részben kifejlesztettem magamban, fel tudtam ismerni, hogy ő asztrális színeket lát és nem fizikai színeket és a törekvése ezeket a színeket vászonra vetni, hozta létre azt a csodálatos eredményt, amelyet mindenki bámult, de meg nem értett. Mostanában sok ilyen irányban fejlődő, új lehetőségek után tapogatózó művész van, újfajta színek, új eszmények után, amelyeket megörökíteni igyekeznek és ennek a jelenleg olyan kicsiny, de olyan sokat ígérő iskolának újabb festményeiben azt fogják látni, hogy a szépnek új irányait keresik; hogy a magasabb rendű látomásokat, amelyek a mieinknél ritkább és finomabb anyaggal bíró világokhoz tartoznak, igyekeznek tőlük telhetőleg visszaadni, hogy az eszményképből fennkölt gondolatok sarjadnak, amelyeket ez idő szerint ugyan még tökéletlenül tudnak alakba önteni, színekkel kifejezni, de amelyekben benne van a jövő művészet csírája, hol terjedelmesebb világokból fognak meríteni, hol egy nagyobb természet fog az ember előtt kibontakozni, új színeket, a rajz, a formák új módozatait fogjuk minden irányban észlelni, az emberi lángésznek tágabb tere lesz, mivel egy nagyobb kiterjedésű világ és szélesebb körű erők fognak a festő hatalmába kerülni.

Ugyanezt fogjuk tapasztalni a zenében is. A jövő művészet jelei itt is kezdenek mutatkozni – finomabb összhangok, kisebb távolságok az egyes hangok között, hajlandóság a negyed és félhangokra; és máris vannak zenészek, akik dallamaikban ezekkel a finomabb fajta hangokkal kísérleteznek, szokatlan új zenét hozván létre, amelyhez a közönség füle még nem szokott és ezért visszautasítja. A mienknél finomabb szerkezetű hallóképesség nagyobb terjedelmű hangsorozat felfogására lesz képes; az új faj hallóképessége a zenészeknél a zenei hangok nagyobb finomságát fogja kívánni, mint amilyeneket eddig elértek; tehát itt is új eshetőségek vannak. Indiában ezt már megértették, bár kevés olyat foglaltak zenébe, ami nyugaton tetszenék. Ha Indiába mennek, úgy a zenében különös törvényeket fognak találni; van ott zene a napkeltére, a déli, az esti órákra és az éj csöndjére. A természet kibontakozásának különböző szakáiban, napkeltétől naplementig és naplementétől napkeltéig megvannak a maga hangjai és e finomultabb zenei hangok a természet e misztériumairól szólnak úgy, hogy soha sem hallott dallamokat lehet az emberi hangszerek zenéjében visszatükröztetni. Az indiai zenész naplementekor nem játszatná a napkelte dallamait; azt mondaná, hogy ez vallásellenes, az ő szemében ugyanis minden vallásos dolog. Az ember és a természet közötti finomabb összhang ez. Nem minden jelentőség nélkül való volt az sem, amit az említett kongresszuson egy orosz testvérünk hozott nekünk, – „színes hangokat”, mint ő nevezte. Megtanulta a naplemente és az erdő színeit zenei hangokkal kifejezni, olyan hangokat tud a zenéből kicsalni, amelyek lelkünkben ugyanazokat az érzelmeket keltették, mint a naplementében pompázó felhők, vagy az erdei fák gyöngéd színárnyalatai. Azonos érzelmek egyik esetben a természet szemlélése, a másik esetben a zene hallgatása által előidézve és mindkettő, hallás és látás, látás és hallás egymásra átváltoztathatók. Ezek az utak sok új eshetőség, új összhangváltozatok kínálnak.

Így fog a művészet ezekkel az élesebb, finomabb szervekkel előre haladni, sőt bizonyos tekintetben még tovább, mint a tudomány a megfigyelés útján, mert a művészet lelkesedésével túlszárnyalja a tudományt ott, ahol az csupán megfigyel, így a költő igen könnyen próféta és a művész igen

könnyen látnok. Amint ezek az erők növekednek és szaporodnak, új faj keletkezik, amelynél ezen erők vele születnek. El tudnak-e néhány eshetőséget képzelni a vallás, tudomány és művészetben?

Vagy úgy gondolják, hogy ez mind csak álom, képzelet? De ez esetben azt a képtelenséget kellene vallaniuk, hogy a fejlődés be van fejezve és önök a legtökéletesebb eredmények, amelyeket a természet létrehozni képes. Mi sokkal tökéletesebbek vagyunk, mint a vadak: ne volnának tehát, fajok, amelyek tökéletesebbek, mint mi vagyunk? A természet erői bizonyára nincsenek kimerítve. A természet, amely a medúza idegzetében levő pigment-anyagból létrehozta az emberi recehártya kiváló szerkezetét, bizonyára mind jobban kifejlesztheti ezeket a szemeket még tökéletesebb látóképessé-güvé. Mind ez a szellemből fakad, és a szellem végtelen. Hogy manapság szemekkel látnak, ez azért van, mert az önökben lakozó szellem akarta, hogy lássanak és akarata útján létrehozta azt a szervet, amely ennek az akarataknak a hatása az anyagi világban. Ugyanaz a szellem, amelynek a múltban fejlődésüket köszönhatték, most is önökben él és legbenső énjüket alkotja; erői nincsenek kimerítve, ihletettsége nem ért véget, az emberi testnek még mindig építőmestere, úgy mint az isteni szellem a világegyetem építőmestere. Az anyagnak folyton tökéletesedő alakjáig, az öntudatnak örökké magasabb és magasabb fokáig egy örökkévalóság terül el előttünk és mögöttünk. Miként eddig haladtunk, úgy fogunk haladni; ahogy felemelkedtünk a porból, úgy fogunk felemelkedni a csillagokhoz; mert a bennünk lakozó Isten szelleme határt nem ismer, sem időben, sem térben és a jövő fejlődésnek sokkalta nagyszerűbbnek kell lennie, mint amely azzá tett amik most vagyunk.

III. ELŐADÁS.

A testvériség elvének alkalmazása társadalmi állapotainkra.

A testvériség lényegének az emberi életkörülményekhez való alkalmazásáról óhajtok ezúttal szólni. Hogyan használhatnók fel a testvériség elvét a manapság minden oldalról felmerülő problémák legalább egy részének megoldásánál? Hogyan lehetne segítségével lehetővé tenni az átmenetet a civilizáció egyik fokáról a másikra, simán és békésen úgy, hogy az maradandó legyen? Mert ha ez az új rend haraggal és forrongással köszöntene be, ismét csak rövid életű lenne; újabb küzdelmeket, rosszakaratot és nyomort hozna magával. Ha a testvériség segítségével akarjuk e nehézségeket megoldani, elsősorban tisztában kell lennünk a testvériség fogalmával és annak lényegével. A testvériség korántsem jelent úgynevezett „egyenlőséget”, mert amint a természetben is megtaláljuk a testvériséget, éppen úgy nem találjuk meg az egyenlőséget. E név: testvériség, gondolatainkat a családi szervezetre tereli és rögtön eszünkbe juttatja a különbséget az idősebb és fiatalabb, a bölcsőbb és tudatlanabb, a vezető és engedelmességek között. Ha tehát az ember olyan társadalom elérésére törekszik, amelyben „egyenlőség” a jelszó, akkor a „testvériség” elvét teljesen mellőznie kell. Ha egy szociális hadjáratnál az „egyenlőség” lesz csatakiáltásunk, akkor a természet törvénye ellen valóság helyett feltevással dolgozunk. A természet egész birodalmában mi sem szembeszökőbb, mint a rendszerben levő egyenlőtlenség. Ha az élő teremtmények különböző fokozatainak óriási számától eltekintünk és csupán az ember tanulmányozásának szenteljük magunkat, ott is az egyenlőtlenségnek ugyanezt az elvét látjuk érvényesülni. Midőn egy családról van szó, nemcsak a korkülönbség az, mellyel minduntalan találkozunk. Különbséget fogunk találni a tehetségekben, az erőben, a jellemvonásokban és a képességekben. Milyen egyenlőség lehetne az erős és egészséges vagy a nyomorék és beteg ember között? Milyen a látó és a vak között? Vagy a lángésszel megáldott és a hülyeséggel, butasággal terhelt között?

A természet törvénye az egyenlőtlenség, nem az egyenlőség. Hiába való tehát egy szociális rendszert olyan alapon építeni föl, amely csak a tudósok dolgozószobájában kieszt föltevés, és abban a pillanatban összedől, mihelyt a való életre alkalmazzuk. Az amerikai köztársaság híres mondását: „az ember szabadnak született” és az erre a szabadságra alapított egyenlőséget az emberi életnek minden ténye meghazudtolja. Az ember születésekor, mint csecsemő tehetetlen, másoktól függ; ha magára hagynánk, hogy szabadságát élvezze, kevés kilátása volna arra, hogy ifjú, vagy felnőtt fejlődék

belőle. A csecsemő nem születik szabadnak, hanem egész környezetétől függ, hogy életben- maradása biztosítva legyen; ha nem a szeretetnek és kötelességtudásnak jegyében születnék, nagyon ritkán élné túl gyermekségének első óráit.

Figyelemre méltó tény, hogy a világ mindkét társasága, amely az általános testvériséget vallja, a hierarchia elvét is elismeri. A szabadkőművesek nagy társasága az általános testvériség elvét földünk egész felületére kiterjeszti, de mind a szabályok, mind a tisztviselőkre ruházott hatalom tekintetében nincs szigorúbb intézmény a szabadkőműves páholyoknál. Ott a hierarchiát a szabadság valóságos alapjának tekintik.

Ha most a Teozófiai Társulatot tekintjük, ugyanezt tapasztaljuk. Ott is egy nagy hierarchia elismerését látjuk, amely az emberiség sorsát irányítja és az ember fejlődő növekedésére felügyel, amelynek csupán a bölcsesség ad jogot az uralkodásra és ahol a bölcsesség parancsai örömmel hajttnak végre a kevésbé bölcsék által, akik elismerik amazok hatalmát. Igazság szerint ez a szabadság alapfeltétele. Mert e hierarchiai rend nélkül, ahol a bölcsesség uralkodik és a tudatlanság engedelmeskedik, el sem képzelhető valami, ami méltó volna a szabadság elnevezésre. Az emberiség ezen nagy hierarchiájának keretein kívül még sohasem láttunk szabadságot e földön, csupán különböző osztályok uralmát. Láttuk egyik csoport uralmát a másik fölött, de szabadságot még soha, mert az ember még nem eléggé fejlett arra, hogy azokat a feltételeket megérthetné, amelyek alatt a szabadság egyedül lehetséges.

Ha szem előtt tartjuk azt a figyelemreméltó tény, hogy az egyedüli két társaság, amely az általános testvériséget hirdeti, egy hierarchiai rendet is elismer, látjuk: vajon az emberiség nagy testvériségében van-e olyan alap, amelyre egy hierarchia alapítható? A hatalmas okkult hierarchiáról, amelyről az imént beszéltem, most rátérek az emberiségre, amelyet mindnyájan ismerünk. Egy családban, amelyben a testvériség elvét elismerik, és amelyben a kötelesség és felelősség a korral és tudással jár, nagy vonásokban mintegy mintaképét bírjuk annak, aminek egy államban lennie kellene. De vajon a kor elve milyen vonatkozásban van az emberiséggel? Mert ha az emberiségben semmi sem volna, ami a családban található kor elvéhez legalább némileg hasonlít, akkor a testvériség elvét aligha lehetne fenntartani, de még kevésbé a jövőendő társadalom alapkövévé tenni.

Amint a családtagok között, úgy az emberiségben is nagy korkülönbségek vannak. Ahogy a családban a tagok egymás után születnek és különböző életkorokkal a családi kört alkotják: így van az emberek nagy családjában, az egész emberiségben is. Az emberi szellemek, akik ezt az óriási családot alkotják, nem egy korból valók, nem születtek mind egyszerre egyéni életre. A testvériség eszméjéhez tehát természetesen csatlakozik a reinkarnáció törvénye, – vagyis az egyéni emberi szellemek között korkülönbségek vannak és az emberiség nagy családja idősebbekből és fiatalabbakból áll. E korkülönbségek azonban nem járnak szükségképpen ama kaszt vagy osztálykülönbségek valamelyikével, amelyekkel az újabb kori társadalomban találkozunk; bár az indiai nagy kasztrendszer a reinkarnálódó egók korkülönbségen épült fel. Ez azonban már régen elmúlt és most már nem találjuk földünkön ugyanazt a határozott rendszert, mint valaha Indiában, árja őseink első napjaiban. De az idősebb, vagy fiatalabb lelket mégis felismerhetjük, ha azokat a jellemvonásokat vizsgáljuk, amelyeket egy férfi vagy nő születésekor magával hoz a világra. A jellemet tanulmányozva azonnal szembeötlenek az idősebb, vagy fiatalabb lény ismertetőjelei. A fiatalabb lélek nagyobb tudás elsajátítására képtelen, igen kevés erkölcsi képességgel bír és igen önzőnek bizonyul. Pillanatnyi örömei után sóvárog, tekintet nélkül arra, hogy mi lehet ezen örömei következménye a jövőben. A közönséges, üres életmód változó szeszélyeitől sodorva minden komoly gondolat, szilárd alapelv, vagy akarat nélkül, amelyre számítani lehetne, igen változékony, léha és minden pillanatnyi hóborttól befolyásolt. Ezek a fiatalabb lelkek ismertetőjelei, azoké, akik mögött nem sok élettapasztalat van, amely a jellemet képezhette, az akaratot fejleszthette volna.

Ha viszont olyanokkal találkozunk, akik nyugodt ítélőképességgel bírnak, akiknek nagy tehetségük van ismeretek szerzésére, akik tudásukat bölcsességgé tudják változtatni; akiknek kitartásuk van és elveikhez szilárdan ragaszkodnak, akik a jelen múló varázsán túl a jövő felé tekintenek, akik egy ideiglenes nyereséget egy nagyobb boldogságért készek feláldozni: ilyen férfiakban és nőkben az

idősebb lelkek ismertetőjeleit látjuk. Ezeknél a múlt tapasztalatai lassanként tehetségekké fejlődtek és régi aratások gyümölcsét hozták magukkal a világra.

Ha a testvériséget a mindennapi életre alkalmazzuk, és ha azt akarjuk, hogy annak alkotó elemévé váljék, akkor mindig karöltve kell haladnunk a reinkarnáció fenségese elvével. Mert rendezett és boldog társadalom csakis a közöttünk fennálló korkülönbségből fejlődik ki. Jaj annak a nemzetnek, amelyben a hatalmas és vagyonos állásokba fiatal lelkek kerülnek! Mert akkor felnőttek helyett gyermekek kormányoznak. De jól jár az a nemzet, amelynél bölcsesség és tekintély nyomnak a latban, ahol az okos, gondos és tanult embernek van a társadalmi megkülönböztetéshez legtöbb joga, a tudomány és erő karöltve járnak és ahol az igazságnak tapasztalat az útmutatója, becsület a mértéke. Ha e tényeket – amelyek a reinkarnáció tudatából származnak – elismerik, ha erre a szilárd természeti törvényre építenek, csak akkor lehet egy maradandó társadalmat szilárdan és biztosan felépíteni.

De erre többnyire azt az ellenvetést halljuk: Ha egy társadalmat ezen nagy elvek alapján akarunk felépíteni, akkor az emberi természetet előbb meg kell változtatnunk. Mert az emberi természet önző, felületes, könnyen megingatható és egy valóban nagy társadalmat nem lehet közönséges, felületes emberekből felépíteni. A bölcsék mindig kisebbségben vannak, hogyan fogják tehát az uralkodáshoz való jogot és hatalmat számukra biztosítani?

Igaz, hogy az emberi természetnek igen sokat kell mai mivoltán változtatni, de hiszen az folytonosan változik. Az emberi természet megváltoztatása nem újság. Mialatt egyik század a másikat éri és egyik civilizáció a másikat követi, az emberi természet folytonosan változik.

Ha az élet törvényét megértjük és tisztában vagyunk a jellem képzésénél a gondolat erejével, ha megértjük a hatás és visszahatás törvényét, amely nem csak az értelmetlen természetben, hanem az emberi életnek minden ágában működik, – a teozófia karmának nevezi, – ha meggondoljuk, mennyi időt biztosít nekünk a reinkarnáció, és milyen biztonságot nyújt a karma sérthetetlen törvénye: akkor megértjük lassanként, hogy az emberi természet igen könnyen formálható és amilyen mértékben a törvényt megértjük, ugyanolyan arányban fog természetünk is változni.

Azt gondolják, hogy az ember gondolatának nincs annyi ereje, hogy az emberi természetet megváltoztathatná? Avagy nem áll-e inkább, hogy az összes változásokat a gondolaterő okozza? Először az eszményeket és aztán a cselekedetet? Hadd hozzak fel erre két szembeszökő példát az egyedüli két európai nemzetről, amely korunkban emelkedett nemzeti egységre. Az egyik Olaszország, a másik Németország. Csak példaképpen emelem ki ezeket olyan nemzetek közül, amelyek több államból és különböző harci érdekből tömörültek egybe. Vajon hogyan történhetett ez? Mindkét esetben az eszményképnek, a nemzeti egység eszményképének felállítása által. Amíg a német költő hosszú éveken keresztül nem énekelt a német „Vaterland”-ról, amíg a „Vaterland” eszményképe nem ment át világosan és határozottan a fiatalság lelkiületébe, és a költő meg nem alkotta az eszményképet, addig a katona és államférfi nem léphettek elő, hogy az államokat egybeforrasszák. Így volt Olaszországban is. Sokkal előbb, mintsem a forradalomról, vagy a háborúról egyáltalán szó lett volna, sokkal előbb, mintsem a kardra egyáltalán gondoltak volna, olasz gondolkodók olasz egységről beszéltek, olasz hazafiak az olasz egység eszményképét hirdették. Csak amikor aztán az eszménykép az ifjúság szívét lelkesedésre tüzelte, csak akkor volt erő az önfeláldozásra, amely Garibaldi kardját követte és lehetővé tette, hogy Olaszország egyesült néppé legyen. Mert az eszménykép az, amelyből a lelkesedés fakad, az eszménykép és a vágy ez eszménykép megvalósítására hozzák létre az önfeláldozás erényét. Ha tehát az emberi természetet meg akarjuk változtatni, akkor nagy eszményképet kell korunk fiatalsága elé állítanunk. Eszményképeik szíveiket heves lelkesedésre fogják tüzelni, míg végre az önfeláldozásból öröm lesz, és áldozatot nem ismerve azon lesznek, hogy eszményképük, amelynek hódolnak, e földön megvalósulhasson. Ilyen úton fog az emberi természet megváltozni. Sohasem szabad azt elfelejtenünk, hogy az emberi természet nem ördögi, hanem isteni, és hogy minden ember szíve mélyén egy isten lakozik, aki a benne szunnyadó isteni képességeket kifejleszti. Ezért képes az eszménykép lelkesíteni és ezért van a gondolatnak ereje arra, hogy a jellemet átalakítsa.

Térjünk most át az elvekről a gyakorlatra és lássuk, hogy a társadalmi kérdések közül melyek jogosítanak arra a reményre, hogy a testvériség és a vele járó két elv: a reinkarnáció és karma útján

megoldhatók lesznek? – Első eszközünk természetesen a nevelés. A fiatalság hajlékony teste és lelke nyújtja a legtöbb kilátást egy nemesebb társadalmi érzés gyors kifejlesztéséhez. Mint legelső előadásomban kifejtettem, azon kísérletek, amelyeket mostanában a vallásnak az erkölctől való különválasztására tesznek és olyan nevelés adására törekszenek, amelyből a vallás hiányzik, eleve sikertelenségre kárhoztattak, azon okoknál fogva, amelyekre rámutattam, – tehát ismételnem őket felesleges. Hiszen érthető, hogy miért akarják a politikusok és a közönség, megunva a felekezeti és osztály-egyenetlenkedéseket, a vallást teljesen mellőzni és miért nem akarják a vallásos torzsalkodásokat még az iskolába is bevinni. De ha a vallásra a testvériség elvét alkalmazzuk, talán jogosan remélhetjük, hogy olyan országban, amelyben a nagy többség legalább névleg keresztény, a fiatalság tanítására vonatkozó lényeges kérdésekben valamelyes megállapodásra juthatunk. Indiában is, csakúgy, mint nálunk, különféle vallásfelekezetek vannak és az iskolában igen eltérő vallási felfogásokat találunk. Néhány évtized előtt ott is azt hangoztatták, hogy lehetetlen az indiai fiúkat és leányokat vallástanításban részesíteni, mert a felekezetek torzsalkodása minden egységes tanítást megghiúsít, és hogyan lehetne a gyermeket tanítani anélkül, hogy elhatároztuk volna: mit tanítsunk? A gyermekeknek vallástanításban való részesítése ott is, úgy, mint Angliában legyőzhetetlennek látszó akadályokba ütközött. Négy-öt esztendő alatt Indiában mégis sikerült e kérdést, legalább a hinduizmusra nézve, amely a nép óriási többségének a vallása, megoldani. Hogyan történhetett ez? A testvériség elvének alkalmazása által. Többen közülünk néhány hindu teozófussal egyetemben egy kis bizottságot szerveztünk, amelynek feladata volt megjelölni, melyek a hinduizmus lényeges tanai és melyek a lényegtelen, felekezeti tanok. Midőn ez a vázlat elkészült, szakembereket kértünk fel az indiai Szentírások mindazon mondásainak összegyűjtésére, amelyek hindu jelleggel bíró tanokat tartalmaznak. Egy teozófus azután ezen összegyűjtött anyag alapján megírta a „Hinduizmus kézikönyvét.” Majd 100 példányban kinyomatták és a nagy hindu felekezetek és filozófiai iskolák vezetőinek szétküldték, azzal a kérelemmel, hogy nézzék át és töröljék mindazt, ami kifogás alá esik; ellenben jegyezzék fel, ha valami lényeges kimaradt volna.

Miután e könyvek a vetélkedő hindu felekezeteket eképpen bejárták, ismét visszaküldték őket hozzánk az összes javításokkal egyetemben. Újra átvizsgáltuk a bírálatokat és a megegyező javaslatokat elfogadtuk. Midőn a kezdők, valamint az előhaladottak számára készült hindu kézikönyvek megjelentek, a siker olyan nagy volt, hogy azokat, mint a hinduizmus alapvető tanításainak világos feldolgozását India összes felekezetei átvették. Egyik iskola a másik után vette át, egyik herceg a másik után fogadta el, úgy, hogy amikor Hyderabad hatalmas muzulmán uralkodója hindu alattvalóinak az összes állami iskolákban hindu nevelést kívánt adni, egyszerűen ezen könyvekhez nyúlt és ezeket alkalmazta minden iskolában, hogy így országának hindu alattvalói saját vallásukban kiképzést nyerhessenek.

Ugyanezt cselekedte az angol kormány a Rajputanában levő hercegi kollégiumban is, mivel a tapasztalat azt mutatta, hogy a felekezeti nevelés erkölestelen és az uralkodásra alkalmatlan hercegeket nevel. Az utóbbi nyolc év alatt e könyvek általánosan elterjedtek és ma már mindenütt használják őket.

Bizonyára nem gondolják, hogy a keresztény tanításban a különbségek annyival élesebbek, hogy nem képes arra, amit a hinduizmus tett; hogy felekezeteiben kevesebb az, amiben megegyeznek, mint amiben nem értenek egyet, és hogy nem taníthatják a gyermekeknek azt, amiben egyetértenek, rájuk bízva, hogy a tanok felekezeti részével akkor ismerkedjenek meg, midőn már felnőttek? Hogy lássák az Indiában elért hatás nagyságát, felemlítem, hogy a népnevelés egyik vezető embere azt kérdezte tőlem: „nem írhatnék-e a keresztények számára is ilyen kézikönyvet?” „Igen – válaszoltam – én megírhatnám, de nem hiszem, hogy ők felhasználnák.” Ennek egy elismert keresztény tekintélytől kell jönnie. – Elismerem, hogy egy teozófus jobban megírná, mint bárki, mert a teozófus a vallásos meggyőződések egyikével szemben sem elfogult és mert tanulmányainak egész iránya őt inkább az egyező, mint az ellentétes pontok megismerésére vezet. De nem feltétlenül szükséges, hogy teozófus írja; csupán olyasvalaki, akiben a teozófia szelleme lakozik, amely nem egyéb, mint az isteni

bölcsesség, amelynek minden egyes vallás a kifejezése, – tehát egyikkel szemben sincsen okunk egyenetlenkedésre.

Ha ez megtörténnék mindenütt, ahol keresztények vannak, nemde óriási volna az eredmény. És megvalósítása nem is volna nehéz. Vannak bizonyos tanok, amelyeket önök – feltéve, hogy keresztények – mindnyájan elfogadnak. Ezeket rendszeres és érthető formába kellene önteni. Azután a Szentírásaiknak ama versszakait összegyűjteni, amelyek e tanokat igazolják és azoknak tekintélyt kölcsönöznek azok szemében, akik előtt a Szentírás tekintéllyel bír. Egy eszmém van, amely talán meg is valósulhat. Megkísérlendő vajon nem lehetne-e a vallásról és erkölcsről egy általános kézikönyvet írni a nagy vallásoknak minden Szentírásából, az emberiségnek valamennyi Bibliájából merített szövegekkel, az általános tan igazolásául a tekintélyre hivatkozva? olyan könyvet lehetne készíteni, amelyet keresztény és hindu, parszi, buddhista és muzulmán egyaránt használhatna, mert az általános tan igazolására az összes Szentírásokból idézhetünk. Így minden vallás hozzájárulhatna saját egyéni tanításaival ez óriási alaphoz a vallásoknak igazi testvériségét jelképezve ezáltal. Ez csak álom, de talán valóra válik!

Hogy tehát erős és egészséges erkölcsi alap fejlődjék ki, ilyen irányú vallástanításra van a fiatalság nevelésénél szükségünk. Milyen előnyös lenne a tanításra az is, ha az állam, mint egy nagy család tekintetné, különböző korú és különféle tehetségű gyermekekkel, akiket egyaránt ki kell képezni. Olyan nevelési rendszer fejlődne, amelynek értelmében minden gyermek körülbelül 10-11 éves koráig bizonyos általános alapon taníthatná és azután az egyesek képessége szerint történnék a megkülönböztetés. Olyan gyermeknél, akinek a zenéhez van hajlama, nem ragaszkodnának többé ahhoz, hogy ezenkívül még 3-4 művészeti ágban sajátítson el felületes tudást, úgy hogy egyiket sem bírja tökéletesen. Az ilyen gyermek nevelésénél elejtenénk a többi tantárgyat és a zene képezné a tanítás túlnyomó részét. Ahol a fogékonyság színek és formák iránt nyilvánul, ott a gyermeknek ez a természetes tehetsége a szobrászatban vagy festészetben nyerne kiképzést.

Az ember így lassanként megtanulná, hogy a művészet erejének át kell mennie a nemzet kézműiparába és hogy a fiatalság nagy részét – a gyári munka ellensúlyozására – a kézi iparban kellene kiképezni, mert csak is ez adja meg a lehetőségét, hogy a szép iránti érzék ismét általánossá váljék.

Ahol irodalmi tehetséggel találkozunk, ott nem volna szabad ahhoz ragaszkodni, mint azt különösen lányoknál még mindig teszik, hogy egy keveset zenélni, rajzolni, énekelni tanuljanak. Ahol a tudományok iránt mutatkoznék hajlam, ott az volna a tanítás legfontosabb része, szem előtt tartva azonban, hogy a tudományos kiképzés mellett bizonyos irodalmi és eszményi nevelés is szükséges, nehogy a tudomány a közönséges felé hajoljon, az emberi élet mélyebb megértése nélkül. Ahol gépzési tehetséggel találkozunk, ott azt fogják művelni, nem felejtve el, hogy egyetlen fiúnak sem volna szabad az iskolát anélkül elhagynia, hogy valamelyik foglalkozást, vagy mesterséget el ne sajátította volna. Ezzel nem csak saját megélhetését biztosítja, hanem egyúttal az államnak is hasznos polgárává válik. Manapság már nem volna szabad, hogy a kontármunka – az iparágak bármelyikében is – előforduljon. A megkülönböztetést azonban elég korán kell kezdeni, hogy a gyermeknek elég ideje legyen azt a mesterséget sikeresen megtanulni, amellyel majd az életben kenyerét fogja keresni. A mai nevelés egyik hátránya az, hogy azokat a gyermekeket, akiknek majd kezük munkájából kell megélniük, túlságos irodalmi oktatásban részesítik.

Az iskolai oktatás nem eléggé gyakorlatias, nem hangsúlyozzák eléggé, hogy egyik foglalkozás sem alacsonyít le és hogy az, aki két kezének munkájával keresi kenyerét, éppen olyan tiszteletreméltó, mint az, aki az esze után él meg. Csak az nem tiszteletreméltó, aki munkáját rosszul végzi. Ami igazán káros, az a felületes értékelés: ez elég jó, vagy ez megfelel! Semmi sem felel meg, ami nincs a lehető legjobban elvégezve. Különbözik csak kontármunka és már önmagában véve lealacsonyító. Az embert nem a munka természete alacsonyítja le, vagy teszi tiszteletre méltóvá, hanem a szellem, amelyben azt végzi és az előállított munka minősége. Amíg e felfogás mindenütt el nem terjedt – amitől még ma igen távol állunk – amíg az ipari munkásnak vissza nem adjuk a művész méltóságát; ha nem kívánjuk többé, hogy minden asztalos a fiából, felületes nevelés mellett mesterember helyett hivatalnokot csináljon, – miáltal a mesterségek silánnyá és a hivatalok csúfoltakká

lesznek – amíg az emberi munka és kötelesség egyensúlyát helyreállítani nem tudjuk, addig nem sok remény van arra, hogy önök között egy ésszerű és egészséges társadalom fejlődjék ki.

Tekintsünk most egy másik dologra, amelyre a nevelésnél nagy szükség van, azt hiszem azonban, hogy ezt inkább a játszótéren, mint az iskolában lehet megtanulni: a fegyelmet és a kötelességérzetet az étellel szemben. Talán túlzottnak látszik az a várakozás, amit a játéknak a gyermekre való hatásához fűzök, de így van. Ha egy fiú valamely játékcsoport tagja – akár futball, akár más csapat legyen az – akkor ez a fiú csak abban az esetben viheti valamire, ha megtanulja azt, hogy ne önmagára, hanem a csoportjára gondoljon, mert ez nagyobb személy az ő saját egyéni érdekénél. A játszótéren a fiúk és lányok olyan leckét tanulnak meg, amely őket az életben jobb polgárokká teszi: a rendszert és fegyelem érzetét; ott tanulják meg, hogy kötelességét mindegyiknek, bárhová legyen állítva, pontosan teljesítenie kell. Bármilyen helye legyen a gyermeknek a játszótéren, értékét mindig az határozza meg, vajon dolgát a maga helyén jól végzi-e és nem kívánczik-e máshová, mint ahová a csapatvezető állította. A játszótér erkölcsi fegyelme értékesebb, mint a tanterem fegyelme, mert önkéntes lévén, szívesen engedelmeskednek neki, egy eszme által vezérelve, amelyet a félelem nem zavar meg. Ezért értékes a játszótér és fontos, hogy a fiukat valóban játszani tanítsák. Mert ezen un. demokratikus nemzet³, legnagyobb veszedelme az, hogy nincsen érzéke az engedelmesség iránt, e nélkül pedig egy nemzet sem lehet nagy. Legutóbbi ausztráliai tartózkodásom alatt tapasztaltam azt az esetet, hogy egy bányában dolgozó fiatal tanonc azonnal abbahagyta a munkát, mert rosszul végzett dolgáért megdorgálták. Erre az egész bányásztrájkba lépett, hogy a fiatal semmirekellő jogait ezzel megvédelmezze. Ahol ilyesmi előfordulhat, ott ilyen anyag mellett nem sok kilátás van egy erős, hatalmas nemzet felépítéséhez. Ez az anyag olyan, mint egy halom egymásra rakott kocka, minden összetartozandóság nélkül, a kötelességtudás és felelősségérzet kötőereje nélkül. Ilyen anyagból sohasem lehet egy államot felépíteni. Fegyelem, rend és engedelmesség nélkül nincsen igazi nagyság. De e tulajdonságok csakis abból a nevelésből fejlődhetnek ki, amely határozottan a testvériség, a reinkarnáció és az okozati törvény (karma) elvére van fektetve.

Térjünk át most az életnek egy másik, igen fontos kérdésére, a büntetőügyre és a gonosztevőkkel való bánásmódra. Mi a gonosztevő? A gonosztevők két nagy osztályba sorolhatók: egyik a fiatal lelkek osztálya – akik még nevelésre szorulnak –, a másik azon lelkek osztálya, akiknek fejlődése egyoldalú volt, vagyis az értelem gyarapodott, de a lelkiismeret nem fejlődött vele párhuzamosan. Az utóbbiak sokkal veszedelmesebbek az előbbieknél és ezekkel szemben a bánásmód is sokkal nehezebb. A fiatal lélek többnyire vad és az emberi fejlődésnek olyan alacsony fokán áll, hogy fajunk fejlődésének első felében valami szigeten, vagy sivatagban élő vad törzsből született volna, ahol a vad élet durva fegyelme megkezdte volna formába gyúrni. Durva, nehéz, kegyetlen e fegyelem, de lassanként törzse iránt kötelességérzetet ébresztett volna a fiatal lélekben.

Most, midőn a dolgok megváltoztak és az emberiség fejlődése rohamosan előrehaladt, nincsen a világon elég olyan hely, ahol e fiatalabb lelkek fokozatos neveléséhez a szükséges feltételek megválnának. Az un. civilizált nemzetek az egész világon mindenütt elterjedtek és ezeket a nyomorult embereket birtokaikból kizavarták, földjeiket elvették, ők magukat nagyobb részt lemészárolták; a földeket eltulajdonították, a korábbi tulajdonosokat pedig a másvilágra üzték. Mi lett mindezekből?

Vissza kell térniük a földre és a természet törvénye ismét azon nemzetekbe vezet vissza őket, amelyek legtevékenyebben vettek részt kifosztásukban. Ez természetes is, tekintve, hogy mi nem véletlenek, hanem törvények uralma alatt élünk. De őszintén szólva, nem is lehet azon csodálkozni, hogy Nagy-Britannia népeinek e szerencsétlen vadakból különösen nagy osztályrész jutott. Ezek a „slum”-ba, London szegény negyedébe kerülnek, és ott mint valóságos vadak születnek meg. Csak rájuk kell pillantani és azonnal felismerjük bennük a született bűnöst. Tényleg azonban csak fiatal lelkek, minden erkölcsi alap nélkül. Nem sok ésszel, ellenben némi tehetséggel, ravaszsággal és ügyességgel felruházva, de alapjában még fiatalok. Találunk azután másokat, akik a vadságnak e

³ Az előadás Londonban angol közönség előtt tartott.

legalacsonyabb fokából már kinőttek, de azt a fokot még nem érték el, amelyben az idősebb lelkeknek megfelelő társadalmi korlátokat el tudnák viselni.

Igy jutunk az alkalmi gonosztevők nagy táborához, akikben megvan a hajlandóság arra, hogy megrögzött gonosztevőkké váljanak. Látjuk továbbá a másik osztályt, amelyet már említettem, az egyoldalú embereket, akikkel legnehezebb bánni. Olyan emberek ezek, akik okosak, de eszüket embertársaik kifosztására használják, ahelyett, hogy a törvény keretein belül, az emberek javára fordítanák. Ez igen nagy osztály. Néha éppen csak átlépnek a törvény határain, máskor éppen csak korláton belül maradnak. De meg kell jegyezni, hogy társadalmi szempontból sok olyan gonosztevő van, aki mindig a törvényen belül, vagy mint mondani szokás: a törvény biztos oldalán marad, – azaz nem kerül börtönbe. Olyan ember például, mint akiről a múlt napokban beszéltem, aki egy egész kerület vasúti hálózatát jutatta tönkre, hogy a pusztításból magának óriási vagyont harácsolhasson össze, ez az ember a törvény értelmében nem rabló, nem tolvaj, aki rendőrkezre kerülhet. De a karma és az örök igazság szerint az ilyen ember, aki ezeket rabol meg törvényes úton megélhetésük eszközeitől, gonoszabb tolvaj, mint az, aki egyeseket fosztott ki és ezért börtönbe kerül. Egy civilizált országban igen sok olyan dolog van, ami úgy a törvényes, mint a törvénytelen lopáshoz igen közel jár és aminek nagy része a társaság-alapítás elnevezése alatt történik. Néha csak egy hajszálon múlik, vajon igazán megbizonyítható csalásról van-e szó; feltűnő sajátosága azonban, hogy amíg a társaságok elpusztulnak és az emberek, akik részvényeket jegyeztek, koldusbotra jutnak, addig a társaság alapítója mindig felülkerekedik és szinte szerencsés emberré lesz. – Társadalmi szempontból persze mindez teljesen erkölcstelen, de hivatalosan mégsem nevezhetjük őket gonosztevőknek, noha olykor túllépnek a határon és ilyenkor a büntetőtörvény megragadja őket.

Vajon azokkal, akik tényleg fiatal lelkek, hogyan kellene bánnunk? Hogyan kerülhetnék el, hogy őket megrögzött gonosztevőkké tegyük, mint mostanában tesszük? Mert van-e megvetendőbb és szégyenletesebb dolog annál, mint amikor egy ember időről-időre visszakerül a börtönbe, a rendőrségi nyilvántartási könyvben ötvenszer-hatvanszor szerepel, mint vétkes és az ítélet egyre több évre terjed, csak azért, mert az illető megrögzött gonosztevő? Mesterségesen tették azzá!

Egy embert, aki a törvény rendje ellen vétett, nem lenne szabad, hét napra, egy hónapra, vagy egy esztendőre elzárni és az elzárást minden ideiglenes szabadságról való visszatérés után hosszabbra szabni. Beteg emberekkel nem így szoktak bánni! Az orvos sohasem szokott egy himlőbeteget hét napra, sem egy lázbeteget egy hónapra a kórházba zárni, hanem addig tartja ott, amíg meg nem gyógyult. – Ugyanígy kellene az ilyen emberrel is bánni, akinek határozott hajlama van a bűnhöz. Nem volna szabad büntetni, csak segíteni; elő kellene ezt a gyermekded lelket venni és tisztességes életre nevelni. Elsősorban a felesleges munkával való büntetésnek minden alakját kellene eltörölni. A gonosztevő, aki tulajdonképpen vadember, mindig ellenszenvvel viseltetik a munka iránt, mindig rest – ez fiatalságának egyik tulajdonsága, – ha a munkának olyan alakjára szorítják, amely csak fenyegető, anélkül, hogy hasznos volna. Ezzel minden munka iránt táplált természetes ellenszenvét csak fokozzák és mire a börtönből kikerül, sokkal alaposabban meggyűlöltették vele a munkát. A börtönudvar egyik szögletéből a másikba és ismét vissza hordatni valamit, a taposómalom céltalan kínzása inkább gonosztevővé neveli, semhogy kigyógyítaná a bűnöst. Hallom ugyan, hogy e büntetéseket az angol fogházakban többé nem használják. Ha ez így van, akkor egy lépéssel haladtak. – Valamely becsületes mesterségre kell a bűnöst tanítanunk, amely által kenyerét megkeresheti; fegyelmezni kell, nem kegyetlenül, hanem határozottan és állhatatosan. Életbe kell léptetni azt a bölcs törvényt, hogy ha az ember nem dolgozik, akkor ne is egyék. Már a börtönben meg kell tanítani, hogy ebédjéért megszolgáljon, mielőtt elfogyasztaná. Olyan mesterségekre kell fogni, amelyekkel kenyerét már a börtön falai között is megkeresheti és ha már képes ezzel magát fenntartani a börtönön kívül tisztességes megélhetést biztosítottak neki és ő még ezután is húzódik a dologtól, újra visszaesik és börtönbe kerül, akkor ezt a fegyelmet mindaddig kell felette gyakorolni, míg egészen kigyógyul. Igaz, hogy ez néha hosszú ideig tart, mert hiszen új embert kell belőle faragni. A fogházi élet így nem volna olyan megalázó, mint amilyen most. Adjanak a foglyoknak okszerű szórakozást, olyant, amely nevel, ahelyett, hogy folytonos szégyenérzet által a börtön falai között eltompulni engedik. Elzárva tartani lehet és ha

ez – a társadalom biztonságára való tekintetből talán szükséges is –, úgy kellene vele bánni, mint a nemzet háznépének egy fiatalabb tagjával, akit lassanként tisztességes életre kell szoktatni. A börtön kapujának egyedüli kulcsa a tisztességebb életmódhoz való hajlandóság legyen.

De igen sokat lehetne tenni, mielőtt szükséges volna ezeket a bűnösöket tömlőbe zárni. Van egy rendszer, amelyet nem régen léptettek életbe. Ez az ún. kísérleti rendszer, amely Amerikában kitűnően bevált és egyik tagtársunkat, Miss Lucy Barlett-et érte az a megtisztelő feladat, hogy Olaszországban – ahol törvénnyé emelték, – bevezették. Miből áll e rendszer? – Ha egy fiú, vagy fiatal leány az első bűnt követi el, nem küldik azonnal börtönbe, az esetben, ha valaki, egy tisztességes életű és állású, becsületes polgár, a törvényszéken kijelenti: „Vállalom a felügyeletét. Barátja leszek és gondom lesz rá.” Ez esetben az ítélet nem szól azonnali elzárásra; a börtönbüntetés egy ideig a bűnös feje felett lebeg, de csak abban az esetben érvényesítik, ha javíthatatlannak bizonyul. Ez azonban igen ritka eset. A jobb módú osztályokból való férfi, vagy nő jelentkezése, aki a fiatalabb testvérnek barátja és segítőtársa akar lenni, a legtöbb esetben ismét a jó útra téríti a fiatalabbat.

Az idősebb megbarátkozik vele, valósággal testvérenek tekinti. Az emberben nagy a szeretet átalakító ereje, helyreállítja az önbizalmat és vágyik az elismertetésre. Ilyen befolyást kell arra gyakorolni, aki a bűn ösvényére téved és ez a befolyás a legtöbb esetben jó útra téríti. A barátság, amely a kísérleti idő alatt keletkezett, egész életen keresztül tart, erősítve, támogatva, tanítva nemcsak azt, aki támogatásra szorul, hanem a támogatót is. E rendszer Amerikában már egy bizonyos idő óta működik, elég régen arra, hogy ki legyen próbálva. Olaszországban azonban 2-3 esztendeje, és ez még rövid idő arra, hogy eredménye legyen. Egyik férfi a másik után, egyik nő a másik után jelentkezett a jobb módú osztályokból, hogy barátja és segítőtársa legyen olyan fiatal embernek, aki a törvény hatalmába kerül. Valóban nem lehetett volna a testvériség elvét a bűnösökkel való bánásmód tekintetében jobban felhasználni. E rendszer mutatja, hogy azok, akik a bűn kísértésein már felülemelkedtek, tudatára ébredtek kötelességeiknek azok iránt, akik náluk fiatalabbak és a bűn hatalmába kerültek.

Alig fejezhetném be a tárgyat anélkül, hogy a halálbüntetésről egy-két szót ne szólnék.

A büntetésnek ez a neme természetesen nem részesülhet azok védelmében, akik a testvériség elvét elfogadják. Némelyek önök közül emlékeznek talán egy elmés franciának ama mondására: „que messieurs les assassins commencent.” Az átalakulásnak azonban nem alulról, hanem felülről kell kiindulnia. A gyilkostól nem kívánhatjuk, hogy az emberi életet tisztelje, ha büntető törvényeink azt tanítják, hogy a gyilkosságért viszont-gyilkosság jár. Igaz, hogy az egyik szenvedélyből ered, a másik pedig a törvénytől jön, de ha a törvény nem tanítja az emberélet iránti tiszteletet, akkor hogyan tiszteljük e szentséget a gonosztevő szenvedélyei? Azzal, hogy az emberi életet megsemmisítik, nemcsak értéktelenné teszik, de egy más fontos következménye is van ennek. A gyilkostól nem szabadulhatnak meg, csupán testét tehetik el láb alól, pedig teste a legcélszerűbb börtön, amelyben fogva tarthatják. Testét el lehet zárni és így meg lehet akadályozni, hogy további gyilkosságokat elkövessen. De ha testétől egyszer megfosztották, nem zárhatják el többé. Őt nem ölték meg, nem is ölhetik meg, csupán testét ölték meg és őt magát kiűzték ama szomszédos világba, amely e világot áthatja és amelynek lakói folytonosan velünk vannak. Gyűlölködve küldték át a másik világra, bosszúval és gyűlölettel eltelve azok iránt, akik őt életétől megfosztották. A jövőben tehát felbujtója lesz más gyilkosoknak, a bűn végső eshetőségére fog ingerelni más gonosztevőket. Nem tűnt fel önöknek sohasem, hogy néha egy borzalmas gyilkosság ugyanazon a vidéken újra meg újra megismétlődik, amíg egész sorozat lesz belőle? Azt természetesen tudom, hogy a sajtó, midőn e borzalmakat a legapróbb részletekig közli, felkorbácsolja a képzeletet és ezzel nagyban fokozza az embertől eredő kísértés erejét, akit a másvilágra küldtek. Egy civilizált országban sohasem volna szabad a borzalmas bűntények ilyen részleteit közölni. Tudni kellene, hogy ez az utánczás hajlamot ingerli és ezzel a bűn megismétlődését elősegíti. Egy másik ok, amelynél fogva nem volna szabad egy embert a másvilágra küldeni, az, hogy addig, amíg a bűnös a közelben van, azon életekre gondolva, amelyek még előtte állnak, igyekezniük kellene jellemét olyan valamivel gazdagítani, amit magával vihet a másvilágra és ott képességgé és erkölcsi érzékké fejlesztheti ki. Gondolniuk kellene arra, hogy az illető ismét vissza fog térni egy fizikai testbe és kötelességük következő születését a mostaninál annyival tökéletesebbé tenni,

amennyire az emberi gondolat és szeretet képes. A körülöttünk élő fiatal lelkek iránt kötelességeink vannak és igyekeznünk kell, hogy civilizációnk hasznukra váljon és ne szenvedjenek alatta, mint ahogy ma nagyon is gyakran megtörténik.

Vajon milyen vonatkozásban áll a testvériség elve a közgazdasággal? E probléma részletes megfejtése mindenesetre a legélesebb elméket fogja igénybe venni, hogy olyan termelési és vagyonszerzési rendszert eszelhessenek ki, amely az emberiség felét kevésbé fogja túlterhelni, míg a másik felét kevésbé fogja haszontalan fényűzéssel elárasztani. De e nagy és nehéz problémák nem az utcai szocializmus esztelen erőszakossága útján oldhatók meg. A leggondosabb megfontolás szükséges, hogy ezeket az egymással szorosan összefüggő problémákat megoldhassuk. Az általános szövetkezésnek, vagy az általános haszonrészesedésnek valamely rendszere, vagy más ilyen irányú dolog lesz az út, amelyen a megváltozott viszonyok a jövőben haladni fognak; és amelyek a küszködők sorsát ilyenformán megkönnyítik és életüket boldogabbá teszik. De sohasem szabad azokat a dolgokat, amelyektől életmentésük függ, a tudatlanokra bízni, mert ez romlást jelentene. Angliában évek óta igen sok bérharc folyik, legnagyobb részük a munkaadó osztály kapzsisága és azon méltatlan bánásmód következtében támadt, amelyben a munkások részesülnek. Mégis nem egy esetben – sőt igen sokszor – a munkások helyzete ezáltal még rosszabbodott, szűkebb korlátok közé szorult, mint annak előtte volt. Nemrég fent jártam Tynesideban. Newcastle szomszédos kikötőivel Sunderland, valamint az egész tengerpart valamikor Angolország legnagyobb hajóépítő központjainak egyike volt. De egyik bérharc a másikat érte és a hajóépítés folytatását lehetetlenné tette, mert a vállalkozók a költségeket nem bírták fedezni. Ennek következtében e vidék megszűnt nagy hajóépítő központ lenni, a kereskedelem a Tyneside-ból nagyrészt visszavonult és az országnak e része hanyatlásnak indult. Azokat, akik a bérharcot megindították, nem lehet hibáztatni. Ők csak jobb megélhetési viszonyokat igyekeztek maguknak teremteni, de nem voltak képesek ez óriási cég nehéz helyzetét felfogni, azt ti., hogy a hajóépítő vállalatnak igen könnyen lehetlenné tehetik az építést, ha olyan munkabért követelnek, amelyet ők nem találtak ugyan magasnak, de amely több volt, mint amennyit az üzlet kívánalmi akkor a vállalatnak megengedtek. És így tovább számtalan esetben.

Körültekintő gondolkodás és megfontolt ítélet szükséges! Maguk a munkásegyletek nem egy megoldást hoztak javaslatba: fokozatos munkabér-táblázatot, választott-bíróságokat és így tovább, mind megannyi lépés a helyes irányban. De a választott bíróságok hátránya, hogy határozataik nem mindig fogadtatnak el. Ha az emberek a választott bíróságokhoz fordulnak, azt kívánják, hogy a határozat az ők javukra szolgáljon és ha ez nem így van, akkor nem mindig hajlandók magukat az ítéletnek alávetni.

Midőn tavaly New-Zealandban voltam, éppen nagy küzdelem folyt a munkaadó és munkások között; végre mindkét fél a választott bírósághoz fordult, de midőn a határozat a munkások ellen hangzott, vonakodtak visszatérni & munkához. E súlyos gazdasági kérdésekkel nem lehet játszani. Sohasem volna szabad megengedni, hogy valamely iparág mások megkérdezése nélkül, önkényesen határozzon ama díjszabások felett, amelyek a munkaadót terhelik, mert e kérdés sokkal bonyodalmasabb, mintsem gondolják. A döntő határozatnak tehát nem egy iparágon, hanem valamennyinek mérlegelésén kell megfordulnia. Ezért ügyességre, megértésre és a gazdasági kérdéseknek széles körű tanulmányozására van szükség, erre pedig egy mesterember sem képes. Itt a nehézség és itt merül fel mindkét félre nézve égető szüksége az olyan szellemnek, amely az általános közjót szolgálja. Más különben a zavar csak fokozódik és még nagyobb lesz, mint annak előtte volt. Az ipar pedig eltűnik onnan, ahol a hozzá szükséges feltételeket nem adják meg neki. Ez folyik most Ausztráliában. Ott a bányászat terén otthonos emberek határozzák el, hogy a hajóvállalatok milyen bért fizessenek matrózaiknak. Ha most pl. egy P. és O. hajó Ausztrália vizeire megy, nemsokára kényszerítve van embereit azon díjazás szerint fizetni, amely az ausztráliai gazdasági viszonyoknak megfelelően állapított meg. Mi ennek az eredménye? Az, hogy P. és O. hajók nem fognak többé közlekedni, mert az ausztráliai munkások kedvéért nem tehetik tönkre magukat. Ezáltal a közlekedés szűkebb határok közé szorul és ha a kár már egyszer megtörtént, késő orvoslás után kiáltani. Ilyen hibák keletkeznek minden

vonalon, ha a munkások hatalomra kerülnek és uralkodni kívánnak, még mielőtt az uralkodás feltételeit megértették volna.

Csaknem ugyanezt tapasztaljuk a női munka kérdésénél. A nő jogot formál a munkához, de többnyire figyelmen kívül hagyja, hogy a munkaadók visszaélhetnek bizonyos tulajdonságaival, amelyeken – veleszületett lényeges tulajdonságok lévén – változtatni nem lehet. Ha a nő a feleség és anya hivatásába lépett és azután is eljár a gyárba dolgozni, gyermekeit pedig otthon hagyja, elhanyagolt csecsemőjét fizetett gondozóra bízva, akkor a munkabér leszáll, mert az anya – gyermekei nyomorát ismerve – alacsonyabb bér mellett is hajlandó dolgozni. Ezután következik az asszonyok kijátszása a férj ellen, amitől a gyermekek szenvednek legjobban, mert anyjuk elvételét, hogy a gyárban dolgozhasson, ami viszont az apát kiszorította az utcára, mert az ő helyét az olcsóbb női munka foglalta le. Ez csak néhány a sok bonyodalmas nehézség közül, amelyek abból a látszólag olyan egyszerű tényből származnak, hogy legyen a nőnek is szabad keze munkáját érvényesíteni. A nők a munkapiacra sohasem lehetnek egyenlők a férfival, mert az asszony hozza világra a gyermeket, ez okozza a különbséget és veszélyezteti a nemzet egészségét és erejét. A nő sohasem követelhet ugyanolyan bért, mint a férfi, mert azon durva megjegyzés szerint, amelyet egyszer hallottam, midőn néhány gyufagyári munkásnő inséges bére miatt panaszt emeltem: „a nőnek mindig van egy más módja is, amellyel jövedelmét fokozhatja.” Ez, sajnos, elszomorítóan igaz és ez küzdelmét a munkapiacra csak megnehezíti. Az, ami eleinte olyan sokat ígérőnek mutatkozott, az a gazdasági viszonyok feszültségét még fokozta, a férfit az utcára szorította, míg az asszony vállaira – úgy a gyári, mint az otthoni munkának – kétszeres terhe nehezedett. Ez tarthatatlan állapot, amit feltétlenül orvosolni kell.

A közgazdasági kérdések megoldása tehát a legfényesebb elmékre és a legmelegebben érző szívekre vár, a legszélesebb körű tudást és a legmélyebb rokonérzést kívánja. Ezek és csakis ezek oldhatják meg a mai rettenetes gazdasági problémákat. Közönséges, durva eszközökkel nem lehet célt érni, hirtelen, erőszakosan nem lehet megoldani. Bölcsesség és szeretet szükséges hozzá és tisztában kell lennünk azzal, hogy a nemzet érdeke közös érdek, nem egyik osztály érdeke a másikkal szemben, hanem valamennyiük szövetkezése a polgárság közös javára.

Hátra vannak még a politikai kérdések, de őszintén szólva ezekről nem sok mondanivalóm van, mert én nem részletekkel, hanem elvekkel foglalkozom.

Visszatérve azonban a szabadságnak ama pontjára, amelyből kiindultunk, egy dolgot mégis a lelkükre szeretnék kötni. Az emberek azt képzelik, hogy a szabadság szavazati jogot jelent. Ennél nagyobb tévedésbe alig eshetnének; mert a szabadság és szavazati jog között úgyszólván semmi összefüggés sincs. A szavazati jog törvények hozására jogosít és más emberek korlátozására ad hatalmat, de korántsem nyújt nekünk feltétlenül szabadságot. Mint már említettem, szabadságban még sohasem részesültünk e földön. Itt Angliában részünk volt már az osztálytörvénykezések minden nemében, de szabadságban soha. Pillantsanak csak vissza a történelemben és látni fogják a királyok uralmát, amelyen az egységes angol-nemzet felépült. Azután a nemesség uralkodását, amely egészben véve nem volt rossz, mert Angliát akkor „Merry England”-nak, (vidám Angliának) nevezték. Most pedig nem hiszem, hogy eszébe jutna valakinek így nevezni.⁴ Ezután a parlamenti Angolország következett, amely az országot egyre sivárabbá, egyre nehezkesebbé tette, – végül a kereskedelmi Angolország. És most ki uralkodik felettünk? Sem király, sem lordok, sem parlament, hanem egyik oldalon a pénz, a másikon a tömeg. Egyik sem olyan uralkodó, aki a nemzetet naggyá tehetné.

A szabadság egy nagy, fenséges istennő, hatalmas, jótékony, szigorú. Sohasem ereszkedhet le egy nemzethez a tömegek ordítóása, a féktelen szenvedély érvelései vagy egyik osztálynak a másik ellen való gyűlölködése folytán.

A szabadság külsőségekben sohasem fog a földre szállni, amíg előbb az emberek szívébe nem szállt és amíg a magasabb rendű szellem, amely szabad, le nem győzte az alsóbbrendű természetet, meg nem fékezte a szenvedélyeket és a kívánságot: mindent magunknak tartani és másokat eltiporni. Egy nemzet csak akkor lehet szabad, ha vannak szabad emberek, akikből fölépülhet. Szabad férfiak

⁴ Ne feledjük, hogy e valósággal prófétai szavak 1910-ben íródtak. Ma csakugyan a „sorry England” illik a sziget-országra! Ford.

és nők egyaránt; de nem lehet szabad az a férfi vagy nő, aki falánkság bűn, iszákosság, vagy más véték hatalma alatt áll, amelyeket fékezni nem képes. Önfegyelmzés az egyedüli alapkö, amelyen a szabadság felépülhet. E nélkül anarchiát nyerünk szabadság helyett és a jelenlegi anarchiának minden további fejlődéséért boldogsággal kell megfizetnünk.

De ha a szabadság eljön, akkor csak olyan nemzetekhez fog jönni, amelyekben minden férfi és nő megtanult magán uralkodni és magát fegyelmezni tudja. Akkor, de csakis akkor ilyen szabad férfiakból és nőkből, akik erősek és igazságosak, akik saját természetükön uralkodni tudnak és a legnemezebb célokra törekszenek, ilyenek közreműködésével épülhet csak fel a politikai szabadság, amely nem az emberek forrongó szenvedélyeiből keletkezik, hanem az egyén benső szabadsága folytán jön létre.

V. ELŐADÁS.

Az eljövendő faj.

Futólag már rámutattam az ember öntudatának kibontakozására és a változásokra, amelyek az emberi szervezetben létre fognak jönni. E fejlődő öntudat természete, minősége, az emberi test szerzetének változásai, amelyek az öntudat fejlődő erőit kísérni fogják és azoknak lehetővé teszik, hogy fizikai világunkban megnyilvánulhassanak, tartoznak jelen előadásunk keretébe. Hogy gondolataikat ugrás nélkül, lépésről-lépésre vezethessem, felhívom figyelmüket bizonyos általános elvekre, amelyeket a múltban a misztikusok követtek és a jelenben az újabb kori tudomány is nagyobbrészt elfogadott. A tudomány ugyanazon okból fogadta el őket, amely eredetileg a misztikusokat készítette ezen elvek felállítására. Korunkban a tudomány a fejlődés olyan széles méreteivel, a korszakok olyan nagy távolságaival foglalkozik, hogy a tudós ezen korszakokat nem képes többé figyelemmel kísérni és kénytelen olyan módszert keresni, amellyel a közelfekvőt megfigyelve indukció útján a távol fekvőt is fölismerni képes legyen.

Ezen elvet a megfelelő elvének nevezik és mint említettem a múlt különböző misztikusai használták; Swedenborg, a nagy svéd tudós misztikus elméletének nagy részét a kapcsolatok rendezésére alapította, illetve ama kísérletre, amely a közelfekvő és aránylag kicsi tanulmányozása által, a távolfekvő terjedelmes felfedezésére irányul. Ugyanezt teszi manapság a tudomány; ha ez elvet elfogadjuk, akkor olyan biztos és szilárd alapra helyezkedünk, amely valamennyi messze» fekvő és terjedelmesre irányuló nagyobb kutatásnál megfelelőnek bizonyult. A tudomány e bölcséleti rendszernek különösen két irányban vette nagy hasznát: az egyik az emberiség evolúciója, fejlődése, amelyre az embriológia vet világosságot; a másik az emberiség öntudati fejlődése, amelyet az öntudatnak a gyermekben, az ifjában és az emberben való megfigyelése világít meg. Ha a letűnt evolúciók sorozatainál vagy ciklusainál egy pillanatra megállapodunk, úgy rögtön észrevesszük, hogy a közvetlen megfigyelés csak igen korlátolt mértékben lehetséges. Igaz, hogy az antropológia segítségével igen sok eltemetett régi csontváz kerül felszínre, amelyeket megvizsgálhatunk és ezáltal világosságot vehetünk a különféle osztályokra, amelyekhez a csontvázak, az élő állat idejében tartoztak. Igaz, hogy a megkövesült maradványok nagymértékben elősegítik kutatásainkat, midőn földünk fejlődésének múltját tanulmányozni próbáljuk; de aki a geológiai feljegyzéseket tanulmányozta, tudja, hogy ezen feljegyzésekben időről-időre nagy hézagok vannak. Ezen eljárás rendkívül tökéletlen és homályos és csak néhány esetben sikerült az evolúció tanulmányozásánál az élet kútfejét, amely földünkön fejlődött és lassankint szétágazott, a múltnak ezen megkövesedett maradványaiból kimutatni. E tudomány követői, belátván, milyen nehéz a múlt fátyolát ilyen módon fellebbenteni, a közelfekvő tanulmányozásába fogtak; az egyén növekedése, a fokozatok, amelyeken teste, különösen a születés előtti életben keresztül halad, tehát leginkább az embriológia volt az, amely az evolucionáris igazságra világosságot vetett. Mert ha megfigyeljük az egyén fizikai testének növekedését, azt tapasztaljuk, hogy fejlődésében bizonyos határozott fokozatokon megy keresztül. Van egy állapot, amelyben a jellemző vonások halszerűek, ami különösen bizonyos idegek sajátos szétosztásában nyilvánul; azután a kétéltűek,

majd az emlősökhöz hasonló állapot következik és így tovább, egészen az emlősök legfelső fajáig, az emberig.

Felületes megfigyelés mellett e fokozatok változatlan sorozatának nem sok jelentősége van; de ha mélyebben vizsgáljuk nem csak bizonyos fokozatok egymásutánját látjuk; ha azt kutatjuk, miért jelennek meg ugyanazon fokozatok és állandóan, akkor rá fogunk jönni, hogy az ember testében, a természet egész fejlődési folyamata megismétlődik; hogy a legtökéletesebb, az emberi alak, nagy vonásokban az összes alakok múlt fejlődésének egész történetét ábrázolja; noha a részletek természetesen nem figyelhetők meg, de az egész rendszer létezése világosan látható. Ennek segítségével, a tudomány visszamenőleg is világosan felismerni képes azon fejlődési fokozatokat, amelyekről a geológia tökéletlen ásatási feljegyzéseit szolgáltatja; mert megtalálta a halak nagy korszakát, amelyből a gerincesek más, tökéletesebb alakjai hiányoztak; azután megtalálta a kétéltűek korát, majd az emlősökét és végül az emberi világot. Midőn a tudomány a múltat a jelen megfigyelése által megvilágítva eképpen áttekinti, ezzel elismeri a folytonosság ősrégi elvének igaz voltát, amely a magasabb régiókban, ahol a megfigyelések jóformán cserben hagynak, vezérfonal gyanánt szolgál és az összehasonlítás segítségével lehetővé teszi, hogy a múlt útvesztőjében el ne tévedjünk.

De nem csak ezen örökkévaló evolúcióban és embriológiai növekedésben, vált a megfelelés elvének alkalmazása a tudomány hasznára; nemcsak a testi fejlődésnél, hanem a lelki fejlődésnél is ugyan ezen elv szolgál a legjobb vezérfonal gyanánt a múlt útvesztőjében. A tudomány így rájött, hogy az emberi öntudat fokozatosan kimutatható, az élni akarás legkezdetlegesebb fokától kezdve a gyermek kibontakozó öntudatán keresztül, az ifjú szenvedélyek, majd a meglelt ember koráig, amelyben az értelem az uralkodó. A tudomány itt igen sok részlettel szolgál, kimutatja, hogy a gyermek egy bizonyos fokon megismétli a vad öntudati állapotot; hogy valamivel később ezt elhagyja és szenvedély és kegyetlenség jellemzik; azután az érzelmek korába érkezik, ahol az emberi természet sajátosságai, a művészetben és szépségben nyerne kifejezést; majd további fokozatokig jut el, míg végre elérkezik ama fényes magaslatra, amelyet a tudomány az emberi öntudat koronájának tart. A tudomány új felfedezéseket tett ezen a téren és sikerült is neki a természet több eddig rejtett oldalát felfedezni.

Noha ezt el kell ismernünk, egy pont mégis van, amelynél a tudomány mindig megakad. A múlt megmagyarázására a kapcsolati törvényt alkalmazza, de arra soha sem gondolt, hogy a jövő megjósolására is felhasználhatná; ez természetes, mert a jövő illetően előre látása a tudomány útján jóformán lehetetlen; a tudomány nem a levezető, hanem a felvezető okoskodás útján dolgozik; számtalan adatot gyűjt össze, elrendezi, osztályozza, összehasonlítja és mindezen elrendezésből, osztályozásból és összehasonlításból az ésszerű felvezető okoskodás útján valamely nagy elvet igyekszik találni, amelyben az összes osztályozott tények magyarázatukat lelik; így jönnek létre a törvények. De tovább a felvezető okoskodás nem vihet minket. A megfigyelhető tényeken túl nem vezethet bennünket. A megfigyelt tényekben pedig semmi sem jelzi a jövőt és csak midőn a másik ésszerű eljárást követjük, vagyis nem a felvezető okoskodást, amely a tulajdonképpeni tudományos módszer, hanem a levezető okoskodást, amelyet a múltnak filozófiáiban és az egyetlen tökéletes tudományban, a matematikában találunk – Plato módszerében, ellentétben Aristotelesszel – akkor a levezető okoskodás útján nemcsak a múltat magyarázhatjuk meg, hanem képet alkothatunk magunknak a jövőről is. Az okkult tudomány a gondolkodás eme nemesebb alakjának alkalmazásával mindenkor képes volt megjósolni a jövőt, azon alapelvekből kiindulva, amelyek a világegyetem rendszerét teszik és abból fokozatosan fejlődtek. Most pedig arra fogok rámutatni, hogy ezen módszer miként alkalmazható; hogy, ismerve az emberi természetet, hogyan lehetséges abból nem csak a múltat feltárni, amelyen keresztül az úgynevezett történelem előtti időkből jött, hanem egyszersmind világosságot vetni arra az útra is, amelyen az emberiség a jövőben haladni fog. Látni fogjuk a magaslatokat, amelyekre majdan emelkedik és meggyőződünk ama szunnyadó erők létezéséről, amelyek a mai nem tökéletesen fejlett emberben még rejtve vannak és csak részben bontakoztak ki.

A megfelelés elvén kívül van még egy dolog, amely némileg segítségünkre lehet; de tudomásom szerint ezt a modern tudomány nem vette át, illetőleg nem használja. Azért mondom tudomásom szerint, mert a tudomány jelenleg olyan rohamos lépésben halad előre, hogy újabb felfedezéseinek

minden részletét lehetetlen figyelemmel kíséreni. E másik alapvető elvet, a visszatükröződés elvének nevezik. Miként a hegy visszatükröződik a tó csendes vizében, amely a hegy lábát mossa, és annak összes sajátságait, körvonalait, a lombos hegyoldalt a vízben visszatükrözi: és ebben a tükröződésben a legmagasabb pont a képen legalul jelentkezik és minden pont, amely a tükörképben megismétlődik, a hegy fordítottja lesz, amíg el nem érkezünk a víz és hegy egyesülésének vonaláig, ahol a hegy hozzánk legközelebb eső része a vízben is hozzánk legközelebb fog visszatükröződni, – éppen úgy az ember tanulmányozásánál is közelebb fogunk járni a valósághoz, ha őt az istenség visszatükröződésének tekintjük, akiben az isteni élet hármasság nagy aspektusa nyilvánvalóvá lett. Azt kérdehetnénk azonban, hogy tulajdonképpen mit is értek visszatükröződés alatt? Hasonló sajátságok durvább és sűrűbb minőségű anyagokban való megismétlődését értem. Amint a hegy, amelyet a levegőn át látunk, a sűrűbb vízben visszatükröződik, éppen úgy tükröződnek vissza a szellemi tulajdonságok is a durvább anyagban; más szóval azonos jellegű sajátság működik csupán durvább anyagban, tehát korlátozottabb erővel, minél fogva képességei is kevésbé hatásosak. A teozófiai irodalomban ilyen értelemben használjuk ezen kifejezést „visszatükröződés”. A sajátságok ugyanazok, azonban a sűrűbb anyag következtében megnyilatkozásuk korlátozott. Így a nagy Akarat, amely a világegyetemet létrehozta, az emberben az élni akarásban tükröződik vissza és mivel ez az istenség legtökéletesebb megnyilvánulása, tehát az emberben visszatükröződve, fejlődésének legalacsonyabb fokán az ébredő öntudat egyetlen feltűnő sajátságaként jelenik meg. A csecsemőben ezen élni akarás az öntudatnak jóformán egyetlen jele és ama tapogatózó mozdulatokban jut kifejezésre, amelyekkel a gyermek arra törekszik, hogy a külső világgal érintkezésbe jusson és környezetéből valamit felfedezzen. Az istenségnek második nagy megnyilvánulása a Bölcsesség-Szeretet, amely a keresztény vallásban a Fiú személyében nyilvánul, az emberi természetben visszatükröződve az érzelmekben nyer kifejezést. Finomult, gyengéd, önzetlen érzelmek ezek, amelyek az emberi öntudat második nagy fokozatát teszik; kezdődnek a szenvedély legalacsonyabb fokán és fokozatosan, megszakítás nélkül emelkednek az érzelmek legmagasabb megnyilatkozásáig. A harmadik a Teremtő-Tevékenység, ami a keresztény vallásban a Szentlélek, vagyis a teremtő Szellem volna, amely az ember egyetlen teremtőerejében, az értelmi erőben nyilvánul és egyik kifejezése a képzelőtehetség, amelyet azonban értelmi erejével teremt. Az összefüggés – mint látjuk – teljes, de mennyire korlátozott ezen megnyilatkozás az istenség síkjain való megnyilatkozásokhoz képest! De hiszen éppen azért nevezzük e korlátozott megismétlést visszatükröződésnek, a tükröződés törvényének. Gyakran összefügg a kapcsolódás elvével és ilyen formán szintén zsinórmértékül szolgálhat, hogy keresztül vezessen olyan nehézségeken és bizonytalanságokon, ahol közvetlen látóképességünk cserben hagy bennünket.

Folytassuk ismét ott, ahol elhagytuk, midőn az emberi teremtményről beszéltem. Ha az embert, e bevezető okoskodás alapján a Legfőbb képmásának tekintjük, nem vagyunk kénytelenek búvárkodásunkat ezen három fokozatnál, amelyek a tevékenységben nyilvánuló élni-akarás, a szenvedély és érzelmek és az értelem fokozata, megszakítani, mert íme ezek felett ott ragyog az Istenség ugyanezen három tulajdonsága finomabb és tökéletesebb anyagban, amelyet emberi Szellemnek nevezünk és mivel ez nem más, mint a három nagy aspektus megismétlődése, tehát jövőnket mutatja, éppen úgy, miként az alsóbb visszatükröződés a múltat tárták elénk. Vagyis az öntudat kibontakozását nem csak a múlt mérhetetlen időszakaiba visszamenőleg tudjuk követni, mint a tudomány, hanem előre a jövőbe is, ahol az istenségnek ezen tökéletesebb tükörképe lassankint bontakozik ki, megismerhetjük az ember tökéletesebb tulajdonságait, az emberi fejlődés későbbi fokait.

Ezen elmélet azonban csak akkor teljes és tökéletes, ha elismerjük a reinkarnáció alapigazságát. Az isteni Szellemnek az emberben való kibontakozását csak akkor mutathatjuk ki, ha számára a kellő időt és környezetet megadjuk, amelyben az egymásután következő fokozatok kifejlődhetnek. Ha az emberiséget megfigyeljük, úgy tapasztaljuk, hogy igen sok ember a vadság állapotában az emberi öntudat egészen kezdetleges fokán költözött el; azt látjuk, hogy mások valamivel fejlettebb alakban jönnek a világra, azonban csak önző szenvedélyeket, érzelmeket tanúsítanak. Találkozunk ismét másokkal, akiknek mentális erői vannak, de ezeknél viszont az értelem van túlsúlyban. Ha azonban az egyéni öntudat folytatódó kibontakozását nem ismerjük el, akkor az emberi evolúció

tanulmányozásánál igen sok nehézséggel fogunk találkozni. Ha ugyanis a különböző öntudatokat azon hitben követjük tovább, hogy az élet iskolájába többé soha sem fognak visszatérni ama leckék megtanulására, amelyeket a vad élet elemi iskolájában elmulasztottak, akkor olyan mennyországot vagy mennyországot kell feltételeznünk, amelyek közül az egyik tele van olyan lelkekkel, akik a földön csak a vadság állapotát érték el; egy másikat olyanokkal, akik az érzelmek állapotáig emelkedtek, anélkül azonban, hogy a vadság állapotát elhagyva a szükséges alapot megszerezték volna; végül egy harmadikat azok számára, akikben kifejlődött az értelem, de sem a vad élni akarását, sem pedig a félig-képzett ember érzelmeit még nem fejlesztették ki magukban. Ilyenformán olyan világot feltételezünk, amely inkább fantasztikus, mint ésszerű és be kell látnunk, hogy ilyen körülmények között valamiképpen helyt kell adnunk egy halálon túli fejlődésnek; de ha ezt tesszük, akkor ezzel a reinkarnáció elvét máris elfogadtuk, noha a jelenlegi helyett inkább más világokba szeretnénk azt áthelyezni. Ezzel természetesen más nehézségek merülnek fel, amelyeknél azonban ez idő szerint nem szükséges megállapodnom, mivel most a reinkarnációval behatóbban foglalkozni nem akarok. De tegyük fel, hogy a reinkarnáció elvét elfogadjuk, akkor azonnal világos és ésszerű lesz előttünk minden. Egy szellemi intelligencia van előttünk, amely fokról-fokra bontakozik ki és minden fokot a megelőző alapján épít fel. Ha ilyen értelemben tekintjük a reinkarnálódó egyén evolúcióját, a gyermek, az ifjú és a meglelt ember fokozatát különböztethetjük meg és várakozással nézünk a szellemi ember kibontakozása elé, míg ha a múlt mérhetetlen időszakaiba pillantunk vissza, felismerjük az állati, az érzelmi, és az értelmi embert és alig zárkozhatnánk el azon gondolattól, hogy ezután a szellemi ember következik. Ez ama négy fokozat, amely az ismert alapelv segítségével kimutatható. A levezető okoskodás elvezet bennünket egészen addig a fokozatig, amely eddig még alig bontakozott ki, az emberiség néhány magasztos lényét kivéve. Ha láttuk, hogy e fokozatok, a bővülő látóképesség minden újabb fokán milyen tökéletesen ismétlik meg az előtte valót – a négy felismerhető fokot, amelyek közül három észlelhető, míg a következő ébredezik; majd a reinkarnálódó egyénnek egész életében is ugyancsak láttuk e három fokozatot és a következő ébredését; továbbá ugyanezt észleltük az egész fejlődésben. Áttérve a fajok keletkezésére nem lesz meglepő önökre nézve, ha azt állítjuk, hogy az első emberfajjal, vagyis az első valóban emberinek nevezhető fajjal – amelyet a félig-meddig állat-ember megelőzött – kezdődik a jelenlegi emberiség születése. Mi e fajt lemuriainak nevezzük és érdekes, hogy Haeckel is az elpusztult lemuriai kontinentst tartja az emberfaj bölcsőjének; így találkozik néha az újabb kor tudománya a régebbi korszakok tanításaival. Az élni akarás ösztöne ezen lemuriai fajban jelentkezett először, azután következett az atlanti faj, Atlantisz óriási kontinensén, amelynek létezését a tudomány logikai kényszerűségéből mindinkább elismerni kénytelen, noha a kontinens legnagyobb része az Atlanti óceán hullámai alá lévén temetve, geológiai és régészeti bizonyosságokat eddigelé nem szerezhetett. A régészeti kutatások azonban mégis nyújtanak valamit, amennyiben egyes faji sajátosságok azonosságát mutatják ki olyan helyeken, amelyeket most ugyanez a mérhetetlen Atlanti óceán választ el egymástól. Archeológiai kutatások az őskori Egyiptom festett ábrázolásaiban, jelképeiben, sőt az emberi típusokban is, amelyeket megörökített, azonos vonásokat mutatnak fel, a bölcséleti és vallásos gondolkodásnak ugyanazon irányait képviselik, mint a Mexikó déli részében egykor virágzott, azóta rég letűnt civilizáció, amelyet az a műveltség sepeget el, amely már akkor is árvult és züllött volt, midőn a spanyolok Mexikót elfoglalták. A föld felületének ezen egymástól távol eső és az Atlanti óceán által elválasztott két részében egyazon fajra ismerünk. Van még számos más ok, amelyeknél megállapodnom felesleges, mint pl. hasonlatosságok az állat és növényvilágban, azonos vonások az építkezésben, és ami a tudományos világot arra indítja, hogy Atlantisz nagy kontinensének létezését elismerje. Miként a lemuriai kontinens népességénél csupán az élni akarás legotrombább alakja jelentkezett; éppúgy Atlantisz embereinél is a szenvedély és vágy volt az uralkodó és egész civilizációjuk eme szenvedélyes hajlandóságukat tükrözte, itt tehát tényé válik az, amire az elmélet utal. Ugyanakkor az atlantiak egy képességre tettek szert, amelyet ma a pszichizmus alsóbb rendű alakjának nevezünk; ez többnyire a szenvedélyes, érzéki természetű, alacsony értelmi fokon álló fajok sajátossága. Most, midőn a pszichizmust közelebről ismerjük (a nem látható látását és a nem hallható hallását értjük e név alatt), az állatvilág egy néhány fajánál és a vad népeknél is

gyakran találkozunk vele; hegyi lakók között vagy nagy síkságokon előfordul, ahol a levegő tiszta és a természet ősi állapotát még lehetőleg megtartotta. E képesség nem határozott, állandó, amely az akaratsnak engedelmeskedik, inkább a szenvedélyek és érzelmek befolyásolják és igen ritkán – ha ugyan egyáltalán – áll az értelein behatása alatt. Ha visszatekintünk a nagy atlanti népeiségre, azt látjuk, hogy a pszichizmusnak olyan alakjai mutatkoztak náluk, amelyek általában a magasabb rendű állati és az alsóbb rendű emberi evolúcióval vannak kapcsolatban; midőn az értelem még nem fejlődhetett ki nagyobb mértékben és az idegrendszer, amely az újkor emberének sajátja, az állatot jellemző szimpatikus idegrendszert még nem győzte le. Majd olyan időszakhoz érünk, amelyben egy új faj evolúcióját figyelhetjük meg és ez nem egy útbaigazítást szolgáltathat nekünk az eljövendő faj tanulmányozásánál. Mert ha visszapillantunk a történelem ama régmúlt idejére, láthatjuk, hogy az atlanti népek között egy kiválasztás folyik és hogy a választás korántsem esik azokra, akik az atlanti faji típust legmagasabb tökéletességében képviselik és dicsőségének legfelsőbb fokára emelték, hanem ellenkezőleg, e faj egyik alosztályára, vagy amint mi nevezzük, egyik alfajára, amely nem rendelkezik azon tulajdonságokkal, amelyek Atlantiszt naggyá és hatalmassá tették, de amelyben a jövő fejlődés, az értelem csírái nagyobb mértékben mutatkoznak, mint a másik, diadalmas csoportnál.

A tolték az a faj, illetve alfaj, amelyben az atlanti civilizáció legmagasabb fokát érte el. De az árja faj csírái nem ezek közül választatnak ki, hanem a következő alfajból, amelyben – mint már említettem – az értelmi tulajdonságok kezdtek ébredni, ami a pszichikai erőket önkéntelenül háttérbe szorította. Nézzünk körül ma és meggyőződhetünk róla, hogy ez még napjainkban is mennyire igaz; a gyakorlatlan, ki nem művelt pszichizmusal bíró ember rendesen igen alacsony értelmi fokon áll, mert a pszichizmusnak ezen alacsonyabb fajtája kevés észbeli képességet feltételez. A kiválasztottak tehát, akik saját nagy fajunk csíráját alkották, nem azok közül voltak, akiket Atlantisz civilizációjában leginkább csodáltak, hanem inkább a lenézettek között, mert nem voltak meg náluk ama tulajdonságok amelyeket akkor a legbecesebbeknek tartottak. A toltékok diadalmas fajtájának színvonalán alul álltak és éppen ezért nem sokra becsültettek és mégis a jövőre nézve ezek ígértek legtöbbet. Ezeket összegyűjtötték és az akkori civilizált világtól elkülönítették, hogy a kívánt fajtájú gondosan kiművelhető legyen; mert az emberiség összes nagy fajtái, mielőtt földünk anyagában megnyilvánulnának, a Logosz gondolatában élnek – első a gondolat, azután következik a megnyilvánulás; a hét nagy emberfaj, amely földtekénk létének jelenlegi ciklusában az emberiséget alkotja, először csak gondolatban létezett, a szó platonikus értelmében. Ezek voltak ama fajtípusok, amelyek felé a felsőbb hatalmak az emberiség evolúcióját terelték; és midőn a negyedik faj tetőpontjára érkezett, megkezdődtek az előkészületek az ötödik életbe hívásához. Azok a nagy törvények, amelyeket – természetesen sokkal alacsonyabb fokon – a szakavatott kertész vagy állattenyésztő egy új fajtájú kifejlesztésénél használ, amely, jól jegyezzük meg, gondolatban már megvan, mielőtt a virágszirmok vagy az állatok teste és vére alakjában léteznék, az ideális típus, amelyre a szakavatott tenyésztő törekszik és ama törvények, amelyek őt e munkájánál irányítják, ugyanazok, mint amelyeket egy felsőbb fokon és nagyobb célokra, a jövő faj amez eszményi típus megvalósításánál alkalmazott, amelyet jelenleg árja faj alatt ismerünk. Ha egy Észak-Indiából való kasmíri embert egy tiszta fajtájú biró kaukázusi emberrel hasonlítunk össze, azt tapasztaljuk, hogy rendkívül hasonlítanak egymáshoz és kétségtelen, hogy egyazon faj megismétlődései. Azért hozom fel például éppen a kasmíri embert, mert ez világos bőrű, ami a vidék mérsékelt éghajlatából és körülzárt helyzetéből származik, ez megnehezítvén az érintkezést más vidékekkel, ennek tulajdonítható, hogy ott a faji jelleg tisztábban maradt fenn, mint bárhol a földön. Világos bőrével, kék vagy ibolyaszínű szemével, barna hajával, éles arcvonásaival, finom ajkával, szép, keskeny metszésű orrával a kasmíri egyike a legszebb embertípusoknak. Eme fajtájú különböző módosításokkal az alfajok fejlődésében újra és újra megtaláljuk, de valamennyiben kimutatható a közös típus; a fej formája az erősen fejlett homlokkal, amely az összes értelmi képességeket kifejleszteni engedi, az értelem típusát fejezi ki, vagyis ama típust, amelynek feladata az értelmet tökéletességének legmagasabb fokára emelni. Ha mélyebben elmerülünk az alfajok tanulmányozásában, ugyanazon különös jelenség tárul elénk, amellyel már a pszichikai képességű atlantiaknál és ama kevésbé pszichikus alfajnál láttunk, amelyből fajunk keletkezett.

Hasonlítsuk össze a jól fejlett, művelt, túlfinomult rómaiakat a teuton alfaj őseivel, a gótokkal és ugyan e feltűnő különbséget fogjuk tapasztalni az uralkodó típus és a látszólag alsóbbrendű típus között, amely mindazonáltal arra a reményre jogosít, hogy elődjét túl fogja szárnyalni. Analógiák alapján és ugyanazon gondolatirányt követve, könnyen megérthetjük, hogy a jövő faj típusa nem az lesz, amely a jelenlegi faj legjellemzőbb kifejezője, hanem inkább azok, akikben a jelenlegi faj sajátosságai nincsenek olyan tökéletesen kifejlődve, ellenben lappang bennük valami nemesebb csírája, amely a távolabbi jövőben pompás megnyilatkozásra lesz képes. Ha tehát már a jövő faj előfutárjait kutatjuk, nem szabad őket fajunk amaz emberei között keresnünk, akiknél az ész, az értelem és a gondolaterő vannak túlsúlyban. Ezek feladata a jelen civilizációt csúcspontjára emelni, mert ki más emelhetné legmagasabb fokára, ha nem ők? Ők fejlesztették ki az ésszt, amely ezen ötödik alfaj, a teuton faj sajátossága, az ő feladatuk és kiváltságuk tehát ezen alfajt fejlettségének legmagasabb tökélyére emelni. Csak azok, akik az értelemnek ilyen magas fokán állnak, alkalmasak arra, hogy a jelen civilizációt ama fénypontig fejlesszék, amely még előtte áll; ők a mai diadalmas típus vezérei és ennél fogva fajunk ő bennük látja mindannak eszményképét, ami az értelem dicsőségét és erejét jelenti. A jövő fajnak, a jövő fajának úttörőit tehát nem ezek között kell keresnünk; mert a megfelelések elvének segítségével megállapíthatjuk, hogy nem az értelem emberének, hanem a szellem emberének kifejlődését várhatjuk; annak a szellemi erőnek kifejlődését, amely az értelem és a tudományos ész felett áll, azon tulajdonságokat, amelyekkel a múlt nagy vallásalapítói rendelkeztek, amelyek egy Buddhát vagy Krisztust jellemeztek; a szellemi tulajdonságokat, az értelemmel ellentétben. Ezen tulajdonságok kifejlődésével kezdetét veszi az eljövendő faj.

A változó evolúció jeleit észrevehetjük már a jelenlegi fajnál is, amely lassanként a fejlődő öntudat típusát fogja képviselni és a testeket a fokozatosan bontakozó tulajdonságok kifejezésére alkalmasabbá tenni. Mert mi az emberiség eme leendő típusának határozott ismertető jele? Milyen tulajdonság az, amely a földön minden egyéb tulajdonságot háttérbe szorít? A testvériség, vagyis az egységes élet elismerése, általános együttérzés és határtalan önfeláldozás. Ezen típusokat látjuk fajunk nagy lényekben, akik szellemi természetüket már kifejlesztették és akikben a megdicsőült szellem teljes fényében tündöklük. Igen jellemző, hogy a múlt idők minden nagy Tanítójának éppen ezen tulajdonsága minden más tulajdonságot háttérbe szorított és feltűnően megkülönböztette Őt a nemzedéktől, amelyhez tartozott. A gyámoltalanok és gyengék iránt való szeretet, a soha nem szűnő törekvés fel-emelni az elnyomottakat és eltiprottakat, mindent megosztani, gyámolítani, boldogítani – egy szóval megváltani: ez a nagy szellemi-vonás jellemzi a világ minden Megváltóját. Ennél fogva a jelenben is, az eljövendő faj előfutárjait azok között találjuk, akik úgy elméletben, mint gyakorlatban az egyetemes testvériséget vallják. Lehet, hogy értelmük kevésbé fejlődött – ez egyelőre nem határoz; lehet, hogy az ész kevesebb dicsőséget aratott általuk – de ez nem az az anyag, amelyre az eljövendő fajnak leginkább szüksége van; a szellem magasabb tulajdonságai azok, amelyeket az új faj vezetője keres, ezek szolgálatják neki az alkalmas anyagot ama fajjelleg kialakításához, amely gondolatában él, hogy ezen kezdetleges és csírájában levő lehetőségekből a jövő emberét kifejleszthesse.

Állapodjunk itt meg egy pillanatra és vizsgáljuk meg, milyen különösebb ismertető jeleket találunk ezen új faj öntudatában és testében. Legfőbb ismertető jele nyilvánvalóan az egység elismerése. Ez lényeges; mert amit az értelem külön választ, azt a szellem egyesíti. A szellem minden egyesben inkább látja az egy Életet, mint az egymástól elválasztó alakot; előbb ismeri fel mindenkit ugyanazon Ént, mint a különböző testek által határolt egyes éneket. Ez lesz határozott ismertető jele a kibontakozó új öntudatnak. Ahol az egység létezésének tudatára ébrednek, ott a jövő faj egyik ismertető jelével van dolgunk. Egyidejűleg elkerülhetetlen következményeként mindazokat, akik az egység érzetének tudatára ébredtek, határtalan nagylelkűség és türelmesség jellemzi. Ellenben minden szűkkeblűség, zárkózottság, mindaz, ami az embereket egymástól elkülöníteni igyekszik, ami egyezések helyett a különbségeket keresi, akadályozza amaz öntudat kibontakozását, amely a sokféleségekben az egységet felismeri és az Istenséget mindenben észreveszi. Az öntudatnak e kibontakozásával olyan típusú test fog kifejlődni, amellyel ma már meglehetősen nagy számban találkozunk. Azt is tapasztalták, hogy midőn olyan változás készül, amely új fajtípus kialakulásához vezessen

mindazoknál, akikből ezen változás kiindul, mindig egy bizonyos irányú állhatatlanság mutatkozik. Mind a haladásnak, mind a hanyatlásnak állhatatlanság az ismertető jele. Van állhatatlanság az egészségben, de a betegségben is; az idegrendszer változó jellegében ezen állhatatlanság mindkét alakját megtaláljuk. Ha körülnézünk, vajon melyik a legfejlettebb faj testeinek szembeszökő ismertető jele, a leghaladottabbaknál leginkább észlelhetők mindennemű ideges zavarok. Felesleges figyelmüket közelebből felhívni e tényre, hiszen ez mindenki előtt ismeretes. Az idegrendszer nagyobb feszültsége különféleképpen nyilvánul közöttünk, de a legszomorúbb az elmebetegeknek a világ legműveltebb nemzeteinél való rohamos elszaporodása. A tébolydák száma napról-napra nő; alighogy az egyik felépül, már is megtelik és egy másik építése válik sürgősen szükségessé. Ha körültekintünk és a jövő faját keressük, ilyen szomorú látvány tárul szemeink elé, azonban jelenlegi fajunk csakis ama körülmények folytán szenved, amelyeket önmagának teremtett; minden a versengésben, küzdelemben elválasztó, az osztály-elleni, egyéni és üzleti ellenségeskedés, mindez az ember fejlődő idegrendszerére rombolólag hat. E finomabb és érzékenyebb idegrendszer fejlődésénél ilyen környezet teljesen lehetetlen, ez egyenesen pusztító volna, de a természet ellenállhatatlan ereje előretör még az emberi faj ellenére is és kényszeríti akár akarata ellenére is, mert lehetetlen az evolúció erejének ellenszegülni saját elpusztításunk kockázatát nélkül.

Ez egyike azon tapasztalatoknak, amelyeket saját életünk irányítására tanulmányainkból meríthetünk. Olyan környezetben élünk, amely minden magasabb fejlődésre pusztítólag hat és csak veszélyeztetésünk árán hagyhatunk mindent úgy, amint van, olyan időben, midőn a jövő fajnak elkerülhetetlenül születnie kell. Ha előre akarunk haladni, alkalmazkodni kell. Ez az alkalmazkodás a jelen legégetőbb szüksége. Mert ma olyan gyermekek születnek, akikben máris mutatkozik a finomabb idegrendszer; érzékeny, ideges gyermekek ezek, akik azonban nem szükségképpen betegek, sőt többnyire teljesen egészségesek, de idegrendszerük olyan érzékenyen egyensúlyozott, hogy a folytonos rázkódtatások veszélyeztetik. Bizonyára számosan vannak önök között, akik mint apák és anyák ezt személyes tapasztalatból tudják; talán egyik-másikuk családjában van olyan kis gyermek, akinek idegrendszere annyira finom és érzékeny, hogy könnyen egyensúlyát veszti és ezáltal igen sokat szenved. Rendkívül fontos, hogy a mai apák és anyák egy dolgot jól megértsenek: ha ilyen gyermekek kerülnek hozzájuk, hogy oltalmat, segítséget nyerjenek náluk, nem szabad feledniük, hogy az ilyen szervezetű gyermekek mind a szenvedést, mind az örömet sokkal hevesebben érzik, mint a durvább idegzetűek. Egy ilyen gyermek fájdalmat érezhet olyan esetben, midőn azt egy durvább szervezetű gyermek fel sem venné, másrészt azonban a szerfölötti örömeiket is rendesen ugyanolyan fokú lehangoltság követi. Ilyen gyermekeket, amennyire csak lehet, óvni kellene mindentől, ami bántó és lehangoló. Teljesen céltalan azt kívánni, hogy ugyanolyan környezetben éljenek, mint amely a kevésbé finom idegzetűeknek megfelel. Ellenkezőleg a szülőknek kellene arra törekedniük, hogy az ilyen gyermekek számára szelíd és békés környezetet teremtsenek. Tudniuk kellene azt, hogy ezen érzékeny eszköz rázkódtatásokat szenvedhet és csakhamar teljesen elveszítené összhangját úgy, hogy az, amiből a leggyönyörűbb dallamokat lehetett volna kihozni, hasznavehetetlen, tönkrement eszköz marad.

Gondoljanak csak egy pillanatra ama körülményekre, amelyek között Londonban élnek az emberek. Az élet itt szinte elviselhetetlenné vált az utolsó évtized alatt a folytonos zaj, lárma, kiabálás, túlkölés miatt, amely az utcákat betölti; maga a föld is megremeg a különféle súlyos járművek terhe alatt. London azon a ponton van, hogy olyan várossá váljék, amelyben csak akkor lehet nyugodtan élni, ha füleinket gyapottal tömjük be és szemeinkre pápaszemet illesztünk, hogy ne halljunk, ne lássunk; orrunkat pedig elzárjuk, hogy ne érezzük azokat a rettenetes bűzöket, amelyek az utcákat betöltik. Valóban nem marad hátra egyéb, mint hogy a finomabb, műveltebb lelkületű emberek elköltözzenek ez óriási városokból és olyanoknak engedjék át azokat, akik szeretik; mert ne feledjük, vannak elegen, akik szeretik, van számtalan ember, aki élvezetet talál a londoni utca zajában, a lármaiban és tolongásban. Akárhány falusi paraszt akad, aki Londonba felkerülvén magán kívül van az elragadtatástól és viszont a londoni fiatal emberek és lányok a falut fogják végtelenül csendesnek és egyhangúnak találni. Miért ne engednénk át a városokat azoknak, akik szeretik, akik evolúcióját a

városok elősegíthetik? Mert jegyezzék meg, hogy ami egy gyöngye idegrendszerre nézve káros, az egy közönséges és durvább idegrendszer fejlődésére és serkentésére feltétlenül szükséges. Nem akarom én e nagy városokat a föld színéről eltörölni; de mindazokat, akik a nagy város lármája, forgalma miatt szenvednek, figyelmeztetni szeretném: „E hely többé nem megfelelő nektek és mindenekelőtt nem gyermekeiteknek való! Mert minél finomabb az apa és anya szervezete az idegek szempontjából, annál finomabb a gyermek idegrendszere is; ha szenvednek e körülményektől, hagyják el Londont, költözzenek vidékre, hogy ezáltal maguknak és a jövő faj gyermekeinek kellemesebb és jobb viszonyokat teremtsenek. De nem csak arra kell tekintettel lennünk, hogy e nagy városok – amelyek eléktelenítik Angliát – a jövő faj számára teljesen alkalmatlanok, hanem az új feltételekhez táplálkozásunk és rendes életmódunk megváltoztatásával is alkalmazkodnunk kell. A táplálék, amellyel az emberiség zöme jelenleg él, ti. a hús, a finomabb idegrendszer számára teljesen alkalmatlan. Megfigyelhetjük, hogy ilyen finomabb szervezetű emberek szinte ösztönszerűleg irtóznak tőle. A finomabb szervezetű gyermek undorral fordul el tőle. Eme ösztönszerű ellenszerv mindinkább terjedni fog a kicsinyek közt és a húsfogyasztás ellen egyre jobban fognak tiltakozni. Ha saját testüket alkalmassá kívánják tenni a jövő faj előkészítésére, helyes volna ezen növekedő ellenszervet nemcsak megfigyelni, hanem az ilyen életrendet személyesen is kerülni. Mert az olyan test, amelyet hússal és különböző alkoholfélékkel táplálunk, egészségével fog fizetni, midőn benne a magasabb öntudat megnyilatkozik; az ideges megbetegedések nagyrészt onnan származnak, hogy a magasabb öntudat olyan testeken át igyekszik kifejezésre jutni, amelyek hús-termékekkel és alkohollal terheltek. Különösen ki kell emelni egy körülményt, amely erre egyenes befolyást gyakorol. Abban az arányban, amelyben az új testek kifejlődnek és a fizikai test tökéletesebbé, idegrendszere fejlettebbé válik, a következő – az asztrális – test is évről-évre tökéletesedik. E test szervezése, amely a fizikai testnél finomabb anyagokból áll, jelenleg igen rohamosan halad a gondolaterő behatása folytán, amelyet minden tanult és művelt ember legalább is bizonyos mértékben használ. Mihelyt e test tökéletesebb szervezettel rendelkezik, saját külön érzékszervei is működni kezdenek és akkor kifejlődik az un. magasabb rendű pszichizmus; ez azonban nem a fejletlen asztrális test folyománya, amelyben minden átmenő és mulékony érzés vibrációkat kelt, hanem folyománya egy magas fejlettségű szervezettel bíró testnek, amely saját kifejlett érzékeivel rendelkezik, amelyek a fizikai sík tömörebb testén keresztül igyekeznek kifejezésre jutni. Agyunkban egy szerv van, a hatodik érzék, amely összes asztrális ismereteinket, asztrális érzelmeinket, rendes öntudatunkba fogja átvinni. Ez a szerv az orvosok és tudósok nagy részénél sok fejtörést okoz, ti. a nyákmirigy. Ez nem maradványa a múlt egyik szervének, mint ahogyan sokan gondolják; bár az is, hanem egyszersmind finomabb alkata folytán a jövő faj magasabb rendű pszichikai erőinek szerve lesz. Az okkultista előtt ez befejezett tény, mivel ez átalakulást mind a saját, mind a mások esetében megfigyelheti és amilyen mértékben finomabb jól szervezett asztrális teste a különféle tapasztalatokat átadja az agynak, olyan mértékben fog a nyákmirigy is működni, illetve olyan arányban fogja ama változásokat észlelni, amelyek az asztrális testben történnek. Az újkori tudomány egyik újabb felfedezése szerint az alkohol kigőzölgése e szervre közvetlen hatással van, mivel a testnek azon mirigyeihez tartozik, amelyeket a mérge leginkább befolyásol; a nyákmirigyet még a legkisebb adag alkohol is megmérgezi és magasabb fejlődését elfojtja. Ha meg akarják könnyíteni a fejlődést és az evolúciónak már jelenlegi fokán kissé elő akarják segíteni az ötödik fajhoz tartozó testek fejlődését, legelsősorban arra kell önöket figyelmeztetnem: az alkohol élvezetétől, bármilyen alakban, tartózkodjanak, mert az alkohol vibrációi megmérgezik az asztrális és a fizikai test között levő összekötő kapcsot és jövő fajunknak éppen egyik főjellemvonása e testek magasabb célokra való kifejlesztése; ez a szerv az eszköz, amelynek segítségével éber öntudatunk az asztrális világot felfogni képes, ennél fogva mindenki, aki a viszonyokat ismeri csak ezt a tanácsot adhatja: Ne csak a hús minden alakjában való élvezetéről mondjanak le, hanem gondoskodjanak arról is, hogy étrendjük még az alkohol nyomától is ment legyen. Ezek természeti törvények, amelyeket figyelmen kívül hagyni nem lehet és ha úgy határozunk, hogy inkább az ötödik faj étrendjéhez alkalmazkodunk, akkor legyünk rá elkészülve, hogy annál is maradunk és haladni nem fogunk. Senki sem kívánhatja, hogy akaratunk ellenére tovább menjünk; e tények azonban

megmásíthatatlanok és minél inkább megértjük ezt, annál jobb. Leginkább óvakodjunk attól, hogy gyermekekre bárminemű kényszerrel gyakoroljunk és ne akarjuk őket olyan táplálék elfogyasztására bírni, amely idegrendszerük növekvő érzékenységére káros hatással volna és rombolást okozna agyuknak éppen azon szervében, amely arra szolgál, hogy az asztrális test magasabb tudását mindennapi életünkbe közvetítse.

Lássuk tehát, miképpen érhetjük el ezt. Tegyük fel, hogy siettetni akarják a jövő faj eljövételét; nem akarják bevárni a természet lassú folyását, amely évszázadokig, évezredekig, sőt tízezer évig is eltarthat; elsősorban a meditációt kell életük mindennapos teendőjévé tenniük; fejlődésünk jelenlegi fokán, amidőn az emberi értelem a természet működését olyannyira siettetni képes, ezt mindenkinek kellene tennie. A meditációnak három fokozata van; először ide-oda csapongó gondolatainkat megfékezzük és megakadályozzuk, hogy szüntelen működésükben egyik tárgyról a másikra csapjanak; majd az így megfékezett gondolaterőt egy meghatározott tárgyra irányítjuk; végül e tárgy felett mindaddig elmélkedünk, mígnem az gondolatunkban alakot ölt. Öntudatunk fejlődését csakis a meditációnak e módja által serkenthetjük, ez az egyedüli egészséges és józan eszköz, amelyet minden veszély nélkül megkísérelhetünk. Ha naponta így meditálunk és gondolatainkat az eszményi Énre, vagy pedig valamely erény eszményképére összpontosítjuk, amelyet önmagunkban megvalósítani szeretnénk, akkor ki fog bennünk fejlődni a magasabb rendű öntudat és a világhoz való viszonyunkat meg fogja változtatni.

Íme egy példa: Tegyük fel, hogy egy rendkívül hazug emberrel találkozunk. Rendes körülmények között az illető mindaddig félre fog bennünket vezetni, amíg csak kézzel fogható bizonyosságot nem szereztünk arról, hogy hazug; ez igen lassú folyamat, de az emberiség fejlődésének jelenlegi fokán más mód nincsen. Milyen eljárással lehet az igazságtalanságról meggyőződni akkor, ha az ember spirituális természete a meditálás következtében már részben kibontakozott? Az igazságról való meditálás által: ez az első lépés. Ha naponta az igazságról meditálunk, ezzel asztrális testünkben megfelelő vibrációkat keltünk, úgy, hogy az igazságra való reagálás az asztrális test természetévé válik; ha már most ilyen hazug emberrel találkozunk, nem leszünk kénytelenek okoskodni, azonnal ösztönszerűleg felismerjük őt, mert olyan bántó hatással lesz reánk, mint valamely hangszer hamis hangja. Minden okoskodás feleslegessé válik, nem szükséges adatokat, bizonyítékokat keresni; az ember okoskodás helyett ösztönszerűleg érzi, látja, hogy az illető nem őszinte. Tudok egy esetről, amely Indiában történt; azonban kétlem, hogy indiai barátomat utánoznák, mert ő az igazságról gyermek-kora óta naponta meditált és ezt negyven esztendeig folytatta. Nyugati felfogás szerint ez nagyon is hosszú idő! Ez azt eredményezte, hogy az illető – aki véletlenül bíró volt – annyira összhangba jutott az igazsággal, hogy még olyan nyomós bizonyítékok sem tudták tévútra vezetni; a bensejében érzett diszharmónia folytán mindig tudta, ha valaki hazudott. Csak azért említem ezt az esetet, hogy lássák, hogy a meditálás a belső erőket kifejlesztheti úgy, hogy a megszokott oknyomozó eljárás helyébe ösztönszerű érzés lép, amely azonnal felvilágosít annak jelleméről, akivel érintkezünk. Felsorolhatnám az összes többi erényeket, azonban az elv valamennyinél ugyanaz. A meditálást azonban a gyakorlatlaltal is ki kell egészítenünk. Mindennapi életünkben a lehető legmelegebb rokonszenvet kell tanúsítanunk; kényszerítenünk kell magunkat, rokonszenvet érezni mindazok iránt, akikkel találkozunk; igyekeznünk kell úgy érezni, ahogyan ők érznek és különösen azok, akik az evolúció alacsonyabb fokán állnak, mint mi; az ilyen rokonszenvező érzésnek igen jó hatása van, mert csak akkor leszünk képesek a kevésbé fejletteket felsőbb színvonalra emelni, ha megtanulunk velük érezni. De nem csak a rokonérzést kell naponta gyakorolnunk, hanem igyekeznünk kell az elkülönítettség érzését teljesen kiküszöbölni magunkból. Nekünk, a teuton alfajhoz tartozóknak, talán ez a legnehezebb feladatoknak egyike. Az egyéni érzés bennünk nagy mértékben kifejtett; mindenben azt érezzük; ez az „enyém”, „az én tulajdonom”, „az én könyveim”, „az én házam”, „az én barátaim”, az „enyém” örökös ismétlése. Erről le kell szoknunk, igyekeznünk kell megszabadulni az érzéstől, amely másokkal szemben mindig ösztönszerűleg személyes tulajdonnak tart valamit. Ez eleinte elég nehéz, mindenesetre igen kellemetlenek az első kísérletek, mert e felfogás az ötödik faj észjárásával homlok-egyenest ellenkezik. Igyekeznünk kell tehát leszokni az egyén tulajdonjogáról. Milyen gyakran

halljuk a nagylelkű megjegyzést: „Oh – ha kérte volna – azonnal oda adtam volna neki, de nem szeretem, hogy szó nélkül vette el!” És miért nem? Mert úgy érezzük, hogy külön lények vagyunk, az „én” és az „ő”, az „enyém” és az „övé” miatt. A következő fajban ez az érzés nem lesz olyan erősen kifejlődve és ha alapításában részt akarunk venni, saját érdekünk, hogy erről mihamarább letegyünk. Gyakoroljuk magunkat a közömbösségben, midőn mások elsajátítják tulajdonukat és használják. Szokatlan tanács, nemde? Pedig Indiában általános ez a vonás. Indiai barátaim, amikor velük megismerkedtem, igen csodálkoztak, ha azt kérdeztem tőlük: „Megengedik, hogy ezt vagy azt használjam?” „Hogyan is ne, ha szüksége van reá”, volt rendesen a válasz; végre is megértettem, hogy ez az álláspont sokkal nemesebb, mint a személyes tulajdonjog folytonos hangoztatása. Ha Indiában valakinek kertje van, oda bárki, akinek ahhoz kedve van, bejöhet, a fák alá ülhet, tüzet rakhat és ebédjét is megfőzheti, ha úgy tetszik. Egy alkalommal, ottlétem első napjaiban, még mielőtt a viszonyokkal megismerkedtem volna, megkérdeztem valakitől: „Kedvére van-e, hogy az emberek így a kertjébe jönnek, anélkül, hogy engedelmet kérnének?” „Mi más célja van hát a kertnek?” volt a válasz. Ez a természetes érzés az élet közösségéből származott, amely ott évezredek óta általános. A dolgok rendeltetését és az embert tekintik: „az a körülmény, hogy óhajt valamit, már feljogosítja őt az illető tárgy használatára.” Az ötödik fajnak a tulajdonról való fogalma még igen messze van ettől az állásponttól. Igyekezzünk tehát az elkülönítésnek társadalmunkban jelenleg uralkodó eme túlzott felfogásáról leszokni, igyekezzünk szeszélyeinket, kívánságainkat és szükségleteinket életünk minden egyes napján másokért feláldozni, hogy ezáltal környezetünk életét megkönnyítsük, mert az önfeláldozásnak ez a neve lesz a jövő faj egyik jellemző sajátossága. Ha ezt tesszük, lassanként arra fogunk ébredni, hogy az önfeláldozás nem esik nehezünkre, hogy sokkal nagyobb örömet okoz másnak örömet szerezni, mint valamit magunknak megtartani, hogy Krisztusnak ama szavai: „adni áldásosabb, mint elvenni” szó szerint igazak. „Nem annyira kötelességteljesítés, mint inkább áldás és szerencse, úgy, hogy az öröm, amely a másokkal való megosztásból fakad, teljesen megszünteti az önfeláldozás érzését. Ez a jövő fajnak lesz egyik lényeges társadalmi jellemző vonása.

Lássuk most, mennyire befolyásolhatja mai életünket az új faj eljövételének gondolata. Akik az emberi fajtípus emez átalakulását elő akarják készíteni, azoknak már most meg kell kezdeniük jellemüket, indulataikat, értelmüket a meditáció által képezni; öntudatukat gyakorlatok által fejleszteni, életüket nemesebb mederbe terelni. E faj egy általános vallásnak lesz megteremtője, amelyben a miszcionáriusi munka csupán annyiból fog állni, hogy az összes vallásokban foglalt igazságokat másokkal megosztja. Ez a faj olyan civilizációt fog létesíteni, amelyben a testvériség fog uralkodni és amelyben minden egyes ember szükséglete szabja meg annak mértékét, amit kap, amelyben a felelősség határát minden egyes embernek tehetsége határozza meg. Ezek ama nagy átalakulások, amelyek a jövőben következnek és amelyeknek önök is részesei lehetnek, úgy hogy már a jelen civilizációban alkalmazkodnak ez eszményképhez és arra törekednek, hogy azt embertársaik számára is elfogadhatóvá tegyék. Reménységünket azonban leginkább a fiatalságba helyezjük, amelyet a mai kereskedelmi és osztályéletet jellemző kegyetlen versengés még nem fásított el, a fiatalságba, amelyet nagy eszmék még lelkesíteni tudnak, amelynek idegrendszere sok esetben finomabb mint a miénk és szíve melegebben dobog, mint azoké, akiket az élet keserű tapasztalatai megdermesztettek – benne van a jövő reménysége. Ezek az ideálok a gondolat világából le fognak szállni az anyagi világba és létre fogják hozni az eljövendő fajt, amely egy boldog szabad, dicsőséges, gyönyörű, civilizációt fog teremteni, amelyben valóvá válik, hogy a legnagyobb szabadság a legnagyobb szolgálatkészségben rejlik.

VI. ELŐADÁS.

Az eljövendő Krisztus

Ha visszapillantunk a hosszú múlt történetére, azt látjuk, hogy az emberek óriási tömegéből hatalmas alakok magaslanak ki, emberek akik jóval felülemelkednek korukon és szinte óriások az őket

környező törpék között; bármilyen messzire tekintünk is vissza a múltba, ilyen alakokkal mindig találkozunk, míg végre a múlt e nagyszerű látképét a távolság elhomályosítja, de még a homályon keresztül is feltűnnek e hatalmas lények, akik az emberiséget tanítani és boldogítani jöttek. A tanítványok nagy része előtt a múlt e kimagasló alakjai úgy tetszenek, mintha nagyon hasonlítanak egymáshoz. Tudásukra vagy hatalmukra nézve nem is igen lehet őket megkülönböztetni; mindnyájan annyira felette állnak koruk emberisége felett, sőt a mai kor legelőrehaladottabb emberisége felett is, hogy szinte lehetetlen őket osztályozni vagy megérteni, hogy milyen tekintetben tartoznak együvé, milyen kapcsolatban állnak egymáshoz; milyen rangot foglalnak el az emberfeletti hierarchiában, azt úgyszólván meg sem határozhatjuk. De ha a múlt tanulmányozását az okkultista kísérli meg, bizonyos nyomokra fog találni, amelyeket felismerni képes és amelyek őt e hatalmas Lényekhez vezetnek. Lát különféle kiterjedésű világciklusokat, amelyek hosszabb-rövidebb időszakokat ölelnek fel és ezen hatalmas Lények és a világ ciklusai között bizonyos viszonyt képes megállapítani, valamint az időpontokat, amelyekben megjelennek, megnyilvánulnak. A múltnak az okkult módszerek segítségével való illetén tanulmányozása révén a világ történetének ezen időszakai és a világ emberiségének eme Tanítói világos és határozott vonatkozásba kerülnek egymással.

Ha visszapiantunk a világ fejlődésének hosszú történetére, négy nagy korszakot különböztethetünk meg; e korszakokra a múlt idők mitológiája gyakran utal, és habár elütnek egymástól, mindazonáltal a világ összes ciklusainak beosztását tüntetik fel. Láthatjuk, hogy minden ilyen nagy ciklus kezdetén egy kimagasló nagy alak jelenik meg, mintha a világ életének új fázisba lépésekor szükséges volna, hogy különös áldásban részesüljön és egy különös világosság áradjon reá. Ha azt kérjük, kik a magasztos Lények, akik az emberiség történetének e hosszú korszakain végig vonulnak, azt a választ nyerjük, hogy e Lények letűnt világokból származnak és más bolygókhoz tartoznak, olyanokhoz, amelyek idősebbek a megnyilvánulás rendjében, mint a miénk; hogy ők már túl vannak a fejlődő élet összes küzdelmein és olyan emberiséghez tartoztak, amely már rég letűnt, a mindenség történetében van elkönyvelve és sokkal távolabb van tőlünk, semhogy olyan világot, mint a miénk, érintethetne, hogy ők az emberi fejlődésen keresztül az emberfeletti fejlődésbe léptek, amíg öntudatuk végre magának a Logosznak öntudatával egyesült. Az Ő öntudatáig terjeszkedett, egyesült az Ő természetével és mégsem veszítette el soha amaz öntudati középpontot, amely az emberi és emberfeletti fokozatokon keresztül való hosszas fejlődésük eredménye. E középpontot az örökké létező Istenben bírván, mindig képesek maguknak olyan kört teremteni, amely őket bármelyik világban és fajban való megnyilvánulásra alkalmassá teszi. Egy középpont körül mindig vonhatunk kört, és magának az Istenségnek, az Atyával egyesült Fiúnak, mint középpontnak szintén lehetséges, hogy abból egy emberi életnek új feltételei áradjanak és egy ilyen Istenségben hatalmas és mégis emberi köntösbe burkolt Lény eljöhessen, hogy a világot üdvözítse és felvilágosítsa. A hindu nép, amely tanítói révén az okkultizmus terén nagy jártassággal bír és szent könyvei telve vannak okkult vonatkozással, e kimagasló megnyilvánulásokat külön névvel jelöli. A szanszkrit kifejezés így hangzik: „azok, akik leszállnak”. Talán nem ismeretlen Önök előtt az Avatára fogalma. De e név jelentőségénél egy pillanatra mégis meg kell állapodnom; az avatárak felemelkedtek az Istenséggel való egyesülésig, majd leszállnak, hogy az emberiséget megvédjék és segítsék. Ilyenek e hatalmas alakok, akik bármely világ, bármely bolygó hosszú fejlődési folyamata alatt megjelennek. Az egyiptomiak e misztériumot egy különleges névvel jelölték meg: Horus születésének nevezték. A kereszténység más megjelöléssel, az isteni megtestesülés szimbólumával jelképezte; és a keresztény szellemi tényekben pontos lévén, noha az élet értelmezésében olykor zavaros, azt fogja mondani, hogy a Szentháromság második Személye leszáll a földre és a júdeai Krisztust a Legfőbb illetén megnyilvánulásának tekinti. Az fontos tény, hogy ilyen megnyilvánulás az emberiség számára tényleg bekövetkezhet, alapvető szellemi igazságot képez. Soha sem volna szabad szem elől tévesztetni és minden nagy vallás is azt tanítja, hogy ezen megnyilvánulások a Logosz lényegéből indulnak ki a földre. A kereszténység csak egy ilyen megnyilvánulást ismer; a hinduizmus kilencről tud, amely már bekövetkezett és egyről, amely még hátra van. A zoroasterianizmusban ugyanezzel a fölfogással találkozunk. Úgy az élő, mint a holt vallások mindenkor ezt a legfőbb igazságot keresték; de soha sem szabad elfelejtenünk, hogy az, aki Avatara,

a legfelsőbb isteni megnyilvánulás, egy másik életciklusban ember volt az emberek között és hogy régmúlt tapasztalatokból kifolyólag mindenkor lehetséges a visszatérés ugyanazon feltételek között. Hagyjuk el ezt egy pillanatra és tekintsünk egy más hatalmas tündöklő típust. Ezzel csak keleti országokban találkozunk, ahol „Felvilágosultnak”, Buddhának mondják. E nevet nyugaton többnyire az effajta megnyilvánulások legutolsójával hozzák kapcsolatba, ama hatalmas Lénnel, aki körülbelül hatszáz évvel a keresztény időszámítás előtt jött a világra és Buddhának neveznek; de a nép, amelynek vallását ő adta a világnak, azt vallja, hogy előtte sokan voltak és utána még sokan lesznek; hogy ő csak egy az isteni Kinyilatkoztatók nagy táborából és hogy ezek közül minden világban, minden gyökérfajban születik egy, úgy hogy minden világban hét ilyen nagy Lény van, mivel minden egyes gyökérfajban egy nyilatkozik meg. Megjelenése után azonban végképpen eltűnik a földről, befejezvéen még emberfeletti fejlődését is és tovaszáll – mint azok, akikről említettem, hogy más világokban, más időkben éltek és tovaszálltak, hogy mint Fiú az örökkévaló Atyával egyesüljenek és egy későbbi világban, mint Avatára – mint „egy aki leszáll” – ismét visszatérhessenek. De jegyezzék meg, hogy Buddha, óriási hatalmának dacára mégis a mi földünk emberiségén keresztül emelkedett az ő nagyságáig. Fokról-fokra emelkedett az emberi élet és az emberfeletti kibontakozás hosszú láncolatán keresztül; és e láncolat utolsó fokát körülbelül huszonöt századdal ezelőtt érte el, amidőn, mint Gautama született Indiában; és azután befejezvéen munkáját továbbhaladt a nirvánába, – amint ezt az emberfeletti módon elérhető legmagasabb fokot, – az istenséggel való egyesülést – ott nevezik, anélkül azonban, hogy amaz öntudati központot, amelyről beszéltem, elvesztette volna.

Lássuk, mi volt a nagy Tanító, mielőtt Buddhává lett és tanítói munkáját befejezvéen a földről távozott. Mielőtt elérte pályájának utolsó és legnagyobb beavatását a földön, már többször megnyilatkozott volt, még pedig ugyanazon nagy gyökérfajban, az árja fajban, amelybe mi és annyian tartozunk. Mert mielőtt ezt az utolsó lépést megtette volna, évszázadokon és évezredekken át egy másik nagy hivatalt viselt. Nem akarnám önöket ismeretlen nevekkel terhelni és mégis ezt nehezen kerülhetem el, mert olyan névre van szükségem, amely egyik megnyilvánulástól a másikig terjed; saját ötödik alfajunk a teuton faj a nyugati világban inkarnálva olyan rövid ideje van a földön, hogy olyan általános nevet, amellyel a múlt megnyilvánulásokat jelölhetnénk, még nem teremthetett magának. Keleti elnevezés szerint ez a Bodhisattva, vagyis „Bölcs Igazság”; a név azonban nem sokat határoz, egyelőre fogadják el úgy, hogy hivatalt jelent és e hivatal a legfőbb Tanító hivatala, aki nem csak emberek, hanem mint ott mondják, Istenek Tanítója, vagy mit önök mondanák, angyalok és arkangyalok Tanítója. Mert ne feledjék el, hogy a kelet „tündöklői” ugyanazok, akiket ideát angyaloknak, arkangyaloknak neveznek. A keleti elnevezés egyszerűen tündöklést jelent; jóllehet nálunk gyakran „Isteni”-re fordítják le, amiből a nagy keleti vallásokat illetőleg sok téves felfogás származik. Ott is csakúgy, mint a kereszténységben az Isten egységét hirdetik, az egyetlen mindenséget átható életet és azok, akiket ők tündöklőknek, déváknek neveznek, csupán e fény megnyilvánulásai, a kereszténység és iszlám angyalai és arkangyalai. A legtöbb Tanítónak nem csak emberek; hanem angyalok és arkangyalok is tanítványai; Ő valamennyinek Tanítója, akár húsból és vérből való testben, akár anélkül élnek, mint szellemek; nincsen más Tanító, sem égben, sem földön ama Leghatalmasabbon kívül, aki e magasztos hivatalt betölti.

Egy ilyen Tanító, a világok legfőbb Tanítója, minden alfaj kezdetén mint ember jelenik meg. Olyan sokat beszéltem fajokról és alfajokról, hogy e kifejezések már nem hangzanak idegenszerűen önök előtt, arra is emlékezni fognak, hogy mi mindnyájan egy nagy törzsfajhoz, az árja fajhoz tartozunk. Akár az első alfajt tekintjük Indiában; akár a másodikat a Földközi tenger mentén; vagy a harmadikat az őskori Perzsiában; avagy a negyediket, amely a régi görögöknek és rómaiaknak adott életet és azután nyugat felé, Spanyol-, Francia-, Angolországon át egészen fél Skócia északi részéig és Írországon mindenütt elterjedt, megalkotván a hatalmas kelta alfajt; vagy pedig az ötödiket, a teuton fajt, amely most Németországot, Angolországot, Amerikát népesíti be és ezek sarjadékait, ha ezeket tartják szem előtt, a nagy törzsfajt, amely magába zárja az összes alfajokat, akkor a legfelsőbb Tanító megnyilatkozásait minden nehézség nélkül fogják követhetni. Mint a nagyobb ciklusokban, úgy az egymást követő egyes alfajokban is megjelenik ember alakjában ez a nagy Tanító, hogy megadja a

vallást, amelynek hatása alatt a civilizáció fejlődni fog, hogy megadja az áldást, amellyel fejlődésének útjára indul.

Visszatekintve amaz alfajokra, amelyek az ötödiket, illetve teuton fajt megelőzték, amelyhez az itt jelenlevők legnagyobb része tartozik, a legfőbb Tanító megjelenését mindegyiknél észlelhetjük; különböző nevek alatt ugyan, de a név mögött mindenkor ugyanaz a halhatatlan Lény rejtőzik. Az egyik nevet akkor használta, amikor Közép-Ázsiából, a második nagy népvándorlást, amely nyugatnak vette útját, kivette és az Arábiában, Észak-Afrikában és az egész Földközi tenger partjain lakó néptörzseket mind magába olvasztotta. Akkor a Hermes nevet viselte, amely név jól ismert mindazok előtt, akik a múltat és különösen az egyiptomi bölcséletet tanulmányozzák; az un. hermetikus irodalomban gyakran találkozunk Hermesnek, a Háromszor Legnagyobb névével. Első ízben Lemuriában tűnt fel ez a név, a legfőbb Tanító itt a második alfajban való megnyilatkozásánál használta.

Álljunk meg itt egy pillanatra, hogy egy rövid magyarázattal elkerüljük az esetleges nehézségeket, amelyek a jelenlevők tanultabbjai között is könnyen felmerülhetnek. Azt tapasztaljuk ugyanis, hogy e név ugyanazon hagyományokban időről-időre újra visszatér. Ez mindig így volt a múltban. A nagy Tanító követői, akik felújították az Ő tanításait és a fennmaradt hagyományt tovább fűzték, mindig az ő nevét vették fel; eképpen ama mérhetetlen hosszú idő leforgása alatt, amely ennek a Hermesnek, az árják második alfajában való első megjelenése óta lefolyt, a hagyomány fonálát mások vették fel és a tanítást tovább fűzték, a név pedig mindenkor újra megismétlődött. Ez keleti szokás. Ott egy tanítványnak sem jutna eszébe, hogy saját neve alatt tanítson; saját bölcsességét Mesterének neve alatt adja a világnak; és ezt nem leplezés céljából teszi, hanem azért, mert ott azt tartják, hogy amit a tanítvány esetleg meg tud fejteni, azért nem őt, hanem a tanítót illeti az érdem, tehát mindazok, akik Őt követik, alázatosságból, tiszteletből, a leghatalmasabb iránt való hálából, annak neve alatt írnak, akit imádnak és csak az Ő bölcsességét adják tovább, noha jóval távolabbi nemzedékben élnek. Sok zavart és nehézséget okoz azonban, midőn nyugati történelmi felfogással bíró emberek lapozgatnak az ősrégi írásokban és saját gondolkodási rendszerüket alkalmazzák egy olyan népre, amely már ősrégi időtől fogva létezett, akkor, amidőn ezen szabályokat felállították. Mert Keleten az un. történelmi érzék egészen más, mint Nyugaton. Itt a történelmi érzék nevek sorozatát, évszámokat, személyeket jelent és ezeket tekintik fontosaknak; Keleten Isten megnyilatkozását jelenti az emberiség ama különböző típusaiban, amelyek valaha megjelenhetnek; és ami őket érdekli, az nem egy meghatározott egyén, aki ezt vagy amaz írta, hanem a tanítás, a hagyomány, amely korszakról-korszakra száll és amelyet mindenkor az első kinyilatkoztató neve jelöl meg, annak neve, aki e tudást az emberiségnek adta. Nem akarok azon vitatkozni, hogy melyik eljárás célszerűbb. Csak azért mutattam rá a különbségre, hogy meggyőződhesen arról, hogy a nevek hasonlatsága nem az olvasó megtévesztését célozza, hanem csak a hagyomány irányát jelöli.

Hermes tehát a második alfajban jelent meg. Korszakok múltak el és a harmadik alfaj születésére kerül a sor; a népvándorlások az alfaj megalapítása céljából nyugat felé Perzsiába hömpölyögtek és a népvándorlást ismét a „Bölcs Igazság” vezette. E nép előtt a legfőbb Tanító mint Zarathustra szerepel, (mi többnyire Zoroasternek mondjuk.) Perzsia régi történetében tizennégy Zarathustra ismert; azonban csupán az első volt a legfőbb Tanító, aki leszállván tanítványaihoz, megalapította Perzsia kultúráját; átadta az Ő nevét viselő hagyományokat azoknak, akik utána jöttek és e vallás minden nagy főpapja, aki méltónak bizonyult a Legnagyobb palástjának viselésére, a történelemben mint Zoroaster szerepel és mint említettem, tizennégy ilyen ismeretes.

Elérkezett a negyedik, a kelta alfaj születésének ideje: ugyanaz a nagy Lény jött ismét, azonban más név alatt, e nevet mindenki ismeri, aki a görög bölcséletet tanulmányozta és az nem más, mint Orpheus. Az orpheuszi misztériumok, az orpheuszi hagyományok mind olyan dolgok, amelyeket Görögország hatalmas múltjának kutatói mind ismernek. De a tudósok rendszerint azt tartják róla, amit Hermesről is mondtak, hogy ez nem egy egyéniség, ellenben több egyén közös gyűjtőneve. Ebben van is igazság, mert tényleg ilyen egyéniségek sora létezett. A tévedés csak abban rejlik, hogy arra nem gondolnak, hogy az ilyen sorozatnak kell, hogy kezdeményezője is legyen és hogy a tanítók közül az első és leghatalmasabb, akihez minden szál visszavezet, szükségképpen nem mítosz azért,

mert olyan nagy. Azok, akik a Napregét kezdeményezték, igen sokat ártottak azáltal, hogy a múltat elhomályosították; csak midőn a múlt eltemetett maradványai felszínre kerülnek és korunk tudósai azokat tanulmányozzák, csak akkor látják az emberek, hogy az úgynevezett napregék hősei közül igen sokan fajunk gyermekkorában hatalmas tanítók és királyok voltak. Ez egyre világosabb lett, amint az ásatások mélyebbre hatoltak és idősebbnél idősebb civilizációkat tártak fel; úgy, hogy azok, akik mítoszokká váltak, most ismét emberi ábrázatot vettek fel, de ezen emberi ábrázat olyan fenséges, olyan isteni, hogy szinte lehetetlennek tetszik, hogy ilyen Lények a földön valaha emberi mezben éltek. Az orpheusi hagyományokat megtalálhatjuk mindenben, ami Görögországban leghatalmasabb és legszebb volt; megtalálhatjuk az említett misztériumokban, továbbá ama nagy görög férfiak kijelentésében, akik megvallották, hogy ihletüket e hagyományból merítették. Eljutunk így ezen nagy Lény legutolsó inkarnációjáig, amikor Gautama Buddhává lett és tanítói szerepét befejezván, e világból végleg távozott.

A múlt e hatalmas egyéniségeiről azért szóltam elsősorban, nehogy azt gondolják, hogy álmodom, midőn a jelenben is ilyen lehetőségekről beszélek. Szólottam a „Bölcs Igazság” négy utolsó megjelenéséről, hogy utolsó iniciációját, mint Buddha elnyerje és végleg eltávozzék, hogy az Atyával egyesült Fiúvá legyen – és most már nem vezetője, nem tanítója többé az emberiségnek. De a nagy sorrendben soha sincsen megszakítás; a vallás-tanítók hatalmas sorozatában a tanító helye soha sem betöltetlen. Mindenkor készen áll egy bölcs, hogy elfoglalja azt. És ha egyik leteszi a tanítói pálcát, amely uralmának jelképe, már készen áll egy másik a Bölcsesség trónjánál, hogy mihelyt elődje a földről eltávozott, elfoglalhassa a legfőbb Tanító megüresedett székét. Mert a világ soha sem marad Tanító nélkül; az emberiség soha sem marad árván, egyedül, a hatalmas nélkül, aki megóvja és megváltja; a mintáz egyik küldetését befejezve, eltávozik, előlép a másik, hogy helyét elfoglalja és az emberiség tanítását folytassa.

Amidőn Gautama Buddhává avattatott, egy másik tanító, akit én „Bölcs Igazság”-nak neveztem, lett a Bodhisattva. Első megnyilvánulása a földön a következő alfaj kezdetén történt és ez érthető lesz önök előtt; éppen ezért mutattam rá e nevekre egyik alfajban a másik után, hogy az emberiség fejlődésének egy új kiindulópontja és a legfelsőbb Tanító megnyilvánulása között az összefüggést megértsék. Midőn tehát a germán őserdőben a teutonok fejlődése folyamatban volt, egy új alfaj csirái voltak keletkezőben Európa északi részein, ugyanakkor a legfőbb Tanító ismét megnyilvánult és a földre jött, hogy új vallást és új civilizációt alapítson. A vallás, amelyet alapított, a civilizáció, amelyet megszentelt, a görög „Krisztus” névvel jelöltetett meg. Állapodjunk meg egy pillanatra e nyugati elnevezésénél – amely ugyancsak hivatalos is jelent. Mert Ő nem a Buddha nevet viselte, nem is az egyén nevét. Ha ama kornak uralkodó görög gondolkodását tekintjük, azt tapasztaljuk, hogy legnagyobb dicsősége egy intézményben rejlett, amelyet misztériumok neve alatt ismerünk. Voltak misztériumok az őskori Egyiptomban, Perzsiában, Indiában és az ókor számos egyéb országában. A görögöknek szintén voltak misztériumai: az orpheusi misztériumok például, amelyeket már említettem, és még sok más, amelyek azok előtt, akik a görögök történetével foglalkoznak, a görög istenek és istennők – amint mi nevezzük, a múlt tanítói – neve alatt ismeretesek. Ezen misztériumokban volt egy fokozat, amelyet „Christos” névvel jelöltek. E misztériumok földünkön, gyarló világi tükörben, visszatükrözései ama nagy iniciációknak, amelyek az emberiség vallásos sorsát irányító okkult hierarchiához tartoznak; a legfőbb iniciációknak csupán árnyképei ezek, amelyek a közönséges halandók segítése céljából vetődnek a föld tükörére. Ilyen természetű visszatükrözésről tesz említést a keresztények Újszövetsége, midőn azt mondja, hogy Mózes, a zsidók nagy vezetője, minden dolgot a „hegyen” kapott minta szerint alkotott; a „hegy” régi, jól ismert kifejezés és az iniciáció hegyét jelenti; ez útbaigazítás volt ama nép számára, amely őt mint törvényadót követte, hogy az általa tervezett templom, amelyet egy ideig a zsidókat a vadonba elkísérő frigyszekrény képviselt és azután Salamon király templomában pompásabb alakot nyert, mennybeli dolgok mintájára készült. Mennyei és földi dolgok tehát, mint tárgy és kép egymáshoz tartoznak. A tárgy ezúttal a hierarchia nagy iniciációi, a régi civilizációkban, a misztériumokban tükröződtek vissza, amelyekben az idősebb civilizációk legértékesebb férfiai és asszonyai, sok megpróbáltatás, súlyos figyelmeztetés és megfelelő kiképzés

után az emberi ösvényen keresztül, az emberfölötti ösvényre jutottak. E misztériumokban volt egy fokozat: a Christos, azaz felkent. Ez olyan iniciált fokozata volt, aki a keresztet viselte, a szenvedéseket legyőzte és a halál és születés kényszerűsége alól felszabadult. Ez a fokozat az iniciáltat megjelölte, mint olyant, aki az emberfeletti élet küszöbét átlépte és méltó arra, hogy a megnyilatkozott élet magasabb fokára lépjen. Természetes és elkerülhetetlen volt, hogy olyan időben, amikor a görög gondolkodás az emberi tehetség legmagasabb fokát jelölte és uralta egész Európát, görög névvel jelölték, a hatalmas Lényt, aki mint tanító a földön megnyilvánult. Vajon találhattak volna-e nemesebb nevet, címet, amely jelentőségtejtjesebb és jelképet amely tanulságosabb, mint e név „Krisztus”, amellyel azt a Tanítót nevezték, akit megjelenése után csakhamar keresztre feszítettek?

A kereszténység további napjaiban, mint önök közül a legtöbben bizonyára tudják, különbséget tettek a héber Jézus és Krisztus, a felkent tanító között és ezen felfogás napjainkban ismét terjedni kezd. Gondoljunk ama bölcs és tudós tanítók iskoláira, akiket Róma és Konstantinápoly bukása után, a kereszténység első napjaiban, midőn a tudatlanság győzött, eretnekeknek bélyegeztek; azokra, akiket gnosztikusoknak, tudóknak neveztek. Mily jelentőségtejtjes név! Ha a fiatal egyház egyik legnagyobb tanítójának, Origenesnek írásaiban lapozgatunk, a kereszténységről szóló fejtegetéseiben több olyan részt találunk, amelyekben hangsúlyozza, hogy a keresztény egyháznak sok gnosztikusra van szüksége, hogy az alapot szolgáltatassák, amelyen az egyház felépülhessen, a pillérek, amelyeken nyugodhasson. Ő a gnosztikus szót ebben az értelemben használta és nem ama nagyszámú iskolára értette, amelyek e név alatt szerepelnek. Origenes egy fontos helyen kiemeli, hogy a kereszténység ugyan tényleg a tanulatlanok vallása, orvossága bűnösnek, mondja – a nagy keresztény egyházat mégsem lehetett volna tudatlanokból és bűnösökből felépíteni. Fejtegetései folytatásában azt mondja, hogy noha ez igaz és a keresztény vallás tényleg gyógyszer a bűnösök számára, az egyház azonban nem támaszkodhat a bűnösökre, hanem agnosztikusokra, nem a tudatlanokra, hanem azokra, akik tudnak. A kereszténység első évszázadaiban kellően gondoskodtak erről, mert a kereszténységnek éppen úgy megvoltak a maga misztériumai, mint a körülötte elterjedt régebbi vallásoknak. Ha a régi püspökök és tudós egyházfők munkáit forgatjuk, pld. Alexandriai Szt. Kelemen írásait lapozgatjuk, aki nagy tudása és szent élete folytán szentté avatott, vagy tanulmányozzuk a legkorábbi tanítók feljegyzéseit, akik tudásukat azoktól nyerték, akik Krisztus közvetlen követőitől tanultak, minduntalan a Jézus misztériumaira való hivatkozásokkal találkozunk. Megtaláljuk ama szabályokat, amelyek a misztériumokhoz való bocsáttatást egyedül lehetővé tették. Szt. Kelemen írásaiban olvashatjuk a főpap kiáltványát, akinél a jelölteknek jelentkezniük kellett és aki ezen mennyország kulcsát kezében tartotta; olvashatjuk amint az előtte állóknak mondta, hogy csak azok jöhetnek és részesülhetnek Jézus titkos tanításában, amelyet tanítványainak adott, akik biztosan tudják, hogy már hosszabb idő óta nem szegték meg a törvényt. Ez volt régen az intő szózat, mielőtt ennek a mennyországnak kapui feltárultak és csak ilyen férfiak és nők nyerhettek bebocsáttatási engedélyt a misztériumokhoz. Ott a belső titkos tanításokba avatták őket, amelyekre az evangélium példázatai vonatkoznak; mert hiszen emlékezhetnek, hogy Krisztusról meg van írva: „és példabeszéd nélkül semmit se szóla nekik” (Máté XIII. 34.), és tanítványainak, akik tőle erre nézve magyarázatot kértek, azt válaszolta: „Nektek adattott, hogy az Isten országának titkát tudjátok, a kívül valóknak pedig mindezek példabeszédekben lesznek.” (Márk. IV. II.) Bizonyára emlékeznek az írás ama szavaira, hogy amikor tanítványai Vele voltak a házban, akkor olyan dolgokról beszélt, amiket a kívül álló sokaság előtt feltárni nem akart; és talán arra az ígéretre is emlékeznek, amit akkor tett, midőn tudta, hogy földi életének vége közeledik: „Még sok dolgok vannak, amelyeket néktek mondanom kellene, de most el nem bírjátok” (Ján. XVI. 12.) A keresztény misztériumok hagyományai szerint a tanítványok, midőn e tanításokra jobban megérttek és azokat felfogni képesek voltak, azokba beavattattak. Origenes szerint mindezen tanításokat a keresztény misztériumokban őrizték; ezek az egyház titkos tanításai voltak, amelyekben csak a méltók részesülhettek. Régebben, amikor többen voltak olyanok, akik tudással és hozzáértéssel rendelkeztek, különbséget tettek Jézus és Krisztus között; mert különbség volt Jézusnak a Betlehemben született hatalmas tanítványnak emberi teste és a hatalmas isteni Erő között, amely ebbe a testbe szállt a keresztelés pillanatában, mert írva vagyon, hogy „Isten lelke Reá szállott és Ő vele maradt”;

ezen időpont jelöli meg Krisztus eljövetelét, a legfőbb Tanító felavatását. Az apostolok leveleiben is megtalálhatjuk e megkülönböztetést; igaz ugyan az is, hogy az evangélium ezen meglepő és nagyjelentőségű megállapításon kívül nem tesz róla említést többé; viszont, ha Pál apostol leveleit olvassuk, egészen más légkörben érezzük magunkat, mint az evangéliumban elbeszélte történetnél. Azt látjuk, hogy ott Krisztus nevének egészen más, mélységes fontosságú, misztikus jelentősége van; Pál apostol ugyanis azt mondja, hogy nem a test szerint kívánja őt megismerni, hanem a benső Krisztus az, akit keres; (11. Kor., V. 16.), erről a misztikus Krisztusról azt állítja, „hogy a hívőben kell megszületnie”, – ez olyan kijelentés, amelyet soha sem lehetett volna megtenni Jézus emberi testéről. Rámutat továbbá a misztikus Krisztusnak az emberi lélekben való megszületésére és hogy ezt a hívőben a misztikus Krisztus növekedésének kell követnie, míg Krisztus alakjának és teljességének mértékét végre ő is eléri. A lélekben született Krisztus, akinek isteni ereje olyan arányban bontakozik ki, amilyen arányban a keresztény hívő bölcsességben és szeretetben gyarapszik, midőn az emberi élet az istenihez közeledik, amíg meg nem nyilvánul a tökéletes Krisztus, Isten fia a földön ismét láthatóvá nem válik: ez a misztikus keresztény élet. Az egyház tanításaiból azonban e régi misztikus felfogás lassanként eltűnt és csak az újszövetségben maradt fenn, anélkül azonban, hogy megértésre: találna. Így lett ő, aki egyházának ihlető szelleme, legfőbb tanítója, éltetője volt, a külső Megváltó, akiről azt tartják, hogy külső testi áldozat árán hozta létre az engesztelődést Isten és ember között; így egy közvetett engesztelődést, törvényszerű helyettesítést nyerünk, ama természetben való azonosulás helyett, amely Krisztust a hívővel egyesítette. A misztériumok eltüntetésével bekövetkezett hosszú, sötét korszakok alatt ily átalakuláson ment keresztül a keresztény tanítás. Amíg tanulni vágyó tanítványok voltak, a tudás fényét a misztériumok fenntartották, a tanítványok elmaradásával azonban a Mesterek tanítása is megszűnt.

Látjuk mindezekből, hogy a misztikus tanítások újraébredése elismerése annak, hogy a krisztusi élet létezik és azt igen helyesen a legszentebb névvel jelölték; az újító szellem, amely a keresztény egyházat áthatni kezdi, továbbá ama gondolat, hogy az ember számára az isteni fejlődés lehetséges, mindezek előjelei Krisztus eljövetelének, amelyek előkészítik e földön legközelebbi megnyilvánulását. Valóban alig volna értelme, hogy önöket a múlt történetének felelevenítésével szórakoztassam, ha az a jelenre és jövőre nézve jelentőséggel nem bírna, ha nem lehetne abból Isten hatalmas Fiának újból való megnyilvánulására, a régi történet megisméltetésére következtetni. Csakis azért szóltam tehát e korábbi megnyilatkozásokról, amelyek az egymást követő emberi alfajokat is jelzik, hogy áthidaljam ezzel az űrt, amely a közönséges gondolkodási mód és az okkultista felfogása között tántog. Ha figyelemmel kísérték mindazt, amit a világ jelenlegi átmeneti állapotáról, a letűnő korszakról és az ébredő időkről mondtam, amelyek felénk közelednek, mindama jelekről, amelyek az egyik korszaknak elmúlását és a másiknak kezdetét jelentik, akkor minden nehézség nélkül, természetesen arra a gondolatra kell jutniuk, hogy igazunk van, midőn a világ legfőbb Tanítójának megnyilatkozását várjuk, aki utoljára, mint Krisztus manifesztálódott Palesztinában. Lássuk mit is jelentene ez.

Ha mindaz, amit eddig elmondottam, nem egyéb, mint álom, ha csak nem teljesen jelentéktelen tényekre mutattam rá, akkor már önmaguktól is rá kellett jönniük arra a gondolatra, amelyre önöket most rá akarom vezetni, hogy ti. egy új megnyilatkozás küszöbén állunk és hogy a hatalmas Tanító ismét meg fog jelenni, mint ember az emberek között. Erre sokan kérdezhetik: „Miért éppen nekünk?” De ugyanezt kérdezhették volna a zsidók is, amikor Krisztus legutóbb a földre jött. Hogy a földet valamikor olyan nagy, ritka és fenséges esemény érje és ez csak néhány emberi időszámítással mért esztendőre terjedjen ki, és hogy ez az időpont, éppen a mostani legyen, – e gondolat túlságosan szokatlan és nagyszerű, hogysem igaz lehetne. De ha a Világtanító régebben eljött, miért ne jöhetne el ismét? Ha eljött az ötödik alfaj születésekor, miért ne jöhetne a hatodik alfaj keletkezése idején is? Valakinek kell a földön lennie, amikor ilyen megnyilatkozás bekövetkezik; valamely nemzedéknek kell az eljövendő Krisztussal egyidejűleg születnie és senki sem hozhatna fel egyetlen egy alapos okot sem, hogy miért ne lehetne a mi korunk egy ilyen időpont és miért ne részesülhetnének e kor emberei a spirituális élet új leáradásában. Mert ritkán történik, tehát szokatlan esemény ugyan, de bizonyos, mivel a világ történetének hasonló kritikus korszakaiban is megtörtént; szokatlansága nem

azt bizonyítja, hogy nem igaz, azt az előjelekből is láthatjuk, amelyek körülöttünk mindenütt mutatkoznak. Mert egyre jobban terjed a várakozás egy eljövendő Tanító után és ez a várakozás itt-ott már kifejezésre jutott a földön, sőt hirdetője is akadt. Ilyen hírnök lépett fel Perzsiában a Bab személyében, aki egy nagy Tanító eljövetelét hirdette, őt egy más hírnök követte, akit amannál nagyobbban mondanak és ismét egy harmadik, a jelenlegi Abbas Effendi, aki kétségkívül hatalmas spirituális tanítónk, és aki kijelentette, hogy a leghatalmasabbnak még jönnie kell, annak, aki a keleti világot a nyugatival fogja egybekapcsolni.

Ez a várakozás azonban nem csak ott, hanem az iszlám népeinél is megnyilvánult, akik harcias természetének annyira megfelelő szokatlan, harcias módon nyert kifejezést, ők ennél fogva egy hadvezért várnak, aki a jövő korszak uralkodója lesz; Afrikában ez a várakozás a Mahdi várásában nyilvánul, ami az utóbbi időben annyi zavart okozott.

Mindezeket csak azért említettem, hogy lássák, hogy ez a gondolat mennyire elterjedt és mennyire növekszik a várakozás, mert a hatalmas Lény visszatérését mindig megelőzi a világ várakozása. Krisztusnak eljövetelét az okkult világ is várja, várja annak a nagy Lénynek visszatértét, aki megjelent Palesztinában, mert ő még most is ugyanaz az egyéniség, a legfőbb Tanító.

Hogy milyen nevet fog viselni, ki tudná azt megmondani? De ami mindnyájunknak legfontosabb, az a következő: Vajon megismerjük-e majdan, amikor eljön, avagy mi is olyan elvakultak, olyan kőszívűek leszünk, mint voltak a zsidók, midőn legutóbb megnyilvánult körükben. Könnyű nekünk most az elmúlt századok fátyolán keresztül visszapillantani arra az időszakra, amelyben a nagy keresztény Mester, a kereszténység feje volt, a tökéletes ember, akit Krisztus glóriája sugárzott be; az egyház ti. az utóbbi évek alatt nem tett különbséget a kettő között. Olyan könnyű nekünk most századokon keresztül visszapillantani amaz időre és azt mondani, hogy mi Őt felismertük volna, ha ott lettünk volna. Ez azonban már többször így történt! Hiszen szemrehányást tett népének: „Apáitok megölték a prófétákat és ti sírboltot emeltek nekik.” Mindig akad elegendő ember, aki a múlt idők prófétái előtt meghajolni kész, de hány ember hajlandó, saját korának prófétait elismerni? Ez azonban nem csak ő reá vonatkozik, a legfőbb Tanítóra, hanem mindazokra, akik tudásban és hatalomban csak egy kicsit is felülemelkedtek korukon, mindenkor gyűlölet volt osztályrészük; a világ mindenkor száműzte, kínpadra hurcolta, vagy meggyilkolta őket. Miért lennénk tehát éppen mi bölcsőbbek? Miért lenne éppen az ötödik alfaj, amely minden nemzetnél a legharciasabb, a leggáncsoskodóbb, a leghitlenebb, különb a többinél és miért vennők észre éppen mi a lelki nagyságot holott az a múltban soha sem ismertetett fel? É kérdést jól meg kellene fontolnunk, hogy kifejleszthessük magunkban ama képességet, amelynek segítségével felismerjük Őt, ha esetleg ma eljönne. Egy nagy törvény uralkodik ugyanis az egész természetben, hogy csak azt vagyunk képesek felismerni, amire reagálni tudunk. Ez áll a természetre nézve éppen úgy, mint testi szemeinkre nézve. Mi csak azért látjuk egymást, mert a szem recehártyájában levő éter a külső fényhullámokra reagál. Erkölcsi tulajdonságokat és különösen spirituális tulajdonságokat szintén csak olyan mértékben vagyunk képesek felismerni, amilyen mértékben átélni tudjuk őket. Ha majd spirituális természetünk némileg kifejlődött, ha azok a tulajdonságok, amelyek annyira tündökölnek Ő benne, bennünk is visszatükröződnek, ha az a természet, amely Ő benne már intenzívvé vált, bennünk is visszhangot kelt, oh! akkor lehet, hogy szívünk fel fog dobogni és megérzi, felismeri Őt, amikor megint eljön, most is, mint mindig emberi testbe rejtőzve. Azonban, hogy ez megtörténhessék, felül kell emelkednünk korunk gondolkodásmódján az eljövendő kor gondolkodásmódjának színvonaláig és szívünkben nem az ötödik alfaj harciasságának, hanem a hatodik alfaj könyörületességének kell helyt adnunk. A múlt példája szerint könnyen megtörténhet, hogy az emberek ismét megvetik és kiteszítják Őt, mert a spirituális ideál nem talál könnyen visszhangra a szívekben ebben a korszakban. Ezt Krisztus jellemvonásai is mutatják: „aki nem védekezett, midőn Őt rágalmazták, aki nem fenyegetődött, midőn Őt fenyegették!” (Péter ap. JL 23.) Önök között ezt lelki szegénységnek tartanak! Nem védekezni, amikor az embert rágalmazzák, a jelen korban annyit tesz, mint elismerni a rágalom igaz voltát. Ilyen a korszellem. Ha az embert rágalmazzák, szidalmazzák vagy megsértik, akkor menjen a törvényszék elé és hurcolja oda rágalmozóját; aki ezt nem teszi, az elismeri, hogy hibás. Ez a jelenkor közvéleménye. Az olyan

embert, aki Krisztus tanítását megtanulta – aki az őt vádolóknak nem felelt, – egy ilyen embert a mai közvélemény elítél. Ha felelni tudna, akkor bizonytalán felelné – mondják – mert ők felelnének, ha tudnának; de Krisztus mértéke más, mint azoké, akik a mai harcias korban az Ő nevét viselik. Tehát ismét vádolni, rágalmozni fogják Őt, ha majd újra eljön, ez elkerülhetetlen lesz mindaddig, amíg tudásunkat és értelmünket olyan nagy mértékben felülmúlja és a közvélemény, mint egykor, ismét elene fog fordulni. Lehet, hogy most nem fogjuk kivégezni, ez a mai korban könyörületes eljárás volna. Jobban szeretjük, ha az áldozat életben marad, hogy így kínozni lehessen, mint a hirtelen halál kegyelmében részesíteni.

Ha széttekintünk tehát, nem sok reményünk van, hogy a világ szívesen fogadja Őt, amikor eljön. De mint mindig, úgy most is lesznek néhányan, akik őt felismerik és mivel az eljövendő fajt a szellemi tulajdonságok fogják jellemezni, lehet, hogy most többen lesznek, akik majd örömmel fogadják; mert a spirituális élet egyre terjed és azok, akik spirituális életre törekszenek, ismerik annak törvényeit is. Szeretném, ha ma azzal a gondolattal távoznánk, hogy a legfőbb Tanító igazán nemsokára megint testet ölt a földön, hogy valóban újra megnyilatkozik, mint Tanító és megint járni-kelni és élni fog közöttünk, mint legutóbb Palesztinában. Ha még olyan nagyszerű is e remény, ha még olyan hatalmas is e sugallat, semmi sem lehet túlságosan ragyogó, hogy azt az emberben mindinkább kibontakozó Szellem meg ne valósíthatná, és éppen ez jogosít minket arra a reményre, hogy ez a Szellem, korunk jellemvonásai dacára is terjedni fog, hogy az emberek szabadelvűebbek, türelmesebbek lesznek és nagyobb hajlandóságuk lesz elismerni azt, ami igaz és igazságos. Lehetséges, hogy a fejlődésnek olyan pontjára érkeztünk, amidőn a túlsúlyban levő spirituális gondolkodás a mai közvélemény színvonalát is emelni fogja, úgy hogy midőn újra eljön a legfőbb Tanító, több időt fog tölthetni közöttünk, mint ama három rövid esztendő, amelyre legutóbbi küldetésének ideje terjedt. Szavaimat tehát azzal a gondolattal végzem: „Fejlesszék ki magukban Krisztus Szellemét, akkor Őt eljövetelekor fel fogják ismerni. Tanuljanak könyörületességet, gyöngédséget, másokról gondoljanak inkább jót, mint rosszat. Legyenek gyengédek a gyengék iránt és tiszteletteljesek a kiválósággal szemben; ha ki tudja önmagukban fejleszteni ezen tulajdonságokat, akkor lehetséges, hogy tanítványai lesznek az eljövendő Krisztusnak.” És az esetben e földön való fogadtatásának útját talán nem a keresztfa fogja jelölni.

VII. ELŐADÁS.

A szélesebb körű öntudat és értéke

Az eddig előadottak folyamán befejezett ténynek vettem azt a körülményt, hogy az emberben a jelenleg ismert fizikai vagy rendes öntudatán kívül egy magasabbrendű öntudat is létezik. Több ízben volt alkalmam utalni erre, futólag egyszer-kétszer foglalkoztam is vele, de mivel megbeszéléseink fonalát megszakítani nem akartam, nem térhettem ki a magasabbrendű öntudat, illetve eszközének, az ember testének vagy testeinek részletesebb tárgyalására. Úgy vélem azonban, hogy a magam elé tűzött munka nem volna teljes, ha meg nem kísérelném legalább megvilágítani, mielőtt más tárgyra térnék. A magasabbrendű öntudat kifejlődésével párhuzamosan halad ama testek fejlődése, amelyeken keresztül ez az öntudat kifejezésre jut. Megkísérlem ezúttal, hogy világos és határozott képet adjak önöknek amaz elméletről, amelyet a teozófusok erre vonatkozólag felállítottak és helyességéről kutatásaink folyamán többen meggyőződést szereztek, de a mi még sokkal fontosabb: a világ vallásainak szentiratai, a legmagasabbrendű és ihletettséggű látnokok és próféták tanúságtételei is megerősítik e tanításokat. Néha azonban, nagyobb súlyt helyezünk egykorú szemtanukra, mint a világ szent irataiból merített tanúságokra. Ez azonban nézetem szerint olyan, mintha az ember lemezt tartana szeméi elé, hogy elfödje vele a napot. Mert hiszen azok tanúságtétele, akik még maguk is csak tanuló, a dolgok természeténél fogva nem lehet olyan értékes, mint az emberiség prófétáinak, látnokainak tanúságtételei, amelyek képletes, misztikus formában az emberiség nagy bibliáiban foglaltatnak. Valóban a mai kutatásokat e hatalmas megnyilatkozásokkal kellene ellenőrizni, hiszen mindig nagy

elégtétel az újabb kori és csak részben fejlett látnoknak, ha felfedezéseit megerősítve látja és azt tapasztalja, hogy azok a szent iratok egyik-másik állítására világosságot vetnek és hogy a kutatásaiból merített tapasztalatok segítségével a különféle bibliák egyes homályosabb részeit megmagyarázhatja. Tehát egy pillanatra sem állítom, hogy az, amit önöknek alább mondani fogok, összehasonlítható volna azzal, amit e nagy vallások bibliáiban felvilágosult szellemmel önmaguk is megtalálhatnak. Ellenben meg vagyok róla győződve, hogy mai kutatásaink nagy mértékben előmozdítják e hatalmas kinyilatkoztatások megértését, noha sok minden szükségképpen homályos előttünk az óriási különbségnél fogva, amely a tanító és a tanítvány tudása között fennáll; de jóllehet mai tudásunk nagyon is csekély, a múlt idők e nagy iratainak vizsgálata mégis értékes lehet reánk nézve, mert szerényebb tudás mellett is mélyebbre hatolhatunk az ősidőktől fogva reánk maradt és a világ nagy Megváltói által nekünk adott források tanulmányozása révén.

Hogy érthetővé tehessem azt, amit mondani akarok, elnézésüket kell kérnem, mert bevezetésül részletesebb fejtegetésekbe kell bocsátkoznom. Ha saját testünket tanulmányozzuk, ami aránylag elég egyszerű, meg kell előzetesen tanulnunk különbséget tenni csont és ideg, ütőér és visszér között, el kell sajátítanunk nagyszámú többé-kevésbé ismert kifejezést, amelyet a fiziológusok a test élettani és anatómiai tanulmányozásánál használnak. Az embernek csak úgy lehet világos és határozott fogalma valamiről, ha az illető tudomány szakkifejezéseit is megtanulja. Azonban amíg az idegen szavak használatát könnyen mellőzhetjük, addig a következetes gondolkozás feltétlenül szükséges, ha a dolgok mélyére akarunk hatolni és nem akarunk csupán felületes hallgatók maradni. Pál apostol egyik levelében egy igen jó és egyszerű leírását találjuk az emberi szervezetnek, ahol egészen helyesen utal az ember hármasságára. Bár ez az osztályozás tovább részletezhető, számunkra ez a hármasság beosztás és annak néhány fokozata teljesen elegendő, hogy az emberi öntudatról egészen világos és határozott képet nyerjünk. Saját tapasztalataink alapján azután meggyőződhetünk majd arról, mennyi képes öntudatukba hatolni magasabbrendű öntudatukból, illetve mennyi nem képes még kifejezésre jutni, nem lévén megfelelő eszköze, amelynek segítségével, azokban a világokban működhetnek, amelyek a miénkkel kapcsolatban vannak.

Ez a beosztás, miként bizonyára mindannyian tudják: a szellem, a lélek és a test. Csodálatos, hogy a keresztényeknél milyen bizonytalanság uralkodik a két első elnevezés, a szellem és a lélek fogalmát illetőleg. Nem az ellen szólok, hogy néha talán különféleképpen értelmezik, hanem az ellen, hogy a legtöbben egyáltalán semmit sem értenek alatta, hogy mindkét kifejezést felváltva használják, hogy az emberről mindig, mint kettős lényről beszélnek és egyik részét állandóan „test”-nek nevezik, míg a másik részt hol „szellem”-nek, hol „lélek”-nek mondják. Így gyakran halljuk, hogy az emberek különféleképpen megnyilatkozó „szellemeikről” beszélnek; máskor ismét az ember lelkét és annak halhatatlan voltát emlegetik és így tovább. A legtöbb esetben azonban hiába várjuk annak világos és pontos meghatározását, hogy tulajdonképpen mi értendő szellem és a lélek alatt – sőt még azok sincsenek teljesen tisztában e fogalmakkal, akik teológiával foglalkoznak. Lássuk csak, nem volna-e lehetséges e két fogalmat világosan meghatározni. Természetesen itt is lehetnek különböző felfogások, némelyek más osztályozást talán helyesebbnek gondolnak; az én célom jelenleg főképpen az, hogy a két fogalom világos értelmezését nyújtsam önöknek, ki-ki azután saját belátása vagy tudása szerint hozzáadhat avagy javíthat rajta.

Elsősorban tehát azzal legyünk tisztában, hogy mi a szellem? A szellem, az Istenség csírája, amely fokozatosan fejlődik ki az emberi evolúció folyamán, amennyiben bizonyos anyagokba burkolódik és ezeket lassankint olyan eszközzé szervezi, amelyen keresztül kifejezésre juthat, röviden: a szellem az Istenségnek anyagba zárt csírája. Ezen isteni csíra eredetének természeténél fogva az Istenség hármasságát foglalja magában. Az Istenség a világegyetemben való megnyilatkozásakor mindig három magasztos tulajdonságot tüntet fel; ezeket néha megszemélyesítve látjuk a vallások Szentháromságaiban, természetes tehát, hogy származásának bélyegét magán viseli a csíra, és hogy az ember szellemében is megtaláljuk az Istenség három jellegét. Hogy lehetőleg pontosan el tudják képzelni az isteni természet eme hármasságát, használjuk egyelőre az önök által legjobban ismert keresztény elnevezéseket. A szellem isteni volta tehát az Atyánál mint erő, a Fiúnál mint bölcsesség és a

Szentléleknél mint teremtő tevékenység nyilvánul. Ha egyelőre ezeket a jól ismert neveket tartjuk szem előtt és e fogalmakat az öntudat állapotaira alkalmazzuk, amelyek korlátozottak ugyan, mert még nincsenek az emberben teljesen kibontakozva – akkor könnyűszerrel felismerhetjük az ember spirituális természetében a hármasság beosztását, sőt alsóbbrendű visszatükröződésében is, amelyre rövidesen rá fogok térni és eképpen spirituális természetünkről tiszta és világos képet alkothatunk magunknak. Az, amit az Istenségben Erőnek nevezünk, amelynél fogva léteznek a világok, a mi spirituális természetünkben akarat alakjában nyilvánul meg. A világokat kormányzó és fenntartó Bölcsesség az emberi szellemben szintén mint a tiszta és másokkal együttérző ész mutatkozik, ez az emberben levő bölcsesség, a benne lakozó Krisztus. A harmadik az Istenség teremtő tevékenysége, az emberi természetben mint értelem nyilatkozik; a teremtő tevékenység legtökéletesebb, legnemesebb alakja az értelem – a tiszta emberi értelem az emberben való harmadik visszatükröződés, az Isten teremtő tevékenységének mása. Hogy ha tehát a mai ismereteket a kevésbé ismerttel kapcsolják össze, minden nehézség nélkül követhetik előadásomnak további fonalát. Mindenekelőtt jegyezzük meg, hogy a szellemnek, amely az Istenség csírája az emberben, rejtett erői további fejlesztése folyamán az Istenségnek emez, előttünk már ismert három fenséges tulajdonságát kell kifejezésre juttatnia.

Emberi alaptermészetünk eme legtökéletesebb szervéről térjünk át arra, amit Pál apostol léleknek nevez. Mi a lélek tulajdonképpen és milyen viszonyban áll a szellemhez? A lélek a halhatatlan szellemnek durvább anyagban való mulandó visszatükröződése: a halhatatlan mintakép mása; visszatükröződése az örökké való életnek az egyik világ tükrében, kibontakozásában világról-világra halad, de soha sincsen alávétve a mulandóságnak, amely ezeket a folyvást változó világokat jellemzi. A lélek nem egyéb, mint durvább anyagban működő szellem, emberi természetünknek része tehát a lélek, amelyet jól ismerünk – olyan terület, amellyel a pszichológia is foglalkozik, jelenségeit elemezni és megérteni igyekszik. Megkülönböztetjük továbbá az ésszt összes tevékenységeivel, amelyek a tiszta értelmet tükrözik: képzelőtehetség, ítélőképesség, értelmiség – mindezek az értelem tulajdonságai. Végül érzelmi természetünkben megkülönböztetjük a tiszta és rokonérző bölcsesség visszatükröződését, amelyet már említettem – amely az alsóbbrendű világokban, mint szeretet tükröződik és amely minden érzelm közül a legtökéletesebb, a legmagasztosabb, ama forrás, amelyből minden erény fakad. Mert az egységnek ugyanaz az elve, amely a spirituális világban bölcsesség gyanánt nyilatkozik meg, abban a világban, ahol a szellemet az anyag uralja és ahol a szellem az anyag következtében elvakult, mint szeretet nyilatkozik meg, amely az elkülönített életeket egymáshoz vonzza. Az egységet, amelyet a szellem ismer, a lélek a szeretet útján keresi, tehát ami a spirituális világban ismert, azt az alsóbbrendű világban a léleknek ezen magasztos tulajdonságával keressük. Az pedig, amit a magasabbrendű világban akaratnak nevezünk, az alsóbbrendű világban mint vágy jelentkezik. Mert a különbség akarat és kívánság között az, hogy míg az akarat benső elhatározás, addig a vágy az öntudaton kívül eső dolgok vonzóerejétől függ. Az ember vágyat érez, ha öröm vonzza, vagy ha fájdalom taszítja, ha tevékenysége olyan irányban halad, amelyet valamely külső vonzalom, vagy taszítás jelöl meg; ellenben az akarat a spirituális tulajdonság befolyása alatt áll, ha egész benső természete egy cél felé irányul, amelyet önnönmaga tűzött ki magának és tántoríthatatlanul halad feléje, akár öröm, akár bánat, nyereség vagy veszteség lesz is az eredménye az alsóbbrendű világban. Az akarat a spirituális Énből származik; a kívánságot külső dolgok keltik fel és irányítják. Ennélfogva az, ami a szellemben akarat, a lélekben mint kívánság nyilvánul. Tehát a lélekben a következő három jól ismert tulajdonságot találjuk: az ésszt összes képességeivel; az érzelmet, amelynek alapérzése a szeretet; a vágyat, amely az elhatározó képesség visszatükröződése az alsóbbrendű világban.

Ha mindennapi életünket tekintjük, azt tapasztaljuk, hogy rendes öntudatunkat ez az agyunkban nyilvánuló három tényező teszi; rendes öntudatunkban az ész működését, az érzelmeket és vágyakat érezzük úgy hogy a rendes, korlátozott, feltételes, kisebb öntudat az, amely az agy, vagyis fizikai testünk korlátai között működik, de amely még sem egyéb, mint a magasabbrendű öntudat, amely a felsőbb világokban, mint lélek és a spirituális világban mint szellem nyilvánul meg. Ha e meghatározást főbb vonásaiban és részleteiben világosan megértjük, látni fogjuk, hogy az öntudat maga egy egység és a különbségek nem annyira benne, mint inkább a különböző anyagokban vannak,

amelyekben működik. A hármass beosztás ugyanaz, akár az agyban, akár a finomabb testekben, vagyis azon anyagban vizsgáljuk, amelyben a szellem uralkodik. Az öntudat, mindenütt egy, noha három különböző módon, három tulajdonsága révén nyilvánul meg; az öntudat mindenütt egység, amely nem egyéb, mint önnön magunk – azaz a valóság, amely bensőnkben él.

Mi a test? Pál apostol meghatározása szerint az emberben egy harmadik tényezőt is találunk. A testben természetesen ismét ugyanazon hármass beosztást különböztetjük meg, mint föntebb az öntudatnál láttuk. E szerint megkülönböztetünk egy szellemi testet, amely az öntudat legmagasabb világában a szellem burkolata; továbbá egy másik testet, amelyet Pál apostol „természetes testünk”-nek nevez. Van – mondja Pál apostol – egy természetes és egy spirituális test. Ez a természetes test azonban két részből áll – a finomabb testből, amelyben a lélek működik és a durvább testből, amelyben a rendes öntudat székel, amely a magasabb öntudat visszatükröződése. Ez a kettő természetesen együtt jár és mind a kettőt egészen egyszerűen mint természetes testet lehetne feltüntetni, mivel mulandó és ama három világhoz, a fizikai, az asztrális és a mennyei világhoz tartozik, amelyek változásoknak vannak alávetve, e világokban él egymásután, majd visszaadja illető elemeit ama világoknak, amelyekhez tartoznak. A szellemi test ellenben viszonylag állandó és tart az egyén egész hosszú életén át; születéseken, halálokon megy keresztül, de sem születést, sem halált, mint olyat nem ismer, áthalad rajtuk, de egyik sem befolyásolja. A spirituális egyén – az igazi ember természete – örökkévaló és a spirituális világ anyagából állandó burkolattal bír; erői mind jobban kibontakoznak, anyaga egyre szervezettebbé válik, lényegében azonban örökké ugyanaz marad, ugyanazon öntudat, ugyanazon anyag, csupán egyre tökéletesebb szervezettel. Ebben a spirituális testben örökké megmarad mindannak emléke, amit valaha átéltünk; ebben a spirituális testben lakozik a tulajdonképpeni egyén, aki sem születést, sem halált nem ismer; ebben a spirituális testben, amely mindig a miénk marad, halmozódnak össze a múlt tapasztalatai és e tapasztalatok egy része születésről születésre száll, hogy a lélek új tapasztalatok és új képességek gyűjtése céljából megfelelő új testeket ölthessen magára. Tehát ami az emberben maradandó, az a spirituális testben lakozó szellem, ami az emberben változó, az a mulandó testben lakozó lélek, akár finomabb, akár durvább részét tekintjük.

Ha az embernek ezen hármass beosztását elfogadjuk, akkor nem lesz nehéz a magasabbrendű öntudatot az alsóbbrendű öntudattól, a tágabb öntudatot a korlátozottabb öntudattól fokként megkülönböztetni. Az élő szellem folyton durvább és durvább anyagokba száll alá és hogy ezen anyagot magáévé tegye és céljainak alávetesse, belé burkolózik; ez a burkolat ideiglenesen elvakítja ugyan, azonban lassanként eszközévé teszi és általa az összes világokat megismeri és kapcsolatba kerül jut a világegyetem minden részével. Azért ölt magára anyagot minden világból és befolyásával idomítja, formálja, hogy céljának elérésére felhasználhassa – ti. hogy úrrá legyen a világ felett, amelynek első feltétele az anyaggal való érintkezés; azáltal, hogy az anyagot szolgáivá és eszközévé teszi, az összes világok megnyílnak előtte és valamennyiben működhet. A tisztán spirituális lény nem teheti ezt. Ő csak a tisztán spirituális világokban működhet, azokban a magasabb és örökkévaló régiókban, amelyekben maga az Istenség székel, ahol az anyagnak, amelyet mi viselünk, megtévesztő hatásától menten nyilvánul meg. Azonban amiként az Istenség ezeket a durvább anyagú alakokat létrehozza, hogy azokba a szellem csíráit elvetesse és azok elsajátíthassák ama tapasztalatokat, amelyek folytán a bennük rejlő erők kibontakozhatnak, ahogyan az Istenség az anyagban megnyilvánul, úgy kell az Istenség ezen csíráinak is az anyagban mindaddig fejlődniük, amíg azt maguknak alá nem rendelik, amint az alá van rendelve az Istenségnek, akitől maguk is származnak.

Ha eképpen figyelemmel kísérjük az öntudat kibontakozását és e testek szervezését, akkor e hosszú kibontakozásnak célját, hogy ti. a szellem úrrá legyen az anyag felett és képes legyen az összes világokban tevékenykedni, mindvégig követhetjük és amint így e nagyszerű végcél előttünk egy pillanatra megvillan, azonnal megértjük e terv tökéletességét és diadalának teljességét. Ha megfigyeljük saját öntudatunk alsóbbrendű alakjait, amelyeket jól ismerünk, azt tapasztaljuk, hogy a szellem és anyag közt egy bizonyos viszony áll fenn, amely, mint tanultuk, egészen a legfelsőbb spirituális világig létezik. Ezt a viszonyt mindvégig megtaláljuk, ameddig kutatásainkkal hatolni tudunk, az összes egymásután következő világokban, amelyekbe az ember belép és amelyeket végül legyőz. Ez tehát

olyan viszony, amely az egész vonalon fennáll, az öntudat és alak, a szellem és anyag között; ami azt jelenti, hogy az öntudat minden változásának meg van az anyagban a maga megfelelő vibrációja és viszont az anyag minden vibrációjának megvan az öntudatban a megfelelő változása. Azt tanultuk, hogy ezt a viszonyt maga a Logosz szabta meg a világegyetem anyagának első formálásakor; hogy az összes vibrációk, amelyekre Ő az atomokat képessé tette, egytől-egyig az Ő öntudatában történő változásoknak felelnek meg és hogy az egész világegyetemen keresztül, mindenütt a szellem-anyag végtelen birodalmában, ahol Ő uralkodik, ez a viszony általánosan és változatlanul megtalálható: az öntudat minden változásának megfelelő vibrációbeli változás, a vibráció minden változásának megfelelő öntudatbeli változás.

Lássuk most már miként nyilvánul ez, ha az ember auráját olyasvalaki nézi, akinek látása tisztult, tegyük föl pl. az aurának éterikus vagy asztrális részében, mondjuk pl. az asztrálisban. Azt fogják látni, hogy különböző színek cikáznak rajta keresztül és változnak folytonosan. Mint tanulmányainkból tudjuk, minden szín az anyag meghatározott vibrációját képviseli – minden egyes szín nem lévén egyéb, mint az anyagnak vibrációja – meghatározott hosszúsággal bíró vibráció hullám. Ha az aura változó színeit megfigyeljük, azt fogjuk tapasztalni, hogy vagy az öntudat valamelyik állapotából származnak vagy pedig ellenkezőleg, létrehozzák azt.

Tegyük föl például, hogy egy ájtatos kedélyhangulatban levő, imába merült embert látunk – ilyenek minden keresztény templomban százszámra találhatók. Figyeljük meg ezen ember asztrális auráját és látni fogjuk, hogy az egész aura akként vibrál, hogy önökben a kék szín benyomását kelti, a kék lévén az uralkodó szín, amely az egész aurát áthatja. De ha egy közömbös egyén kerül oda, aki minden ájtatos érzés híján lépett a templomba, akkor azt tapasztaljuk, hogy ezen embernek asztrális testét a közelében levő asztrális testek vibrációi lassanként befolyásolják és hogy azok a vibrációk, amelyek reá kívülről hatnak, végül benne is ájtatos hangulatot keltenek. Ez az egymásra való hatás tehát bármelyik oldalról felkelthető, akár a hangulatból kiindulva, amely megfelelő vibrációt idéz elő, vagy a vibrációból, amely a megfelelő hangulatot hozza létre. Vegyünk egy másik esetet: vajon nem tapasztalták-e, hogy egy ingerült ember társasága a legbékésebb kedélyhangulatot is megzavarja, nem érezték-e soha, hogy önmaguk is lassanként ingerültté váltak? Nem mintha különös okuk lett volna az ingerültségre, hanem csak azért, mert más ingerült volt. Meglehetősen önuralom szükséges, asztrális testünk fölött való uralom annak megakadályozásához, hogy mások ingerültsége saját békés kedélyhangulatunkat meg ne zavarja. Ha ezt még nem tapasztalták volna, figyeljék meg magukat a következő héten és látni fogják, mennyire átveszik azok érzelmeit, akikkel érintkezésbe kerülnek. Mi lehet ennek rugója? Egyszerűen az, hogy az illető egyén vagy egyének asztrális testének rezgései összhangban vannak az indulattal, amelynek hatása alatt állunk. Az illetők asztrális testének rezgései a mi asztrális testünkben is rezgéseket váltanak ki, ez a folyamat teljesen automatikus. Saját asztrális testünk, illetőleg a magunkévá tett anyag rezgései ennél fogva bennünk is ingerült hangulatot fognak kelteni. Innen ered, hogy minden nagy tanító ugyanazt a közös etikai törvényt hirdette, hogy a gonoszért jóval kell fizetni. Vagyis tudatos megfontolással helyezzük magunkat ellentétes hangulatba annak rossz hangulatával szemben, akivel érintkezünk. Ha ezt tesszük, úgy saját hangulatunk az asztrális testünkre kívülről ható rezgéseket elnyomja, sőt mi több, ahelyett, hogy a kívülről jövő rossz indulatoknak engedne, inkább saját jó hangulatunkkal összhangban fog vibrálni. Ha azután elég erősek vagyunk, akkor a közelünkben tartózkodó egyén asztrális testében is helyre fogjuk igazítani a rezgéseket és ahelyett, hogy az illető a mi hangulatunkat befolyásolná, saját jó hangulatunkat mi keltjük fel benne. Ez az indulatok elemi tudománya, amelyben magát mindenkinek, aki a magasabbrendű élet felé törekszik, naponta gyakorolnia kell magát. Először az elméletet magyarázzuk meg neki, hogy tisztában legyen cselekedeteivel, azután a gyakorlatra tereljük, hogy meggyőződjék a törvény igaz voltáról. Az etikai tanító gyakran csak annyit mond: „Szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jót azokkal, akik titeket gyűlölnék.” Ez azonban a kevésbé értelmes hallgatóban igen könnyen kelthet ellenvetést: „Miért gyakoroljak szeretet, holott én gyűlöletben részesülök?” Csakis a tudás képesíthet megértésre bennünket, a múltban ez volt minden nagy tanító tanításának alapja. Midőn a tekintélynek még súlya volt, és az emberek hajlandók voltak elfogadni annak tanításait, akit önmaguknál

nagyobbnak ismertek, egyszerűen kimondták a parancsolatot és az engedelmes tanítvány igyekezett szót fogadni. Azonban a jelen gáncsoskodó és támadásra kész korunkban a bölcsességet igazolni is kell, ennél fogva az igazság teljes tudományos magyarázatát adják és ez az alapja etikai tanításunknak is.

Testünk összes tevékenységében öntudatunk minden változásában felismerhetjük e tényt. Lépésről-lépésre személyesen vagy gondos kutatók leírásai alapján* meggyőződhetünk róla és eképpen elsajátíthatjuk az indulatok valóságos tudományát és a világban, ahol megfordulunk, a béke és áldás forrásaivá válhatunk, mert tudásunkkal és erőinkkel a gyöngébbet segítjük és ezáltal előmenetelét fokozzuk.

*) Lásd: „The Science of the Emotions.” Bhagavan Das.

E szerint tehát az anyag hatalmunkban van és benne olyan vibrációt kelthetünk, amilyent kívánunk, sőt még ennél is többet tehetünk: szervekké fejleszthetjük a bennünk kibontakozott öntudat kifejezésére. E törvények ismeretében megértjük, hogy ilyen módon a körülöttünk levő különböző világokkal érintkezésbe léphetünk. Lássuk tehát itt is az eljárást. Amikor a spirituális csíra legelőször száll alá az anyagba, maga köré vonva a neki szükséges anyagot ez eleinte egészen felhőszerű. A felsőbb régiókban az emberiség nagy részénél ez az anyag ma is olyan, míg a három alsó világban fajunk előrehaladottabb tagjainál és Önöknél is mindinkább az öntudat rendes eszközévé kezd válni. Ha egy pillanatra megállapodunk a fizikai testnél, azonnal látni fogjuk, mit értünk a test szervezése alatt. A fizikai testben értékes eszközt bírunk, amely először is a külső világ megismeréséhez segít, másodsorban arra való, hogy az általa szerzett tudást értékesítve a külső világra hatni tudjunk. Bizonyára tudják, hogy a testben kétféle idegrendszer van, amelyeket érző és mozgató idegeknek nevezünk; az érzőidegek útján külső benyomásokat szerzünk; a mozgató idegek révén a külső világra hatunk, minden tudásunkat tehát a kívánt eredmény létrehozására használhatjuk. A fizikai test erre a munkára jól szervezett. A szervek tökéletesedése, az egész idegrendszer fokozatos fejlődése és az agy fejlettsége folytán az ember nagyrészt urává vált ezen alsórendű fizikai világnak, amelyhez teste tartozik. Ami az evolúcióból még hátra van, az aránylag nem nagyon sok – ez ti. a másik két szerv kifejlődése – az éter birodalmának, amelyet a tudomány jelenleg tanulmányoz, meghódítása. Tehát eddigelé rendelkezünk egy eszközzel és ez a rendes öntudat. Ezen keresztül a szellem és lélek egyaránt működnek és a lelki erők olyan mértékben nyilvánulnak meg, amennyire ezt az anyag durvasága megengedi, mert fokozatosan durvább anyagba hatolni körülbelül annyit jelent, mintha a világosságot egyre kevésbé átható ürege bocsájtjuk keresztül. A világosság nem változik, ellenben az, ami az ürege átszűrődik, az üreg homályosságához képest egyre fogy. Így a szellem fénye is, amely a lelken és a testen keresztül világít. A következő feladat a második test szervezése, amelyet finomabb testnek neveztem. Ebben működnek az indulatok és gondolatok. Jelenleg az indulati (vagy más szóval asztrális) valamint a gondolati (mentális) test már meglehetősen szervezett. Azonban különböző embereknel itt nagy különbségekkel találkozunk. Némelyek olyan asztrális testtel bírnak, amely a közbeeső világban való tevékenységre alkalmas, mások kifejlett asztrális testtel bírnak ugyan, azonban csak az öntudatot illetőleg és anélkül, hogy a közbeeső világból származó külső behatások iránt fogékony-sággal bírnának. Azaz az öntudat ebben a finomabb anyagban tevékeny ugyan, de az asztrális testet még nem szervezte eléggé, hogy külső benyomások iránt is érzékenységet tanúsíthasson.

Az emberiség fejlődésével az asztrális test szervezése is lassanként végbe megy mindenkinél; azonban, miként említettem, ezt a fejlődést nagymértékben siettethetjük és az asztrális testet fokozatosan azzá tehetjük, aminek lennie kellene, ti. az asztrális világgal való érintkezés olyan tökéletes eszközének, mint amilyen a fizikai test a fizikai világgal való érintkezésnél. Ezt természetesen már sokan megcselekedték és ezek úgy a fizikai testben, mint azon kívül egyformán képesek működni. Tekintsük először a finomabb test tökéletesebb részét, a mentális testet. A legtöbbször közülünk ez is meglehetősen szervezett, azonban ismét csak egyoldalúan úgy, hogy csak belső tevékenységet tud kifejteni, ellenben a mentális világból jövő mindazon külső benyomások befogadására képtelen, amelyek iránt később fogékonyává válik és amelyeket hasznára fordíthat. Aránylag igen kevesen volnának

képesek közülünk a fizikai és az asztrális testet elhagyni és a mennyei birodalomban teljes öntudattal élni, ott éppen olyan akadálytalanul működni, mint jelenleg a fizikai világban.

Vajon milyen jelekből ítéelhetjük meg, miképpen halad asztrális és mentális testünk fejlődése, mert ha e fejlődést siettetni akarjuk, meg kell tudnunk ítélni, hogy munkánk mennyiben járt sikerrel? Tekintsük elsősorban a fizikai testben való tevékenységet. Midőn az öntudatnak előbb említett felsőbb alakjai egyenrangúvá válnak a fizikai öntudattal és átadják annak a szerzett benyomásokat akkor joggal következtethetjük, hogy a mentális test szervezete már igen tökéletes; ha az illető jártas a tudományokban, elsősorban a fizikai tudományokban, ha éles megfigyelőképességgel rendelkezik és ha a nyert benyomásokból képes következtetéseket levonni, a törvényszerűséget felismerni, akkor fejlődése jól halad. A jelen kor tudósainál a mentális test, főleg a rendes öntudatot illetőleg, kétségkívül igen fejlett, míg a magasabb síkokról való közvetlen benyomások befogadására ez idő szerint még nem alkalmas. Az asztrális test magasabb fejlettsége a művészetek különféle ágaiban nemesebb érzésekben nyilvánul meg. Amilyen mértékben képesek vagyunk ezeket rendes öntudatunkba átvinni, mutatja, hogy asztrális testünk mennyire szervezett. Ha a felsőbb értelem teste, a maradandó test, amely a spirituális test egy része, szervezve van, akkor általában fennkölt eszményi felfogással, metafizikai képességekkel, mély filozófiai tehetséggel, az eszményi irodalom legtökéletesebb megnyilatkozásaival találkozunk. Ezek ama képességek, amelyek az ember fejlődő spirituális testéből erednek, túlszárnyalják a mulandóságot és azt mutatják, hogy a szellem kezdi idomítani állandó eszközét. Ahol nagy tehetség mutatkozik, ahol a mentális test magas fejlettségű, ahol a legtisztább lángész nyilvánul meg, ott a spirituális test szervezkedni kezd. Mert a lángész a szellem fénye, amely a szervezett spirituális testből a tudás alsóbb régióiba hatol, egy fény, amely csak ama világokból nyerhető, ahol a szellem a művészetet és tudományt beragyogja, akkor előtűnnek a történelem ama hatalmas lángelméi, akik a múltó nemzedékeket túléltek és a gondolat világát beragyogják.

Vajon milyen jelekkel találkozunk még a különböző testek szervezésén kívül, amelyek által a magasabbrendű öntudat meg fog nyilatkozni? Az összes közül a legtökéletesebb, amelyről, mint Krisztus megnyilvánulásáról beszéltem, az isteni bölcsesség visszatükröződése az emberben. De eltekintve e fenséges megnyilatkozásoktól, milyen jelekkel találkozunk még, amelyek a tökéletesebb testek fokozatos szervezésére és a magasabbrendű öntudat kibontakozására engednek következtetni? Igen sok jel mutat az asztrális test szervezettségére és egyik sarkalatos fogatkozása a pszichológiának, hogy ezt gyakran a lángésszel téveszti össze. Azt tapasztaljuk, hogy az asztrális test szervezettsége az asztrális síkról jövő benyomások közvetlen felfogásának képességében és ama tehetségben nyilvánul, hogy e benyomásokat átviszi a rendes öntudatba. Az első idevonatkozó jeleket a telepátiában találjuk, feltéve, hogy ez helyes irányban fejlődött, ami alatt azt értjük, hogy két egyén minden fizikai eszköz mellőzésével egymással érintkezni képes. Ez manapság nem is olyan ritkaság. A telepátia olyan erő, amelyet az ember csak következetes és kitartó gyakorlat útján fejleszthet ki magában, azonban ne feledjük, hogy minden képesség kifejlesztése kitartást és következetes, ismételt kísérletezést kíván. Ha az emberek néhány heti vagy hónapi kísérletezés után nem érnek el meglepő eredményt, többnyire belefáradnak és az egészet félbehagyják, ilyen módon nem fejleszthetjük ki képességeinket. A törvény azonban csallhatatlan. Ha gondolatainkat mindaddig összpontosítjuk, míg tiszta képet alkothatunk magunknak valamely tárgyról vagy dologról, akkor az asztrális anyagban egy gondolatkép fog kialakulni és e gondolatképet képesek leszünk annak elküldeni, akinek akarjuk; ha ezt napról-napra, hétről-hétre, sőt hónapról-hónapra és évről-évre gyakoroljuk, akkor végre képesek leszünk világos és határozott gondolatokat küldeni úgy, hogy a távollevőkkel ugyanazon biztonsággal, megértéssel közlekedhetünk, mint bármely fizikai eszköz útján. Az ilyen irányú gyakorlatoknak csak jó hatásuk lehet. Fokozzák az akaraterőt és elősegítik a gondolatok koncentrállását, de ne feledjük el, hogy koncentrállt gondolkodás és meglehetősen erős akarat nélkül csak igen hosszas kísérletezés után lehet kézzelfogható eredményeket elérni. Aki gondolatait még néhány percre sem képes lekötöni vagy egy határozott tárgyra irányítani, az természetesen nem adhatja át másnak azt, amit maga létrehozni képtelen; az ilyen egyének aránylag igen hosszú ideig kénytelenek magukat a gondolatképzésben gyakorolni, amíg végre olyasmit hozhatnak létre, ami érthető alakban másnak is továbbítható. Ez azon módszerek

egyike, amelyek segítségével az asztrális és mentális test a felsőbbrendű öntudat eszközévé fejleszthető. Vannak egyéniségek, akiket, mint mondani szokás, a természet áldott meg e tehetséggel. Azonban mit jelent ez? Csak annyit, hogy ők már egy előző életben gyakorolták azt. A természet senkinek sem ad valamit ellenszolgáltatás nélkül. Viszont, aki mindenkinek annyit ad, amennyit az illető megérdemel és nem von le semmit, az jól fizet. Ha valakinek valamely ténykedés nem esik neheze, az arra vall, hogy nem először gyakorolja, ha ellenben fáradságába kerül, ez azt bizonyítja, hogy csak ezúttal kezdett első ízben ily irányú tevékenységet kifejteni. De fáradság nélkül senki sem érhet célt, állandó és hosszadalmas gyakorlat nélkül senki sem fejlesztheti ki e képességet. Azonban van valami, ami világosan az asztrális test szervezetségére mutat és ezt akkor észlelhetjük, amidőn az ember fizikai testét elhagyja, vagyis az álom alakjában. Valahányszor elalszunk, testünket mindig elhagyjuk. Némely álom természetesen csak az agy műve; de hogy az álom-állapotról általában annyi üres és nevetséges nézet van forgalomban, az csak onnan származik, hogy az emberek nem képesek különbséget tenni az álmok között. Vannak természetesen álmok, amelyek a fizikai test állapotaiból származnak, vérkeringési zavarok vagy pillanatnyi torlódás az agy valamely véredényében értelmetlen és összefüggés nélkül való álmot idéz elő, minden jelentőség és inspiráció nélkül. Ez fizikai álom, amit a test valamely rendellenessége, emésztési zavarok és számos egyéb dolog okozhat. Ellenben az asztrális test fejlettségére mutat az olyan álom, amelyben kész ismereteket kapunk vagy egy határozott figyelmeztetést adnak tudunkra, amely által valamit nyerünk, amivel ezelőtt nem bírtunk, vagy amidőn a halál kapujánál találkozunk valakivel, aki a fizikai állapotot már elhagyta és akivel, ha fizikai testünket ideiglenesen mi is levetkőzzük, az asztrális világban találkozhatunk. Ezek összefüggő, értelmes, néha felvilágosító álmok. Emlékezzünk csak vissza, hányszor történt meg, hogy valakinek álmában fontos leleplezések adtak tudtára, amelyekről megelőzőleg, ébrenlétben fogalma sem volt. Hányszor történt, hogy a nyert tudás, amelyre valaki szert tett, lehetővé tette olyan hézag betöltését, amelyet az illető annak előtte áthidalni képtelen volt. Néhány ilyen álmot találhatnak Myers „Human personality” című munkájában, bár a kérdést nem nagy alaposággal tárgyalja; ha azt tapasztaljuk magunkon, hogy az e fajta álmok mind gyakrabban jelentkeznek, amikor bizonyosak lehetünk benne, hogy asztrális testünk az öntudat vehikulumává válik; olyan eszközzé, amelynek segítségével öntudatunk az asztrális túlvilágban képes működni. Igaz ugyan, hogy vannak olyan álmok is, amelyekben a gondolat kívülről ered, különösen a figyelmeztetést tartalmazók, amelyekre az ember nem önmagától jött rá, hanem más valaki adta tudtára. Ilyen figyelmeztetést kaphatunk valamelyik barátunktól, egyik segítőtársunktól, akit szeretünk és aki talán előre ment és így az asztrális látás előnyét élvezi. Azonban valamennyi esetben átszármazik valami a felsőbbrendű öntudatból az ember rendes öntudatába és az asztrális test tökéletesedésével egyre többet képes abból rendes öntudatába átvinni. Minél fejlettebb az asztrális test, annál kevésbé vagyunk kénytelenek elhagyni a fizikai síkot, hogy ezeket a szerveket használhassuk. Azt fogjuk tapasztalni, hogy asztrálisan látunk és hallunk, bár fizikai szerveink és rendes agyöntudatunk a szokott módon működik. Lassan és fokozatosan egyesítjük fizikai és asztrális testeinket mindkét világban megszakítás nélkül és egyidejűleg vagyunk képesek élni, e világok ugyanis összetartoznak és áthatják egymást. Ilyenformán a felsőbbrendű öntudatból annyit sajátíthatunk el, amennyit a lélek az asztrális testen át kifejezni képes.

Ugyanilyen módon halad az ember evolúciója a mennyei, illetve mentális világban és itt is van egy biztos módszerünk, amellyel ezt az öntudatot kifejleszthetjük, illetve tökéletesíthetjük az eszközt, amely az öntudat kibontakozását elősegíti, ez ti. a rendszeres, kitartó meditáció. Más mód nincsen. Ha valaki azt állítaná, hogy ez az öntudat fizikai eszközök segítségével is kifejleszthető, akkor bátran mondhatjuk, hogy az illető nem tudja, mit beszél. Az asztrális sík legalsó részeiben lehet ugyan bizonyos asztrális öntudatra szert tenni, ha a fizikai anyagban olyan vibrációkat keltünk, amelyek az asztrális anyagra hatnak, miáltal a legalsóbb rendű asztrális öntudatban változást idézünk elő. De ennél tovább nem mehetünk. Láttam embereket Indiában, akik súlyos fizikai kísérletezések útján, amelyeket önközül senki sem volna hajlandó alkalmazni, mert lassankint a fizikai test romlását idézik elő, tényleg képesek voltak fizikai testüket ideiglenesen elhagyni és asztrális testükben élni, azonban csak öntudatlanul; az asztrális világgal nem érintkezhetek és felsőbbrendű öntudatukkal egyáltalán

nem élhettek. Csak erőszakkal hatoltak ebbe a világba asztrális testükben, amely azonban még nem volt eléggé fejlett, hogy ott valamit fölfogjon; agyukat azonban tönkre tették, úgy hogy fizikai használatra csaknem hasznavetlenné vált. Így mindkét világot elveszítették a helyett, hogy a felsőbb világot, amely után vágytak, elérhették volna. Aki Indiában ezt látta, meggyőződhetett arról, hogy ez nem a helyes út és hasonló eltévelyedésektől meg szeretném óvni a nyugati világ lakóit. Azonban Amerikából tömördek ilyen irányú pszeudo-okkult könyv kerül hozzánk. Ezekben azt ígérik, hogy ha utasításokat pontosan követjük, üzleti ügyekben embertársainkat kihasználhatjuk, saját javunk előmozdítása céljából hipnotizálhatjuk. Ha azt tapasztaljuk, hogy ilyen irányban működnek valahol és ilyen cél felé törekszenek, biztosak lehetünk, hogy olyan kibontakozással és fejlődéssel állunk szemben, amelynek csak káros következményei lehetnek, tényleges haszna ellenben semmi. Ez eljárás legnagyobb hátránya, hogy az agynak ama részeit, amelyek a felsőbbrendű öntudat kifejlődésével arra szolgálnak, hogy a szerzett tapasztalatokat a rendes öntudatnak átadjuk, elkorcsosítja, csenevészé teszi. Ilyen eljárás által az agy és ezzel együtt a kapocs, amely ezt a világot a következővel köti össze, megsérül, úgyhogy az ember mind az egyik, mind a másik irányban magának kárt okoz és a felsőbb kibontakozásra, amely felé törekszik, képtelenné válik mindaddig, amíg új testet nem nyer. Itt a veszedelem, ha az ember ama ősrégi keleti tudományból csupán töredékeket szed fel anélkül, hogy azokat az elővigyázati eszközöket ismerné, amelyek ezen tudományt a keleten megvédelmezik. Még ott is találkozunk olykor az említett esetekkel, amelyekben a fizikai test tönkre ment, az asztrális test pedig nem fejlődött ki, de mennyivel veszedelmesebbek ezen eszközök azokra nézve, akik különböző örökletes fizikai szervezettel bírnak és nem követik a keleten megkívánt feltételeket. Az egyedüli biztos mód az öntudat kifejlesztésére és ezáltal eszközének szervezésére a meditáció. A másik feltétel: tiszta gondolatok, tiszta vágyak, tisztult fizikai élet. Ez a fejlesztés anyagi oldala. Kell, hogy tisztult gondolataink legyenek, különben mentális testünk felsőbb fejlődésre nem képes; kell, hogy tisztult kívánságaink legyenek, különben asztrális testünk képtelen a fejlődésre, fizikai testünknek tisztának kell lennie, mert ellenkező esetben, midőn már fejlett mentális és asztrális testünk képességeit a fizikai testre akarja ruházni, ez képtelen reagálni és a várt felsőbbrendű öntudat helyett idegrendszerünk megrokkann.

Az öntudat fejlesztésének föltétele tehát a meditálás, ennek pedig a lelki és testi tisztaság. Ha ezeket a föltételeket hajlandók elfogadni, akkor a felsőbb evolúció ösvénye megnyílik önök előtt, hogy azután milyen mértékben fognak azon haladni, az bátorságuk, kitartásuk és ügyességüktől függ. A cél, amelyet magunk elé tűzünk, a kívánság legyen másokon segíteni, ezen képességeket embertársaink javára kifejlesztetni és nem az, hogy különbek legyünk másoknál. Szándékunk tisztaságának egyetlen próbaköve, vajon képességeinket a jelenben embertársaink javára fordítjuk-e? Ha nem így cselekszünk, akkor hiábavaló minden fogadkozás, hogy ezen képességeket csupán jó cél érdekében akarjuk használni, törekvéseinket ez semmivel sem mozdítja elő. Sok olyan férfival és nővel találkoztam, akik igen szerettek volna belépni a „láthatatlan segítők” táborába – azaz az asztrális síkon működni – de gyakran tapasztalom, hogy éppen ezek még jelenlegi képességeiket sem igen használják fel, legalább mint látható segítők. Megfoghatatlan tehát, hogy miért akarják ők éppen az asztrális „slum”-öket* felkeresni, mikor a könnyebben elérhető fizikai „slum”-öket olyan óvatosan kikerülik.

*) slum = szegény negyed

Kétségkívül jogukban áll saját fejlődésünket siettetni, amennyire erejük csak engedi, azonban mihelyt tökéletesebb lények segítségét kéri és fajunk nagy tanítóihoz, folyamodnak, akkor előzetesen be kell bizonyítaniuk – és ez a bizonyosság az élet, nem pedig szavak, – hogy jelen képességeiket jóra fordították és ennél fogva megérdemlik, hogy további képességek szervezésénél segítségében részesüljenek. Ebben van a magyarázata Krisztus ama rejtélyes szavainak, hogy: „az olyannak adatik, a kinek sok van.” Csak azok, akik helyesen használták fel azt amivel bírnak, tarthatnak igényt még többre, mert ebben rejlik a biztosíték, hogy a többit is embertársaik javára fogják fordítani. A régi szabályokban ezért van utasítás, hogy csak olyan tanítvány járulhat a Mester elé, aki a tüzelő* anyagot magával hozta. Tüzelő anyag alatt értendő mindaz, amivel a tanítvány értelmileg, testileg és

vagyonilag rendelkezett: ezt ajándékképpen hozta el tanítójának, aki őt csakis ez esetben fogadta, tanítványul.

*) tűz = az áldozat tüze.

Ma is csak azok előtt nyílik meg e felsőbbrendű evolúció, amelyet ama Nagyok hatalma siettetni képes, akik az áldozat tüzéhez szükséges anyagot magukkal hozzák; készségesen le kell tehát mondanunk mindenről, amink van, legyen az anyagi, avagy szellemi vagy; mindent, amink van és amik vagyunk, annak a Nagynak kell rendelkezésére bocsátanunk, akitől a tudás adományát kérjük. Ha ezt hozzuk, akkor az adomány soha sem fog elmaradni; ha az ajtón így kopogtatunk, az mindenkor fel fog tárulni előttünk. Igaz, hogy szűk a bejárás; most is áll, miként régente: „Kicsiny a kapu és keskeny az út és kevesen vannak, akik azt megtalálják”. Hogy kevesen vannak, az nem a Tanítók szűkkeblűségén, hanem a tanítványok odaadásán múlik. Adják át önmagukat egészen és mindent, amivel bírnak és tegyék a Bölcsesség mesterének lábai elé és Ő bizonytal meg fogja nyitni a kaput és vezetni fogja önöket az ösvényen. De azt ne is álmodják, hogy abba a magasztos légkörbe, amelyben a Mester él, pusztá szavakkal is el lehet jutni, csak fennkölt gondolatok érhetnek el oda, csupán nemes cselekedetek támogathatják a gondolatokat; szavak helyett az élet beszél, amelyet élünk és csak az önfeláldozó élet tarthat igényt az Átala nyújtott tanításra.

VIII. ELŐADÁS.

A Teozófia feladata a jövő civilizációban

Néhány esztendő óta nekem jutott a feladat, hogy Angliát évenként vagy két évenként felkeressem és az őskori bölcsesség igazságait – ma görögös kifejezéssel teozófiának nevezzük – az egész országban terjesszem. Ezúttal főleg arra törekedtem, hogy a birodalom székhelyén a változó időkre vonatkozó bizonyos tanításokat megismertessem és felhívjam a gondolkodó emberek figyelmét az átalakulóban levő civilizáció jelenségeire, amelyek bennünket minden oldalról környékeznek, a letűnő kor jelenségeire és egy új korszak ébredésére figyelmeztessenek, amelynek előjelei már mutatkoznak a távoli szemhatáron. Úgy gondoltam, hogy szavaimat csupán ama néhány száz főnyi hallgatósághoz fogom intézni, amely vasárnaponként a Queen's Hallban szokott gyülekezni; azonban a Christian Commonwealth szívessége folytán előadásaim szélesebb körben is figyelmet keltettek. A következőkben meg akarom világítani ama szerepet, amelyet a teozófia az eljövendő civilizációban be fog tölteni, valamint arra is rá akarok mutatni, hogy a küszöbön álló civilizáció számára, milyen irányú előkészítő munkát végez a jelenben. Előadásaimban már részletesen kifejtettem, amit itt csak futólag említhetek.

Amiként az egyes ember evolúciójának megfigyelésénél azt tapasztaljuk, hogy életének különböző fokozatait különböző öntudati állapotok uralják: ifjúságát az indulatok, meglelt korát az értelem, aggkorát a szellemi bölcsesség, éppen úgy a különböző civilizációknál és emberfajoknál is hasonló fokozatokat különböztetünk meg és ennek kapcsán következtethetünk a jövőre. Azt látjuk, hogy a jelenleg is élő tevékeny kelta fajnak, amely megelőzte fajunkat, fő jellemvonása az érzelem és ez a költészetben és művészetekben jut leginkább kifejezésre. Látjuk továbbá, hogy a teuton fajban az értelem az uralkodó vonás és hogy az ész a legtöbb dicsőséget ama népek között aratta, amelyek e törzsből származnak és amelyhez az angol nép is tartozik. Ha ez a tény fennáll a múltra és jelenre nézve, akkor nem ésszerűtlen, ha az emberiség fejlődésének jelen stádiumában keressük a következő tulajdonság, a bővülő öntudat, a spirituális természet kibontakozását, ami éppen olyan elkerülhetetlenül következik az értelmi természet után, mint ahogyan ez az érzelmi természetet követte; a bölcsesség és a mindent felölelő szeretet koronáját helyezi az emberiség homlokára, amely ifjúságán túl van és meglelt korában evolúciójának tetőpontja felé halad. Következésképpen azt várhatjuk, hogy a jövő civilizáció fő sajátága a spirituális jellemvonás lesz, amely mind a vallási, mind a tudományos, művészeti és társadalmi téren uralkodni fog. Méltán remélhetjük, hogy amilyen mértékben a terjedő spiritualitás átalakítja a jövő civilizációt, olyan mértékben vallási téren folytonosan erősödő egységét, tudományos téren új kutatási módszereket és a gondolaterő új kibontakozásait fogjuk találni; azt is látni fogjuk miként nyilvánul a spiritualitás a társadalomban, amelynek önfeláldozás lesz az alapja, az önuralom segélyével fog felépülni és cél gyanánt a testvériséget tűzi ki.

Ezek lesznek szerintünk, röviden, az eljövendő civilizáció sajátosságai. Vajon milyen szerepe lesz a teozófiának a jövő civilizációban? Milyen helyet fog elfoglalni, mi lesz a teendője és feladata? Ezekre a kérdésekre akarok felelni ezúttal. Amidőn teozófiáról beszélünk, azok, akik a teozófiát csak éppen nevről ismerik, méltán kérdezhetik – és hogy milyen felületesen ismerik, arról leginkább a teozófiára vonatkozó hírlapi megjegyzésekből győződhetünk meg –, méltán kérdezhetik: mi a teozófia? honnan származik? Ezekre az elemi kérdésekre kell röviden felelnem. A teozófia, mint már elnevezése is mutatja, elsősorban azt jelenti, hogy az ember, mint szellemi lény, közvetlenül megismerheti Istent, aki szellem. A teozófia az ősrégi gnózis összefoglalása, ellentétben a tizenkilencedik század végén divatozott agnoszticizmussal. Egyesítése ama tanoknak, amelyek a világ nagy vallásainak alapját tesszik; olyan tanoknak, amelyeket mind a múltnak, mind a jelennek minden nagy vallása többé-kevésbé tökéletesen és világosan fejteget; a teozófia olyan tanítások összessége, amelyek spirituális lényegűek, elterjedésük általános és céljuk, hogy az embert a tökéletességhez vezető ösvényen vezessék, életében tanítsák, halála óráján felvilágosítsák. Nem foglalozik különleges szokásokkal, szertartásokkal, a vallás valamely speciális részének tanításával, amely nem általános és nem található fel valamennyiben. Tanulmány tárgyává teszi az egyes vallások jellemző tanításait és rámutat a

szertartások külsőségei, az összes vallások szimbólumai alatt rejlő okkult jelentőségekre, de miközben ezeket magyarázza, megvilágítja, valódi értéküket kiemeli, nem törekszik az embereket befolyásolni egyik vallás érdekében és a másiknak rovására, e helyett inkább azt ajánlja, hogy saját vallásuk elhagyása helyett igyekezzenek azokat a mély igazságokat, amelyek az összes vallások közös tulajdonságai, saját vallásukban is megtalálni. A teozófia ennél fogva arra törekszik, hogy a vallásos kérdésekben viszály helyett békét teremtsen, hogy a vallás az embereket egyesítse, ahelyett, hogy elválassza őket, békéltető legyen és ne harcra buzdító. Azáltal, hogy minden vallásból ezeket az elemi tényezőket eképpen kiválasztja és az emberi elme elé tárja, méltán jogot formálhat az „ősrege bölcsesség”, az „isteni bölcsesség” elnevezésére, amelyből minden nagy vallás származik. Ez, röviden ugyan és csak nagy vonásokban, a teozófia lényege. Ami az embernek Istenhez való viszonyára vonatkozik, a gnózis olyan alapvető spirituális igazságok foglalatja, amelyek a világ minden nagy vallásában feltalálhatók. Ha majd rátérek a munkára, amely a teozófiának vallási téren a jövőben osztályrészül fog jutni, egyenként fel fogom sorolni e tanokat, úgy, hogy önmaguk meggyőződhetnek róla, mint lehet úgy a jelenben, mint a múltban, az élő és a holt vallások összes szentírásaiban megtalálni. Előrebocsátottam a teozófia tanításainak rövid magyarázatát, hogy eloszlássam ezáltal azt a sötét fátyolt, amelyet a tudatlanság és előítélet vont köréje.

Föltéve tehát, hogy az eljövendő civilizáció spirituális jellegű lesz és hogy a teozófiának határozott szerepe lesz benne, lássuk, milyen természetű munka vár reá, milyen irányban működik a teozófia, hogy a jövendő civilizáció útját előkészítse és azt határozott irányba terelje. Tudjuk, hogy minden nagy vallással párhuzamosan határozott jellegű civilizáció fejlődik és hogy e civilizáció a vallás jellegének megfelelően alakul ki; ezért mondom, hogy a teozófia az utat készíti elő. Minden civilizáció kezdetén egy nagy Tanító jelenik meg a világon, hogy megadja az impulzust e civilizációhoz, és megteremtse a vallást, amely a civilizációt alakítani hivatva van. Ennél fogva, midőn a jövendő civilizációra gondolunk, egyszersmind egy nagy isteni Tanító megnyilatkozását is várjuk.

Azonban, miként említettem, az emberek nem csak azt kérdezhetik, hogy mi a teozófia, hanem azt is, hogy honnan származik? A teozófia a legutóbbi az indító erők közül, amelyek a történelem hosszú múltjában a nagy vallásokat egymásután alapították, a legutóbbi, de nem a legutolsó. Ezek az indító erők mindenkor egy hatalmas testvériségből származnak, amely nagy tanítókból, az egykori vallásalapítókból áll, élükön a legfőbb Tanítóval, aki valamennyit uralja, vezeti és sugalmazza. A világ tanítóinak hatalmas testvéri köre ez, amelyből időről-időre kilépnek egyesek, hogy új vallást alapítsanak és új civilizációnak vessék meg alapját. A múltban gyakran voltak ilyen impulzusok és nincs rá ok, hogy a jelen században újra meg ne ismétlődjenek. A történelem valóban önmagát ismétli, midőn a kellő időben új civilizációt hoz, amelyet mindig új spirituális impulzus előz meg.

Ez az indító erő azonban a jelen alkalommal az előzőktől lényegesen különbözik, amennyiben nem alapít új vallást, nem emel új korlátokat a hívők és hitetlenek között, nem igyekszik proszelitákat nevelni, hanem csupán sugalmazni. Mert miként az imént is mondtam, a teozófia minden valláshoz mint békéltető jön és senkit sem igyekszik eltéríteni attól a hittől, amelybe a törvény születésénél fogva helyezte. Az eljövendő civilizáció előkészítésénél tehát első teendője, hogy a vallások testvéri egybekapcsolását megkísérelje; egyiket sem kívánja megsemmisíteni vagy meggyöngyíteni, hanem arra törekszik, hogy az ellenfelekből testvérek legyenek és hogy minden vallás elismerje a többihez való rokonságát: a különálló és egymás közt torzsalkodó vallások hatalmas családot alkossanak. Hogy e magasztos célt elérhesse, felhasználja mindama tényezőket, amelyeket eddig nagyobbára a vallás ellen alkalmaztak, de amelyeket tulajdonképpen a vallás szolgálatába kellene állítani. Az idősebbek közölünk talán még emlékeznek, hogy a tizenkilencedik század végén egy új tudomány keletkezett, amelyet „összehasonlító mitológiá”-nak neveztek. Még emlékezni fognak e tudomány kezdetére és fejlődésére, mind a múltban, mind a jelenben élő vallásokról azt igyekezett bebizonyítani, hogy a vallás a tudatlanság eredménye és csak idővel csiszolódott, midőn műveltebb népek között terjedt el. Az összehasonlító mitológia a régiség bűvőfelfedezéseiből, kutatásaiból fegyvert kovácsolt a leghatalmasabb keresztény vallás ellen, amely leginkább művelte a tudományokat. A keresztény hit egyik tantételét a másik után vette elő és kimutatta, hogy ugyanezen tantételek más időkben, más

civilizációkban, a múltnak mind holt, mind még élő vallásaiban léteztek és léteznek. Értesüléseit az Egyiptomban feltárt sírokból szerezte és a papirusz-levelekről, amelyeket egykor a múmiák kebelére helyeztek, összegyűjtötte az egyiptomi bölcsesség maradványait. Így keletkezett e szétszórt töredékekből az egyiptomiak jól ismert „Halottak könyve”. Ugyanígy járt el Kaldeával, Ninivével és az egyiptomi templomok ama hasonmásaival, amelyeket a távoli Mexikóban ástak ki. E templomok évezredekkel idősebbek, mint az aztékok, akik e templomok buzgó híveit lemészárolták, civilizációjukat megsemmisítették; az aztékok viszont több ezer éves múltra tekintettek vissza, midőn Cortez és spanyol társai ugyanúgy bántak el velük, mint ők elődjeikkel. Az összehasonlító mitológia a feltárt templomokból egyező tanokat és egyező eszméket hozott napvilágra. Ugyancsak egyező tanokat gyűjtött össze Kína vallásos irataiból és ősrégi hagyományaiból; India szentírásaiból Zoroaster hagyományainak töredékeiből, buddhista nemzetek könyveiből a görögöknél és rómaiaknál. Az így összegyűlt tények halmazából jött létre az a tudomány, amelyet „összehasonlító mitológiá”-nak neveztek el. Ez a leggyilkosabb fegyver, amelyet a dogmatikus kereszténység ellen valaha kovácsoltak, mivel elvitázhatatlan tények ismeretére támaszkodik. Ezzel elérkezett az ideje, hogy kilépjen az új életre kelt teozófia, az ismert tényeket igazolja, sőt újabbakkal gazdagítsa és egyúttal arra is rámutasson, hogy az összehasonlító mitológia helyett meg kellene teremteni a vallások összehasonlító tudományát, amelynek feladata volna kimutatni, hogy mindaz, amit közösen tanítottak, nem hazugság, hanem igazság, nem ámitás, hanem valóság. Védelmére kelt minden vallásnak éppen a hittételek egyenlősége alapján; rámutatott arra, hogy az igazság csak azért, mert régi nem szűnik meg igazság maradni; a vallást ugyanazon érvekkel igazolta, amelyeket eddig ellene használtak és ahelyett, hogy azt a vad népek tudatlanságából vezetné le, amely csak az új korban finomodott meg, egy közös ősrégi bölcsességre vezette vissza. A teozófia számos érvet hozott fel erre vonatkozólag, amelyekre azonban most nincsen időm kitérni, de megtalálhatók ama gazdag irodalomban, amely e tárggyal foglalkozik. Hogy a vallások testvériségének megteremtésével minden a jövő javára fordíttassék, a teozófia most minden országban, minden hit, minden vallás hívői között a közös örökséget – a spirituális igazságot – proklamálja; azokat az alapvető tanokat, amelyek minden hitben megtalálhatók. Melyek e tanok? Számuk nem sokra terjed és mégis olyan messzire kihatnak.

Az **első** nagy tantétel, amelyet minden vallás hirdet, hogy Isten lényegében egy. A **második**, hogy Isten megnyilvánulásában mindig hármas. A filozófia három sajátosságot említ; a vallás ezeket többnyire megszemélyesíti és Háromságról vagy hármas alakról beszél. De akár a filozófiai, akár a vallásban megszemélyesített felfogást tekintjük, mindig az Erővel, illetve Akarattal, a Bölcsességgel és a Tevékenységgel találkozunk és ezt az összes nemzetek Háromságaiban megtalálhatjuk. A keresztény hitvallásban azt Atya az Erő vagy Akarat megtestesülése; a Fiú az örökkévaló Bölcsesség; a Szentlélek a teremtő Tevékenység, amely által a világok létrejönnek. A hinduizmusban ugyanazt találjuk, csak hogy ott ellenkező sorrendben és pedig: a Teremtettet, mint a Tevékenység megtestesülését; a Fenntartót, mint a Bölcsesség megtestesülését; az Újjáteremtőt, mint az Erő megtestesülését. Felsorolhatnák így régi, holt és élő vallásokat és mindegyikben ugyanazt találnánk. Mert az Istenről való ezen alapigazságok, ti. lényegének egysége és nyilvánulásának háromsága, minden vallásban kinyilatkoztatott.

E két első igazság után elérkeztünk a **harmadikhoz**; Isten fiainak hatalmas családjához, a szellemi lények nagy hierarchiájához, nevezzük őket bármint, arkangyaloknak, angyaloknak vagy fénylő szellemeknek, az emberiség fejlődésének előhaladásával közülük való lesz. Ezután a **negyedik** nagy tanításhoz érkeztünk, amely szerint az öntudat folytonosan fejlődik, egyre finomabb és tökéletesebb testeket formál magának, hogy általuk kifejezésre juthasson; ez az, amit a tudomány evolúciónak nevez, de a vallás mindenkor reinkarnációnak mondott, vagyis az út, amelyen haladva az emberben levő isteni az evolúció végén Istenemberré tökéletesedik.

Ötödször azokról a világokról van szó, amelyekben ezen változások végbe mennek: ti. a földünk, a közbeeső világ és a mennyei birodalom; továbbá, hogy az embernek mindezen világokhoz tartozó anyagokból álló teste vannak, úgy, hogy valamennyivel összeköttetésbe léphet. Ezután következik a **hatodik** nagy tanítás. Ez egy általános nagy törvényről szól, amely mind a gondolat, mind az anyag

világában törvény és amely úgy a jellemet, mint a külső világot alkotja; ez a törvény megmásíthatatlan és megdönthetetlen és mivel megismerni módunkban áll, segítségével a legtökéletesebb mintaképpé fejleszhetjük magunkat. Azon tantételek sorában, amelyek minden vallásban foglaltatnak, végül a tanítók osztályával találkozunk, akik az emberi evolúcióra felügyelnek, a vallásokat sugalmazzák és az emberiség spirituális fejlődése felett őrködnek. Ezek egyetemes igazságok, tanítások, amelyek minden vallásban voltak és vannak. A tanítások azonosságánál fogva a vallásokban tényleg megtaláljuk a testvériséget, amelyet mindenütt terjeszteni igyekezőnk. Mihaszna volna tehát annak, hogy egyik vallást a másikkal felcseréljük, amikor az új vallásban ugyanazokat a régi igazságokat találjuk és csak a szertartások különböznek? A vallások eme testvériségében olyan jelentőséget látunk az emberiségre nézve, aminőt egy vallás egyedül soha sem nyújthatott volna. Miként a napfény több színben tör meg és a színek a földnek azon szépséget kölcsönzik, amelyet magunk körül a természetben látunk és miként azok a színek, amelyek együttvéve a fehér színt alkották, újra azzá a fehér fényé egyesíthetők, amelyből kiindultak, úgy van ez a vallásokkal is. A nagy igazságok, a nagy erények kútfeje egy: az igazság hatalmas fehér fénye; de az értelem prizmáján megtörnek és a különböző vallásokban sugároznak széjjel, mindegyik a saját külön színében; a szellem prizmája újra egyesíti őket és az igazság egységében ismét egybevegyülnek.

Ha a vallásokat megfigyeljük, látjuk, hogy ez mennyire igaz. Mindegyiknek megvan a maga alaphangja, a maga jellemző vonása, amit a világnak segítségül hozott. Tekintsünk vissza az ókori Egyiptomra, – azt tapasztaljuk, hogy az egyiptomi vallás az alaphangja a tudomány. Az egyiptomi vallás ősanja volt az egyiptomi tudományoknak, amelyek Egyiptomtól nyugatra egész Európában elterjedtek. Tekintsünk a távoli Keletre, ott viszont azt látjuk, hogy Indiában a hinduizmus alaphangja, az Istenség mindenhatósága és a mindenkire kiterjedő, minden emberre nézve kötelező kötelességérzés. Az őskori Perziában a tisztaság volt az uralkodó vonás; tisztaság gondolatban, szóban és cselekedetben. Menjünk Görögországba és azt látjuk, hogy ott az uralkodó vonás a szépség volt, szépség az építészetben, a szobrászatban, a festészetben, a szépség filozófiájának tökéletességében, ami a szépséget az igazzal és jóval egyenrangúra emelte. Rómában úgy vesszük észre, hogy ott a mindenkire nézve kötelező törvény az alaphang; a kereszténységben az önfeláldozás törvényével találkozunk, amely a jövő ígérését hordja magában; az iszlámban viszont az isteni egység kinyilatkoztatását. Ilyenformán minden vallásnak megvan a maga alaphangja, a maga jellemző színe; együttvéve pedig a tiszta fehér igazságot adják, a tökéletesség hatalmas akkordját alkotják.

Ezt azonban egyetlen hit vagy felekezet magában nem nyújthatta volna. Az emberi elme túlságosan korlátolt és nem képes egyszerre felfogni a tökéletesség eme sokhangú akkordját, ezért kell a sok vallás, mindegyik a maga jellemző vonásával; mintha Isten nevét a vallásokból kellene kibetűznünk, mintha minden vallás csak egy betűt szolgáltatna, együttvéve alkotván az Ő Szent nevét. Ha a vallást ilyen szempontból tekintjük, megértjük, milyen hatalmas intézmény, az egységében rejlő ereje van a sokféleségben kifejezve. Megértjük, mit kellene minden vallásnak a többitől tanulnia és a többivel valamit, az ő különös sajátságát megosztania. Ez a körülmény bizonyára nem alacsonyítja le a vallást és nem teszi ezt ellenszenvessé, ellenkezőleg, fölemeli, vonzóbbá teszi. Vajon Krisztust kisebbitette-e, midőn azt tanította: „Szeressétek ellenségeiteket”, mert tudjuk, hogy hatszáz esztendővel Ő előtte mondotta Buddha: „A gyűlölet soha sem szűnik meg gyűlölet által, a gyűlölet csak szeretet által szűnik meg!” Avagy nem sokkal szebb-e, hogy Krisztusban, úgy, mint Buddhában az egy örök igazság hirdetőit találjuk? Különböző időkben jöttek ugyan, különböző nemzetekhez, de mindenkor ugyanazt a törvényt hirdették, ugyanazt az igazságot tanították az emberiségnek.

A teozófia ezzel a munkájával – amely tevékenységének természetesen csak egy része – igyekszik előkészíteni az isteni Bölcsesség, az egyetlen spirituális vallás útját, amelynek ágai a világ összes vallásai, míg a törzs és a gyökerek közösek. Ez tehát a teozófia nagy feladata, amelyet a jövő civilizáció számára elvégezni köteles. Ezért áll korábbi tanításainak egyikében, hogy a teozófia sarkköve lesz az emberiség vallásának. A vallások testvérisége lesz az emberiség vallása, amint erről már szóltam. Egyik vallás sem nélkülözhető, mivel mindegyiknek megvan a maga eredeti sajátsága. Az

emberiség vallásában az összes vallások egy vallásnak fognak tetszeni, mert különböző formák alatt ugyanazon igazságokat hirdetik.

De hagyjuk ezt és lássuk inkább, mi lesz a teozófia teendője a tudomány terén a jövőben a civilizációban. A tudományos kutatás a jövőben a fizikainál finomabb világokra, illetve finomabb anyagokra fog kiterjedni. Az anyag durvább alakjait már majdnem meghódította; most áttér a finomabb anyagokra. A nehézség éppen abban van, hogy a módszerek és eszközök, amelyek a durvább anyag kutatási céljainak megfeleltek, a finomabb anyagokra nem alkalmazhatók. Pedig midőn „durva anyagot” mondok, nem szabad elfelejteni, milyen finom precíziós műszereink vannak. Nemrég valamelyik tudományos folyóirat egy műszert ismertetett, amely egy hüvelyk negyven milliomod részét tudja megmérni és ez mégis durva az anyag ama finomságához képest, amely e fokon túl létezik és amelyet a tudománynak a közeljövőben kell meghódítania. Vajon milyen szolgálatot tehet itt a teozófia? A teozófia lehetővé teszi, hogy az ember haladását állandó fejlesztéssel siertesse és az emberi elme vezetése nélkül csak lassan érvényesülő természeti törvények működését gyorsítsa. A teozófia nyújtotta rendszer segítségével az ember gyorsabban kifejlesztheti öntudatának képességeit és siertetheti ama finomabb anyagú érzékek kifejlődését, amelyek a finomabb anyagi összetételű világokkal kapcsolatban vannak és amelyek meghódításához a tudomány is nemsokára fel fog készülni. A teozófia részletes utasítást nyújt, hogyan fejleszthetők ki a finomabb szervek, megmutatja az utat, amelyen a múltban csak néhányan haladtak, de a jövőben milliók fognak taposni, szól az emberi evolúció ezután következő nagy fokozatáról, az ember finomabb testének szervezéséről. Ezt nyújtja a tudománynak a teozófia. Finomabb szerveink kifejlesztésével a finomabb világ jelenségeinek megfigyelését akarja a teozófia lehetővé tenni a tudomány számára ugyanazon úton és törvények szerint, amelyeknél fogva ma a durvább fizikai test segítségével a körülöttünk levő durvább fizikai világot tanulmányozhatjuk. Vannak szemek, amelyek élesebbek, mint a medúza festékanyagából kifejlesztettek, vannak fülek, amelyek finomabbak és érzékenyebbek, mint testi füleink, legyen szerkezetük, finomságuk még olyan tökéletes, vannak szervek, amelyek a fizikai szerveket jóval felülmúlják. A fizikai agyban van egy fejlődésben levő szerv, amely a finomabb test finomabb szervei és húsból való testünk durvább szervei között összekötő kapcsolatot alkot; tudósaink közül sokan azt tartják róla, hogy ez a szerv visszafejlődésben van, mivel az alacsonyabb fejlettségi fokon levő embernél nagyobb, mint a magasabb fejlettségűnél: ez a szerv a nyákmirigy. Azonban nem a nagyság mérvadó, hanem szerkezetének benső összetevődése; ez nem csenevész szerv, mint a tudomány nevezi – ti. egy letűnt evolúció maradványa, – hanem igazság szerint kezdetleges állapotban levő szerv, amely csak a jövőben fog kifejlődni. Ez a tény bebizonyult akkor, midőn kísérletképpen e szervre magnetikus és villanyáramokat bocsájtottak, aminek következtében a finomabb szervek észleleteiket közölhetik az aggyal; láthatjuk tehát, hogy a fizikai anyagból álló világ és a felsőbb un. asztrális anyagú világ között létező űr mégsem olyan áthidalhatatlan, mint némelyek gondolják.

E kísérleteket jól ismerik és ennél fogva legkevesébe sem érthetünk egyet azzal a feltevessel, hogy ez a szerv fejlődésre képtelen. Látjuk, hogy lehet rá hatni, fokozhatjuk érzékenységét és határozott irányban működésre bírhatjuk. Tudjuk azt is, hogy amire ma még csak néhányan képesek, holnap már általános lehet és akik itt sikerre hivatkozhatnak, csak egy lépéssel előztek meg minket a fejlődésben; számos követőjük akad, aki nemsokára utól is éri őket. Kétségkívül nehézségek merülnek itt fel, különösen a nyugat-európaiak előtt, akik éghajlati és egyéb okoknál fogva a húsevést olyan nagy mértékben felkarolták és akiknél az alkohol is olyan nagy szerepet játszik. A hús és alkohol alkalmatlan anyagok olyan test felépítéséhez, amelyet minél érzékenyebbé kívánunk tenni, hogy a főntebb említett finomabb anyag vibrációit felfogni képes legyen. Az orvosok újabban felfedezték azt, amit Blavatsky asszony már évekkel ezelőtt nyilvánosságra hozott, hogy ti. az alkohol a nyákmirigyre egyenes befolyást gyakorol és megmérgezi azt, amennyiben könnyen gyulladáshoz ejti. Nem jutott eszükbe afelől gondolkodni, miért okoz az alkohol mértéktelen élvezése delirium tremens-t, amikor az emberek a normális ember számára nem létező dolgokat látnak? Ez onnan származik, hogy éppen azt a szervet mérgezik meg, amelyen át a magasabbrendű világok vibrációi megnyilvánulnak és noha az, amit látnak, nagyjából mesterkéltséggel és természetellenesen, még sem egyéb, mint e vibrációknak a

károsan befolyásolt szervre való hatása, amely a mérge következtében vibrál, ahelyett, hogy – mint természetszerűleg történni kellene – a gondolat befolyása által működnék. Amit tehát az orvosok most felfedeztek és amitől óva intenek, az az okkult tudomány előtt mindenkor ismeretes volt. Egyik feltétele a módszer részleteibe való beavatásnak, amely által e szerv működését elősegíthetjük, hogy a szeszes italoktól teljesen tartózkodjunk. Ennek oka igen egyszerű, mindaddig, amíg az ember ezen eljárások egyikét sem alkalmazza, nem igen határoz, vajon megmérgezi-e e szervet vagy sem. Az ember sokáig élhet mérgezett nyákmiriggyel; de abban a pillanatban, midőn hatni kezdünk reá, tevékenyvé tesszük, új élet- és erőáramokkal telítjük, akkor a mérge és erő együttvéve olyan makacs természetű gyulladást okozhatnak, hogy nem csak nagyfokú fájdalom, hanem agybántalmak is származhatnak belőle. E módszerek ezért nem általánosak és csupán olyanokkal közölhetők, akik az alkoholtól teljesen tartózkodnak. Ilyenformán valószínűleg sok olyan szabállyal fognak találkozni, amelyeket nem mindannyian lesznek hajlandók követni. Mi nem biztatunk senkit, csak azt állítjuk, hogy ezek egy finomabb szervezet fejlődésének alapfeltételei. A természeti törvények az emberek kívánságai és szeszélyei folytán nem változnak meg. Ha egy villamosságot fejlesztő gépből szikrákat akarnak kicsalni, meg kell előbb teremteni a szükséges feltételeket; elsősorban a száraz, minden nedvességtől mentes levegőt. Hiába mondják, hogy a száraz levegőben a légzés nem olyan kellemes, mint a nedves levegőben, ez a dolgon mit sem változtat. Senki sem kívánja, hogy villamos szikrákat fejlesszenek, de ha kísérletképpen ezt akarják, akkor alá kell magukat vetniük a természet törvényeinek és nem követhetik szeszélyeiket. Ez így van mindennel. Az emberek nem sokára tapasztalni fogják, hogy ugyan ez az eset a spirituális tünemények tanulmányozásánál; eddig ezt még nem vették észre. A legtöbben azt gondolják, hogy a törvényeket maguk állíthatják fel és így is elérhetik azokat az eredményeket, amelyek csak engedelmesség útján jöhetnek létre. Nemrég igen különös tudósítást olvastam, spiritizta fényképezési kísérletekről szólt; e szerint egyetlen felvételt sem tudtak készíteni, önkénytelenül eltűnődtem; vajon hány közönséges fénykép fölvetelt tudnának készíteni, ha az emberek a szemfényvesztéstől való félelmükben azt követelnék, hogy ne fekete posztóval takarják le a fényképező készüléket és főként a sötét szobát mellőzzék, mert ez könnyen csalásokra és szélhámososságra adhat alkalmat. Nemsokára arról fognak meggyőződni, hogy a finomabb természetnek éppen úgy, mint a durvább fizikainak, megvannak a maga törvényei és ha ezeket nem követjük, éppen olyan kevéssé érhetünk el eredményt, mint a fényképezésnél, ha lemezeinket a világosság behatásának tesszük ki. Fokozottabb haladás csak akkor válik lehetségessé, amikor az emberek ezt megértik.

A magasabbrendű szervek tökéletesítésére vonatkozólag még egy másik körülményt is tekintetbe kell vennünk; ti. hogy a finomabb szerveket céltalan addig kifejlesztteni, amíg a magasabbrendű világok létezésének tudtára nem ébredtünk és erre az egyetlen mód a kitartó és rendszeres meditálás. A teozófia a nyugati országoknak a kelet jogáját nyújtja, amelynek segítségével az ember agy működését annyira iskolázza, finomítja, hogy érzékennyé lesz minden káros elváltozás nélkül. Ez az, ami nyugaton annyi nehézséget okoz. Midőn a felsőbbrendű világokból, lángoló ihlet száll alá valamely szentre vagy lángelmére, ez agybeli zavarokat okozhat vagy hisztériát idézhet elő. Természetesen, hiszen a felfogó eszköz, az agy túl van terhelve. Ha e nagyszerű áramlások befogadására magukat képessé akarják tenni, akkor elsősorban az eszközt kell felülről jövő gyorsabb rezgésekkel összehangba hozni. Ezt mindannyian, minden veszély nélkül megtehetik, föltéve, hogy túlzásba nem esnek. Ha gondolataikat naponta csak tíz percre vagy egy negyed órára állhatatosan és figyelmesen összpontosítják, agyrendszerüket lassanként tökéletesebbé és finomabbá fejleszthetik. Az ember agyveleje olyan mértékben fejlődik, amint gondolkodik, amiként az izmok is csak akkor fejlődnek és erősödnek, ha testgyakorlatokat végeznek. Minden törvényeknek van alávetve és a gondolat az az erő, amely tökéletesebbé alakítja az agy szervezetét. Ezt gyakorolja az indiai jogi és által, hogy évről-évre teszi, a jelen faj agyából a jövő faj agyát hozza létre. Finomabbá, érzékenyebbé teszi, fizikai egészségének kockáztatása nélkül; és ezt elkezdheti bárki önközül, föltéve, hogy óvatos és nem ragadhatja el magát. Soha sem szabad a koncentrációt olyan mértékben üznünk, amíg agyunkban bizonyos tompaság, zsidbadtság lesz érezhető; ne fogjunk a koncentrációhoz soha addig, amíg fájdalmat érzünk. Tompaság és fájdalom a természet vészjelzői, az jelentik, hogy gyorsabban akarják

megváltoztatni az anyag elhelyezkedését, sem mint az az egészséggel összeegyeztethető. Ennél fogva óvatosságra van szükség; de ahol a koncentráció és meditáció óvatossággal jár, ott csak jó származhat belőle. Nemcsak, hogy agyukat érzékenyebbé teszik ezáltal, hanem épségét és egészségét is megőrzik és akkor nem fognak előállni ama szomorú hisztériás esetek, amelyek a látnokok és szentek értesüléseinek értékét olyannyira lefokozzák. A teozófia tehát aképpen dolgozik karöltve a tudománnyal, hogy meghatározza a tudomány fejlődésének útját az eljövendő civilizációban.

Es lássuk, mi a teozófia teendője a művészeteket illetőleg? Nézzék csak, milyen hatása van a mai civilizációnak az ország szépségére. Keressék fel például Sheffieldet; olyan vidéken épült, amely valamikor a Midlandok legszebb völgye volt. Ha e vidékre érkeznek, figyeljék meg a változatos, hegyes-völgyes tájék kristályos patak, sötétlő erdők és zöld rétek tökéletes szépségét; a természet mindezen szépségei után egyszerre Sheffield kietlen rútsága áll előttünk. A levegő sűrű, fekete füsttől terhes. Fa nem fejlődik e környéken, virág nem fakad még a szegény nép ablakaiban sem. És ha levegője megöli a növényzetet, ugyan mit gondolnak, milyen hatása lehet a férfiakra, nőkre és gyermekekre, akik azt belélegzik? Pedig Sheffield nem az egyetlen a maga nemében. Menjenek Glasgowba, nézzék milyen rút ez is, Skócia második fővárosa! Keressék fel Birmingham-ot, Manchestert, ama városok bármelyikét, amelyek Angolország gazdagságát olyan nagy mértékben mozdítják elő. Néha úgy rémlik nekem, hogy a feláldozott szépség túl nagy ár még Anglia vagyonáért is, amelynek népe nem csak boldogabb, hanem egészségesebb is volt, midőn kevesebb milliommossal dicsekedett, de a szegénynegyedben, „slum”-jeiben is kevesebb szánalomra méltó szerencsétlen lény tengődött. Figyeljék meg ama férfiak, nők és gyermekek arcát, akik az említett városok egyikében élnek. Figyeljék meg a glasgow-i munkások arcát, midőn munka után csoportonként a „slum”-be visszatérnek. Ezeken az arcokon nem látszik meg a civilizáció nyoma, a legtöbb szinte brutális benyomást kelt és nem is emberi, inkább állati ábrázatú. Oh, azok, akik azt tartják, hogy a szépség csak fényűzés, tekintsenek arra az emberiségre, amely ott él azokban a városokban, amelyek az elpusztított természeti szépségek helyett rútságukról nevezetesek. Meg kell érteniük, hogy a szépségnek milyen nagy jelentősége van. A szépség átalakítja az emberi testet, de a rútság is ugyanazt teszi és a rút városokból rút nemzedék kerül ki. A művészet helyreállítása tehát élet-halál kérdése, amelyben fényűzés és élvezet nem játszanak szerepet. Városainkban sokkal nagyobb szükség van művészetre, mint képtárainkban. A képtárakban csak kevesen fordulnak meg, míg a városban férfiak, nők és gyermekek élnek. A jövő civilizáció csak akkor lesz tökéletes, ha a város szép lesz, mint hajdan Görögországban volt. A teozófia tehát az emberi test és a szép iránt való tiszteletre tanít, legyen az természeti szépség avagy az emberi lángelme és művészkéz alkotott szépség. Egyik nemzetnek sem áll jogában olyan nemzedéket hozni életre, mint a „slum”-ok népessége. Bár szép és helyes dolog, hogy a felsőbb, gazdagabb osztályokban erős, egészséges férfiakat és nőket találunk, akikre nézni öröm; de ha ők ilyenek lehetnek, akkor mindenkinek részesednie kellene azokban a feltételekben, amelyek ezt a szépséget hozzák létre. A művészet hivatását addig nem tölti be, ameddig az erőt, amely a szépségben és annak átalakító hatásában rejlik, nem teszi minden ember számára hozzáférhetővé. A művészetnek kötelessége volna, hogy az ideális szépet folyvást szemünk elé tárja, mert a valóságot ideálok alkotják. A művészet mutassa meg az ideált és a kézműves valósítsa meg, amíg azonban a kézműves saját munkáját nem sokra becsüli, addig nem igen remélhetjük, hogy a művészet felvirágozzék közöttünk. A művészet nem művészet, midőn csak a rút és hétköznapi dolgokat festi. A képtárakban olyan képeket látunk, amelyek példának okáért egy darab sajtot, egy főtt rákot, egy koszorú hagymát ábrázolnak, a tollazat kedvéért esetleg egy-két madártetem is díszük a képen. Ez nem művészet! A művészet szépség és aki ilyen dolgokat fest, az lealacsonyítja a művészetet, ha még olyan élethűen ábrázolja is e tárgyakat. „Ah” hallottam valakitől „milyen gyönyörű ez a sajt. Szinte vágni lehetne!” Sajtot vágni bárhol lehet és aki sajtot akar látni, azt otthon is megteheti, ezért fölösleges képtárba, un. műtárlatba menni. Akaszszák ezt a képet a régi mesterek képei mellé, akkor látni fogják, hogy mi a művészet és mi annak a paródiája. A teozófia feladata a művészt fényes hivatásának és isteni erejének tudatára ébreszteni. A művészet észreveszi azt, amit mi nem látunk és hallja azt, amit mi nem hallunk; azt kell tehát nyújtania, amit magunk el nem érhetünk, és ezért legyen az emberiség számára ismét a Szépség apostola.

Egész civilizációnk széppé lesz ez esetben, az ember és környezete a szépséggel együtt a mi civilizációnkban is el fogja foglalni méltó helyét, azt, amelyet a régi Görögországban töltött be.

Végül mit fog a teozófia tenni az eljövendő civilizációban társadalmi téren? A társadalmi rend helyet ma küzdelem, rendszer helyett anarchia van. Tudom, hogy sokan azt tartják, hogy csak a fenyegető éhínség és a forradalomtól való félelem idézhetnek elő változásokat. A teozófia azonban nem így vélekedik és más szempontból ítéli meg az embert, akiben egy spirituális, isteni természet kibontakozását látja. Talán ábrándozónak fognak tartani és mégis igazat mondok, midőn azt állítom, hogy a jövő társadalmá nem a szegények lázadása következtében, hanem a gazdagok önfeláldozása folytán fog e földön megvalósulni. Tudom, hogy ez nem felel meg a jelen kor felfogásának. Tudom, hogy ilyen gondolkodás éppen a szenvedők között találkozna gúnnyal és szidalmakkal, de azok, akik képesek egy bölcs és boldog társadalmi rendszert felépíteni, nem azok, akik nélkülöznek és szenvednek. Ehhez a munkához a legélesebb elmék és legjobb szívek kellene; a gondolkodás és tervezés időt és a kivitel szeretetet kíván. A kétségbeesett nép kiéheztetésével lehet zendülést, forradalmat támasztani, de az ilyen módon elért vívmányokban nincsen állandóság. Venni nem lehet, de adni igen; a szellem adásból él és tudja, hogy az áldozat öröm. Avagy azt képzelik talán, hogy az áldozat fájdalmat okoz, hogy szomorúságot és bánatot jelent? Mondhatom, hogy nincs e földön ahhoz fogható öröm, mint feláldozni az alsóbbrendű természetet a felsőbb természetnek és ebből a felsőbb természetből, amely maga részére semmit sem kíván, másoknak juttatni. Ezen az úton várhatjuk társadalmunk újjászervezését azok részéről, akik szívesen adnak és áldoznak; mert az erőszakosan kikényszerített előnyöket az ember mindig megsínyli és amennyire csak lehet, húzódik tőle. A külső kényszer erős ellenállásra talál, de a belső kényszer, amelyet a szeretet fakaszt, nem találkozik ellenállással és örömmel árad szerte. Ebben rejlik a jövő és ebben rejlik az eljövendő civilizáció alapja. Előadásom kezdetén azt mondtam, hogy az eljövendő civilizáció önfeláldozáson fog felépülni és azzal erre céloztam. Úgy veszem észre, hogy a gazdagok és jólétben levő emberek között, akik minden földi jóval el vannak halmozva, nemes elégedetlenség szelleme ébredszik és terjed tovább; nem önmaguk, hanem mások miatt, nem saját sorsuk, hanem a szegények sorsa miatt aggódnak. Találkozom gazdagokkal és más magas állású emberekkel, akik azt kérdik: „Vajon mit tehetnénk a körülöttünk lévő nyomor enyhítésére?” – akik nem az irtózat miatt, hanem a rokonérzés következtében szenvednek. Ezekből fog a társadalom újjáalakítása kiindulni. Nincsen olyan nemes, szép, magasztos, sőt nincs olyan isteni dolog, amit az ember el ne érhetne, mert az ember, ha még olyan lassan is, de egyre jobban hasonlít Istenhez és a benne rejlő isteni csíra némelyek szívében már fakadni kezd. Mindenütt, ahol valaki, aki maga nem szenved, mégis szerencsétlen azok miatt, akik szenvednek; ahol egy emberi elme, amely szórakozhatna, örömet talál a nemzet javára szolgáló munkában; ahol egy emberi szív, amelynek mindene megvan, amit a szeretet nyújthat, nem lehet boldog, hanem túlaradó szeretettel száll azokhoz, akiket a társadalom kiküszöbölt, – ott mindenütt a jövő jeleit láthatjuk. Egy századdal ezelőtt ilyen elmék és szívek csak elvétve találkoztak, valamivel később talán már tízszer annyian voltak, ma százszámra tűnnek fel és pedig ott, ahol legkevésbé sem sejtjük, hogy olyanok is vannak, akik adni vágyanak és jobb társadalmi állapotok megteremtésére törekcszenek. Az új civilizáció megteremtőit láthatjuk azokban, akik spirituális életet kezdenek élni, akik nem tudnak boldogok lenni, amíg mások szerencsétlenek, akik kenyerét a szegények éhezése megkeseríti, akiknek a nyomorgók nélkülözése folytán a jólét csak teher, akik majd áldozni fognak azért, hogy mások boldogok legyenek. Ez az a jövő, amely felé tekintünk, ez az a jövő, amelyért dolgozunk. Mindenütt az ősrégi szavakat hirdetjük, amelyek szerint: „az öröm nem abban rejlik, ha veszünk, hanem abban, ha adunk” vagy megismételjük a régi üzenetet; „nagyobb áldás adni, mint venni.” Megint csak a régi igazságot, a régi bölcsességet hirdetjük, amely szerint maradandó vallás és állandó civilizáció csak ott található, ahol önfeláldozás uralkodik.

ANNIE BESANT

VILÁGUNK ÁTALAKULÁSA

II.RÉSZ

TEOZÓFIAI TÁRSULATI TAGOKNAK TARTOTT ELŐADÁSOK

Fordította: RÁTHONYI ÁKOSNÉ, 1932
Számítógépes változat: CSIMMA VILMOS, 2008

MAGYAR TEOZÓFIAI TÁRSULAT

Annie Besant, a Teozófiai Társulat elnöke
ezt a hét előadását 1909. nyarán tartotta Londonban.

TARTALOM

- I. A hatodik alfaj
- II. A közvetlen jövő
- III. A katolikus és a puritán szellem a Teozófiai Társulatban
- IV. A szakramentális élet
- V. Fehér Lótusz napi beszéd 1909. május 8-án
- VI. Krisztus lényege
- VII. A teozófus magatartása a kinyilatkoztatással, ihlettel és megfigyeléssel szemben

I. ELŐADÁS

A hatodik alfaj

Ma esti előadásom tárgyául szerintem, rendkívül fontos kérdést választottam: a hatodik alfajt. A Teozófiai Társulatban, valamint azon kívül is sok jókedvű tréfára adott alkalmat, hogy a teozófusok folyton fajokat, alfajokat, gyökérfajokat, ciklusokat, köröket, stb. emlegetnek. Ezt sokan, persze teljesen helytelenül, feleslegesnek, célszerűtlennek találják. Amidőn nagy tanítónk, H. P. Blavatsky leírta számunkra földünk letűnt fajai fejlődésének csodálatos panorámáját, a Titkos Tanítást, ezzel nemcsak a múlt történetével ajándékozott meg, hanem egyúttal kezünkbe adta a jövő kulcsát is. Ma este megkísérlem, hogy kifejtsem Önöknek, hogyan alkalmazhatja az a teozófus, aki figyelmesen tanulmányozta az elmúlt fejlődési folyamat alapelveit, ezeket az elveket a jövő fejlődésre, és hogyan tanulhatja meg belőlük azt, hogy a legcélszerűbben működjék együtt a lassan megvalósuló isteni tervvel. A teozófiai tanítás megbecsülhetetlen előnye, hogy olyan határozott tervezetet nyújt, amelybe az emberiség fejlődési folyamata minden nehézség és tévedés nélkül fokról fokra beleilleszkedik.

Ha most egy pillanatra az úgynevezett nagyobb és kisebb ciklusokat tekintjük, világosan látjuk, hogy a fajok nagy pályaköre, az alfajok kisebb pályaköre, valamint maga az ember fejlődése egymással párhuzamosan haladnak. Ha megértjük az egyiket, megértjük valamennyit. Állapodjunk meg kissé a fajok fejlődésénél, hogy feleleveníthessem emlékezetükben az egyes fajok kebelében lévő kisebb alfajokban végbemenő ismétlődéseket. Nem kell nagyon messzire visszamennünk. Elegendő, ha az előző, vagyis a negyedik nagy gyökérfajt, valamint saját fajunkat tekintjük. A negyedik gyökérfaj az atlantiszi faj volt. Ezt csak azért említem, hogy eszükbe juttassam, hogy az ötödik faj ebből a fajból

eredt Egy új faj kiválasztása mindig az Okkult Hierarchia egy meghatározott személyiségének a feladata, akinek tudomásunk szerint egyedüli neve a hindu nyelvből vett Manu, vagyis az Ember, a Gondolkodó: eszményi, azaz jellegzetes ember.

A Manu a planetáris Logosz mesteri gondolatának mintájára gondolatban megalkotja a jövő emberének képét, és ezt azután a természetes fejlődés útján fokról-fokra megvalósítja. A fejlődési folyamatnak ezeket a természeti törvényeit a Manu tudományos szakavatottsággal, tehát teljes bizonyossággal alkalmazza. Ugyanazoknak a törvényeknek alapján, amelyeknek segítségével a szakavatott állattenyésztő kitenyésztheti az óhajtott faji jelleget az állatvilágban, mintázza, formálja a faj Manuja is a létesíteni kívánt faj fizikai alakját

Az ősképet mindig a felső síkok anyagaiban mintázzák, és csak azután valósul meg az alsó síkok anyagában; vagyis először az értelmi és érzelmi sajátságok fogamzanak meg, és csak azután jelenik meg egy olyan fizikai test, amely ezeknek a kifejezésére leginkább alkalmas.

A faji jelleget a Manu a kívánt sajátságoknak megfelelően választja, ezeket pedig az ember szervezetére alapvető terv jelöli ki számára. Saját természetünket tanulmányozva, abban bizonyos határozott részeket különböztetünk meg: a fizikai testet, az asztrális testet, a mentális testet, a felsőbbrendű értelem testét, vagyis a kauzális testet és végül a buddhikus testet, amely a tiszta szeretetteljes Én teste. Ha most e hármat, az asztrális, a mentális és a buddhikus jelleget tekintjük, akkor a bennünket közvetlen érdeklő típusokat látjuk. A negyedik faj fő jellemvonása a vágy, illetve érzelem volt. Az alsóbbrendű érzelmek uralkodtak az értelmen és e faj rendeltetése a vágytermészet kifejlesztése volt. A negyedik faj alfajaiban azonban bizonyos mértékben ki kellett fejleszteni a többi tulajdonságot is, noha csak igen alacsony színvonalra; az ötödik alfajban az idők folyamán az alsóbbrendű értelem is fejlődni kezdett. Annak a kornak a Manuja ebből az ötödik alfajból válogatta azokat a családokat, amelyeket a legalkalmasabbnak gondolt a kívánt jellegre való átalakításra. Az első választás nem bizonyult szerencsésnek, mert az emberek annyira keményfejűek és oly kevésbé voltak simulékonyak, hogy nem lehetett belőlük azt a fajt kialakítani, amelynek következnie kellett, de nyomaik még ma is látszanak a világ történelmében, abban a csodálatosan érdekes népfajban, a héberben, amelyben még ma is él a hit, hogy ő a „választott nép”. A második, szerencsésebb választás ezt a mi ötödik gyökérfajunkat eredményezte. Az új gyökérfaj ugyanis az alfajjal párhuzamosan fejlődött, és ezért hivatkoztam a múltra. Amikor a negyedik gyökérfaj ötödik alfaja kifejlődött, egy millió évvel ezelőtt, az ötödik gyökérfaj, a hatalmas árja faj is mutatkozni kezdett.

Most azonban elhagyhatjuk negyedik fajunkat alfajaival együtt, hiszen csakis azért foglalkoztunk a múlttal, hogy megvilágítsa a jelent. Az ötödik gyökérfaj tovább fejlődött, és egyik alfaj követte a másikat. A legelső Észak-Indiában telepedett meg, és az árja törzsnek ez a legelső alfaja lassanként meghódította az egész hatalmas félszigetet. Ezután a második keletkezett, amely valamennyi későbbi alfajhoz hasonlóan, nyugat felé vándorolt; majd a harmadik, az iráni faj következett; utána a negyedik, a kelta; végül az ötödik, a teuton faj. Idáig jutottunk ötödik gyökérfajunk alfajainak történetében. Figyeljék csak meg, mint érik utol és hagyják el egymást fejlődésük során ezek az alfajok. Ezek közül az első alfaj még mindig nagy hatalmat képvisel Ázsiában, és a jelek arra vallanak, hogy dicsőségének napja még korántsem hanyatlott le; noha a hinduk százezer esztendő múlttal dicsekedhetnek, mégis hatalmas jövő áll előttük, amelynek előjelei a mai Indiában máris mutatkozni kezdenek. Különböző jeleket látunk magunk körül, egyrészt biztatókat, másrészt olyanokat, amelyek olykor aggodalomba ejtenek: olyan jeleket, amelyek arra vallanak, hogy a nemzet ereiben új élet kezd lüktetni, és hogy új India születése előtt állunk. A második alfajból ma már egy nemzet sem él, civilizációjának nyomain azonban még láthatók a Földközi-tenger partjain. Ezeket régiségbúváraink most egymás után felszínre hozzák, de a történelem oly keveset jegyzett fel e népekről, hogy csodás tetteik nagy része csak mítoszok és legendák alakjában maradt reánk. A következő alfaj, a nagy perzsa faj már csaknem kipusztult. A mai perzsák és a régi irániak között kevés hasonlatosságot találunk. Az irániak legtekintélyesebb maradványai, a párszik Indiában élnek, és ez a faj szintén igen megapadt és lassan kihalóban van. Ha ellenben a negyedik alfajt, a keltát tekintjük, azt látjuk, hogy abban még mindig hatalmas képességek szunnyadnak. Ebből a fajból származott az ókori Görögország, a szépség és

bölcsészet hazája, továbbá Róma, bámulatos uralkodási tehetségével. Egyik nemzetet a másik után ontva magából, egész Európában elterjedt. Írországba és Skóciába is eljutott, és itt olyan lehetőségeket teremtett, amelyek eddig még csak részben valósultak meg. Írországban olyan csodálatos keveréket találunk, amely a negyedik gyökérfaj maradványaiból és az ötödik gyökérfaj negyedik alfajának keverékéből keletkezett. Az atlantiszi befolyás ott még mindig meglehetősen érvényesül. Különösen az ír védőistenekben, a hegyi istenségekben él tovább az atlantiszi élet és gondolkodás, és ezek még ma is nagy befolyással vannak a fiatalabb, de azért szintén ősi kelta alfajra. A megújulás és fejlődés lehetősége ott szintén fennforog, mert a negyedik és hatodik alfaj szorosan összefügg egymással. Miként az érzelmi természet hatása fölfelé irányul, és ezáltal rokon hatást kelt a spirituális természetben, hasonlóképpen szoros összefüggésben állnak egymással azok a fajok és alfajok is, amelyek ezeket a tehetségeket itt a földön képviselik, a negyedik és hatodik gyökérfaj, valamint a negyedik és hatodik alfaj is. Az íreket nem ok nélkül különítették el, a keltáknak a teutonoktól való elválasztása nem minden célzatosság nélkül történt. Ebben a kelta népfajban még nagy spirituális képességek szunyadnak, és előreláthatóan innen kell valamely rendkívüli befolyásnak kiindulnia. A hatalmas római keresztény szervezetre(?), amely most válaszúton áll, vagy elmerül abban az irányban, amelyet, úgy látszik, előír számára a pápai enciklika, miáltal azonban a korszellem ellenségévé szegődnek, vagy pedig a modernista párt kerekedik felül a római egyházban, megtisztítva és új életre keltve ezt az ősi szervezetet, azzá téve, aminek lennie kellene: szentek egyházává és a keresztény eszme legtisztább legmagasabb alakjának mintaképévé. Írország valószínűleg közreműködik ezen a hatalmas tisztuláson. Szívemből kívánom, hogy ez mielőbb bekövetkezessen, és ekképpen a régi római egyház újjászületése lehetővé váljék. Ez pedig szorosan összefügg a hatodik gyökérfajjal, tehát részben a hatodik alfajjal is.

A negyedik alfaj után tehát a mienk következett, és most, amikor azt látjuk, hogy az ötödik alfaj, a teuton faj, olyan rohamosan fejleszti a konkrét tudományos értelmet, amikor látjuk, hogy utolsó hódító útjára, a levegő meghódítására készül, akkor ezekben a jelenségekben, feltéve, hogy okultunk a múltból merített tapasztalatokon, a következő alfaj előjeleire ismerhetünk. Ezek az alfajok egymás fölé érnek, és a következő mindig akkor keletkezik, amikor az előtte való fénykorának tetőpontjára emelkedett. Gondoljunk csak a negyedik alfaj fénykorára, arra az időre, amikor az ötödik még fejlődésének kezdetén volt, amikor Róma hatalmának tetőpontján állt. Akkor tűntek fel Európában, Németország őserdeiben az első gótok; csöndesen, észrevétlenül gyűltek törzsekbe, amelyekből később nemzetek fejlődtek. Csöndesen, zajtalanul született meg az új faj, mialatt elődje az akkori civilizáció legmagasabb fokára emelkedett. Sajátságai, képességei lassanként kialakultak, és azóta a teuton alfaj egyre erősebb, hatalmasabb lett, és habár a világ népességéhez képest elenyésző kisebbséget alkot, mégis a tudományos értelem erejénél fogva mindenhová elterjedt, minden haladás élére állott, és az egész világon uralkodik.

Most azonban forduljunk a jelen tündöklő fénytől ama csöndes helyek felé, ahol a jövő már ébredni kezd. Éppen azért, mert az ötödik alfaj oly erős és hatalmas, tekintsünk körül a világon, keresve utódjának bölcsőjét, keresve azt a fajt, mely nem a konkrét értelem, hanem a könyörület, tiszta ész hatalmával fogva uralkodik a világon, amely nem erőszak, hanem szeretet, nem versengés, hanem szövetkezés útján hódít, és ezáltal olyan birodalmat létesít, amely maradandó lesz. Mert ma is olyan igaz, mint valaha, hogy „akik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniök” (Máté XXVI. 52.), és hogy csak az a birodalom lehet maradandó, amely szeretettel és áldással hódít, amely nemcsak uralkodó, hanem tanító és védelmező is. A hatodik alfaj, a jövő faj már keletkezésekor magában hordja a hatodik gyökérfajt, amelynek oly sokkal lassabban kell fejlődnie. A hatodik alfaj keletkezését szintén láthatjuk magunk körül. Nem keletkezik egy helyen, nem tartozik egyetlen nemzethez, mert ez a típus az emberiség, az egyesítő bölcsesség típusa, és minden nemzetből, minden népfajból, minden országból gyűjti választottait ehhez a születendő új gondolat-típushoz. Hogy milyen lesz ez a típus, könnyen elképzelhetjük, ha az ember buddhikus tehetségének sajátságaira gondolunk. Melyek ezek a sajátságok? Elsősorban egyesülés, a külvilágban tehát együttműködés. A hatodik alfajban minden tevékenységnek ez lesz a lényege: sokak egyesülése valamely közös ügy elérésére, egyetlen

ember önkényessége helyett, aki saját akaratát másokra kényszeríti. A jövő munkája nem abból indul ki: „Tedd ezt és kövess!”, hanem ebből: „Haladjunk együtt oly közös cél felé, melynek elérését valamennyien üdvösnek találjuk”. Ha olyanok ismertető jelét keressük, akiken a hatodik alfaj sajátosságai már észlelhetők, megtalálhatjuk azokban, akik embertársaikat szeretettel, részvétellel és megértéssel vezetik, nem pedig az önkényes akarat hatalmával; mert ennek az alfajnak a tulajdonságai itt-ott szórványosan megtalálhatók abban az alfajban, amelynek helyét idővel majd el kell foglalnia. A hatodik alfaj keletkezését ötödik alfajunkban szórványosan kimutathatjuk azokban az emberekben, akikben a hatalom jele a gyöngédség. Mindazok, akik részt óhajtanak venni e faj felépítésében, igyekezzenek már most inkább másokkal együtt, mint mások ellen dolgozni; igyekezzenek a versengés és ellenségeskedés szellemét ernyedetlen közös erővel kiküszöbölni és ezzel a képességgel helyettesíteni. Hatodik alfajunk előfutárait az egyesítő, egybevető szellem jellemzi, mindazokat, akik egyesíteni tudják a különböző jellemeket és felfogásokat, akik értenek ahhoz, hogy a legeltérőbb elemeket maguk köré gyűjtsék, és közös egésszé olvasszák; akik be tudják fogadni a különbségeket, és mint egységeket adják vissza, felhasználva a legkülönbözőbb tehetségeket, mindegyiknek megfelelő helyet találva, valamennyit közös egésszé tömörítve. Ez annak a típusnak egyik jellemző sajátossága, amelyből lassanként kifejlődik a hatodik alfaj. Egy másik feltűnő sajátosság a könyörületesség lesz. Ez az erény az erélyes, határozott egyéniségű nyugati népek között aránylag igen ritka. A könyörületesség olyan tulajdonság, amely a gyöngeséget azonnal megérzi, és irányában türelmet, gyöngédséget, védelmet tanúsít. Ha az ötödik alfaj átlag-típusát tekintjük, gyakran tapasztalhatjuk magunk között, hogy milyen sokszor vált ki ingerültséget a mások gyöngesége. Türelmetlenséget ébreszt könyörületesség helyett, ami oly jellemző az ötödik alfajra. A tényeket gyorsan felfogva türelmetlen minden gyöngésséggel és nehéz felfogással szemben, amely nem egykönnyen képes a különbségeket megítélni, amelyek viszont öelötte oly világosak. Az ötödik alfaj tipikus civilizációja olyan civilizáció, amely a gyöngeségben kihasználásra és leigázásra szánt valamit lát, amit kénye-kedve szerint letiporhat, hogy ezáltal még magasabbra emelkedhessen, és nem látja benne azt, ami önálló létének érdekében segítségére szorul. „Ilyen idegesen tevékeny civilizációban, mint a mienk – mondják Önök – elkerülhetetlen, hogy a gyöngék háttérbe ne szoruljanak”. Nem tagadom, hogy ez a mai határozott egyéniség kifejllesztésének folyamán tényleg elkerülhetetlen volt. Ez az egyéniség megbecsülhetetlen eredmény, amelyhez még az okozott szenvedések árán is elég olcsón jutottunk. E határozott egyéniség nélkül hiányozna az alap, amelyre a következő hatalmas, együttműködő civilizáció építhető. Mert gyöngeségeket nem egyesíthetünk, és szükséges volt kifejleszteni ezeket a határozott, kitartó egyéniségeket, hogy abban a jövőben, amelynek küszöbén állunk, legyen mit összhangban egyesíteni egymással. Az emberi természet nagy rövidlátására vall az a felfogás, amely bizonyos tulajdonság kifejlesztésében valami nemkívánatos dolgot talál; mert a fejlődési folyamatban, amely a tökéletes Bölcsesség és a tökéletes Szeretet vezetése alatt áll, nincsen olyan dolog, ami ne volna kívánatos. Az ötödik alfaj civilizációjának legkellemetlenebb terméke értékes anyag lesz a hatodik alfaj és a hatodik gyökérfaj alapvetésénél. Mert nagy erények csak határozott egyéniségekből fakadnak, a könyörületesség pedig az erősek erénye, nem pedig a gyöngéké. A gyöngé, érzélgős rokonszenv, amely a semmitmondó, ki nem fejlett természet sajátossága, nem könyörületesség. Nincsen se gyógyító ereje, se oltalmazó képessége. Aki szenvedés, igazságtalanság vagy fizikai szerencsétlenség láttára ideggörcsökbé esik, annak segítségére, gyógyítására, oltalmára számítani nem lehet. A jó ápolónő nem kap ideggörcsöket, amikor betegét szenvedni látja, és nem hagyja cserben, hogy érzélgős könnyek értéktelen fényűzésének engedje át magát. Igazi könyörületesség csak határozott egyéniségekből fakad. Az olyan könyörületesség, amely nem segít, értéktelen, és csak akkor segíthetünk igazán, ha érzelmeinket a tudás irányítja, és az orvoslást a megértés határozza meg. A hatodik alfaj tehát, amelynek uralkodó vonása a tiszta ész lesz, ezekből a határozott egyéniségekből alakul lassanként, amikor céljuk megváltozott, és alsóbb énjük helyébe felsőbb Énjük lépett. Ha felfedezzük saját magunkban a könyörületesség csírát, tudva, hogy ez lesz a következő alfaj, uralkodó vonásának egyik fő tényezője, ápoljuk gondosan ezeket a csírákat. De jegyezzék meg, hogy a rokonszenv e sarjadó érzésének hatalmas, felemelő és megváltó erővé kell fejlődnie; mert a könyörületesség a Megváltó ismertetőjele. A Megváltó pedig

sohasem gyöngé, hanem erős, és könnyörületessége erejéből fakad. Erről mindenki meggyőződhet. Türelmetlenek lesznek, ha fölötté lassú emberrel van dolguk. Vajon miért? Mert gyöngék, mert nincsen annyi erejük, hogy valamely kérdést lassan, kitartással, megfontoltan tudjanak megmagyarázni, nincsen annyi erejük, hogy el tudják viselni az együgyűséget és gyöngeséget.

A következő nagy tulajdonság, amelyre szükségük lesz, az egység érzése, és ezt csakis akkor sajátíthatják el, ha erősek. Semmi sem olyan nehéz ezen a világon, mint felfedezni Isten növekvő hatalmát az ember szíve mélyén, minden gyarlóságán, felületen, silány tulajdonságán keresztül. Mégis, ha igazán bölcsnek akarnak lenni, csakis ezen az úton érhetik el. Vajon mennyire tudják felfedezni minden hiba mögött az isteni csírákat, amelyből idővel egy-egy erény fejlődik? Nem kapta meg Önöket sohasem a régi plátói gondolat, amely szerint a bűn és erény között a mennyiségen kívül nincsen meghatározott különbség? A még ki nem fejlődött erény bűn; a túlhajtott erény szintén bűn. A kettő közötti arany középut: erény. Vegyünk egy egyszerű példát, az egyik oldalon gyávaságot, a másikon féktelenséget. A kettő közötti arany középut: bátorság. A szertelenség mindenben bűn, mind a hiányban, mind a túlzásban, és csakis a kettő közötti teljes egyensúly az erény. Ha megvalósítják ezt az igazságot magukban, akkor valahányszor hibát fedeznek fel embertársaikban, még ezen a hibán keresztül is a leendő erényt látják, és a jelen legnagyobb hibáiban is a jövő reményességét tanulják felismerni. Valakit türelmetlennek találnak. Ő viszont ostobának tartja Önöket, mert másként fogják fel a dolgot, mint ő. Ez könnyen Önökben is hasonló türelmetlenséget válthat ki. Míg ha a türelmetlenség mögött ki nem fejlődött, de fejlődésben levő erényt látnának, ha a türelmetlenségben a helyes cselekvésre való határtalan vágyat, és minden helytelennek látszó dolog féktelen gyűlöletét látnák, akkor nagyon türelmesek volnának, mert az erény virága nemsokára kinyílik, és feltárja azt a pompát, amely kezdettől fogva benne rejtett. Ha rágalmakat, szitkokat, gyalázásokat hallanak, megbotránkoznak, és megvetendőnek tartják. Pedig az, aki tudatlanságában így cselekszik, téved, és ezért harag helyett könnyörületet érdemel. Minél kegyetlenebbé válik valaki a tudatlanság következtében, annál nagyobb szüksége van olyan könnyörületességre, amely mindent megért, tehát mindent legyőz, sőt le sem győz, mert legyőzés elkülönülést jelentene, hanem saját személye és a másik személy egységét felfogva, a másik gyarlóságát saját gyarlóságának tekinti. Mindezt elvben elég jól tudják. Miért nem gyakorolják tehát? Miért kellett oly kellemetlenségekben – mint azok, amelyekben átestünk – mindkét részről haragos szavaknak elhangzaniuk? A megértő teozófus szívében nincsen helye haragnak, csak könnyörületességnek. Ezek azok a tulajdonságok, amelyekre a hatodik alfajban szükségünk lesz, és fejlődésüknek már most meg kell kezdődnie, már most kell sarjadniuk mindazok szívében, akik részt ohajtanak venni a következő alfaj létesítésében. De olyan fajban, amelyben a nagyság jele az elkülönülés volt, valamennyi tulajdonság közül legnehezebben az egység érzése fejleszhető ki. Az egység és a könnyörületesség érzése olyan erő és hatalom lesz, amely csakis mások segítésére szolgál, és amely az erő mértékét a felelősség és kötelesség mértékévé teszi. Eszerint az Önök jelleme – ha valóban a hatodik alfaj jelöltjei között szerepelnek – rendkívüli kötelességtudás és az úgynevezett „jogok” iránti határozott közönyösség által tűnik ki. Mazzini nagyszerű mondása szerint: „minden jog lerótt kötelességből fakad”. Ez feltétlenül igaz. A kötelesség teljesítéséből elkerülhetetlenül jog keletkezik, és ilyen körülmények között a jog nem jár küzdelemmel, hanem a természet elkerülhetetlen folyamányaként jön létre. Mert ott, ahol kötelességét mindenki teljesíti, jogait küzdelem és követelés nélkül mindenki élvez. Alfajunkat jogaink követelése jellemzi. Azok számára azonban, akik ismerik a Karma törvényét, nincsen olyasmi, amit követelni kellene, mert mindenünk megvan, ami megillet; a Karma mindent megad, amihez jogunk van, és ha úgynevezett igazságtalanság ér, ez csak valamely régi hiba kiegyenlítését jelenti. Ha azt hiszik, hogy az emberek bánthatják Önöket, akkor nem hisznek a Karma törvényében. Minden csapást tulajdon kezünk mér reánk, nem más. Senki sem sértheti, senki sem bánthatja Önöket, senki sem lehet igazságtalan Önökkel szemben. Mindaz, amit átszenvednek, saját múltjukból ered. Ezek az emberek, akik előállnak, hogy a régi tartozást behajtsák Önökön, csupán eszközök. Ha ezt valóban hinnék, akkor az, aki tartozást követel Önöktől, barátjuk volna, és örömmel üdvözlőlnék őt, mert a karmikus adósságokat sohasem követelik kétszer. A Karma számadásaiban nincsen tévedés. A tény azonban az, hogy a valóságban nagyon kevesen hisznek benne.

Hogy mit vallanak, az legkevésbé sem határoz. Valóban csak akkor hisznek, ha nemcsak szóval mondják, hanem ha a szerint élnek. Ha hinnének benne, akkor tudniuk kellene, hogy nincsen olyan rágalom, amely sérthetne; nincsen olyan igazságtalanság, amely sebezhetne, és hogy milyen nagy igazság van Krisztus ama szavaiban, amelyeket keresztútján mondott: „Semmi hatalmad sem volna rajtam, ha felülről nem adatott volna néked”. (János XIX. 11.) Ez a titka a Krisztusok türelmének; ők ismerik a törvényt és szerinte élnek. Ez a törvénybe vetett tántoríthatatlan hit, és a belőle eredő kötelességtudás a leendő faj egy másik, igen jellegzetes vonása. Önök között mindazok, akik már ebben az életben eszerint élnek, akik látszólagos sérelemmel szemben nyugodtak és higgadtak maradnak, akik az igazságtalanságot csupán lerótt, letörlesztett adósságnak tekintik, az ilyen férfiak vagy nők a következő alfaj és az alfajból keletkező gyökérfaj jelöltjeinek mondhatók. Mert a hatodik gyökérfaj a most keletkező hatodik alfajból létesül, és mind a kettőbe való jelöltségük a most fejlesztett tulajdonságoktól függ.

Tekintsük ezek után a fejlődő alfajt egy másik oldalról is. A fősúlyt a tulajdonságokra vettem, mert tulajdonságok alakítják a testet; de igaz, hogy ennek az alfajnak a teste is egészen más jellegűek lesznek, mint a jelenlegi alfaj teste; finomabb összetételüknél fogva sokkal érzékenyebbek lesznek az anyag finomabb rezgései iránt. A tökéletesebb és finomabb idegzetű fizikai test fejlődésével párhuzamosan elkerülhetetlenül együtt jár a következő testnek, vagyis az asztrális testnek és megfelelő érzékeinek szervezése. Láthatjuk, hogy a negyedik és ötödik gyökérfaj közti különbségek között a legnagyobb fizikai különbség az idegrendszerben rejlik. Hasonlítsuk össze a kínaiak vagy a japánok idegrendszerét az árja faj idegrendszerével, és azonnal észrevesszük azt az óriási különbséget, amely a két fajt egymástól elválasztja. A negyedik fajból való ember a legrettenetesebb kínzásokat is gyorsan kiheveri, míg az ötödik fajbeli hasonló kínzásoktól idegsokkot kapna és belehalna. Az ötödik és a hatodik gyökérfaj közötti legnagyobb különbség ugyancsak az idegrendszerben lesz, és ez a változás már a hatodik alfajban mutatkozik. A legnehezebb fizikai feladatok egyikét kell megoldanunk: fogékony, érzékeny idegrendszerünk kell, hogy legyen, teljes fizikai egészség mellett. Könnyű az idegrendszert addig feszíteni, amíg érzékennyé válik, de ez egészen más, mint tökéletesítés által érzékennyé és a legfinomabb vibrációk iránt fogékonytá tenni, a józanész és a tökéletes egészség ép-ségben tartása mellett. Ezen is dolgozhatunk. Az agy tökéletesítését célzó elmélkedés okszerű gyakorlása által – ha túlzásba nem vesszük – lassanként végtelen érzékenységre tehetünk szert, anélkül, hogy veszélyeztetnénk egyensúlyunkat, ép elménket és egészségünket. Ne gondolják, hogy ötödik fajbeli testekkel rögtön hatodik fajbeli sajátságokat fejleszthetünk; ellenben az ötödik fajbeli testek képességének keretein belül folytonosan növekedő és az asztrális testre is kiható érzékenységet fejleszthetünk, amely egyúttal azt is szervezi és kifejleszti. Ha környezetünket megfigyeljük, azt tapasztaljuk, hogy egyre gyakrabban születnek mostanában olyan gyermekek, akikben ez a túlfinomodott érzékenység, mutatkozik, és akikben ez az érzékenység bőkezűséggel, gyöngédséggel, nagylelkűséggel és könnyű felfogással párosul. Ezek a gyermekek lassanként az új alfaj típusává alakulnak át, és amikor elszaporodnak, és reájuk kerül a sor, hogy szintén apákká és anyákká legyenek, születendő gyermekeik már a hatodik gyökérfaj előfutárai lesznek. Egyik fajból fakad a másik. Minden szülő tehát jól és okosan teszi, ha a legbehatóbb tanulmány tárgyává teszi azoknak a gyermekeknek a jellemét és jellegét, akiket a Karma az ő gondjaira bízott. Ha gyermekeikben felfedezik a jövő alfaj ébredező képességeit, a fokozottabb érzékenységet és tisztább látóképességet, ne erőltessék esztelen csodálással, ne fojtsák el éppen olyan esztelen kételkedéssel. Neveljék a mai gyermekeket nemcsak a lehető legegészségesebb viszonyok között, hanem lehetően jó ízlésű, tiszta légkörben. Ne felejtsek el, hogy a magasabb rendű érzelmek kifejlesztésénél a szépség fontos tényező, és ha a mindennapi életből hiányzik, ezáltal késedelmet szenved a jövő alfaj keletkezése és fejlődése. Küzdjenek a mai civilizáció rútsága ellen. Támogassák az ébredni kezdő és a szépség felé törekvő hajlamokat. Értsék meg, hogy a szépség a hasznosnak elengedhetetlen kelléke, és hogy a lehető legkorlátoltabb gondolkodásra vall, ha valaki azt képzei, hogy a hasznos nélkülözheti a szépséget, és hogy a mindennapi élet rútsága nem késlelteti a finomabb és jobb ízlésű alfaj fejlődését, amely részben már közöttünk születik meg.

Gyakorlati dolgok ezek, amelyek mindennapi életünkre, mindannyiunk otthonára, az otthonnal járó kötelességekre vonatkoznak. Ne engedjük, hogy teozófiájuk mindennapi életükön kívül essék. Ha azt akarjuk, hogy a keletkező alfaj alakító ereje a teozófia legyen, úgy már a mi életünket kell, hogy áthassa. A Teozófiai Társulat számára óriási kiváltság, hogy a jövő gyökérfaj középpontja lehet, és remélhető, hogy tagjai közül legalább néhányan eléggé előkészültek, hogy részt vehessenek a következő alfaj felépítésében. Önök nem lennének közöttünk, ha nem volna valami egyéniségükben, ami Önöket ehhez a rohamosabb fejlődéshez vonzotta volna. Nagyon kevésbé méltányolják a múlt kényszerítő hatalmát, amely Önöket a Társulat kötelékébe sodorta. Vannak olyanok, akik belépnek, majd ismét kilépnek. Ezek azok, akik most először kerültek vele összekötetésbe. Mások belépnek, évekig kötelékében maradnak, azután ismét kilépnek. Ezek valamivel magasabb fejlettségi fokon állnak, nem először léptek tagjai sorába, és a következő életekben újra visszatérnek. Vannak azután olyanok, akiket első perctől kezdve hatalmába ejt, akik eszményei mellett tántoríthatatlanul kitartanak, akiket személyes kérdések el nem riaszthatnak, és akik inkább magukat vallják a teozófiához tartozónak, mint a teozófiát a sajátjuknak. Ezek azok, akik már sokszor voltak, és még sokszor lesznek kötelékében, hogy abban még igen sokszor éljenek és haljanak. Szerencse azokra nézve, akik ma itt vannak, hogy az utóbbi években nem engedték, hogy személyiségek elvakítsák elveikkel szemben, és hogy emberek meglevő vagy képzelt hibái megingassák a teozófiába vetett hitüket. Az emberek meghalnak, de az elvek tovább élnek. Férfiak és nők, erényeikkel és hibáikkal együtt elköltöznek, a Teozófiai Társulat ellenben nemzedékeken keresztül rendületlenül fennáll. Szerencse Önökre nézve, hogy szilárdan meg tudtak állni a viharban, nagy áldás száll Önökre, hogy a megpróbáltatás idejében nem tagadták meg a Mestert, hogy nem pártoltak el, és nem menekültek el a szenvedések napján.

II. ELŐADÁS. A közvetlen jövő

Bizonyára emlékeznek, hogy legutóbbi összejövételünk alkalmával a hatodik alfajról beszéltem. Ma esti előadásom hasonló tárgyat ölel fel, noha más szempontból nem annyira általános, mint inkább a Teozófiai Társulat szempontjából. Ebben az előadásban inkább a Teozófiai Társulat lényegéről táplált felfogással foglalkozom, amelyet fennállása kezdetén vallottak, később kissé szem elől tévesztettek, és amely most újra általánosan elterjed, hogy a Teozófiai Társulat a kínálkozó alkalom magaslatára emelkedve megfelelhessen a közvetlen jövőben reá várakozó feladatoknak. H.P. Blavatsky indiai napjaira visszatekintve azt találjuk, hogy előszeretettel utalt bizonyos kapcsolatra, amelyet két Mester létesített, elsősorban a Társulattal, másodsorban a jövő civilizációjával, amelynek előhírnöke a Teozófiai Társulat. Hindu barátait saját Puránáik állításaira figyelmeztette, amelyek azt mondják, hogy a korszak végén majd eljön két király, és a kezdődő új korszak birodalmát e két királynak adják. Ezek a gyakran ismétlődő állítások hallgatóságában azt a kérdést támasztották: „Ki e két király?” Mire Mme Blavatsky arra célozott, hogy a Puránákban említett két király az a két Mester, aki a Teozófiai Társulat voltaképpeni alapítója. Ez az állítás nem hagyta nyugodni a tanítványok éles eszét. Azonnal hozzáláttak a két király nevének felderítéséhez. Az egyik tanítvány felfedezte, értekezést írt, és H.P. Blavatsky engedelmével kiadta. A két király nevét Moru-nak és Devápi-nak mondja – két név, amely a hinduk ősrégi történelmével kapcsolatban gyakran szerepel a Puránákban. Ezek közül az egyik – Moru – a Nap-dinasztiához tartozik, Rámának, a Shri Krishna előtti Avatárnak egyenes leszármazottja; nagy király, aki, mint mondják, lemondott trónjáról és Shamballába ment, hogy ott bevárja, amíg az emberfaj vezetésére újra visszahívják. A másik, aki Devápi néven szerepel, bátyja volt a Hold-dinasztia hírneves királyának, amely dinasztiához a következő Avatár tartozott. Bátyja volt Bhishma atyjának; ő is lemondott királyi jogairól, ő is ugyanoda vonult vissza, és őreá vonatkozóan szintén azt mondják, hogy ott kell bevárnia a jövő korszakot. H.P. Blavatskyt rendkívül megörvendeztette tanítványainak leleményessége, és a vázlatot, amelyet helyesnek talált, ki is adták. H.P. Blavatsky gyakran utalt a Társulat alapításáért felelős két Mesternek erre a működésére. Mivel az

utóbbi időben kétségbevonták azt a felfogást, hogy a Mesterek a Társulat tulajdonképpeni alapítói, megemlíthetem, hogy e tényt „M.” Mester kézírásában megerősítve láttam. Olvastam azt a levelet, amelyben írja, hogy Ő és adeptus-társa: „K.H.” magukra vállalták a világ egy új szellemi mozgalmának felelősségét, hogy a Páholyban a mozgalom időszerűségét illetően kételyek merültek fel, és hogy e lépést csakis azzal a feltétellel engedték meg, ha a Társulatot másokkal alapítatják és kormányoztatják, olyanokkal, akiket irányítani és ellenőrizni tudnak. Elmondja az után, hogy erre egy saját tanítványát választotta ki, H.P. Blavatskyt, akit Amerikába küldött egy másik tanítvány, H. S. Olcott felkeresésére, és hogy ezek a Társulat látható alapítói. A Társulat eredetének természetét tehát sem én, sem mások, akik hiszünk e levelek hamisítatlan voltában, nem vonhatjuk többé kétségbe. Ebből az álláspontból kiindulva azt tapasztaljuk, hogy bizonyos, a Társulat lényegére vonatkozó dolgokat részben H.P. Blavatsky, részben pedig a Mesterek hoztak tudomásunkra. Tekintettel a közvetlen jövőre, reánk nézve mind a kettő rendkívül fontos. Ezek közül az előbbiek inkább célzások voltak, figyelmeztetések, amelyeket az előrehaladottabb tanítványok megérthettek – hogy a Társulat tulajdonképpeni célja, hogy a világot előkészítse egy új faj keletkezésére, és hogy e fajnak a magva legyen; hogy az egyik Mester a faj Manuja, a másik pedig Bodhisattvája lesz. Ezeket a pontos adatokat azonban nem hozták annak idején nyilvánosságra, hanem az akkori előrehaladottabb tanítványok egymásnak szájról-szájra adták. Bár a Társulatba 1889-ben léptem be, ez a bizonyos körülmény csak 1895-ben jutott tudomásomra. A Coulomb-eset után a Teozófiai Társulat ideiglenesen letért arról az okkult ösvényről, amelyen H.P. Blavatsky eleinte vezette, úgyhogy ezek az eszmék idővel háttérbe szorultak, feledésbe mentek, és csak kevesen tartották meg emlékezetükben. 1895-ben velem közölte újra saját Mesterem, és azóta elterjedt a Teozófiai Társulat régebbi tagjai között.

Álljunk meg egy pillanatra annál a megállapításnál, amely a Manura és a Bodhisattvára vonatkozik. Minden gyökérfaj élén egy hatalmas adeptus áll, aki még azoknál a hatalmas lényeknél is magasabb rendű, akiket Mestereknek nevezünk, és ezen egy hatalmas lény betöltötte tisztségnek neve egyszerűen az embert, a gondolkodót jelenti, az eszményi tipikus embert, és a hangsúly inkább a névelőn van. E név különösen jellemző, mert a gyökérfaj élén álló minden egyes Manu a felügyeletére bízott gyökérfaj típusa. A hét faj típusa a planetáris Logosz tervének egyik részlete, és e tervet az egyes fajok Manui fokról-fokra kidolgozzák. Az eljárást illetően a Manunak teljesen szabad keze van. Az általa választott módszerért minden felelősség egyedül őt terheli. Amikor az új faj tervezésének ideje elérkezik, a soron levő Manu hivatalába lép, mégpedig mindenkor egy vele egyenrangú hatalmas Testvérrel együtt, akit Bodhisattvának neveznek. Az ötödik faj Manuja tudvalevően a negyedik gyökérfaj ötödik alfajából gyűjtötte embereit, hírnökei útján összehívta, összegyűjtötte, nemzedékről-nemzedékre átalakította, míg végül az óhajtott fizikai típusú fejlesztette őket. A Manu ugyanis kettős munkásságot fejt ki: elsősorban kiválogatja azokat, akiknek öntudatában már ébredezni kezdenek az új fejlődési fokozat képességei, amelyeknek a következő fajban teljesen ki kell bontakozniuk; miután pedig kiválogatta, és ébredező képességeik fejlődését elősegítette, a megfelelő testek alakításához kezd. A mi Manunk, vagyis az ötödik faj Manuja annak idején az ötödik alfajból volt kénytelen az anyagot kiválasztani, és választása korántsem azokra esett, akik az akkori felfogás szerint a legkiválóbbak voltak. Ne feledjük, hogy a negyedik alfajban, mint az egész negyedik gyökérfajban általában, az érzelmi sajátságok és az ezekkel járó pszichikai tulajdonságok fejlődtek ki legerőteljesebben. A negyedik alfaj, a tolték faj volt az, amely hatalmas császárságot alapított, az Aranykapu-város székhellyel, amelynek győzelmes seregei az egész világot elárasztották, és ebben az alfajban a pszichikai tulajdonságok természetesen fontos szerepet játszottak. Tudjuk, hogy a pszichikai tulajdonságok az érzelmek és szenvedély megnyilvánulásának alacsonyabb fokain, még mielőtt az alsóbbrendű értelem kifejlődne, rendkívül fejlettek. Ez a fejlődési folyamat általában az asztrális testhez tartozik, azonban nem az asztrális csakrákon, hanem a fizikai szervekkel összefüggő asztrális központokon keresztül működik. A negyedik alfaj mindezeket a legnagyobb tökélyre fejlesztette. A gyermekeket az iskolákban tisztánlátás (clairvoyance) útján választották ki a különféle életpályákra, minden politikai és kormányügyben stb. tisztánlátókat hallgattak meg, hogy a pszichikai tulajdonságok útján az akkori elérhető legmagasabb tudás birtokába juthassanak. Az ötödik alfaj jellegzetes sajátsága a pszichikai

tulajdonságok csökkenése és az értelem kifejlesztése volt, és e kettő szükségképen együtt járt, úgy-hogy amikor az ötödik alfaj kifejlődött, a megelőző, nagy pszichikai fejlettségű alfaj meglehetősen lenézte azt. Ezek az emberek alsóbbrendűeknek látszottak, nem tudták használni azokat az erőket, amelyek elődeiket a civilizáció élére állították, és e világot az asztrális világgal szinte egyesítették. A gyermekekről, akikben igen csekély ilyen veleszületett pszichikai tulajdonság mutatkozott, a férfiakról és nőkről, akik még kevesebb ilyen fogékonysággal rendelkeztek, egyáltalán nem gondolták, hogy a jövő ígérete rejlik bennük. A Manu mégis ezekből választotta anyagát, mert az ébredező értelem mutatkozott bennük, erre pedig, mint a jövő faj sajátosságára, különösen szüksége volt. Hogy értelmük még fejletlen, hogy nem olyan kiválóak, mint az a hatalmas civilizáció, amelyben megjelentek, nem volt fontos. A Manu előtt a jövő lebegett, tehát ezek az emberek korántsem voltak azok, akiket az akkori atlantisziak választottak volna, ha erre vonatkozóan kikérik tanácsukat. A nagyok azonban nemigen szoktak a kis emberektől tanácsot kérni, noha ezek rendszerint annyira bizonyosak ítéletük helyességében. A nagy emberek saját belátásukat követik és miként egyszer „M.” Mester némelyekre vonatkozóan megjegyezte, akik azt találták mondani, hogy Ő nem felel meg annak az eszményképnek, amelyet maguknak egy adeptsusról alkottak: „Nem Simlában tartják nyilván az adeptsus ismertetőjelét”. E kijelentést jó lesz megszívlelni. Így a tanítvány ismertetőjelét sem Londonban vagy Chicagóban tartják nyilván, hanem a világ egészen más részében, és akik ezt tudják, ehhez igyekeznek alkalmazkodni. Az akkori bölcsök tehát a Manu választását igen silánynak találták volna. Ő azonban mindamellét elvezette népét, és hatalmas fajt alkotott belőle.

Nagyon tanulságos, ha a Manunak ennél a kiválasztásnál követett eljárását a múlt eseményeinek megvilágításában és az elvek rokonsága révén igyekeznünk megérteni. Mert láthatjuk, hogy ha a Manunak a hatodik alfaj magvát, amelyből idővel a hatodik gyökérfaj keletkezik, az ötödik alfajban rendelkezésére álló anyagból kell kiválasztania, választása bizonyára nagyon eltérő lesz attól az eljárástól, amelyet az ötödik alfajvezető elemei követnének. Az ő feladatuk, hogy fejlettségének tetőpontjára juttassák a konkrét tudományos elmét, amely alfajuk dicsőségét alkotja. A teozófusok gyakran fölvetik azt a kérdést: „Vajon miért nem lépnek be a tudomány hírneves emberei a Társulatba?” Egyszerűen azért nem lépnek be, mert más feladatot kell teljesíteniük, és feladatuk ez idő szerint nem abból áll, hogy részt vegyenek a jövő civilizáció létesítésében, hanem hogy a mait fejlettségének legmagasabb fokára vezessék. A jövőben, amikor ezt a civilizációi fejlettségének legmagasabb fokára emelték, és e civilizáció a világ haladásának élén elfoglalta méltó helyét, akkor elérkezik az ideje annak is, hogy ezek a kiváló elmék egy más fajba szülessenek, és tovább építsenek azon a fényes értelmi bázison, amelynek alapját most vetik meg. Ama hatalmas Lények a világ feladatát tartják szem előtt, a világnak pedig ma a fényes tudományos elmékre van szüksége, hogy a jelen civilizációt fejlettségének legmagasabb fokára emelhessék. Milyen célszerűtlen volna tehát elvonni őket attól a munkától, amelyet mások nem tudnának helyettük elvégezni, és őket olyan munkába állítani, amelyhez nem értenek, mert tehetségüket más irányban fejlesztették, és nem azoknak a képességeknek az elsajátítására fordították, amelyek ehhez a munkához szükségesek. Az ötödik gyökérfaj Manujának bölcs tervében tehát az ötödik, illetve teuton alfaj színe-javának rendeltetése, hogy ennek a manaszikus civilizációnak legmagasabb fokára emelkedjék, és elérje a tudományos ismeret zenitjét. Ám közben kötelessége, hogy más típusok létesítésénél közreműködjön, a hatodik alfaj tudvalevően még az ő gyökérfajához tartozik, és hogy szövetkezzék utódjával, a hatodik gyökérfaj Manujával. Mert ne feledjük, minden egyes gyökérfaj valamennyi alfajának egyazon Manuja van. Ő az egész faj Manuja, amikor pedig az új faj létesítésének ideje elérkezik, az uralmon lévő faj Manuja szövetkezik a jövő faj Manujával. Eszerint Ő, aki majdan a hatodik gyökérfaj Manuja lesz – „M.” Mester, akit a Purának Morunak hívnak – már megkezdte munkáját. Szerényen, igénytelenül kezdte meg – mondaná a világ – a testvériség jelszavát hirdelve, és egyetlen táborba gyűjtve mindazokat, akik szívében visszhangra talál ez a jelszó. És vajon miért talál visszhangra? Azért, mert az a felsőbbrendű érzélem, amely az általános testvériségre válaszol, vagyis a faj-, szín-, nem-, állás- és valláskülönbség nélkül mindenkire egyaránt kiterjedő szeretetre, az emberiség buddhikus tehetségének csírája, azé a tehetségé, amely egyesít, amely az elkülönített elemeket összevonja, a különböző egyéniségeket egybeolvasztja, és

annak a szellemi közösségnek tudatára ébreszti, amely valamennyire kiterjed, és valamennyinek alapja. Ennél fogva a Teozófiai Társulat tagjaira csakis az általános testvériség elismerése kötelező, semmi más. A Karmáról, reinkarnációról vagy a Mesterekről szóló teozófiai tanítások elfogadása egyetlen tagra nézve sem kötelező, ha ellenkeznek az illető ítélőképességével vagy lelkiismeretével. Ez a pont rendkívül fontos. Nemcsak azért, mert az olyan értelem, amely nincsen béklyóba verve, sokkal világosabban látja az igazságot, mint az, amelyre dogmákat kényszerítünk, ha még oly fontosak is, hanem azért is, mert csupán olyan anyag alakítható a következő fajjává, amely fel tudja ismerni az általános testvériség szükségességét és szépségét. Ha ezt felismerték, egyéb egyelőre nem is szükséges. Ezért tehát ez az egyetlen kötelező tétel, innen erednek a sötét hatalmak sugalmazta kísérletek a testvériség érzésének csökkentésére. E hatalmak azt óhajtják, hogy a Társulat még évezredek múlva se fejlődjék, és virágozzék, és kísérleteikkel itt egy kis késedelmet, ott egy kis akadályt akarnak okozni, hogy az emberek a jelenre gondoljanak a jövő helyett. Ez a tulajdonképpeni jelentősége annak, hogy miért ez az egyetlen összekötő kapcsunk. A Manu tehát ezt a jelszót adta meg, hogy mindazok figyelmét fölhívja, akikben erre a visszhangra talál: „Igen, éppen ez az, amihez csatlakozni, amiben részt venni szeretnék”, és ezzel megkezdődött a hatalmas hatodik gyökérfaj középpontjának kialakulása. Ez azonban, noha megkezdődött, még nem a közvetlen jövő. A közvetlen jövő a hatodik alfaj, még az ötödik gyökérfaj Manujának uralma alatt ugyan, de a hatodik faj Manujával közösen, hogy mindazok, akik megfelelő anyagnak ígérkeznek a jövő faj számára, már eleve gyakorolhassák annak erényeit. Ezért helyezett olyan nagy súlyt H.P. Blavatsky a Társulatnak erre a belső működésére, ezért, és mert az idő oly rohamosan múlik, kell nyilvánosságra hozni azt, amit belső céljáról a múltban eltitkoltak, ami a Társulatot belülről vezette, noha külsőleg nem volt észlelhető.

Lássuk most, hogyan lehet ezt a közvetlen jövőt sajátjaiban felismerni, és ez által arra előkészíteni. Elsősorban értenünk kell azokat a múltban mondott szavakat, amelyeket a leendő Bodhisattva sugalmazott, és amelyek szerint a Teozófiai Társulat az emberiség jövő vallásának alapja lesz. Tudjuk, hogy minden alfajnak megvan a maga, hogy úgy mondjam, jellegzetes vallása. Az ötödik alfaj vallása a keresztény vallás. Ilyen értelemben vajon mi lesz az emberiség jövő vallása? Nem lesz többé elkülönítő, külön elvű hit, hanem annak elismerése, hogy minden vallás ugyanazokat az igazságokat foglalja magában, hogy csak egyetlen igazi vallás van, még pedig az „Isteni Bölcsesség”, és hogy minden vallás csak annyiban igaz, amennyiben az „Isteni Bölcsesség” sarkalatos tanításait foglalja magában. Az egyedüli és legfőbb vallás: Isten megismerése, ehhez képest minden egyéb mellékes. Minden egyes vallás csakis abban a mértékben tölti be hivatását, amilyen mértékben hozzáférhetővé teszi hívei számára azokat az eszközöket, amelyek ehhez a legfőbb tudáshoz segíthetik őket. Amikor azonban már nem állja meg ezt a legfőbb próbát, amikor a dogmák, szertartások fontosabbak annál az alapigazságnál, amely szerint a Legmagasztosabbról személyes tudomást lehet szerezni, akkor a vallás egyre korlátozottabb lesz. Mindinkább hiányzik belőle az erő, a szellem, amíg végre elérkezik az idő, amikor vagy kihal, vagy új életet kell beléje önteni, hogy visszanyerje eredeti hivatását, és ismét az az út legyen, amely Isten megismeréséhez vezet. A múltban igen sok vallás betöltötte hivatását, majd letűnt, így eljutunk a jelenkorig, amelyben bizonyos nagy vallások élnek. Amikor az új szellemi impulzus elkövetkezett, feladata nem egy új vallás alapítása volt, hanem ezeknek a meglevő nagy vallásoknak új életre keltése, hogy ekképpen felismerhessék sarkalatos aseptanításait. Új életre keltek, hogy tanításaikat átszellemültebb és misztikusabb alakban tolmácsolhassák, ennek megtörténtével pedig közös vallás-testvériségbe tömörüljenek, és hogy valamennyien elismerjék az „Isteni Bölcsesség”-et, mint közös forrásukat. Ez volt a Teozófiai Társulat első feladata, amelyet az egész világon mindenütt teljesített. Láthatják, mint kelt új életre Indiában a hinduizmus, Ceylonban a buddhizmus. Ha az ott megforduló, és rendszerint meglehetősen korlátolt, hittérítőket kikérdezik, azok majd elmondják, hogy keleten a kereszténység leghatalmasabb ellenfele a Teozófiai Társulat, és ha sarokba szorítva azt kérdik tőlük: „De hát ellenséges indulattal viseltetnek Önök iránt a teozófusok?” azt válaszolják: „Ó nem, hanem megerősítik a többi vallást, és ezzel megzavarják térítési munkánkat”. Ez csakugyan igaz. Feladatunk nem abból áll, hogy az embereket egyik vallásról a másikra térítsük, hanem hogy mindenkivel felismertessük saját vallásának szépségét. Indiában

Travancore kivételével, ahol a keresztény egyház fennállásának első századai óta római katolikus kolónia van, a kereszténység természetesen idegen vallás, és ezért csakis az ország ősi vallásainak rovására terjedhet. Nem csoda tehát, ha a hittérítők ellenfélnek tekintik a Teozófiai Társulatot, amelynek oly jelentős szerepe volt a hindu, buddhista és zoroaszteri vallások új életre keltésében, manapság pedig a mohamedán vallás újraébredésénél. Ha ezt látjuk, és azután nyugatra jövünk, tapasztaljuk, hogy ugyanezen befolyás következtében mennyire bővült a keresztény egyház látóköre, mint terjed minden irányban a misztikus kereszténység, oly rohamosan, hogy még három évvel ezelőtt hihetetlennek tartottuk volna. Emlékezzenek csak, milyen korlátolt volt, és nézzék, hogyan terjed most minden irányban a misztikus gondolkodás, és lássák, hogy e szellem terjedése a római katolikus egyházban olyan óriási arányokat öltött, hogy a pápa kénytelen ellene átokkal védekezni, és az általa elítélt modernizmusban a teozófiát, mint annak egyik alakját említi, akkor meggyőződhetünk, hogy feladatának ezt a részét a Társulat már csaknem teljesítette. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy ne folytassuk többé a spirituális eszmék terjesztését, hanem azt, hogy ebbéli feladatunkat olyan alaposan elvégeztük, hogy a vallások most már szinte magukévá teszik. A papság most annyi teozófiát prédikál, hogy a már elfogadott tételek hirdetését szinte felesleges volna folytatnunk. Milyen általánosan elfogadott tantétel most valamennyi nyugati egyházban a Krisztus lényegére vonatkozó teozófiai tanítás, emberi testben való születését és Isten-Emberré való kifejlődését illetően. Az újrászületés tényét is mindinkább elismerik, már oly tantétel, amelyen nem nevetnek, hanem komolyan vitatkoznak, és amely fontos tényező a keresztény világfelfogásban. Mialatt tehát feladatunknak ezt a részét folytatnunk kell, újabb feladatok is várnak reánk, amelyekre készen kellene lennünk. A jövő vallása, amely minden vallást felekezetek gyanánt úgy ölel fel, hogy valamennyi fennáll a jövőben is, de egyetlen testvériségnek vallja magát, ez lesz a hatalmas hatodik gyökérfaj uralkodó vallásos felfogása, amely már a hatodik alfajban minden irányban elterjed. Milyen óriási előny származik majd ebből, mert mihelyt valamennyi vallás egyetlen törzs ágaiként szerepel, abban a pillanatban minden egyes vallás megoszthatja a többivel azokat az egyéni sajátságokat, amelyeket kötelessége volt kifejleszteni a világon. Ha tehát manapság valaki a keresztények közül Indiába utazik, ahelyett, hogy a hindukat téríteni igyekezne, ami úgy sem sikerülhet soha, igyekezzék inkább megosztani velük a kereszténység magasztos sajátságát, az önfeláldozás tényét és azt a gondolatot, hogy az erősek a gyöngébbeket segíteni kötelesek, a kereszténységnek ezt a főjellemvonását. Ez a kereszt tantétele, az önfeláldozás jelképe, a gyöngékhez való leereszkedés, hogy felemelhessük őket, és hogy oldalunk mellett tovább vezessük. Ez a kereszténység legnemesebb gondolata, amelyet a misztikus Krisztus jelképez, ezt valóban megoszthatnánk a hindukkal, mert az ő magasztos hitük ezt a gondolatot nem fejezi ki ilyen világosan. Ők viszont Isten mindenben való jelenlétének tantételét adhatják cserébe. A hinduizmus, dr. Miller szerint két dolgot ad a világnak: Istennek mindenben való jelenlétét és az emberek összetartozandóságát. Amikor a vallások egymással megosztják azt, ami mindegyikben a legszebb, ahelyett, hogy mindig csak egymás gyöngéit keressék, akkor kialakulóban van a jövő vallása. Feladatunk a jövőben, hogy tovább folytassuk az olyan jól indult munkát, és hogy minden vallásban terjesszük ezt a szabadelvű, mély, vallásos eszményképet, hogy egyetlen vallást se semmisítsünk meg, hanem hogy mindegyiket áthassuk.

Következő teendőnk, hogy megfontolás tárgyává tegyük, mit kell tennünk a jövő nemzedékének nevelése terén, mert nagyon szükséges, hogy a nevelés teozófiai eszményképe nyugaton, de különösen Britanniában és a brit birodalomban elterjedjen. A vallásos nevelés ez idő szerint veszélyben forog, hogy e veszedelem milyen nagy, azt legvilágosabban az Erkölcsi Nevelés Kongresszusa mutatja, amelyet tavaly rendeztek Londonban, hogy olyan erkölcsi alapot állapítsanak meg, amelyre a nevelést, a vallás minden szentesítését mellőzve, alapozni lehetne. Ez teljesen reménytelen kísérlet, de mindazonáltal az idők jele. Indiában a nevelési rendszer világi volt. Ott a kormány az angol nevelési rendszert honosította meg. Tekintettel az ország vegyes vallású lakosságára, nem is adhatott mást, mint világi nevelést, ha nem akarta az egyik vallást a másik rovására előtérbe helyezni. Ennek az eljárásnak az erkölcsi következménye rettenetes volt; az önzést, a haza iránti közönyösséget és a közszellem teljes hiányát szülte. Olyan emberfajt nevelt, amely elsajátította a nyugatiak felület

tulajdonságait, de a bennük rejlő erőt és tehetséget nem. Azokat a zavarokat, amelyek a mai Indiában támadnak, főleg a vallásellenes nevelés okozta, amely a legértékesebb indiai típust hitetlenné tette, amit csak a Teozófiai Társulatnak egész Indiában való megerősödése tudott enyhíteni. Ezt a vallásellenes áramlatot olyan sikeresen háritottuk el, hogy az indiai kormány ma a Teozófiai Társulatot tekinti a legalkalmasabb eszköznek arra, hogy India ifjúságát a szabadság szellemében és a rend keretein belül nevelje. Érti a kormány, hogy megláttuk rendszere gyöngye oldalát, és hogy felfogásunk, amely szerint a gyermeknek a szülők vallását kell követnie, az egyedüli célravezető megoldás India vallási kérdésének rendezése. Itt viszont az a kérdés vetődik fel, hogyan óvhatjuk meg a vallást, ha elejtjük a dogmákat, hogyan találhatnánk közös alapot, néhány közös és az egész kereszténységbe beoltott elvet, amíg a felekezeti részleteket, amelyeket a fiatalember vagy nő a későbbi életben tetszése szerint elfogadhat, egyelőre félretesszük. Ebben a kérdésben tehát a Teozófiai Társulatnak valóban fontos szerepe lehet a közeljövőben, támogatva minden befolyást, amely arra irányul, hogy a vallás ezentúl is a nevelés lényeges része legyen, enyhíteni igyekezve az elkecseregetett felekezeti torzsalkodásokat, és rávéve a különböző felekezeteket, hogy gondoljanak arra, hogy valamennyien elsősorban keresztények, és csak másodsorban tartoznak ebbe, abba vagy amabba a felekezetbe. Ha ez nekünk sikerül, akkor óriási szolgálatot tettünk a birodalom nevelésügyének.

Más téren fogékonyabbá akarjuk tenni a közfelfogást új eszmék iránt, lehetőleg rávenni, hogy kissé engedjen önhittségéből, és némi alázatosságot tanuljon. Ha csak nem vagyunk meggyőződve, hogy az emberi fejlődés tetőpontján állunk, és hogy utánuk már semmi sem következhet, ami nálunk tökéletesebb lehetne, célszerű lenne belátni, hogy a következő faj jellege, vagyis a jövő típusa nem is lehet olyan, mint a mai típus, és hogy fejlődésének kezdetén természetesen új és szokatlan lesz. Emlekezhetnek, hogy J.S. Mill a szabadságról beszélve milyen nagy súlyt helyezett az eredetiségre, és mennyire panaszkodott, hogy az újabb módszerek mindenkinek ugyanarra az egy színvonalra való állítását, minden szertelenség, sőt eredetiség kiküszöbölését célozzák. Márpedig a fejlődéshez sokféleség kell. Ahol a típusokban nincsen önkéntelen változás, ott pangás áll be. Mégis valamennyien annyira ragaszkodunk a magunk sajátos gondolatirányzatához, hogy szinte megsértődünk, ha valaki olyan új gondolatot vet fel, amelyet nem tudunk azonnal beleilleszteni gondolatmenetünkbe. Márpedig ezen változtatnunk kell, először saját magunkban, azután az emberekben általában, különösen a hatalmas Tanító eljövételére való tekintettel, akiről beszéltem. Ha eljön, mint a hatodik gyökérfaj típusa, más kell, hogy legyen, mint mi mindnyájan, különben nem volna az új kor típusa. Hogyan kerülhetjük el, hogy ne úgy bánjunk el vele, mint negyedik alfajbeli elődeink, amikor legutóbb megjelent, hogy az ötödiket életbe léptesse? Milyen könnyű nekünk most, Krisztus fenséges alakjára visszapillantva, az Ő nagyságát némileg felfogni, mi azonban a vallás bűvös fátyolán keresztül látjuk Őt, amely nevét fenségesé tette oly sokak szívében. Kíséreljék meg, helyezkedjenek vissza gondolatban abba az időbe, milyen idegenszerűnek találták volna azt a típust akkor, és mennyi előítélettel fogadták volna! Annyira különb volt Ő a többinél, és ez oly keserű gyűlöletet szült, hogy jelenlétét nem bírták három évnél tovább elviselni, és megölték. Nehezen tudjuk ezt megérteni. Inkább így gondolkodunk: „Ha ott vagyok, melléje állok, nem lettem volna azok között, akik megölték.” Pedig semmi különösebb okunk sincsen azt képzelni, hogy másként cselekedtünk volna. Nagy tanulság ez a közeljövő számára. Mert ha Ő ismét eljön, hogy megáldja ennek a hatodik alfajnak, a buddhikus fajnak a keletkezését, akkor kimagasló tulajdonságai a buddhikus tulajdonságok lesznek, és ezek a mai világban nem éppen népszerűek. Vizsgáljuk meg saját lelkületünket, és ha igazságosak vagyunk önmagunk iránt, látnunk kell, mennyire követeljük a magunk igazát. Ez a kor szelleme. Ha nincsen birtokukban valami, amire jogot tartanak, akkor lázadoznak. A manaszikus civilizáció számára ez a helyes, ám azoknak, akik át akarnak menni a felvirradó új jövőbe, ilyesmiről le kell tenniük, le kell mondaniuk jogaikról. Ha valaki bántalmaz, letipor, meg kell értenünk, hogy csupán egykori énünk gázolt mai énünkre, mert csakis az bántalmazhat, aki egykori igazságtalanságainkat testesíti meg, és kidolgozza azt, amit mi megteremtettünk. Ez igen népszerűtlen felfogás, ugyanolyan népszerűtlen, mint a „Hegyi Beszéd”. Vannak azután még más dolgok is, amelyek népszerűség szempontjából bámulatra méltók, az erő, uralom, az a szellem, amely minden ellenálláson keresztülgázol. Milyen

kevésbé hasonlít mindez a bölcsesség hatalmához, amely belső hatalmánál fogva uralkodik: „minden dolgot hatalmasan és szelíden igazgatva”. Ha gondolkodunk ezen, és meg akarjuk valósítani, azt tapasztaljuk, hogy nem tarthatjuk többé csodálatraméltónak azt, amit eddig annak tartottunk, és hogy eddigi eszményképeink helyébe olyan eszményképet kell állítanunk, amelynek alapja – jogok és követelések helyett – a Szellem és az egység. Ez az egyik oka annak, hogy miért utasítja vissza olyan sokszor a külvilág a teozófiai eszményeket. Ezek a tulajdonságok azok, amelyek a leendő világ számára szükségesek, és ha a közvetlen jövő munkásai óhajtunk lenni, ezeket kell magunkban kifejlesztenünk. Azt mondhatják erre: „Vajon nem túlságosan merész-e az az állítás, hogy a Teozófiai Társulat tulajdonképpen egy hatalmas gyökérfaj középpontja, egy fejlődő alfaj? Milyen jogon állítják ezt?” A felelet az, hogy a legutóbbi kiválasztásból kiindulva az új faj és új alfaj előhírnökeit nem azok között kell keresnünk, akik a jelenben vezető szerepet játszanak, hanem azok között, akikben a jövő ígérete rejlik. Ez az oka annak, hogy embereink miért nem a vezető elemek és nagy gondolkodók táborából, hanem a szeretettől, könyörületességtől és testvériségtől áthatott emberek sorából kerülnek ki. Milyen jelentéktelen dolognak látszik a testvériség ereje, és mégis a leghatalmasabb erő a világon. Igaz, hogy nem várhatjuk, hogy magunk között fényes elméket, kimagasló gondolaterővel rendelkező embereket találjunk, a könyörületeseket, a gyöngédeket, a szeretetteljeseket ellenben megtalálhatjuk, és ezek szolgáltatják azt a plasztikus anyagot, amely a Manu keze alatt új faji jelleggé, a fejlődés magasabb fokozatává alakul. Ennek következtében történnek az időről-időre megisméltendő nagy megrázkódtatások, amelyek kirostálják a mozgalomból azokat, akikben túlsúlyban van a fényes értelmi tehetség, és akik feleslegesnek tartják a „testvériség” hangoztatását. A Mesterek ismertetőjelünk gyanánt a testvériséget választották, és hogyan haladhatnánk zászlajuk alatt, ha nem akarjuk viselni jelvényüket. Ha tehát elménk túlságosan tolazkodóvá, túlságosan fölényessé tesz, akkor nem maradhatunk tovább a mozgalomban. Ne nyugtalanodjanak tehát ebben a közvetlen jövőben, ha ezen túl is csendes ösvényünkön haladunk, inkább a szeretetteljeseket és gyöngédeket vonzva, mint azokat, akik fényes értelmi tehetséggel rendelkeznek. Ami ránk nézve életbevágóan fontos, az a testvériség szelleme, és ehhez mindig ragaszkodnunk kell. Jusson eszükbe a jövő valamennyi küzdelmében, hogy a harcok, miként a múltban, úgy a jövőben is, mindig személyek körül dúlnak, és hogy elkerülhetetlenül elejtik azokat, akik nagyobb súlyt helyeznek az egyénekre, mint az elvekre. Ha valaki ottlététől vagy ott nem lététől tesz függővé, hogy belépjenek-e a Társulatba, vagy sem, ezzel azt mutatják, hogy Önökben az elkülönülés szelleme lakozik, amely nem tudja felfogni az elvet, és csakis a változó, mulandó személyiség lebeg szeme előtt. Ugyan mit határoz, hogy valamelyikük egyezik-e Mr. Leadbeater vagy Mr. Mead, vagy bárki a felfogásával? Ezek mind személyek. A Társulat elvei nem változnak. Elnököket választanak, elnökök meghalnak, de a Társulat azon túl is fennáll. Milyen balgaság tehát, ha valaki elhagyja helyét, amelyet valamely hatalmas mozgalomban betölt, csak azért, mert az, aki ideiglenesen az élén áll, nem felel meg egészen annak a mintaképnek, amelyet magának alkotott. Ez egyáltalán nem határoz. Az elnök épp oly kevésbé köti a Társulatot, mint bárki más. Hatalmas alapelvén, a testvériségen kívül semmi egyéb nem köti. Mindazok tehát, akik a lezajlott megrázkódtatás folyamán szilárdan megállták helyüket, megmutatták, hogy előttük az elv a fontos, nem pedig a személy, és mit sem határoz, hogy az elnökkel hogy úgy mondjam egyetértenek-e vagy sem, amíg szilárdan megállnak a Társulatban, mert az elv a Társulatban rejlik, és a másik csupán személyiség. Ragaszkodjunk tehát ehhez az elvhez, amelyhez az elmúlt vihar alatt ragaszkodtunk, lássuk be, hogy nem az a fontos, vajon igaza van-e valakinek, vagy sem, hogy nemeslelkű-e, avagy alávaló, jelentékeny-e avagy jelentéktelen. A jövő feladata a mozgalomban rejlik, és nincsen bizonyos egyén kezébe letéve, aki véletlenül éppen itt van. Hogy Önök, avagy én más életekben visszatérünk-e a mozgalomba, az tisztán rajtunk, és nem másoknak rólunk táplált véleményén múlik. A Társulathoz senki sem zárhat ki minket, ha méltók vagyunk arra, hogy ott maradjunk, viszont senki sem tarthat benne, ha nem vagyunk arra méltók, hogy a Társulathoz tartozunk. Átérezve a Karma törvényét, átérezve a mozgalom nagyságát és a jövőben való feladatát, fogjunk kezét egymással, akár egyetértünk, akár nem, mindenben eltérhetünk, csak a testvériségben legyünk egyek, és menjünk előre a jövőbe, amely előttünk feltárul, fényesebben, mint valaha, menjünk előre a hatodik alfaj alapításához, amelyből

majdan a hatodik gyökérfaj keletkezik, menjünk előre Manunk és Bodhisattvánk, jövő évek és évezredek Nagyjainak zászlaja alatt.

III. ELŐADÁS

A katolikus és puritán szellem a Teozófiai Társulatban

Ezek értéke és veszedelme.

Megkísérlem, hogy kissé megvilágítsam azt a meglehetősen nehéz kérdést, vajon milyen helyet foglal el Társulatunkban a katolikus és a puritán szellem. Be akarom bizonyítani, hogy minden nagy mozgalomban mindkét típus szükséges, hogy mindegyiknek megvan a maga helye, a maga értéke, viszont a maga veszélye is. Ha belátjuk, hogy mindegyik szükséges, ez mind a két típusnak megkönynyítható, hogy a másikkal szemben türelmesebb legyen, és a mindkettőben rejlő veszedelmet kölcsönösen felismerje.

Ez a két jelleg az egész világon mindenütt megtalálható, és voltaképpen két határozott szellemi és érzelmi temperamentum, amelybe nagyjából csaknem minden művelt, gondolkodó ember osztályozható; sőt minden műveletlen, üresfejű és tudatlan ember is, mert e két típus ezek között is megtalálható, noha kevésbé vonzó alakban, mert ezeknél túlzottabb mértékben nyilvánul meg, mint abban az osztályban, amelyben legalább megvan a jóakarát az önmegismerésre és valamelyes lelki egyensúly elsajátítására. A katolikus típus külsőleg határozottan vonzóbb, és éppen ezért akarom Önöket a puritán típus értékéről meggyőzni, amely típus nem oly vonzó, és ezért értéke is kevésbé szembeűnő. Ha a puritán típus teljesen kivészne, az emberiség elveszítené a szabad gondolkodásra és megítélésre való hajlandóságot, erőt és kitartást, amelyek annyira nélkülözhetetlenek az emberiség fejlődési folyamataira nézve. Ez a típus, sajnos, gyakran rideg, és visszataszító külsővel járt, és ha ezt a két típust I. Károly uralkodásának idejéből ítéljük meg, a puritán külsejét igazán nem mondhatjuk vonzónak: szigorú, igen komor, zárkózott és rideg. Nem egészen méltányos azonban, ha a puritánokat a Stuartok uralkodásának idején élő típusról ítéljük meg. Nem igazságos valamely típust oly időben bíráló tárgyává tenni, amikor e két nehézség, az őt érintő veszély és az ellenkező típus határtalan gonoszsága fenyegeti. Nem igazságos, ha éppen ezt az időpontot választjuk valamely temperamentum megítélésére. De még ha a Cromwell és I. Károly idejében élő puritánokat is tekintjük, és nem ítélünk pusztán a látszat után, lehetetlen, hogy az olyan nehéz körülmények és veszedelmes környezet közepette fel ne ismerjük e típus rendkívüli erkölcsi értékét. Rideg volt, de ez a ridegség inkább a bemocskoltatás örökös veszedelmétől való óvakodás, és mint minden reakció, természetesen szélsőségekbe csapott át, ami viszont újabb reakciót szült, II. Károly udvarának könnyelmű, romlott típusát eredményezve. Külön akarom választani a típusokat ezektől az egyes megnyilvánulásoktól, és ki akarom ragadni azokból a viszonyokból, amelyek esetleg jobban kiélelhetik az egyik vagy a másik sajátosságát.

Mit fejez ki voltaképpen a puritán típus? Úgy látszik, mintha a kor uralkodó felfogásának készséges elfogadása helyett inkább az ellenmondó és bíráló szellemet fejezné ki. A puritán szellem lényegében bíráló, mégpedig a szónak újabb értelmében, amely a bírálót bíró helyett ellenfélle és ítélezővé teszi. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy a bíráló szellem feltétlenül szükséges az emberiség haladására nézve, feltétlenül szükséges még akkor is, ha néha cinizmussá és ítélezéssé is fajul. A puritán mindig intellektuális (a nemesebb típusról beszélek), akinél az elme van túlsúlyban, Olyan típus, amely inkább elkülönülésre, mint egyesülésre törekszik, egyedül áll, a saját társasága kielégíti (nem akarom mondani, hogy „önlégült”, mert ez igen kellemetlen tulajdonságot jelent). E típus erélyességét meg kell értenünk. Erélye ugyan könnyen ridegséggé fajulhat, de ezt főleg a vallás okozza, amelybe történetesen tartozik. Ebben a támadó alakjában azonban csakis akkor észlelhető, amikor olyan dolog ellen tiltakozik, amelyet veszedelmesnek és károsnak gondol. Ilyen feltevések hatása alatt harcias sajátossága természetesen fellobban, és ezáltal legellenszenvesebb és legridegebb tulajdonságai elkerülhetetlenül felszínre kerülnek. Azonban ez korántsem nélkülözhetetlen kelléke a puritán szellemnek. Ha olyan embernek tekintjük, akiben ebben az életében főleg az értelmi

képességek fejlődtek ki, ellenben az érzelmi képességek csak elnyomva. Ha látjuk, hogy benne a mentális képességek azok, amelyeket ebben az inkarnációban fejleszteni igyekszik, és belátjuk, hogy az elme csakis ott fejlődhet, ahol az elemző-, összehasonlító- és ítélőképesség tevékeny, akkor könnyen érthetővé válik, hogy ellenállással találkozva ezek a sajátságok ellenségeskedéssé, tiltakozássá fajulhatnak. Nem gondolom azonban, hogy az ellenségeskedés és tiltakozás nélkülözhetetlen kelléke a puritán szellemnek. Békés időben ez a puritán típus inkább értelmi és elemző képességével tűnne ki, és végtelenül értékes volna bármely testület számára, amelybe ilyenkor kerül. Az elme ugyanis nem fejlődhet az elemző tulajdonság kifejlesztése nélkül, az egybevetés később jön, mert előbbi az alsó manaszhoz, utóbbi a felső manaszhoz tartozik. Mind a kettőt ki kell fejleszteni. Az alsó manasz fejlődése alatt ezek az elemző-, összehasonlító- és ítélőképességek feltétlenül szükségesek, mert nélkülük semmilyen hit nem fektethető szilárd alapra. El kell ismernünk, hogy a kihívó, kutató, sőt még a gyanakvó hitetlen szellem is feltétlenül szükséges. Csak ezek útján fedezhetjük fel a tévedéseket, és rostálhatjuk meg a múltból származó hagyományokat, megszabadítva őket azoktól a sallangoktól, amelyek az elvakultság és tudatlanság korszakában tapadtak rájuk. Ha valaki nem hiszékeny, ez nem bűn, sőt inkább erény. Ha haladást kívánunk, kételkedve kell fogadnunk mindent, ami a múltból reánk maradt, hogy kellőképpen megvizsgálva, elemezve és megbírálvá kihámozhassuk az igazságot a tévedések közül. A vallás nem válhatna egyre spirituálisabbá, ha az emberek mindent örökség gyanánt vennének át, anélkül hogy megvizsgálnák, anélkül hogy megértenék. Mivel minden valláshoz és más, távoli századokból hozzánk jutott gondolatirányhoz hosszú útján elkerülhetetlenül temérdek tévedés tapad, ha hiányozna a kételkedő, bíráló szellem, minden vallás babonává süllyedne, és az, ami benne a fajra nézve legbecsesebb, lassanként eltűnne a tudatlan tévedések halmaza alatt. Ezért a faj történetének bizonyos időszakában szükséges a puritán szellem egy-egy fellobbanása. Egyedül ez hozhat létre alapos változásokat a vallásban, erkölcsben és társadalomban, egyedül ez elég bátor, még kisebbségben is, hogy fellépjen, és az értelem mérlegére tegyen minden hitet, minden hagyományt. Nem szabad tehát elvakultaknak lennünk e szellemnek az emberiség értelmi fejlődésére való rendkívüli értékével szemben. Mert mivel a vallás és a társadalmi rend valamely hatalmas Tanítótól származik, aki felülmúlja korának mind vallásos, mind erkölcsi és társadalmi fejlődését, nemzedéktől nemzedékre szálló tanításait idővel elkerülhetetlenül babonák homályosítják el.

Álljunk meg itt egy pillanatra, és lássuk, mit jelent e szó: „babona”. Régi meghatározásomnál jobbat, azt hiszem, nem találhatnék, vagyis: „Babona, ha lényegesnek tartják azt, ami lényegtelen”. Ez a meghatározás, úgy hiszem, fedi mindazokat az eseteket, amelyeket babonának nevezhetünk, amelyek azonban eredetileg igazságok voltak. Ám minden igazság lényeges és mellékes részekből áll. Mikor az igazság értelmezése homályossá válik, a mellékes dolgok túlságosan előtérbe lépnek az emberek felfogásában, míg végre a mellékes a fő, miközben a lényegest semmibe sem veszik.

Egyszer egy indiai történetet beszéltem el, amelyből világosan kitűnik, hogy mi a babona. Volt valamikor egy igen szent életű ember, aki vaját öntött a tűzbe, és ezt az áldozatot ajánlotta fel – ez az egyik legáltalánosabb hindu szertartás. Ezt a szertartást napról-napra, minden reggel hűségesen elvégezte. Szomszédjai rendkívül csodálták, és vallásos kötelességeinek pontos lerovása miatt követésre méltó példának tekintették. A jó embernek történetesen volt egy macskája. A macska szerette a gyöngéd, jószívű embert, mindenhová követte és ezzel zavarta ájtatosságában. A szent, hogy véget vessen ezeknek a megzavartatásoknak, gallért tett a macska nyakára, és az ágy lábához kötötte. Múltak az évek, egyik nemzedék a másikat követte és ekkor mindazok, akik a csodálatraméltó szent embert utánozták, már nemcsak az áldozatot ajánlották fel, hanem egy macskát is kötöttek az ágyhoz abban a hitben, hogy ez is a szertartáshoz tartozik. Ismét múltak az évek, míg végre az eredeti szertartásból nem maradt egyéb, mint az ágyhoz kötött macska. Íme, ez a babona, az ártatlan, mellékes dolog fődologgá vált, míg végül teljesen betöltötte a hívó lelkét. Ez igen gyakori eset olyan vallásokban, amelyek hosszú ideig fennálltak, és sok tudatlan követőjük volt. Ezek nem tudják megkülönböztetni a külső formát a belső jelentőségtől, és lassanként a külső forma lép előtérbe, míg a belső jelentőség eltűnik. Amikor a babona teljesen kiszorította az igazságot, elérkezett az idő, hogy az emberben fölbredjen a bíráló szellem, hogy az egészet megtámadja, és tekintélyét kétségbe vonja. Ámde a

bíráskodás sokszor nem eléggé fejlett ahhoz, hogy a tévedések elleni küzdelmében egyúttal az igazságot is felismerje. Többnyire az egészet babonának tekinti, és teljes megsemmisítésére törekszik. Ez a legtöbb reformáció története.

Ott van például a tizenhatodik század hatalmas reformációja. Ha visszatekintünk reá, láthatjuk, mennyi értékes igazság esett áldozatul annak a törekvésnek, hogy a vallást megszabadítsák a felületes tévedésektől. Ha figyelemmel kísérjük a puritán szellem fejlődését Luther idejétől kezdve a kálvinista Svájcban keresztül a skót John Knoxig, majd Angliában és látjuk, milyen óriási hatalomra tett szert I. Jakab és I. Károly uralkodása alatt, akkor meggyőződhetünk, hogy mindez semmi más, mint fokozatos kiküszöbölése mindennek, amit az elme fölfogni és megérteni nem tudott, következésképpen óriási veszteség a dolgok spirituális részében. Ennek eredménye a történelem bizonyos bizonyos emberi alap-hajlandóságokkal is, amelyeket a puritánok annak idején semmiképpen sem tűrtek meg. A szentképek, az istentisztelethez tartozó zene, a szokásos öltözetektől eltérő ruházat és a többi, mindazok a szokások, amelyeket akkor, mint gyűlöletes pápai intézményeket elvetettek, újra visszatértek, és egymásután lassanként ismét elterjedtek az egész anglikán egyházban. Ebben nagy tanulság rejlik, és jó volna, ha minden puritán lelkületű ember megszívná. A székesegyházak előtt ott látjuk azokat a szobrokat, amelyeket Cromwell katonái zúztak össze, bent a főoltár és szószék körül pedig azokat az új szobrokat, amelyeket később azért állítottak oda, hogy fokozzák a hívők szívében a vallásos érzületet.

Szándékosan hívtam fel figyelmüket a Teozófiai Társulaton kívül álló puritán szellemre, hogy a Társulatot közelebbről érintő kérdésektől függetlenül bírálhassuk meg. Láthatják, mennyire szükséges ez a szellem mindannak az egyensúlyozására és féken tartására, ami különben a katolikus szellem szertelenségévé válnék. Láthatják, hogy bíráló embertársaink milyen végtelen nagy szolgálatot tesznek nekünk, és hogy bíráltságuk csakis abban az esetben lehet kártékony, ha a bíráló szellem ellenségeskedéssé, ellenszenvvé fajul. Ezek a sajátságok azonban nem elválaszthatatlan kísérői, sőt fegyelmezett, meggondolt embereknél nem is volna szabad, hogy kísérői legyenek. Erre a szellemre szükségünk van, anélkül a lelkesek túl gyorsan rohannának előre, és tévedésekbe esnének. Az a lehűtés, amelyet néha-néha okoz, a szellemi fejlődés igen becses tényezője. Állandó lehűtésre nincs szükségünk, ez teljesen meggátolná a fejlődést, de ha türelmesek volnánk egymással szemben, akkor ez a lehűtés csak javunkra szolgálhat, és az értelmi légkör tisztaságát biztosítaná anélkül, hogy a bíráltság elkeserítené életünket.

Most lássuk, mit értünk katolikus szellem alatt. Azt a szellemet értem alatta, amely a hagyományokat tiszteletben tartja, amely hajlandó rá, hogy meghajoljon valamely észszerű és elismert tekintély előtt, hogy elfogadjon valamely hatalmas nagy tervet, és közreműködjön benne. Amely belátja, hogy a tervező jelenléte – feltéve, hogy magas színvonalon álló lény, teszem azt egy Mester – elegendő arra, hogy tekintélyt adjon a tervnek, amely elismeri, hogy egy nálunk tökéletesebb lény tervét elfogadni és legjobb tudásunk szerint végrehajtani nem megszegyenítő, és korántsem jelenti az egyéni szabadság megnyírbálását. Ez a szellem az, amely – mivel túlnyomórészt érzelmi természetű – rokon vibrációkat kelt a buddhikus síkon, és ez által elősegíti az értelem fölött álló Szellem felébredését. A katolikus szellem továbbá mindig a szép iránti szeretettel párosul. Művészi hajlamai vannak. Gondolatait tetszetős alakban igyekszik kifejezésre juttatni. Szereti a szertartásokat, és kedve telik a gondolatok harmonikus kifejezésében, arra törekszik, hogy körülötte minden kielégítse az érzelmeket, és amellet mindennek értelme legyen. Felfogása rendkívül fogékony, míg a puritáné nem az. Ezért sokkal hajlandóbb rálépni arra az ösvényre, amelyet okkultizmusnak nevezünk. A katolikus szellem készségesen elismeri, hogy azok, akik fejlődésben fölötte állnak, irányítással és tanítással olyan tudáshoz segíthetik, amelyet saját erejéből nem tudott volna elérni. A puritán inkább magában jár, a katolikus szívesen megragad minden lehetőséget, amely a fejlődési folyamatban nyújtható, mind a fejlettebb emberek, mind a szellemi intelligenciák segítségét, ilyenformán olyan légkör veszi körül, amely rendkívül érzékeny a spirituális világból származó behatások iránt, és tapasztalhatjuk is, hogy ezzel a szellemmel mindig az okkultizmus különböző ágai iránti hajlandóság párosul. Nem hiszem,

hogy ezt a hajlandóságot a puritán szellemmel párosultan valaha tapasztalhatták volna. A puritán szellemenben találhatunk olykor magasabb rendű miszticizmust, a Szellemnek, mint a világegyetem Életének elismerését, és törekvést e Szellemnek saját magunkban való megvalósítására. Ez azonban legnagyobb részt értelem útján érhető el, és nincsen feltétlenül az érzelmekhez kötve. Az egységet felfoghatjuk az értelem útján, és innen eljuthatunk a misztikus ideál, vagyis az Egynek a sokféleségben való fogalmáig, hogy azt mindenben felismerjük. A múlt nagy puritánjaiban megtalálhatjuk a misztikus hit olykor igen magasztos, noha kissé hideg és rideg megnyilatkozásait, míg a katolikus miszticizmusban csupa érzéssel találkozunk. A katolikus misztikust érzelmeinek óriási áradata ragadja magával, és emeli szeretete tárgyához, a puritán misztikus nyugodtan, szinte hidegen hajlik meg imádata tárgyának magasztossága előtt, értelmével igyekszik felfogni, és ily módon bizonyos fokig egyesül vele. A puritán misztikus tipikus példája Cromwell. Olvassák el leveleit, annak az embernek kétségűl és fájdalomtól gyötört szívből fakadó leveleit, aki minden kísértés ellenére is hű maradt abba az Isteni Erőbe vetett rendületlen hitéhez, amelynek eszköze volt. Ha olvasnák ezeket a leveleket, egészen más véleményűk lesz ennek az embernek a hatalmáról, és meggyőződnenek, hogy minden hatalma mellett elismerte maga fölött Isten hatalmát, és azt tartotta, hogy saját hatalma csak eszköz Isten kezében. Azt azonban soha nem tapasztalhatjuk, hogy a puritán misztikus a szeretetet vagy a szenvedélyes rajongást testesíti meg, ami a katolikus misztikusok között olyan gyakori eset, de a kettő közötti különbség legélesebben az okkultizmus terén tűnik ki. Állapodjunk meg kissé ennél a pontnál, amely Társulatunkra is vonatkozik. Közöttünk a katolikus típus arról ismerhető fel, hogy a Mesterek létének gondolatát minden nehézség nélkül elfogadja, a puritán ellenben már nehezebben. A katolikus felfogású teozófus nemcsak hogy felismeri a Mester eszményképét, hanem ellenállhatatlan vágy ébred benne, hogy rálépjen arra az ösvényre, amelyen Ők haladtak. Hódoló tisztelettel tekint fel rájuk, vezetésért esedezve nyújtja feléjük kezét, belátja, hogy ilyen odaadás útján sokkal gyorsabb fejlődést érhet el, mint bármely más úton. Minden, ami láthatatlan, mindig nagy hatással van rá, igyekszik tudomást szerezni a láthatatlan világokról és lakóikról, azon van, hogy elérje ezeket a láthatatlan világokat, és hogy tudatát annyira bővítse, hogy összeköttetést létesíthessen velük. Ilyen irányú fejlődésre tanúsít hajlandóságot, és benne minden lehetőséget megtalálnak arra, hogy okkultistává legyen, míg a puritánban nem. Mert az okkult tudásnak ezt a részét nem lehet tisztán az értelem útján elsajátítani. Az értelem útján kifejtett törekvés azonnal megakasztja a többi test fejlődését. Mihelyt arra gondolunk: „Tulajdonképpen mit csinállok? Képzelműdöm-e? Hallucinállok-e?” – abban a pillanatban megakadályozzuk a felsőbbrendű emberi képességek fejlődését. Eleinte kérdezősködés nélkül kell haladnunk, érezve, észlelve, tapogatózva, nem engedve, hogy elemző sajátosságával beleavatkozzék az értelem, amely mindent annyira lehűt, hogy ezek a fejlődő képességek szinte megdermednek a fagyos érintéstől, és kibontakozni vonakodnak. Sokakban az álgondolat támad: „Jó, de ebben veszedelem rejlik. Az embert túlságosan hiszékennyé teheti, és teljesen félrevezetheti.” Úgy van. Minden irányú kutatás elkerülhetetlenül ezzel a veszedelemmel jár. Csak lépésről-lépésre, tapasztalatok útján tanulunk különbséget tenni a valótlan és való, a magunk alkotta gondolatformák és ama világok lakói között, ahová félig lehunytt szemmel hatolunk be. Am ne feledjék, hogy a megkülönböztetni tudás nincsen befolyással a gondolatformák valóságára. Saját gondolatformáink, amelyek körülvesznek, amikor legelőször lépünk az asztrális síkra, asztrális anyagból való tényleges alakok. Megtévesztenek, mert tulajdon alkotásaink, és csak visszaadják nekünk azt, amire gondolunk. Saját gondolatainkat ismétlik meg, és ebben rejlik a veszedelem. Ezen csak a tapasztalat segíthet. A gyermek is csak idővel tanulja meg, hogy a szoba túlsó végében levő tárgyakat nem foghatja meg, hanem ha el akarja érni, oda kell mennie. Senki sem esik kétségbe a gyermek tévedése fölött. Mindenki belenyugszik, hogy tanulnia kell. Miért ne tanúsíthatnánk ilyen józan felfogást saját magunk irányában is? Tudjuk, hogy a gyermek idővel okosabb lesz, mi szintén azok leszünk. Akik azt akarják, hogy mindig igazuk legyen, azokból sohasem lesznek okkultisták. Az okkultistának, mindig előtörésre készen, számolnia kell azzal, hogy hínárba kerül, és készen kell állania arra, hogy újból felvegye a harcot, saját kárán okulva és tanulva. Akik visszariadnak ettől, azokban nincsen elegendő katolikus

szellem ahhoz, hogy okkultistákká legyenek, és okosabban teszik, ha egy másik inkarnációra halasztják.

Van még egy veszedelem, amellyel különösen itt találkozunk – az a függő viszony, amelyben másokkal szemben vagyunk. Gyakran azt kérdik tőlem: „Hogyan fejlesztheti ki önállóságát és ítélőképességét, ha mindig arra törekszik, hogy végrehajtsa annak az akaratát, akit Ön Mesterének nevez?” A válasz nagyon egyszerű. Mesterünkhöz utasításért fordulunk, és Ő esetleg valamely teljesítendő munkára figyelmeztet. Mi pedig elvállaljuk, mert Ő ajánlotta. Ebben a tekintetben az ember valóban csak engedelmes szolga, de a feladat végrehajtásában ítélőképessége, belátása, egész gondolatereje és leleményessége a legnagyobb mértékben próbára van téve. Az értelmes okkultista soha sem szalad Mesteréhez azzal a kérdéssel: „Hogyan tegyem ezt?” Tudja, hogy ez nem a Mester dolga. A Mester megtette a magáét azzal, hogy azt mondta: „Tedd ezt”. Értékünket az árulja el, hogy miként hajtjuk végre a feladatot, mert képességeink és gyarlóságaink akkor derülnek ki. A Mester sokkal bölcsőbb, semhogy a ránk bízott feladatot helyettünk elvégezze, és ezzel meggátolja képességeink kifejlesztését. Az okkultista tehát azzal, hogy Mestere akaratát végrehajtani igyekszik, valamennyi képességét fejleszti. Ez a két körülmény együttvéve eredményre vezet, és amikor a tanítvány belátja, hogy a Mester nála tökéletesebb, és munkatervét jobban ismeri, ezzel nem lesz gyöngébb, sőt ellenkezőleg, erősebb. Miközben elvégzi a maga feladatát, az agy és a szív minden képessége számára bőséges munkaalkalmat talál. Szinte lehetetlen, hogy a jellegzetes puritán okkultistává legyen abban az életben, amelyben ez a vonás olyan erősen kifejlődött. Amikor az ember ismeretlen világokba lép, lehetetlen, hogy mindent megértsen, csakis akkor tehet szert újabb tudásra, ha eleinte hajlandó tudatlannak lenni. A tudomány minden úttörője – azt hiszem Faraday mondta – „szimatolva szalad ide-oda, mint a kutya, amikor nyomot keres”. Ugyanez áll a kísérletezőre is. Saját magunknak kell a nyomot felkutatnunk, amely minket a kívánt tudáshoz vezet, ha ezt nem akarjuk, akkor kénytelenek vagyunk elfogadnia mások vívmányait, és ebben az életben be kell érünk az ő eredményeikkel.

De vajon hogyan járna el e két különböző típus olyan kérdésekben, mint teszem azt, Mr. Leadbeater esete? A bíráló szellem, amely a hibákat könnyebben felfedezi, mint az erényeket, a gonosz szándékokat elébb, mint a jókat, azonnal jelentkezik. Ez jellemének fogyatékosága, de értékes oldala is van, amennyiben felhívja a figyelmet bizonyos olyan veszedelmekre, amelyekbe a Társulat belesodródhatna. A katolikus típusúak sokkal hajlandóbbak arra a feltevésre, hogy valakinek, akitől sokat tanultak, akiről tudják, hogy náluk összehasonlíthatatlanul többet tud, lehet más, előttük ismeretlen indítóoka, amellyel igazolni tudja cselekedeteit. Ezekben nincs meg az a különös érzés, hogy felebarátjuk lelkét, még akaratát ellenére is minden áron meg kell menteniük. Mennyivel felvilágosodottabb, mennyivel nagylelkűbb szellem az, amely így gondolkodik: „Ez itt az én ösvényem, amaz az övé”. Nézetem szerint azonban nem ártana, ha belátnák, hogy az ilyen bíráló, sőt gáncsoskodó szellem néha igen értékes a Társulatban. De azért korántsem olyan alap, amelyre építeni lehetne, és erről sokszor megfélekednek. Olyan alapon, amely pusztán tiltakozásból áll, nem lehet maradandó alkotást létesíteni, mert ezen az alapon nem állhat meg. Érdekes, hogy olyankor, amikor a személyeskedés szeretetből vagy tiszteletből fakadt, éppen azok támadják legjobban, akik ellenségeskedésből legerélyesebben személyeskednek. Kétségkívül az elv a mérvadó és nem a személy, ezt feltétlenül elismerem, de azt nem vagyok hajlandó elismerni, hogy valamely személyt szeretni helytelen, míg gyűlölni helyes és bámulatra méltó. Mindkettőnél lehetséges, hogy ellentét esetén a személyt helyezi előtérbe. A személyiséget helyezik előtérbe azok is, akik megfélekedve a Teozófiai Társulatot vezérlő elvekről, protestálva elhagyják azért, mert egy-két ember olyan elveket vall, amelyekkel nem tudnak egyetérteni. Ez a személyeskedés netovábbja. Mind Mr. Leadbeater, mind Mrs. Besant aránylag öreg emberek, akik, ha sokat mondunk, sem élhetnek már sokáig. Milyen szörnyű balgaság volna tehát cserbenhagyni azokat a nagy elveket, amelyeket a Társulat képvisel, két halandó személy iránt táplált ellenszenv miatt. Ha becses nekünk a teozófia, akkor mindenünk az életben, és nincsen az a szent vagy gonosztevő, aki miatt lemondanánk róla. Tegyük fel, hogy a Társulat tagjai között száz gyilkos van, vajon elég ok lenne-e ez arra, hogy Önök vagy én kilépünk kötelékéből? Nézetem szerint éppen

az a tény, amelyet annyira helytelenítünk, egy okkal több arra, hogy a Társulatban maradjunk, hogy megpróbáltatása idején támogassuk és átsegítsük a nehézségeken.

Az egész ügyből kifolyólag elsősorban saját természetünket kell tanulmányoznunk, saját gyöngéinket felderítenünk, hogy a harcok és a visszavonások idején óvakodhassunk tőlük. Ez azonban nem elegendő, be kell látnunk továbbá, hogy az emberek gyakran nem hibáik, hanem éppen erényeik következtében kerülnek velünk ellentétbe. Vagyis mindazok, akik jelenleg a legelkeseredettebb ellenfeleim, nem hibáik, hanem erényeik folytán azok. A nézőpont, amelyből ítélnék, hibás, felfogásuk helytelen, ez nem fontos. Ellenkezésük alapja az a meggyőződés, hogy helytelen dolgot pártolok. Ez jó és dicséretes érzés. Helytelen, ha gyűlöletté és rágalmozgássá fajul, ha az emberek teljesen alaptalan, alávaló rágalmakat kürtölnek világgá, és ezzel fegyvert kovácsolnak ellenünk. A kiindulási pont mindamellett erényben rejlett, abban az óhajlásban, hogy a Társulaton csorba ne essék, és ezt még akkor is el kell ismernünk, ha túlzásba csapott át. Ha képesek vagyunk erre, akkor még küzdelmek közepette is felismerjük az igazi teozófiai szellemet, amely elsősorban a jót látja, és csak azután veszi észre a túlzásokat. Indítványom tehát a következő: „Szoktassák gondolataikat arra, hogy valakiben vagy valamiben először csak jót lássanak, és csak azután vegyék észre a fogyatékoságot vagy a rosszat”. Ekképpen a bíráló szellem minden előnyét kihasználhatják, míg saját magukat sok bajtól kímélik meg. De ha először a rosszat látják, akkor a jót minden valószínűség szerint egyáltalán nem veszik észre. Ezek a dolgok teszik próbára a Teozófiai Társulat tagjait, és ezek mutatják meg, vajon méltók vagyunk-e arra, hogy ezen a magasztos ösvényen haladjunk, hogy képesek vagyunk-e arra, hogy a jövőendő hatalmas hatodik fajhoz tartozzunk, vagy pedig hogy annyira rabjai vagyunk saját véleményünknek, hogy kívülre semmit sem találunk jónak.

A kellemetlenségeken már csaknem túl vagyunk, de tanulságait jó lesz megszívlelni. Nagyobb türelmet, szigorúbb önbírálatot és embertársaink iránt több könyörületességet kell tanúsítanunk. Saját magunk irányában nem lehetünk eléggé szigorúak, és embertársaink irányában nem lehetünk eléggé türelmesek és könyörületesek. Ne feledjük, hogy felsőbb Énünk mindannyiunkban azon van, hogy magát némileg kifejezésre juttassa. A magunk esetében jogunkban áll, hogy a megnyilvánulásának útjában álló akadályokat mind megbíráljuk, az önbírálatban lehetünk szigorúak, minden hibánk és fogyatékoságunk elítélésében könyörtelenek. Másokban azonban nem irányíthatjuk a felsőbb Én megnyilvánulását, bírálgatásunk ennél fogva haszontalan és arcátlan, ahelyett, hogy használnánk, inkább ártunk vele. Ha ugyanis feltevésük helyes volt, és az illető valóban tévedett, akkor szigorú ítékezésükkel újabb akadályt gördítenek eléje, amikor felsőbb Énje a jó útra igyekszik visszatéríteni, míg könyörületességgel és türelmes kímélettel elősegíthetik, hogy kifejezésre juttassa legnemesebb tulajdonságait. Ebből a nagy megrázkódtatásból merített tanulságunk tehát szigorú önbírálat és mások iránt való könyörületesség legyen, saját típusunk felismerése, a legszigorúbb önbírálat, hogy a helyes úton haladhassunk, és másokon lehetőleg segíthessünk, de főként, hogy jellemünket annyira megtisztítsuk, hogy a Társulatban lüktető élet számára mintegy csatornául szolgáljunk, és ne szennyezzük be, mialatt rajtunk keresztülárad. A Társulat külső támadások vagy belső elpártolások folytán soha sem pusztulhat el, csakis tagjainak könnyelműsége következtében, ha nem törődnek saját gondolataikkal, saját jellemükkel, saját eszméikkel. Ez, csakis ez teheti a Társulatot méltatlanná Mestereinek vezetésére. Amíg a Társulatban három olyan ember van, aki méltó az Úr áldására, addig nem pusztulhat el – mondta egyszer az egyik Mester, amikor a Társulat még gyöngé volt, küzdelmes napokat élt át, és néhányan, akik akkor tagjai voltak, attól féltek, hogy nem képes megküzdeni a Coulomb-támadás alatt dülő viharral. Jusson eszünkbe ez, ha netalán ismét vihar fenyegetne, bár nem valószínű, hogy a következő tizenkét év folyamán megismétlődik. De ha megint vihar keletkezik, jusson eszünkbe az a biztató gondolat, hogy amíg a Társulatban hárman maradnak, addig nem pusztulhat el, és fűzzék hozzá felsőbb Énjüknek tett fogadalmukat. Ha mások el is pártolnak, én a három között leszek.

IV. ELŐADÁS

A szakramentális élet

Ma esti előadásom olyan tárgyra vonatkozik, amely rendkívül érdekli mindazokat, akik a vallást az okkultizmus teréről szemlélik. Minden nagy vallásban, a nyugati elnevezést használva, úgynevezett „szentségeket” találunk. Céljuk minden vallásban ugyanaz: az ember hétköznapi életének spirituálissá tétele. Céljuk, hogy lehetővé tegyék a világban élő, a test által elvakított és az anyagi korlátozottságon felülemelkedni nem tudó nőknek és férfiaknak, hogy magasabb rendű világokkal és magasabb rendű lényekkel közvetlen összeköttetésbe léphessenek, hogy eképpen a szentség tényleges gyakorlása által, a spirituális életnek az anyagi burkon való kisugárzása következtében lassanként egész életük szentséggé váljék.

A szentségek száma a különböző vallások szerint változik, noha lényegük mindig ugyanaz. A hinduizmusban számtalan szentséget találunk. Mint általánosan alkalmazhatót, tízet ismernek el, de számuk harmincra, sőt negyvenre emelkedik, ha hozzászámítjuk azt a sok szertartást, amelynek az ortodox hinduk között szentség jellege van. A szám elvégre mellékes, csak az alapeszme a fontos. Amint a szentségek belső jelentőségének ismerete elterjed, különösen nyugaton azt tapasztalhatjuk, hogy sok olyan dolog, amit babonának tartottak, és kiküszöböltek, új erővel és megvilágításban ismét visszatér. Bizonyos eszméket a reformáció idejében inkább csak ellenkezésből vetettek el, nem pedig más elfogadható okból. Az eljárás, amellyel a római katolikus egyház egynémely dogmáját és felfogását az emberekre erőszakolták, benső jelentőségük ismeretének általánosan elterjedt hiánya, kapcsolatban a formák szigorú betartásával, mindez természetesen hatalmas visszahatással járt, mikor az értelem boncolgatni kezdte a szertartásokat. Mivel a római katolikus papság zöménél az okkult tudás csaknem egészen háttérbe szorult, kiküszöböltek mindent, amit józanésszel nem tudtak megfejtetni. Bár sok dologra vonatkozóan belátjuk, hogy kiküszöbölésük akkor indokolt volt, mégis meg vagyunk róla győződve, hogy nagyrészüket visszatér. Ha megfontoljuk, ez nem is olyan meglepő. Ha visszapillantunk a vallás kezdetére (a kereszténységet értem, noha minden nagy vallásnál ugyanezt tapasztaljuk), ott látjuk a vallás alapítóját és közvetlen tanítványait, akik a vallásnak alakot adnak. Mivel ezek jól ismerték a spirituális világot, és mivel feladatuk az volt, hogy a vallás nagy spirituális igazságait hozzáférhetővé tegyék a közönséges halandók számára, elkerülhetetlen, hogy az általuk meghatározott istentiszteletek háttérben ne legyenek okkult igazságok. Ezért találjuk az ősi egyházban a misztériumok hatalmas intézményét, amelyre később még visszatérek, hogy megmutassam az összefüggést a misztériumok, a szentségek és a szent Grál nagyszerű legendája között.

Most lássuk, mi tulajdonképpen a szentség. Jobb és világosabb meghatározást, azt hiszem, sehol sem találhatnánk, mint az anglikán egyház katekizmusában. „A szentség: benső spirituális kegyelemnek külső és látható jele”, valami, ami külső, kézzelfogható, amit az érzékek felfoghatnak, valami anyagi tárgy, továbbá ezzel elválaszthatatlan kapcsolatban: a láthatatlan világ bizonyos tényei úgy, hogy a külső jel mintegy vezető csatornája a benső valóságnak. Ámde a „külső és látható jel” meghatározásban az anyagi tárgyon kívül még más egyéb is szükséges: az anyagi mozdulat és az anyagi szavak. Ez a három tényező mindig jelen van a szentségben: valamely anyagi tárgy, amely a közvetlen vezeték, határozott hangok, vagy szavak, amelyek a tárgy durvább anyagával vegyes finomabb anyagban változást hoznak létre, és egy mozdulat, amelyet gyakran „hatalmi jelnek” neveznek, miként a szavakat „hatalmi szavaknak” mondják. A mozdulatnak természetesen oly természetűnek kell lennie, hogy általa delejesség áradjon a szavak útján befolyásolt tárgyra.

Lássuk, hogyan fűződnek egymáshoz ezek a tények magában a szertartásban, és milyen viszonyban állnak az ember szervezetéhez és azokhoz a világokhoz, amelyekben él. Azok a világok, amelyekkel az ember ebben az esetben összeköttetésben áll, a fizikai, az asztrális és a mentális világ, az a három világ, amelyben a születés és halál kereke forog. Ebben a háromban él, a fizikai síkon mind a háromban egyszerre, az asztrális síkon kettőben, a mentális síkon pedig csak egyben. Hiszen tudjuk, hogy az ember csak a fizikai síkon használhatja mind a három testet, amely őt a három világgal egyszerre összeköti. Az ember tehát állandóan e három világban él. Fizikai, asztrális és mentális teste útján összeköttetésben áll velük, és ezért olyan élő intelligencia, olyan spirituális lény, aki annak az anyagnak a segítségével, amelyet mindhárom világból kisajátított, e világok bármelyikével

érintkezésbe léphet. Most az a kérdés vetődik fel, ha elfogadjuk azt a tényt, hogy az ember e hármass anyagi burkolatban lévő spirituális intelligencia, aki az anyagi burkolat útján három világgal érintkezhetik, hogyan képes idővel mindegyikkel öntudatos összeköttetésbe lépni úgy, hogy a spirituális világból leáradó spirituális élet egyszerre megtisztítsa testeinek anyagát, és mindhárom fokozatban megvilágosíthassa az öntudatot, megkezdve az egész ember spirituálissá tételének nagy munkáját? Ezt a feladatot kellett megoldania a vallásnak. Ami az általános protestáns felfogást illeti, a testet semmibe sem vették, szerintük a spirituális intelligencia csupán egy rövid földi életben használja, tehát nem érdemes vele foglalkozni. Következésképpen a testet teljesen elhanyagolták, ami viszont a materializmus alakjában váltott ki éles reakciót, amelynek hatása alatt az emberek, elvetve a test értéktelenségének elvét, olyan nagyfokú materializmusba estek, amelyben a legfontosabb helyét a test foglalja el. Ezzel ellentétben a nagy vallások legelső korszakában a testet értékes kincsnek tekintették, amelyet meg kellett szentelni, és szentéllé kellett avatni, hogy a benne lakozó spirituális intelligenciához illő eszköz legyen.

Így tehát a vallások első korszakában szakadatlan kapcsolatot létesítettek először a spirituális világ és az alsóbbrendű világok, azután a megtestesült intelligencia és ama testek között, amelyeket ez az intelligencia visel. Eképpen a szentségnek az a hivatása, hogy az öntudatra hasson, megszentelje az anyagi burkolatot, és egyszersmind megvilágosítsa a spirituális intelligenciát, hogy ily módon megvalósulhasson az újraszületés célja, hogy az anyag mind a három világban a szellem engedelmes szolgájává legyen. Ez volt a szentségek célja. Ezért szükséges az anyagi tárgy, hogy a szentség és a durva fizikai test között összeköttetés létesüljön. Ezért szükségesek a jelek, hogy a megindított és a felsőbb síkokra ható rezgések viszontrezgéseket keltsenek a finomabb testekben, és hogy ezek befogadhatassák a leáradó spirituális életet. Ezért szükséges a mozdulat is, hogy a beszentelés útján kiáradó delejes erő e delejes kapcsolat segítségével összeköthesse a durvább anyagot a finomabbal, ilyenformán az anyagi tárgyat a magasabb rendű élet eszközévé tegye, és egyszersmind előkészítse a testeket e leáradó spirituális élet befogadására.

Hogy behatóbban tanulmányozhassuk ezeket az elveket, vegyük a keresztség szentségét. Ebben tudvalevően a szentségnek mind a három feltétele jelen van: a víz, vagyis az anyagi tárgy, a hatalmi szavak, a víz beszentelése. Jelen vannak a beszentelő szavak, az Istenhez intézett könyörgés, hogy szentelje meg a vizet a bűnök misztikus lemosására. Jelen van továbbá a hatalmi jel – a víz fölé vetett kereszt – avégből, hogy a pap ujjából kisugárzó delejesség delejessé tegye, és összekötő kapcsolatot létesítsen a fizikai víz és az azt átjáró asztrális anyag között.

Állapodjunk meg egy pillanatra a „hatalmi szavak” jelentőségénél. Az ilyen szavak egész értelme és haszna abban a tényben rejlik, hogy minden hang bizonyos határozott rezgéseket vált ki. Egy mantra vagy hatalmi szó olyan hangsorozat, amelyet bizonyos határozott következmények létrehozására állított össze valamely okkultista. Ez épp olyan tudományos tény, mint az, hogy zenei hang segítségével érzékeny üvegen, pálcában vagy húron rezgéseket hozhatunk létre. Emlékezzenek Tyndall kísérleteire, mint zúzott szét bizonyos hangok segítségével egy darab üveget. Mi történt valójában? Az üveg rezegni kezd. Megismétli a hang okozta rezgéseket, ha a rezgések erősebbek, mint amilyenek kiváltására az üveg képes, akkor az üvegrészecskék elszakadnak egymástól és az üveg összetörik. Ennek a gondolatmenetnek az útján megérthetjük a mantra hasznát is. Az okkultista kipróbál bizonyos hangokat, kikeresi azokat, amelyek az óhajtott rezgéseket eredményezik. Miután ezt kísérletei alapján megállapította, e hangokat meghatározott sorrendbe szedi, és megfelelő mondatba foglalja, amely valahányszor kiejtik, újból megismétli az egész hangsorozatot. Ez a hangsorozat rezgéseket kelt, amelyek viszont a finomabb testekben váltana ki rezgéseket. Minél gyakrabban ismétljük a mantrát, annál nagyobb hatást érünk el. Ezért találkozunk az egyházi formulákban a gyakori ismétlésekkel. Ezért használják a rózsafüzért, hogy a számolás által ne keletkezzenek hézagok az óhajtott vibrációk létrehozásában. Világos tehát, hogy mantrát nem lehet lefordítani anélkül, hogy hatását legalább részben el ne veszítse. A benne foglalt gondolat következtében némi hatást megőrizhet ugyan, a hangok sorrendje azonban megbomlik. Ebben rejlik tehát a mantra különös értéke, eltekintve a gondolat értékétől, attól, amit a szavak tartalmaznak. Ezért járnak el bölcsen a római és görög

katolikus egyházak, amikor hatalmi szavaikat változatlanul használják, úgy ahogy az okkultisták előírták. Sajnos, a reformáció idejében, amikor úgyszólván leszámoltak az okkult tudással, azt hitték, hogy a hatalmi szavakat lefordíthatják anélkül, hogy hatásuk elveszne. A gondolat hatását megőrizhetik, de a szavak gépies hatásának legnagyobb része elvész. Az elveszített közönséges gépies hatást ájtatossággal vagy akaraterővel kell felkelteni, míg ha a rezgéseket gépiesen hozzuk létre, ez esetben teljes ájtatosságunkat és akaraterőnket magasabbrendű eredmények létesítésére fordíthatjuk. Ez itt a testekkel való tudományos eljárásnak értéke. Itt most nem az öntudatról, hanem a testekről van szó, és csak másodsorban a testi vibrációknak az öntudatra gyakorolt hatásáról, de ezt sem hagyhatjuk figyelmen kívül. Miként az öntudatban történő változás határozott rezgést vált ki, úgy viszont valamely rezgés az öntudatban okoz megfelelő változást. Megfelelő rezgések megindításával tehát elősegíthetjük, hogy az öntudat bizonyos állapotban maradjon, és természetesen azt tapasztaljuk, hogy a görög és a római katolikus egyházakban a szentség szavai nagyobb hatást keltenek, mint azokban az egyházakban, ahol a hatalmi szavakat lefordították. De van egy másik előny is. Az első esetben, amikor a pap azokat a szavakat használja, amelyek a rezgéseket maguk keltik fel, az egyén jelleme, ájtatossága, tudása nem olyan fontos, mint abban az esetben, ha a gépies hatás elveszett, és magának a papnak kell ájtatosságával és akaraterőjével helyettesítenie azt, amit a mantra segítségével sokkal könnyebben elérhetett volna. Innen ered az a megállapítás, hogy a pap érdemtelenége nem semmisíti meg a szentség értékét. Természetesen kevésbé hatásos ott, ahol a pap méltatlan, de ahol a gépezet tökéletes, ott a munkás tökéletlensége nem sokat határoz.

Ha mármost tisztánlátó kíséri figyelemmel, hogy mi történik a szentség kiszolgáltatása folyamán, azt látja, hogy a beszentelő szavak kiejtése és a hatalmi jel vetése közben a beszentelt tárgyban észrevehető változás áll be. Legszembetűnőbb ez a szentmisénél vagy a szentáldozásnál. Itt az áldozati színek – a kenyér és a bor – az oltáron vannak. A római katolikus egyház tanítása szerint a hatalmi szavak elhangzásával bekövetkezik a „transsubstantiatio”. Ezt a tanítást a protestánsok általában igen félreértették. Nem tudják, hogy minden látható tárgyban láthatatlan alkotógondolat rejlik, hogy ez a gondolat – rendes működésében – a körülöttünk látható közönséges tárgyak valamelyikét eredményezi, de ha a gondolatot hatalmi szó vagy mantra segítségével megváltoztatjuk, akkor e gondolat megváltoztatása változást okoz az asztrális anyagban, és az éterikus, sőt a nehézkes fizikai anyag vibrációiban is változás áll be. Noha a legdurvább anyagban a rezgések nem olyan erősek, hogy a részecskék elhelyezkedését megváltoztathatnák, de a tárgy valamennyi legfontosabb részében mégis változás jön létre, és e szó „transsubstantiatio” ezt a változást jelöli. A felvilágosodott római katolikus hívő talán csak nem lesz olyan balga, hogy ez alatt mást képzeljen, mint amit most itt Önöknek elmagyaráztam. De ha ezt a felfogást némelyek mégis különösnek találják, engedjék meg, hogy fölhívjam figyelmüket egy igen egyszerű tényre, amely az egészre világosságot derít. Mindazok, akik szerves vegytannal foglalkoznak, jól ismerik az egyenértékű (izomer) vegyületeket. Ezek a vegyületek teljesen egyenlő arányú, egyforma elemekből állnak. A vegyész azonban megmagyarázná Önöknek, hogy a vegyületek tulajdonságait ezeknek az elemeknek a belső elhelyezkedése adja meg. Egnémely magasabbrendű szénvegyületben (egészen kis arányú összetételekben is, ahol az alapban csak négy szénatom szerepel) ezek az elemek olyan különböző módon csoportosulhatnak, vagy csoportosulhatnak át, hogy teljesen eltérő tulajdonságokat kapunk, ami az egyik esetben mérgező, a másik esetben ártalmatlan. Olyan megfoghatatlan-e tehát, hogy ha a belső elrendezést megváltoztatjuk, megváltoznak a tulajdonságok is? A láthatatlan világokban ezek a dolgok láthatók, úgy hogy az át nem tetsző darab kenyér az elhangzó szavak hatása alatt külsejében teljesen megváltozik, világítóvá és minden irányban sugárzóvá válik. Abban a pillanatban, amikor ezt látjuk, érteni kezdjük, hogy mit jelent a szentség anyagi szempontból. Olyan testtel van dolgunk, amelynek tulajdonságai megváltoztathatók, amelynek finomabb részeit a reál alkalmazott erők útján újraszervezzük. Még pedig abból a célból, hogy a mentális sík fölötti síkokról leáradó spirituális erő megfelelő közvetítő eszközt találjon, amely be tudja fogadni, és le tudja hozni az anyag legdurvább síkjára, hogy e közvetítő eszköz segítségével azokhoz juthasson, akik a szentségekben részesülnek. De nemcsak az alkotórészek megváltozását észleljük, hanem azt is, hogy ez a változás lényeket vonz az oltár köré, lényeket, akiket a hinduk

déváknak, a keresztények angyaloknak neveznek, akik megváltoztatják az egész helyiség légkörét, és fokozzák a hívők ájtatosságát.

Ha az ember ezt látja, azonnal megérti, mi mindennek kell egynémely nyugati vallásfelekezetbe visszatérnie, hogy azzá legyen, aminek lennie kellene. A keresztény szertartások, egyházi szokások és formulák mellőzésének eredménye, hogy a materializmusra való hajlandóság egyre fokozódott, úgy hogy ma a legtöbb protestáns senkit sem ismer el Isten és saját maga között, és hallani sem akar a spirituális intelligenciák ama hatalmas hierarchiájának óriási tevékenységéről, amely az ég és a föld közötti lépcsőfokozatokat alkotja. Ez az oka, hogy az angyalokról szóló tanítás lassanként teljesen elmosódott a modern elmében. Mennyivel szegényebb a tudás, milyen sok szépséget veszített az élet e kapocs elvesztésével, amely összekötötte a felsőbb régiókat a földdel! Amikor valaki a szentségben részesül, valóságos fizikai kapcsolat létesül az anyag minden vonalán, a test valóban megtisztul, az értelem pedig megvilágosodik. Erre talán azt kérdik: „Vajon minden csupán a külső szertartáson, e szavakon és jeleken múlik?” Nem. Hozzájárul a hívő öntudatában rejlő hatalmas erő, amely befogadja a magasabb rendű világokból leáradó erőt. Ezt az erőt mindenestre sokkal könnyebben fogadja be, ha erre valamennyi anyagi burkolatát előre elkészítették, de a szentség ott is, ahol hiányzik ez a rész, valóságos malaszt mindazok számára, akik értik belső jelentőségét, még ha nem is ismerik fel a külső forma fontosságát. Azt hiszem kétségtelen, hogy az okkultizmus terjedésével mindez újra visszatér az egyházakba, mert a teozófia küldetésének egyik része, hogy visszaadja, ami elveszett, és emlékezetbe idézze azt, ami feledésbe ment.

Ezzel kapcsolatban más dolgok is vannak, amelyek visszatérnek a mai életbe, mihelyt felismertük a szentségekben rejlő igazságot. Sok vita esik az apostoli utódlásról, vagyis az erőnek egy olyan szentség útján való átruházásáról, amelyet az anglikán egyház egy része nem ismer el szentségnek, ellenben a római katolikus egyház, mint az egyházi rend szentségét elismeri. Ez újból a delejesség fizikai átruházása, ismét meghatározott sorrend, hierarchia, amely a magasabbrendű világok hierarchiájának képmása. Mert a vallásokban mindig megtaláljuk a felsőbbrendű világok valóságának visszatükröződéseit, és e visszatükröződéseknek határozott hatalmuk és rendeltetésük van. A protestáns felekezetekben általában, sőt magában a hatalmas anglikán egyházban is rendszerint csak két szentséget ismernek el, az úrvacsorát és a keresztségét. A görög és római katolikus egyházakban az említett egyházi renden kívül tudvalevőleg más szentségek is vannak, és a szakramentális élet szempontjából valamennyi fontos. Szentségeik egyike a bérmálás, ezt azonban mindenütt szentségnek kellene tekinteni, mert megtalálhatjuk benne mind a szentség lényeges részeit, mind a spirituális erő átruházását. Elismerik továbbá a bűnbocsánat szentségét, amelyben szintén átruházzák a spirituális erőt, és ez lehetővé teszi, hogy a bűnbánó a bűn következtében elvesztett spirituális erőt a bűnbánat és igyekezet útján újra visszanyerje. Elismerik a házasság szentségét is. Hogy protestáns országokban olyan alacsony színvonalra süllyedt a házasság intézményének tekintélye, azt leginkább a házasság szentség jellegének eltörlése okozta. Az utolsó kenet szentségét szintén elismerik, és ez csodálatosképpen a protestánsok között újra elterjed. Figyeljék meg az egyház kebelében létesített gyógyító egyesületek jelentéseit, csak magában az anglikán egyházban nem kevesebb, mint három működik. Az olajnak szentség gyanánt való alkalmazását újból felelevenítették az Újszövetség szavaira hivatkozva: „Beteg-e valaki köztetek? Hívja magához a gyülekezet vénéit, és imádkozzanak felette, megkenvén őt olajjal az Úrnak nevében.” (Jakab 5. 14.), ami szakramentális cselekedet. Az olaj a delejesség közvetítő eszköze, az Úr neve a hatalmi szó, az olaj felkenésénél pedig mindenkor a kereszt jelét alkalmazzák. Mély jelentőségű, hogy ezt manapság épen az anglikán egyház hívei, papok és laikusok állították véglegesen vissza, és az ember csodálkozik, hogy a római katolikus egyház – vezetőinek okkult tudása mellett – miért alkalmazza a kenetet csak a halálos ágyon, amikor tulajdonképpen értéke már nem érvényesülhet. Ez is egy olyan pont, amelyet a római katolikus szertartások tanulmányozása közben nem tudtam teljesen megérteni.⁵ Egy római katolikus barátomtól hallom, hogy halálos

⁵ Tegyük fel, hogy elismerik a szentség tényét, vajon milyen hatással volna hétköznapi életükre? Elméjüket lassanként fegyelmeznék, míg tudatára ébrednének annak, hogy helyesen felfogva az egész élet nem más, mint szentség, hogy minden külső cselekedetnek valamely spirituális igazsággal kell összefüggésben lennie. Cselekedeteik ekképpen megszűnnének

veszedelem idején is alkalmazzák, és hogy egyik ismerőse ennek következtében három ízben gyógyult fel olyan betegségből, amely végzetesnek látszott. A hindu reggeli imádságában azt kéri, hogy miként szeme megnyílt a világosságnak, úgy nyílják meg lelke a belső világosságnak. Rendes napi fürdőjében magára locsolva a vizet, kéri, hogy miként a víz lemossa a testet, úgy tisztuljon meg szíve és elméje. Minden testi cselekedetet úgy ajánl fel, mint a spirituális élet visszatükröződését, hogy ily módon fegyelmezett, önmagán uralkodni tudó, egyensúlyozott jellemet fejlesszen. Ilyen rendszeres napi gyakorlatok lassanként rendszeressé teszik egész életét, és nem minden jelentőség nélkül való, hogy azt a jellemet, amelyet mindenki szentnek mond, azt az embert, aki a felsőbbrendű világok valóságának él, aki a szellemben él – noha testben is lakozik –, azok tanait a vallásokban találjuk, amelyekben a szakramentális élet megvalósult.

Említettem, hogy ez a gondolat összefüggésben volt a misztériumokkal és a szent Grállal. Meg szeretném mutatni, hogyan. Ebből a célból Schuré-nek, a nagy francia írónak gondolataiból meríték, aki Wagner zenéjének misztikus értelméről írva rámutat azokra a nagy hasonlatosságokra és ellentétekre, a szentmiseáldozat és a Grál-monda között találunk. Történelmi ténynek látszik, hogy a misztériumoknak Európából és a keresztény egyházakból való eltűnésével ez a monda lassanként tért hódított az európai nemzetek körében. Voltak egykor Jézus-misztériumok, és ezek ugyanazt a szerepet töltötték be a keresztény egyházban, mint teszem azt, a jóga iskola a hinduizmusban vagy buddhizmusban. Volt továbbá általános szentségek szerinti élet az átlaghívők számára. Ezek voltak azok az eszközök, amelyekkel az igaz hívő összeköttetést létesíthetett a magasabbrendű világokkal. Ma aztán az ember már mindent megtanult, amit a külső egyházban tanulni lehetett, ha a szakramentális eszközök malasztjában részesült, ha nyugodt lélekkel mondhatta, hogy élete tiszta, hogy: „már régóta nincsen semminemű ballépésnek tudatában”, akkor engedélyt kapott arra, hogy a Jézus-misztériumok jelöltjeként jelentkezzen. Ezekben a misztériumokban a szentség külső automatizmusát valóságok váltották fel. Ott a spirituális élet látomását már nem, mint a szentségben, külső adomány útján, hanem igyekezet és küzdelem árán érték el. Amikor ezek a misztériumok eltűntek, nem mintha nem lettek volna tanítók, hanem mert nem voltak tanítványok, akik készek lettek volna a tanulásra, akkor kapta a nyugati világ a Grál-legendát, mintegy kijelentésül, ha még oly burkolt formában is, hogy az ősi ösvény még mindig nyitva áll a méltó pályázó számára. Mert mi a Grál rejtett értelme, és milyen összefüggésben vannak főbb pontjai a keresztény szentséggel? Minden más, és mégis hasonló. Az egyikben a kenyér és bor külső alakja jelképezi Krisztus testét és véré, a másokban a szent kehely, amelyben – mint mondják – Krisztus vére évenként egyszer tündökölni kezdett, ragyogó és tisztító tüsszel. Mind a kettőben van külső szimbólum. A szentségben azonban a hívő megkapja ezt a külső jelképet és benső, gyöngébb énje a saját részéről minden erőfeszítés nélkül részesül a hatalmasabb Én adományában. A Grálban ellenben csak erőfeszítés és küzdelem, kísértés és ellenállás árán lehet a látomásban részesülni. A jelölt arra az ösvényre lépett, amelyen megvonják a külső támaszt, amely ösvényen a külső segítséget benső erővel kell helyettesíteni. Az egyházi szentségben a hit az igazsághoz vivő út. A bensőben a hitet látomás és tudás helyettesíti, mert a szerencsés lovag látja a Grál látomást, a szent kehely teljes dicsőségében megnyilvánul előtte. A külsőben dogmát tanítanak, a bensőben tudás rejlik. De vajon mi a dogma? Valamely felsőbbség által másokra erőszakolt tudás. A Grálban pedig a tudás benső megnyilatkozás, a misztériumokba való tényleges beavatás, a dogma helyébe ez a benső megnyilatkozás lép, amelynek forrása nem valamely egyház külső fejének tanítása, hanem a benső megvilágosodás. Ezért látjuk, hogy a Grál-látomásban galamb jelenik meg, ami az ihlet jelképe. A benső megnyilatkozás ihlete mindenkor ott van, és ez a benső megnyilatkozás a beavatottak testületének, az emberiség kiválasztottainak kiváltsága. Ők továbbadják a külvilágnak, és az, ami számukra tudás, a külvilág számára dogma lesz. Láthatják tehát, hogy a misztériumok tanításait jelképesen közölték a Grál-mondában, és mindazok, akik felismerték a monda benső értelmét, ráléptek az Ösvényre, ahol a jelképek valóra váltak. A vezető gondolat tehát ugyanaz volt. A tanítás úgy szólt, hogy mindazok, akik saját erejükből még nem tudnak hidat verni a magasabbrendű

akadályok lenni, és idővel segítő eszközökké válnának. A hinduk nagy része elismeri ezt, mert náluk a fontosabb napi cselekmények szentség számba mennek.

világokba, a külső szentségben részesülnek, hogy segítségével egyesíthessék a két világot, de amikor az ember már hidat építhet magának, akkor a szentségre már nincsen szüksége. A felsőbb világokat segítség nélkül is eléri, és ekkor Grál-lovaggá lesz. Ez még ma is való igaz. Még mindig szükséges, hogy az egyházak kiszolgáltassák a szentségeket, mert legtöbb hívük még nem eléggé fejlett ahhoz, hogy hidat építhessen magának. Azokra nézve, akik már elérték a spirituális érettséget, amikor a többi világ ismertté vált, és állandóan jelen van az öntudatban, azokra nézve a szentség már értéktelenné vált, és a belső élet valósága nem szorul a szentség közvetítette malasztra.

Ha megértették az előadott tényeket, ha jól felfogták a szentség jelentőségét és értékét, akkor nem emlegetik többé könnyelműen, megvetéssel, mert eszükbe jut, hogy mindazok, akik szükségét érzik, valóságos erőt nyernek benne. Azok, akik már föléje emelkedtek, mindig a leggyöngédebbek azokkal szemben, akik még nem nélkülözhetik, és szerfölött óvatosak, nehogy a kegyelem eszközét kisebbités azok szemében, akik a tudást még nem érhetik el saját maguk. Mivel a Teozófiai Társulat tagjainak ismerniük kell a különböző világoknak e tényeit, és mások javára kell fordítaniuk, kötelességük mindent elkövetni, hogy újra megértésre találjon az egyházi szertartásokban rejlő óriási érték, amely a kételkedőbb felekezetekben manapság úgyszólván ismeretlen. Ez küldetésük és kiváltságuk. Hogy támaszt találnak-e még saját vallásfelekezetükben, a spirituális dolgok e külső alakjában, vagy sem, az aránylag nem fontos. Amíg segítséget nyújt, éljenek vele a lehetőségig, ha pedig már nélkülözhetik, kezeljék illő tisztelettel, és magyarázzák meg azoknak, akik nem értik. Nem telik bele sok idő, és mindaz, amit elmondtam, sőt még több is, köztudomású lesz az egyházakban. Önök kiváltságosak, hogy valamivel korábban jutott tudomásukra, mint a külvilágnak, nem azért, mintha különös kegyelemben részesülnének, hanem hogy tudásukat megoszthassák a külvilággal. Mert egytől-egyig szakramentális életet kellene élniük, ami azt jelenti, hogy legyenek vezetői a spirituális erőnek, hogy Önökön át környezetükre áradhasson, és új spirituális életre keltse a világot. Ez kiváltságuk, amelyben tudásuk révén részesültek, ez kötelességük, mert a tudás kötelességekkel jár. Amilyen arányban fel tudják fogni az okkult igazságokat, amelyekből az ezoterikus vallások keletkeztek, olyan arányban törekedjenek majd fokozni e vallások mélységét, életerejét és spiritualitását mindazok előtt, akik e vallások kötelékébe tartoznak, hogy Önök így valóban a Vallás szolgálóihoz méltóan cselekedjenek, mert az Isteni Bölcsesség minden hívének ilyen szolgának kell lennie.

V. ELŐADÁS

Fehér Lótusz napi beszéd 1909. május 8-án

„A felkelő nap ma világszerte nagy embertömegek gyülekezését látta, férfiak és nők sereglettek össze, hogy megemlékezzenek mindazokról, akik már eltávoztak körükből, és átlépték a halál küszöbét, akikben azonban több élet van a halál küszöbén túl, mint volt azelőtt, amikor még a test bilincseit viselték. Olyan férfiakra és nőkre emlékeztek meg, akik nevüket, mint az új alakba öntött Ősi Bölcsesség munkásai örökítették meg, akiknek emléke kedves és becses marad munkájuk miatt, és amiatt az üzenet miatt, amelyet terjesztettek.”

Mi ma este a Bhavagad-Gitából hallottunk néhány versszakot és az „Ázsia Világossága” egyes sorait. Indiában, a hajnali órákban ugyanabból a keleti szentírásból olvastak fel, ott azonban ősi szanszkrit nyelven. Városról-városra, faluról-falura, mindenütt ugyanezen életek emlékének áldoztak. Ott is az „Ázsia Világosságát” olvasták, és Buddha szent emlékét elevenítették fel. Egész Indiában, az északi Himalájától le egészen délig, ezer meg ezer szegény embert vendégelt meg Társulatunk azoknak az emlékére, akik éltek, és elköltöztek, akik részben már vissza is tértek a földre. Amint a nap pályáján nyugat felé halad, fénysugaraival más országokat is eláraszt, amelyek ugyanazokat az emlékeket őrizték meg. Ugyanazokat a könyveket használták, ugyanazokat a neveket emlegették, és így Itálián, Oroszországon, Németországon végig, majd Franciaországban, és most itt, néhány órával később pedig az óceánon túl, Amerikában ugyanazokat az emlékeket elevenítik fel, ugyanazokat a könyveket olvassák, ugyanazokat a gondolatokat hirdetik, és minden szív szeretettel és hálával telik

meg. Mert ezt a napot az egész földtekén azok emlékének szenteljük, akik – mint mondani szokás – meghaltak, de akik ma is annak a magasztos munkának élnek, melyet a halandó élet egyik rövid napján megkezdtek. Halottainkról, az igazi élőkről azonban nem szomorúsággal, nem gyásszal emlékezünk meg, hanem örömtelt szívvel, hálát rebegő ajakkal, mert tudjuk, hogy a halál nem egyéb, mint átköltözés egyik világból a másikba, a régi testnek alkalmasabb testtel való felcserélése, még könnyedébb, finomabb, hatalmasabb, mint az a kopott, amelyet az ember levet. Mert tanultuk, sőt egyesek közülünk tapasztalatból is tudják, hogy való igaz, amit az a keleti szentírás mond, amelyből ma néhány versszakot hallottunk. Vagyis ahogyan az ember elnyűtt ruháját, úgy veti le a test lakója is elnyűtt testét, és miként az ember mindig újabb és újabb ruhákat ölt, úgy ölt a test lakója is új testeket, hogy viselje őket egy halhatatlan, soha véget nem érő élet új napjain.

Ha ma azokra gondolunk, akik előre mentek – nem a legnagyobbakra csupán, hanem mindazokra, akik ugyanazért a magasztos célért küzdöttek –, talán illő, hogy a hosszabb sorban elsőnek dr. Pascalt keressük fel szeretetteljes gondolatainkkal, őt, aki mint vezértitkár olyan sokáig, olyan fáradhatatlanul működött Franciaországban, és aki csak néhány hét előtt tért az annyira kiérdemelt nyugalomra. Kerves időköt élt át, míg végre megpihent, egyre fogyó élete mellett, gyöngékedéssel, szenvedéssel terhes esztendőkel. Ilyen hosszadalmas betegség, annyi szenvedés, egy derűs, hasznos, önfeláldozó élet ilyen szomorú, fájdalmas elmúlásának láttára sokan azt kérdik: „Miért kell éppen annak, aki olyan hűségesen szolgált, ilyen nehéz és fájdalmas módon a másvilágra költöznie”? Mert az emberek nem igen értik, miért előnyös, ha az, aki jó és hasznos életet élt, mielőtt kissé pihenni térne a másvilágra, előbb leróhatja adósságait, amelyek különben akadályok lennének az új életben. Amikor majd visszatér a földre, és hogy jobb Karma el sem képzelhető – ha még olyan szomorú benyomást tesz is a távoli szemléln –, mint amikor az ember még az elköltözés előtt teljesen lerázhatja magáról a múltnak ezeket a bilincseit, nehogy a múlt sötét árnyéka a születendő új életet is elhomályosítsa, mint amikor tartozása ki van egyenlítve, nehogy a születendő új életet terhelje. Ha tehát olyan életet látunk, amely, mint mondani szokás, szomorú véget ért, beteg testtel, elborult elmével, mélyebbre ható tekintettel szemlélve, új és jobb születésre, nagyobb szolgálatokra való készülődést látunk benne, és tudjuk, hogy jó, ha tartozását letörlesztette, és így a múlt szomorú hagyatéka nem nehezedik a következő új életre. Szeretettel köszöntjük tehát barátunkat, örvendünk, hogy a tartozás kiegyenlítést nyert, hálásak vagyunk, hogy elköltözött, és ez által jobb, nemesebb, kecsgetetőbb viszonyok közé térhet vissza dolgozni, mint voltak azok, amelyek között olyan bátran és hősiesen élt a nemrég végretért földi életben.

Amikor így visszapillantunk, sok meghitt arcot látunk, amelyekről mind megemlékezünk. Egyesek hazánkból, mások idegen országokból valók, közvetlen környezetünkől és messze idegenből, akik mind azért költöztek el, hogy ismét visszatérjenek. Hiszen emlékeznek az írásra: „Akik születnek, biztosan meghalnak, és akik meghalnak, egészen biztosan újraszületnek.” Sokan azok közül, akik már elköltöztek, ismét a föld felé fordították tekintetüket, mert olyan időköt élünk, mikor sok új munkaerő szükséges, és a következő esztendőben sok a tennivaló.

Egy férfi határozottan kimagaslik valamennyiünk emlékezetében: elnökünk, az alapító elnök, aki csak rövid két esztendővel ezelőtt költözött el körünkből, és most pihenni tért Mestere hajlékába. De ne gondoljanak a szó szoros értelmében vett pihenésre, arra, amit az emberek pihenésnek neveznek, mert most is tevékenyen részt vesz abban a mozgalomban, melyet annyira szeretett, és szeret, és vágyódással várja azt a napot, amikor újra testet ölthet, és folytathatja azt a munkát, amelynek már olyan sokszor szentelte életét.

Ott tündöklük H.P. Blavatsky neve is, akinek neve valamennyi név között a legdicsőbb, aki testét május 8-án vetette le. Az ő áldott emlékére választottuk a mai napot, hogy ezen az emléknapon valamennyi elköltözött munkatársunkról megemlékezzünk. Ez a név a legkedvesebb nekünk, ez áll szívünkhöz legközelebb. Ő a Páholy küldöttje, a kiválasztott, hogy a sötétségben tespédő világnak visszahozza a világosságot, aki e küldetését olyan hősiesen és tántoríthatatlanul teljesítette egy szenvedéssel és küzdelemmel terhes életen át. A sors különös jutalma, hogy ő, akinek személye annyi viaszálykodás középpontja volt, akinek neve hosszú küzdelmes életének folyamán valóságos harci riadó

volt, aki Társulatunkat a Coulomb-eset napjaiban összeomlani látta. Amikor a teozófia már-már az egész világ gúnytárgya lett, és csaknem kivétel nélkül mindazok cserbenhagyták, akik egykor örömmel üdvözölték, hogy ő, aki bárhova ment, ellenségeskedéssel és kellemetlenséggel találkozott, akit talán jobban szerettek, és jobban gyűlöltek, mint bárkit e világon, hogy Ő most abban a jutalomban részesül, hogy neve az egyetlen név, amelyet általános szeretet övez nemcsak a társával közösen alapított hatalmas Társulatban, hanem azok között is, akik az utóbbi években, a Judge-féle szakítás idejében és később kiléptek a Társulattól. Az ő neve az egyesítő kapocs, őreá valamennyien úgy tekintenek fel, mint tanítóra és jó barátra. Ebből gyönyörű tanulságot vonhatunk le: ha az élet el is választ, a halál ismét egyesít, és azok, akik az életben látszólag elpártoltak attól a mozgalomtól, amelyet ő alapított, most mégis őbenne látják megalapítóját, és az ő neve körül ma mind a Társulatban, mind azon kívül, a számottevő egyének között teljes egyetértés és a legzavartatlanabb békesség uralkodik.

Gyönyörű dolognak találom, hogy az a név, amely egykor harc és háborúság okozója volt, ma mindenütt mint a mozgalom alapja szerepel, tekintet nélkül a múltó változásokra, amelyek a mozgalmat valaha érintették. Ebből becses tanulságot meríthetünk. Ezek az olyan sokra tartott változások nem fontosak, a viharok, kellemetlenségek mit sem számítanak, az igazságnak és világosságnak ezen az előretörő hatalmas hullámán mit sem változtatnak látszólagos viharok, az útját álló sziklák, az ellenszegülő és megtörő hullámok, az ellenséges indulatok. Mindez teljesen elsimul a halál, a hatalmas kiegyenlítő színe előtt, és azok, akik egymástól elszakadtak, mert nagyobb súlyt tulajdonítottak az egyéneknek, mint az elvnek, ismét megpillantják az elvet, mikor a halál elsimította azzal a személlyel kapcsolatos nehézségeiket, akinek egyénisége körül a viszálykodás folyt. Ha így tekintünk ma vissza Blavatsky alakjára, életéből és halálából a jövőre következtethetünk. A viharok nem számítanak, a szakítások, visszavonások nem határoznak ebben a hatalmas munkában. Mindez csak mulandó napoknak mellékes, lényegtelen eseménye. A nagy Élet változatlanul folyik tovább, sőt a sokféleségek gazdagabbá, a különbségek teljesebbé teszik, mikor magába fogadja, és egybeolvasztja őket.

Midőn ma így visszatekintünk azokra, akik már túl vannak a halál küszöbén, ne tekintsünk-e azok felé is, akik a születés küszöbén állnak, és visszatérni készülnek, hogy részt vegyenek a mozgalom munkájában, amelyben már azelőtt is dolgoztak? Gondoltak-e arra a harcok és viharok idején, hogy azok számára, akik hisznek az újraszületésben és karmában, nincs meg az igazi elszakadás és folytonos viszálykodás lehetősége? Mert mindazok, akik látszólag teljesen elszakadtak a mozgalomtól, vagy akiket csak a halál szakított el, a túlvilágon tisztán látják az alapegységet, még ha ebben az életben pillanatnyira el is vakították őket a látszólagos különbségek, és ott összefognak a nagy munkában, amelyből itt, talán egészen lényegtelen egyenetlenségek, múltó nézeteltérések miatt elfordultak. Példa erre az a nagy emberünk, akinek személye a mai, már befejezéséhez közeledő küzdelem előtti nagy harcnak középpontja volt – W. Q. Judge –, aki mozgalmunk egyik legnagyobb és legkiválóbb munkása, noha élete alkonyán ő okozta a Teozófiai Társulatban azt az óriási szakadást, amely akkor, a Társulat amerikai részének csaknem teljes elvesztését eredményezte. A túlvilágon azonban, miután tisztább látóképességre tett szert, némi nehézség és küzdelem után (mert határozott egyénisége még akkor is nehezen volt megingatható és befolyásolható, amikor fizikai testét már levetette), lassanként belátta tévedését, és egész életerejét, óriási energiáját újra beleöntötte abba a mozgalomba, amelynek külső, részleges megnyilvánulása a Teozófia Társulat, de beleöntötte magába a Teozófiai Társulatba is. Mert ne feledjük, hogy a Teozófiai Társulat csak részleges, külső megnyilvánulása a többi világban hömpölygő nagy Életáramnak. Ez a nagy teozófiai áramlat olyan, mint a rejtett folyó, amely hol a föld alatt folyik, hol előbukkan, és akkor mindenki láthatja. Az Ősi Bölcsesség folyama a Mesterek hatalmas Páholyából ered, és nagyjából láthatatlan, a miénknél hatalmasabb, magasabbrendű világokban halad, majd a föld felszínére térve, részben megnyilvánul abban a mozgalomban, amelyet Teozófiai Társulattal nevezünk. Ebbe a korszakokon át ömlő folyamba vetik a túlvilágról minden energiájukat azok, akik már elköltöztek, tehát ők is ugyanazt a mozgalmat szolgálják, ugyanazt az áramlatot gazdagítják, amelyet mi, és nincsenek tőlünk elválasztva, hanem folyton velünk dolgoznak.

Vannak azután mások, akiknek körünkbe való visszatérését jogosan várhatjuk. Az egyik, akire figyelmüket felhívhatom: Damodar, H.P. Blavatsky hűséges chelája, akit azonban, noha olyan sokáig marad távol, nem a halál választott el tőlünk. A Coulomb-féle zavarok idején elhagyta Indiát, és a Himalája tájkára vonult, ahol a távoli Shigatze közelében megtalálta a Mestere hajlékához vivő utat. Azóta ott él, és dolgozik, és most élete delén van, de rövid időn belül visszavárhatjuk, visszatér hozzánk mindazzal a tudással, amelyet annyi esztendő folyamán a Mesterek közvetlen felügyelete alatt sajátított el. Már jelentkezett is Indiában, de nem fizikai testben, visszatér, mihelyt a mozgalom megérett az ő munkájára. Ennek előkészítése pedig a mi feladatunk az előttünk álló néhány esztendőben. Mert már nincsen messze az idő, amikor mint tanítót és vezetőt visszavárhatjuk.

Az elköltözőitek közül többen már visszatértek, köztük H.P. Blavatsky is. A következő években tehát sokan ismét észlelni fogják körünkben, mint nyilvánul meg újra ennek a hatalmas egyéniségnek az ereje, hogy részt vegyen annak a Társulatnak vezetésében, melynek szolgálatában most is, csak úgy, mint valaha, fáradhatatlanul tevékenykedik. Emlékeznek-e, mint mondotta róla az egyik Mester: „Az a testvér, akit ti H.P. Blavatsky néven ismertek, mi azonban másként”. Valaki, akiről M. Mester így nyilatkozott, az nem hagyja cserben a megkezdett munkát, mert egyelőre levetette a kiszolgált testet. Az a testvér, akit mi H.P. Blavatsky néven ismerünk, ők azonban másként, a hatalmas, kiváló tanítvány, ismét eljön közénk, hogy nagyobb munkaképességgel dolgozzék, mint abban a női testben, melyet legutóbb viselt. Mások is visszatértek, akikkel régen együtt dolgozott, így Subba Raw, akinek nevét még sokan ismerik. Jelenleg tizenöt éves fiú, ismét hindu testben, sőt ugyanabban a családban él, amelyben ezelőtt volt (a „család” szót tágabb, indiai értelemben kell vennünk), és nemsokára készen áll, hogy megkezdje a ráváró munkát.

Vannak még mások is, nem olyan közismertek, akik újraszülettek, és előkészültek, hogy részt vehessenek a haladás nagy mozgalmában, amely nemsokára megindul. De mielőtt ez a munka megindulhatna, szükség volt arra a nagy rázkódtatásra, amelyen az utóbbi három esztendő folyamán átesünk. Több ízben említettem, hogy ezek a rázkódtatások időről-időre ismétlődni szoktak, és hogy egy-egy nagy előmenetel előtt szükségesek is. Bizonyára kevesen emlékeznek Önök közül arra a nagy haladásra, amely a Coulomb-estet követte, de annál élénkebben emlékezetükben lehet még, mennyire fellendült a Társulat az amerikai szakadás után. A történelem hosszabb-rövidebb időközökben mindig megismétlődik, és a nagy haladás bekövetkezése előtt ismét újabb rázkódtatás vált szükségessé, hogy azok, akik még nem értek meg az előmenetelre, egyelőre kirostálódjanak.

Miben rejlik az a nagy nehézség, amely előtt a világ most áll? Amikor azok, akik tudnak, és tanítani képesek, eljönnek, hogy kortársaik között éljenek, és megosszák velük az Ősi Bölcsességből merített kincseiket, egyetlen dolog áll fogadtatásuk útjában. Az a szellem, amely a nagyságot nem tudja elismerni, és kételkedéssel, gúnnyal, rágalommal fogadja, amely mindig alantas célokat keres, amikor nem ismeri a cselekvés indítóokait, és ezzel nemcsak, hogy megbénítja a bölcsőbbek munkáját, hanem olyan akadályokat támaszt, amelyeket még ők sem tudnak elhárítani. Láthatták ezt H. P. Blavatsky életében. Tekintsenek vissza életére, láthatják, mint hiúsult meg minden arra irányuló törekvése, hogy tanítsa és terjessze a Bölcsességet, és átadja a világnak azt az üzenetet, amellyel megbízták. Ez századok óta mindig így volt, még akkor is, mikor a legnagyobb, a leghatalmasabb Tanító jött el, akit keleten Boddhisattvának, nyugaton Krisztusnak nevezünk. Ő, a leghatalmasabb spirituális Tanító, maga a Bölcsesség szelleme és a szeretet megtestelése, Ő is csak alig három évig élhetett a földön, népének máris annyira elviselhetetlenné vált, hogy megölte. Az Atya iránti szeretetét pedig istenkáromlásnak és tanítását a gonosztól eredőnek nyilvánította. Ez a szellem uralkodik azóta is. A nagy Tanítókat ősi idők óta ez fogadta, és ezen változtatnunk kell.

Társulatunk legfontosabb küldetése ez idő szerint: az Úr útjának egyengetése, és ennek egyetlen módja a gyűlölködést és kételkedést a nagyság iránti szeretettel és tisztelettel helyettesíteni. Minthogy ma ez a legelső feladatunk, a Társulatot meg kellett tisztítani mindazoktól, akik a nagyságot inkább gyanakvó, mint szerető szemmel nézik. Legsürgősebb feladatunk tehát, hogy a világot hatalmasabb Lények eljövetelére készítsük elő, hogy az új alfaj és gyökérfaj keletkezésekor megkaphassa az új szellemi impulzust.

Első dolgunk tehát, hogy előkészítsük azoknak az eljövételét, akik közül néhányat felsoroltam – Damodar, Subba Raw, H.P. Blavatsky eljövételét, de nehogy azt higgyék, hogy dob- vagy harsonaszóval jönnek, vagy hogy valaki majd kijelenti: „Ez itt ez meg ez, az meg amaz.” Talán csak az első (Damodar) lesz kivétel, aki mint ifjú ment el Mesteréhez, és mint meglett ember tér vissza, őt majd régi indiai barátai még felismerik. A többiek új, ismeretlen testben jönnek, és kilétüket semmivel sem igazolhatják, ezeknek utat kell törniük maguknak, hogy apostoli voltukat bebizonyíthassák, és nézeteik valószínűleg sok tekintetben eltérnek majd a Teozófiai Társulat zömének nézeteitől. Ez természetes is, mert akinek látóképessége több világra terjed, az másként látja a dolgokat, mint az, akiben csak egy világra szorítkozik. A szélesebb látókörűek másként gondolkodnak, mint azok, akik rabjai a hétköznapi életnek és koruk szokásainak. Ezért ismerik mindig félre a hatalmas Lényeket, mert hiszen Ők nem is lehetnek olyanok, mint azok, akikhez eljönnek, különben hogyan taníthatnának? Nagyon helyesen világította meg ezt az Önök vezértikára, mikor azt mondta, hogy elménk igen gyakran félrevezet minket, és hogy az, amit „gondolunk”, gyakran eltakarja azt, amit „tudunk”. Azt, amit tudunk, a bennünk lakozó Szellem világánál fogva tudjuk, azon intuíciónál fogva, mely nem a homályos értelem, hanem a tiszta ész szava, mely az elme fölött és az elmén át nyilvánul meg, de sokszor annak ellentmondóan. Hogy az intuíció hangját felismerjék, arra szerintem csak egy mód van. Ha látják, hogy valakiben megnyilvánul ez a világosság, tartsanak ki az illető mellett, bármit mondjon is értelmük. Ezt az eljárást biztos siker koronázza, amint ezt H. P. Blavatsky esete világosan mutatja, mert aligha találkozhatnánk valakivel, aki zavaróbb hatással lehetne az átlaggondolkodású emberre: szögletes volt, beszédmodorában, viselkedésében és szokásaiban megvetett minden társadalmi szabályt – teljes ellentétben mindazzal, amit tőle vártunk. És mégis első találkozásunk óta, amikor felismertem benne a Mester hatalmát, mind a mai napig sohasem bírálgattam cselekedeteit, sohasem kételkedtem szavaiban, és főleg ennek köszönhetem azt a tudást és hatalmat, amellyel ma rendelkezem. Nem okoskodással és vitatkozással – „Vajon igaza volt-e, vagy sem?”, „Vajon nem lett volna-e jobb, ha más, nem olyan, mint amilyen volt?” – jutottam mai tudásomhoz, hanem úgy, hogy attól a perctől kezdve, amikor felismertem benne az igazság Fényét, nem akartam benne más látni a Mester Hírnökénél. Erre lesz szükségünk az elkövetkező napokban és ezt a tanulságot merítették sokan a letűnt három esztendő viharából. Vagyis ha valakiben egyszer felismertük az igazi Tanítót, akkor ragaszkodnunk kell meggyőződésünkhöz, még akkor is, ha tornyosuló felhők olykor elhomályosítják, és a dühöngő vihar ideig-óráig eltakarja, mert ez a konkrét elme fölött álló intuíciónak a megnyilatkozása, a bennünk lakozó Istennek bizonyágtétele a kívülünk levő Istenről, és ez nem téveszthet meg. Terjesszük ezt az egész Társulatban, hogy ezzel utat egyengessünk azok számára, akik a következő években közénk jönnek, és ama hatalmas Lények számára, akik később és csakis akkor jönnek, ha hírnökeik illő fogadtatásban részesültek. Az okkult világ hatalmas ciklusaiban az időt nem a halandó élet időszámításával mérik. Igaz, hogy azt mondjuk: „mintegy harminc-negyven év múlva visszajön a Tanító, a legnagyobb Tanító, aki emberek és istenek Tanítója.” Az olyan időpont azonban, amelyet a föld keringése alapján határozunk meg, okkult szempontból sohasem megbízható, mert ott időpont tekintetében nem a nap körüli keringés, hanem az öntudat a döntő. Ezt az időpontot siettethetjük, vagy késleltethetjük aszerint, hogy igyekszünk-e avagy hibákat követünk el, és ezért csakis hozzávetőlegesen lehet megállapítani. Ha tehát nem tudjuk kellőképpen fogadni a kevésbé nagyokat, ha viszsziadunk a külső megjelenéstől, és intuícióink segítségével nem tudjuk felismerni a Hírnököket, akkor feltétlenül késleltetjük a nagyobb Lények eljövételét.

Minden korszak más és más erényeket kíván, és bölcs dolog ismerni és kifejleszteni a megkívánt erényt. Van idő, amikor főként bátorságot kívánnak tőlünk, máskor – pl. éppen manapság – a spirituális nagyság felismerését és a hozzá való ragaszkodást. Nem azért, hogy egyénileg vehessünk részt ebben a nagyszerű munkában, hanem azért, hogy a világot előkészíthessük, és az Úr útját egyengethessük, hogy majdan eljöhessen. Mert addig nem jöhet el, amíg eljövetele áldás helyett átkot jelentene a világnak, és ez feltétlenül bekövetkeznék, ha a világot teljesen készületlenül találná. Tehát egyre hatalmasabb lények jönnek majd egymás után, hogy méltóan fogadhassuk a Leghatalmasabbat, amikor eljön.

Sokan igen tévesen azt képzelik, hogy ha megjelennék a Mester vagy maga Krisztus, azonnal felismernék. Annyira bizonyosak ebben? Kortársaik, elenyésző kisebbség kivételével, soha sem ismerték fel őket, miért volnánk éppen mi különbek? Krisztust sem ismerték fel, amikor utoljára eljött, és azóta Hírnökeiket is csak néhányan. Ők annyira különböznek kortársaiktól, hogy nagyon sok leküzdeni való van még, mielőtt felismerhetnénk Őket. Képzeljük el magunkat Júdeában, abban az időben, amikor az Ember Fia a földön járt. Képzeljük el, vajon milyennek láttuk volna Őt akkor, nem olyannak, amilyennek ma látjuk, évszázadok fátyolán és száz meg százezer követőjének imádatán keresztül. Mit gondoltunk volna a vándorról akkor, amikor műveletlen emberek társaságában gyalogszerrel járta be a vidéket, veszélyeztetve a társadalom nyugalma, Óróla, akit tekintélyesebb kortársai ellenséges szemmel néztek, és a nemesek megvetettek? Képzeljük magunkat az ő helyükbe, és vizsgáljuk meg magunkat: „Vajon felismertem volna-e Krisztust?” Ezen a próbán kellett átesniük az elmúlt három esztendő alatt, és újból csak ezen kell átesniük, ha majd újra közénk jönnek azok, akikről beszéltem. Ha fel akarják őket ismerni, igyekezzenek szintén nagyokká lenni, mert csak ha kifejlesztették magukban a nagyságot, csak akkor tudják másokban is felismerni. A spirituális felismerés: a velünk rokon lelkek felismerése. Ha megvan Önökben a spirituális ember erénye, akkor felismerik a spirituális embert, amikor vele találkoznak, de ha nincsen Önökben rokon vonás, akkor ismeretlenül halad el Önök mellett, sőt az is lehetséges, hogy gyűlöletet éreznek iránta. Feladatunkat most már világosan láthatjuk: meg kell változtatnunk a világ közvéleményét, és rá kell vezetnünk arra, amit megvetően a „hősök kultuszának” szokás nevezni. Erre van ez idő szerint tulajdonképpen szükségünk – vagyis arra a képességre, melynél fogva felismerjük a hőst, amikor látjuk. „Senki sem hős – mondják – szolgálja szemében”. Az emberek ezt úgy magyarázzák, hogy közelebbről megismerve, ő is eltörlődik. Ez a felfogás különben helytelen, a valóság az, hogy az egyszerű gyermekded lélek, akit itt a „szolga” elnevezés jelképez, nem tudja méltányolni az előtte álló hős nagyságát. A szolgálélek nem ismeri fel a hős nagyságát, tehát az ő szemében a hős – nem hős. Csakis az ismerheti fel a hőst, aki maga is hősies. Ha tehát eljön valamelyik Mester, akkor, de csakis akkor, ismerhetik fel, ha hozzá hasonló tulajdonságokat fejlesztettek ki saját magukban. Legjobb lenne, ha egyelőre félretennék a bírálgatást, mely az embereket oly fölényessé teszi környezetükkel szemben, fejlesszék ki helyette inkább a csodálás képességét. Ha valakivel találkoznak, vagy könyvet olvasnak, ne igyekezzenek az illető személynél vagy könyvben mindig a rosszat felfedezni, hanem keressék a jót. Mások hibái nem tartoznak rájuk, és az élet könnyebb volna, ha ezt végre belátnák, és eszerint cselekednének. A legtöbben abban merülnek ki, hogy másokat igyekeznek hibáikról leszoktatni, de saját hibáikkal nem törődnek. Mások hibáihoz semmi közünk sincsen, ezek a karma útján amúgy is kiegyenlítést nyernek, ami nehéz, de igazi lecke. Persze ha valaki nevelő vagy tanító, és életeinkben még sokkal nagyobbak várnak reánk. Miért zavarjanak meg tehát a jelen kellemetlenségei? Azoknak, akik életüket az örökkévalóságba helyezték, nem érdemes kellemetlenségekkel törődniük, ha a világi ember szemében még oly nagyoknak tetszenek is. Azt tanácsolom tehát Önöknek: Gyűljenek össze a visszaemlékezés napján, de fordítsák tekintetüket ezen túl inkább a jövő felé. Hagyják a múltat, megtette kötelességét – elmúlt. Irányítsák tekintetüket a jövő feladataira, amelyek szebbek a múlt legnagyobb feladatainál. Ne feledjék el, hogy a Társulat ereje nem a történetesen élén álló Hírnökökben rejlik, hogy a benne lüktető élet a Mesterektől és az erő a Páholyból ered. Ezt tudva, ne törődjenek azzal, ha közülünk, még a legismertebbek közül is, egyesek tévednek, ha megtámadják, vagy megszólják őket. Soha még nem volt arra eset, hogy a Páholy Hírnöke megrágalmaztatás nélkül élhette volna le életét. Ne sajnálják hát tőlünk apostoli voltunknak ezt a jelét, mert ősidőktől fogva mindig ez volt a Hírnökök ismertető jele. Örüljenek inkább mivelünk, hogy a nehézségek egyelőre elsimultak, és a haladás napjai közelednek, ne engedjék, hogy a hátralevő nehézségek megingassák Önöket, hanem véssék emlékeztükbe, hogy a Mesterek velünk vannak, és ahol Ők vannak, ott nincsen balsiker.

VI. ELŐADÁS **Krisztus lényege**

Most is, mint mindig valahányszor körükben lehetek, őszinte öröm fog el. Az én tagságom a Teozófiai Társulatban és az Önök Társulata, azt hiszem, körülbelül egykorú. Pályafutásunkat úgyszólván egyszerre, ugyanabban az évben kezdtük.

Tárgyam sok tekintetben nehéz, és természetesen különböző érzelmeket válthat ki Önökben. Mindamellet azonban oly kérdés, melyen manapság igen sokat vitatkoznak a keresztény egyházakban. Ezért azt gondoltam, hogy talán célszerű lesz, ha ezt a rendkívül fontos kérdést mi is megvitátjuk. Továbbá fel szeretném hívni a figyelmet egy olyan indiai felfogásra, amely itt talán nem olyan közismert, de úgy hiszem, visszhangra talál, és amely nagyobb és mélyebb egyesülést ígér, mint aminőt bármilyen más úton elérhetnénk. Természetesen én csak saját egyéni véleményemet nyilvánítom, amelyért senki más nem felelős. Azoknak, akik az emberek testvériségét elismerik, mindig a legnagyobb tisztelettel kell foglalkozniuk ezekkel a kérdésekkel, amelyek a szívet és az elmét egyaránt érintik, és olyan nagy befolyással vannak a jövő vallására és civilizációjára.

E tárgygal, melyet mai megbeszélésünkre választottam, a Hibbert Journal január havi száma már részletesen foglalkozott, oly ember szempontjából, aki valószínűleg igen liberálisan gondolkodó keresztény hírében áll. A cikk szerzője R. Roberts, bradfordi kongregacionalista pap. Neve a kongregacionalisták évkönyvében még mindig szerepel, noha, mint hallom, egyházi hivatalt ez idő szerint nem tölt be. Mai előadásom az ő felfogásából indul ki. Tanulmányának címe – „Jézus vagy Krisztus?” – általános keresztény felfogás szerint első pillanatra kissé meglepő, álláspontját azonban igen ügyesen védelmezve határozottan kijelenti, hogy itt egyrészt Sir Richard és Lady Slapley meghívására, a Christ-teozófiai Társulatban 1909. május 25-én tartott előadás állítólag történelmi alakokkal, másrészt azonban szerinte csak misztikus eszményképpel állunk szemben.

Amennyire fejtegetéseiből következtethettem, Krisztust nem tartja történelmi alaknak, de nem jelöli meg elég világosan, hogyan választaná el a történelemnek megfelelően az evangéliumok Jézusát attól az eszményi alaktól, amelynek „A Krisztus” nevet adja. Azt mondja, hogy másokhoz hasonlóan bizonyos nehézségekkel szemben tanácstalanul áll: „Vajon azok a követelmények, amelyeket alább kifejtek, a spirituális „ideálnak” tulajdoníthatók-e, kinek egyelőre a „Krisztus” nevet adhatjuk, avagy Jézusnak”? Azután arról ír, hogy véges tudás, korlátolt előrelátás, a reményeknek gyakori meg hiúsulása és a tapasztalatokban való csalatkozás a történelmi Jézussal teljesen összeegyeztethető, de nem fér össze a spirituális „Krisztus ideállal”, mely évszázadok alatt gazdagodva, az „eljövendő Krisztus” fogalmává fejlődött. Kifejti továbbá, hogy mindez még kevésbé tehető fel arról, akiről azt tartják, hogy az „Istenség Teljessége”, „Valóságos Isten a Valóságos Istentől”. Körülbelül ez a tantétele, és cikkében azt igyekszik bebizonyítani, hogy igen sok nehézséget lehetne elkerülni, ha a keresztények hajlandók lennének a történelmi Jézussal párhuzamosan egy eszményi Krisztus elismerésére. Ily módon részben el lehetne háritani azokat a nehézségeket, amelyek igen sok ember felfogásában Krisztusról, mint Jézusról támadnak. Idézi dr. Fairbarin-t, aki Krisztus a modern teológiában, című munkájában a következőket írja: „Ha isteni tudása mellett úgy beszél, mint ember, akkor szavai nem felelnek meg tudásának, és belsejében állandó ellentétes küzdelmeknek kell folyniuk, hogy ne a valóságnak, hanem a látszatnak megfelelően beszéljen. Ha ilyen tudása volt, hogyan nézhetne szótlanul az emberek tudatlanságát és az értelem csüggedését, érthetetlen rejtélyeinek súlya alatt? Ha az emberiség hinni tudná, hogy élt valamikor e földön egy Lény, akinek isteni tudása volt, de nem akarta tudásának még egy részét sem, mint tudományt, az emberek javára fordítani, vajon ez nem ingatná-e meg az Ő jóságába vetett hitüket”? Ezt a felfogást (melyet Mr. Roberts, úgy látszik, magáévá tett), korántsem találom ésszerűnek, és nem valószínű, hogy valaki, aki bizonyos korban igen korlátolt tudású emberekhez szól. Határozott cél felé törekedve – nem a tudomány gyarapítására, hanem a spiritualitás kifejlesztésére és az erkölcsök biztos alapra való fektetésére – nem valószínű, hogy az ilyen Tanító, ha még olyan magas ihletettség is, ha még annyira is úgy beszélne, mint magának Istennek a Szelleme, mindent közölne, amit külső tényekről és külső jelenségekről tud. Nem tenné ezt abban a biztos tudatban, hogy ezáltal igen megnehezítené rendkívül fontos üzenetének elfogadását oly kérdésekre vonatkozóan, amelyek az emberiség magasabbrendű spirituális fejlődésére nézve

szinte életbevágó fontosságúak. Dr. Fairbairn következtetéseit ennél fogva egyáltalán nem helyeslem. Minden hatalmas Tanító – Krisztus vagy Jézus isteni voltától egyelőre eltekintve –, aki nálánál tudatlanabb emberekhez szól, hasonló nehézségekkel áll szemben. Ha csak általános tudományos kérdésekben felvilágosodottabb náluknál, már maga az a tény, hogy tudását reájuk akarja erőszakolni, megzavarná és megtévesztené őket. Az emberi értelmet nem lehet, hogy úgy mondjam, természetfeletti gyorsasággal fejleszteni. Fejlődésre és sokszor igen rohamos fejlődésre képes, de ha a természetes gyors fejlődésen felül erőszakosan akarnánk fejleszteni, ezzel csak megdöbbenést, megtévesztést, zavart okoznánk. Ha pedig kitűzött célunk nem a tudományos ismeret általános gyarapítása, amit az ember idővel magától is feltétlenül elér, hanem az embereknek oly dolgok való segítése, amelyek csak spirituális megvilágosodáshoz útján érhetőek el, akkor az említett nehézség, a benső küzdelem, melyet a szónoknak éreznie kell, amikor a látszatnak, és nem a valóságnak megfelelően beszél, nem is volna küzdelem, csupán szavainak önkéntes korlátozása, tekintettel munkájának eredményességére, és arra, amit kora emberiségének nyújtani kíván. Ugyanezt tapasztaljuk természetszerűen minden nagy próféta és minden magas ihletségű ember esetében, az ihletség fokát pedig nem az esetleg nyújtható tudományos anyag mennyisége, hanem főleg bizonyos nehézségek elkerülése mutatja, amelyek a faj tudományos fejlődésével, idővel amúgy is eléje kerülnek, és eszmekörét kiegészítik. Vagyis azon igyekeznek, hogy a tudományos nehézségeket a lehetőséghez képest elkerülje, tudva, hogy az ő feladata nem ez, és hogy tulajdonképpeni feladatát csak akkor teljesítheti, ha ilyen irányban nem kalandozik el. Saját egyéni felfogásom szerint tehát a teozófus és az okkultista szempontjából ítélve, ebben nem látok nehézséget. Elismerem, hogy mindig jelentkezik, valahányszor emberfeletti lény – a természetfeletti elnevezést nem helyeslem – tehát emberfeletti lény lép fel a világtörténelem valamelyik korszakában, hogy új vallási felfogást tanítson, és hogy azt, amit nyújt, azokra a civilizációkra alkalmazza, amelyeket befolyásolni kíván.

Egészen természetesnek, sőt szükségesnek találom, hogy az általános értelemben vett ismeretszerzésnek szabad folyást kell engedni az értelmi fejlődés útján. Minden más eljárásra, amely ezt nem biztosítja, feltétlenül megakadályozná az értelmi fejlődést, mert értelmi fejlődés csak a legnagyobb gondolatszabadság és a legkorlátlanabb szólásszabadság útján lehetséges, a legteljesebb szabadság útján, mely megengedi mindennek a kétségbevonását, mindennek a megcáfolását, ami ésszerűtlennek látszik. Az értelmi fejlődés alapfeltétele: teljes szabadság. Mindennemű korlátozás, amelyet valamely hatalmas Tanító tudásával okozna, csak bénító hatással lenne az értelmi fejlődésre, amely olyan lényeges az emberiség jövő fejlődésére nézve. Hasonló nehézségeket okozhatnak természetesen az inspirált szentírások is, és ezért igen helyesnek tartom, ha a spirituális tanító spirituális munkáját határozottan megkülönböztetjük a tudományos kutatónak tudományos munkájától, ha megértjük, hogy az emberi tevékenységnek e két ága különböző törvények alapján működik, és hogy azt, amit spirituális úton tudunk, értelmi képességeink előtt mindaddig nem tudjuk igazolni, amíg értelmünk szellemileg meg nem világosodott. Az ember alapjában spirituális lény, akiben az isteni Szellem testet ölt, megtestesül, ez az isteni Szellem azonban három hatalmas irányban bontakozik ki, és e hármas kibontakozást minden ember öntudatában megtaláljuk, és magában az istenség lényegében is látjuk. A kibontakozás egyik iránya a rendszeres tevékenység, melynek teljesen összhangban kell lennie a természeti törvényekkel, mert ebben az alakjában a megnyilvánult istenség a természeti törvényekben jut kifejezésre. Ki kell továbbá bontakoznia intellektuális irányban, és ennek a fejlődésnek szabad folyást kell engedni. Végül ki kell bontakoznia abban az irányban, amely legalacsonyabb fejlődési fokán érzélem, felsőbb fejlődési fokán vallás. Ez a spirituális kibontakozás a Szellem legfőbb sajátossága, amely akaratban nyilvánul, és fejlődésének inkább felülről, mint alulról kell megindulnia, inkább az ihlet útján, mint okoskodás által. Csak ha megértjük ezt a rendkívül szövevényes emberi természetet, amelyben az istenség fokozatosan kibontakozik, és kibontakozásának minden egyenlőlegesen legyőzi, megtisztítja, és végül átszellemezi az anyagot – miközben eleinte korlátozza az anyag, amelyen diadalmaskodni még nem sikerült, később azonban alakíthatóvá és engedékennyé teszi azt –, csak ha megértjük, hogy az ember fejlődési folyamatának története nagy körvonalakban körülbelül ez, csak akkor tudunk majd különbséget tenni az intellektuális és a spirituális kibontakozás között.

Valahányszor tehát olyan ember jelenik meg a földön, akiben az istenség sokkal nyilvánvalóbban bontakozik ki, mint embertársaiban, csakis a spirituális régiókból tud rájuk hatni, és törekvéseiket serkenteni, de értelmi képességeiket nem befolyásolhatja. Ha ezt belátjuk, akkor teljesen eloszlanak mindazok a nehézségek, amelyek ez idő szerint a legfőbb keresztény Tanító tudásának nyilvánvaló külső korlátoltsága tekintetében felmerültek, és látjuk, hogy Ő úgy szolt kortársaihoz, ahogyan rájuk leginkább hathatott, és fejlődésüket az ő szempontjukból leginkább befolyásolhatta, végül, hogy háttérben tudását nem is akarta előttük felfedni, mert fejlődés helyett összeroskadtak volna óriási súlya alatt.

Tegyük fel most, hogy egyelőre elfogadják ezt a felfogást, mely az emberi fejlődést illetően nézetem szerint a legjózanabb. Ezzel eljutottunk fejtegetéseinkben a Tanítónak ehhez a bizonyos megnyilvánulásához, amelyben Ő a kereszténység megalapítója, héber, aki héberhez beszélt, és szavait, amelyek kortársainak szóltak, évszázadok, sőt talán évezredek nemzedékeinek felfogásával kellett összeegyeztetnie. Minden további nélkül megérthetjük, hogy itt a legfőbb isteni megnyilatkozások egyike van előttünk, és tanulmányozásánál különbséget kell tennünk a vallás Tanítója és a kortársaihoz beszélő ember között, aki elfogadta az ő szűk korlátaikat azért, hogy Őt könnyebben megérthessék. De fejtegetésemben tovább megyek, mert az eddigieket minden értelmes, józan gondolkodású keresztény minden további nélkül elfogadhatja, különösen ha belátja hogy mindaz, amit Jézus istenségéről mondanak, sokkal alacsonyabb fokozaton az Ő valamennyi testvéreire is vonatkozik. Vagyis, hogy lényegében minden ember isteni, és hogy szó szerint igaz, amit Szent Pál mondott: „Avagy nem tudjátok é, hogy a ti, testetek a bennetek lakozó Szent Léleknek temploma?” (I. Kor. 6. 19.) és amit Jézus felelt, amikor megtámadták, mert Isten Fiának mondotta magát: „Felele nékik Jézus: Nemde nem meg vagyon-é írva a ti törvényiekben: Én mondom, Istenetek vagytok?” (János 10. 34.) Ha felfogjuk annak a kijelentésnek teljes horderejét, hogy a sok testvér között Ő legelső, akkor láthatjuk, hogy minden Ember Fiában megvan a lehetőség, hogy majdan valóban Isten Fia legyen, ami azt jelenti, hogy az istenség idővel kibontakozik benne, és hogy a fejlődés természetes végcélja egy isteni emberiség megnyilvánulása.

Ha figyelmesen tanulmányozzuk a cikket, rájövünk, hogy a szerző a misztikus Krisztus alatt – mert ez lebegett előtte – tulajdonképpen azt értette, hogy az episztolák felfogása nem egyezik az evangéliumok felfogásával, amennyiben az egyik történelmi alakkal, míg a másik a benne lakozó Szent Lélekkel foglalkozik. Elismeri, hogy amikor Pál apostol megtért híveinek azt mondta, hogy őket újonnan szüli, „míglen bennük Krisztus megábrázoltassék” (GaL 4. 19.) és amikor egy másik helyen azt mondja, hogy igyekezzenek fejlődni „teljes férfiakká, a megörökösött Krisztus állapotának mértéke szerint” (Eph. 4. 13.), ezzel rá akar mutatni az isteni Szellemnek, vagyis Krisztusnak a lélekben való születésére és a tökéletességig, az emberfelettiig való fokozatos kibontakozására. A legmagasztosabb példakép, amelyet keresztények elé állítani lehet, talán az a felfogás, hogy Krisztus nemcsak rajtunk kívül van, hanem bennünk is, nemcsak kívülünk álló segítő, hanem bennünk lakozó Szellem, hogy Krisztusnak az emberben való eme kibontakozása a vallásos felfogás szerint tény és valóság, és hogy az ember tökéletessé válik, és befejezte az emberi fejlődési folyamatot, mely után már csak az emberfeletti van hátra.

Én azonban ezt a Jézus és Krisztus közti vonatkozást egészen más szempontból akarom megvilágítani. A misztikus eszménykép fontosságát magam is elismerem, ezzel szemben egyetlen ellenvető szavam sincsen, sőt keresztényekhez intézett beszédeimben a bennük lakozó Krisztus feltétlen szükségességét magam is mindenkor hirdetem. De van erről a hatalmas Lényről egy más felfogás is, amelyet Önök valószínűleg kissé szokatlannak fognak találni, amelyet azok vallanak, akiket olykor – a szónak egészen különleges értelmében – okkultistáknak neveznek. Ezt a felfogást egyelőre egészen röviden és egyszerűen fogom vázolni, és csak azután fejtem ki bővebben. Felfogásunk szerint az a hatalmas Tanító, aki mintegy kétezer évvel ezelőtt jelent meg a földön, az a gyermek, aki született, és a megkeresztelés időpontjáig meglelt emberré serdült, bámulatos szeplőtelenességgel, rendkívüli spirituális intuícióval bíró ember – de csak ember, akit mi tanítványnak neveznénk. Feladata abból állott, hogy ezt a szeplőtelen testet ápolja, óvja, fejlessze, és előkészítse a majdan benne lakozó Krisztus

eljövetelére, mely esemény az evangéliumokban leírt megkereszteléskor következett be. Emlékezhettek az írásra: „Mikor azért megkereszteltetett volna Jézus, azonnal kijöve a vízből, és íme megnyilatkoznak az egek néki, és látá az Istennek lelkét eljöni, mintegy galambot és ő reá szállani. És ímé az égből szózat adaték, mely ezt mondja vala: Ez amaz én szerelmetes fiam, kiben én megengeszteltettem” (Máté 3. 16—17.) Világos tehát, hogy ez az evangéliumokban olyan határozottan kiemelt esemény rendkívüli fontosságú dolgot jelenthet. Mert, hogy úgy mondjam, semmi szükség sem volt arra, hogy Ő, a leendő Tanító megkereszteltessék, és Istennek Lelke eljöjjön és leszálljon Őreá, ha nem rejlene ebben a tényben mélységes spirituális igazság, és ha utána nem lett volna valami jelen, ami azelőtt nem volt. Okkult felfogás szerint ez az az időpont, amikor Jézus Krisztussá lett. Engedjék meg, hogy ezt kissé világosabban kifejthessem. Ám ezzel eljutunk ahhoz a ponthoz, amelyre vonatkozóan valószínűleg igen sokan más véleményen lesznek, mert lehetséges, hogy abban, amit mondok, valamennyien csupán az isteni életnek, egy hatalmas spirituális energiának leáradását látják. A mi felfogásunk szerint a héber Jézus, az egyén, a spirituális ember, saját testéből – amelyben mindezidáig lakozott, és amelyet Urának eljövetelére előkészített – ebből a testből kilépett, hogy azt, mintegy szentélyt, átadhassa a legfőbb Tanítónak. Eképpen ez a test a legfőbb Tanító hajléka lett arra a három esztendőre, amíg a földön pásztorkodott. Akik behatóbban tanulmányozták a kereszténység történetét, biztosan tudják, hogy az egyházban a kereszténység kezdetén általánosan vallották ezt a felfogást, bár később a gnosztikusok eretnekségének bélyegezve elítélték, a katolikus egyházból való formászerű kiközösítése idejéig mégis teljesen ortodoxnak tekintették. Megtaláljuk a keresztény hittudósok régi írásaiban, megtaláljuk ismét más egykorú keresztény hittudósok, doktorok és püspökök ellene írott támadásaiban, de mindamelllett e felfogásnak nagy elterjedtsége és befolyása volt az ősi egyházban, és igen sok nagy tudású ember elfogadta. Noha ebben a formában, mint eretnekséget végül elítélték, mindazonáltal még az ortodox hívő szempontjából sem lehetetlen, hogy általános értelm alatt ne rejlett volna valamely igazság, még ha azt a formát, amelyben az akkori egyház előadta, jogosan elvetették is. Részemről azt tartom, hogy igazuk volt, ugyan nem a beállítás módjának valamennyi részletében, hanem magában a tényben. Tegyük fel tehát egyelőre, hogy igazuk volt, de akkor természetesen felvetődik az a kérdés: ki hát Krisztus? A válasz az a felfogás, mely – mint már mondtam – nyugaton kissé szokatlan lesz, szerintem azonban minden keresztény számára csupa reményt és boldogságot kellene, hogy jelentsen. Van egy magas tisztség mindazok fölött, akiket mi teozófusok Mestereknek nevezünk, a Mesterek egyik Mesterének mondanám – az egyedüli, a legfőbb Tanító. A kereszténységben görög néven említik, mely név, mint ismeretes, a görög misztériumokból származik, a beavatottak egyik fokozatát jelentette és „az az adeptus, aki elérte ezt a fokozatot, a Christos elnevezést kapta. Az Apostolok cselekedetei szerint ez a név volt az, melyet az ősi egyház a világ számára eljött hatalmas Tanító elnevezésére elfogadott, és el kell ismernünk, hogy választása igen helyes volt. Példája ez egy nagy igazság spirituális felismerésének. Lássuk most azonban más népek vallásait, teszem azt, kelet ősi vallásait. Tegyük fel, hogy megkérdeznék a legrégebbnek, a hindu hitnek valamelyik követőjét, elismernek-e a hindu vallásban egy minden vallás fölött álló legfőbb Tanítót, akit egyik sem vall csakis a sajátjának, egy egyetemes Tanítót (a hindu azt mondaná: „Istenek és emberek Tanítóját”, Önök pedig „Angyalok és emberek Tanítóját”, mert Déva ott ugyanazt jelenti, amit nyugaton angyal). Kérdésükre azonnal azt felelné: „Hogyne, elismerünk egy legfőbb Tanítót, aki minden spirituális életnek és impulzusnak élén áll, akit mi – bocsássanak meg, hogy itt a hindu elnevezést használom – akit mi Yagat-Gurunak, Világtanítónak nevezünk”. Tegyük fel, hogy ezután egy másik nagy keleti valláshoz, a buddhizmushoz fordulnának és megkérdeznék valamelyik követőjét: „Elismernek-e vallásukban egy legfőbb Tanítót?” A buddhista is azonnal így válaszolna: „Hogyne, elismerünk. Csak egy Tanító van istenek és emberek felett, csak egy, aki a világ tanítója, akit mi Bodhisattvának, Bölcs Igazságnak nevezünk”. Magasztosabb nevet nem is lehetne Neki adni, Ő a Bölcsesség és Igazság; nem a Buddha, mint talán várták. Hogy mondani fogom, nem, a Tanító nem Ő volt. Amikor Buddhává lett, végleg elhagyta a földet. Csakis addig, amíg eléri a Buddha fokot, csak addig nevezik Őt Bölcs Igazságnak, vagyis Bodhisattvának. Tanítása egész tartama alatt ez a név illeti meg, és amikor elérkezik legmagasabb fokú megvilágosodásának ideje, tisztsége is véget

ér, és eltávozik a földről. Az utolsó Buddha ugyan tudvalevőleg még egy ideig testében maradt, és tovább tanított, mindamellet a Tanító tisztsége a buddhisták szerint nem Buddhát, hanem a leendő Buddhát illeti meg, Buddha a keresztények megdicsőült és mennyekbe szállt Krisztusa, nem pedig a földön tanító és szenvedő Krisztus. Érdekes megfigyelni, hogy a különböző vallásokban ugyanezek a pontok emelkednek ki, és ugyanezek a különbségek láthatók különböző nevek alatt, úgy hogy azt látjuk, hogy e két leg-hatalmasabb keleti vallás a legfőbb Tanítót egyaránt elismeri. Okkult szempontból tehát ez a Tanító Krisztussal azonos, és ha ezt a tényt az egész kereszténység elismerné, sokkal könnyebben felkelhetné a keleti népek rokonszenvét, mint mostani eljárásával. Nem azt kell nekik mondani, hogy Krisztust kell imádniuk, hanem azt: „Más név alatt máris imádjátok Őt”, ami a valóságnak teljesen megfelel, mert e tisztséget évezredek óta ugyanaz a Lény tölti be, ugyanaz a Tökéletesség. Csak azért jelenik meg Ő, hogy fiatalabb testvéreit segíthesse, és testét ismét leveti, amikor az rendeltetését teljesítette, amikor az emberek, akikhez jött, és akikhez képest oly igen nagy, az Ő jelenlétét már nem tudják elviselni.

Ez tehát az a felfogás, melyet Krisztus lényegéről az úgynevezett okkultisták, vagy helyes irányban képzett teozófusok között találhatunk. A kereszténység Krisztusában a Világ legfőbb Tanítóját ismerik el, de nem ismerik el, hogy még csak egyszer jön el a világra, most is mint a világnak ma is legfőbb Tanítóját tisztelik és becsülik, de nem azonosítják a nagy tanítvánnyal, aki a zsidó Jézus nevet vette fel, és aki mint a keresztény egyházat irányító és gyámolító Mester, most is közöttünk él. Ez a kérdés az, amelyben valószínűleg eltérünk. Az ortodox keresztény természetesen Őt tekintené valamennyi vallás fejének, de aligha ismerné el a különbséget a Mesterré lett tanítvány – akinek megbízatása csupán a keresztény egyházra terjed – és a legfőbb Tanító között, aki viszont áldását nemcsak a keresztény vallásra, hanem a világ minden vallására árasztja. E tekintetben, azt hiszem, sokan más véleményen lesznek. Szerintünk Jézus, a nagy Mester, aki tehát még mindig fizikai testben, és valósággal megtestesülve él, a felsőbb síkokon oly hatalommal rendelkezik, mint minden Mester, vagyis spirituális kapcsolatban áll mindazokkal, akik hozzá fordulnak, mindazokkal, akik Tőle várnak irányítást, de mindamellet fizikai teste van. Ez a pont végtelenül fontos (ha nem is annyira, mint a spirituális mindenütt jelenvalóság), mivel számunkra, valamint sok velünk egyformán gondolkodó és szintén teozófus keresztény számára közvetlen és személyes összeköttetést jelent tanítvány és Mester között, és ez jóval több annál a lelki közösségnél, mely minden igaz hívő keresztény és hatalmas Tanítója között fennáll. Hogyan magyarázhatom ezt meg elég világosan, hogy gondolataimat jól megérthessék? Talán ha általános szempontból indulok ki, mely nemcsak azokra a hatalmas Lényekre vonatkozik, akiket mi Mestereknek, isteni lényeknek, tökéletessé vált embereknek nevezünk, hanem az egész hatalmas Testvériségre. A Mesterek földi tevékenységének többféle iránya van, de azon a spirituális impulzuson és áldáson felül, amely állandóan hatalmas erővel árad mindazokra, akik megnyitják szívüket, közvetlenebb és egyénibb kapcsolat is van a testet öltött Szellem és azok között, akik még emberi testet viselnek. Ennek lehetőségéről a szentek is meggyőződtek, a Mesterrel való személyes egyéni érintkezés lehetőségéről, amikor Őt látták, amikor Őt hallották, amikor számukra nemcsak spirituális személyiség volt, hanem egyéni Tanító, sőt jó barát lett, amikor igazán érezték, hogy Ő a Mester, ők pedig az Ő tanítványai. És ez tulajdon képen a szentek ismertetőjele. Ennek a közvetlen egyéni kapcsolatnak a létesítéséhez a test feltétlenül szükséges. Noha tehát a kételkedők és hitetlenkedők oly gyakran támadják, mégis elvitázhatatlan alapigazságot tartalmaz az anglikán egyháznak ama cikkelye, mely szerint „Ő valósággal ismét felvéve testét, hússal és csontokkal és mindennel, ami az emberi szervezet tökéletességéhez tartozik”. A hatalmas Tanító nemcsak spirituális valóság, hanem isteni volta mellett emberi lény is, akit külön és személyesen megismerhetünk. Ha az Isteni Bölcsességnek e legújabb impulzusa, melyet teozófiának nevezünk, hasznára lesz a kereszténységnek, ez csakis a kereszténységnek e nagyrészt elfelejtett felfogásához való visszahódítása által lehetséges, mely szerint az Isteni Mesterhez való viszonynak a tanítvány és Mester közötti viszonynak kell lennie, mely sokkal közvetlenebb és az emberi szív és elme számára sokkal hozzáférhetőbb, mintha úgy gondolnak Őreá, mint Istenségre, mint a Szentháromság második Személyére. Hogy ezt a felfogást hányan teszik magukévá Önök közül, azt persze nem tudhatom, de szeretném, ha legalább

az alapeszme tisztán állana Önök előtt, hogy végeredményében megérthessék. Azt a Krisztus-fogalmat, mely szerint Krisztusnak szeretett tanítványa testet készített elő, és a gyermekégen, ifjúkoron keresztül egészen fiatalember koráig óvta, ápolta és nevelte, testet, melyet a hatalmas Személyiség, a világ legfőbb Tanítója a megkeresztelés alkalmával foglalt el és haláláig viselt, úgy hogy az egész tanítás és lelkipásztorkodás alatt nem Jézus, hanem Krisztus volt az, aki tanított, és Ő volt a kereszténység alapítója. Ezt a testet levetette ugyan, de azért még mindig valamennyi vallásnak Ura, és szeretett tanítványának, aki azóta Mesterré lett, ezt a vallást adta, illetve az ő különös gondjaira bízta, mint feladatát ezen a földön. Más vallásoknak más Mesterük van, de legfőbb, valamennyi felett, csak egy van, más vallások más tökéletessé vált isten-embereket tekintenek fejüknek, de valamennyi felett a Mestereknek ez a Mestere áll. Eképpen minden vallás egy legfőbb Tanítóban találkozik, és ebben a leghatalmasabb, legfenségesebb Személyiségben egységessé válik, tehát a világ minden vallása, külön-külön a maga Mesterén keresztül, egy közös Tanítóra tekint fel. Ezt a felfogást vallja a Teozófiai Társulat tagjainak nagy része, bár elfogadni senki sem köteles, mert senkire sem kényszerítünk kötelező tantételeket. Ezt vallják azok, akik e tárgyban a legbehatóbb oktatásban részesültek, de szerintem a legmélyebb érdeklődés tárgya lehet minden komoly gondolkodású ember számára, még abban az esetben is, ha nem tudja elfogadni ezt a felfogást.

Ez tehát az a felfogás, amelyet Krisztus lényegét illetően Önök elé akartam tárni. Ha gondolkodnak rajta, láthatják, hogy az a kritika, amelyre utaltam, teljesen megdőlt, és nem kell, hogy nyugtalanítsa bárkinek a szívét vagy a lelkiismeretét. Felismerhetik ugyanis, hogy itt egy és ugyanazon hatalmas Lénynek a megnyilatkozása áll előttünk – ám nem egyetlen megnyilatkozása –, aki korának igényeihez alkalmazkodik, Aki annyi bölcsességet és igazságot oszt, amennyit az Ő belátása szerint az illető kor emberei elbírnak, és Aki azzal együtt ihlető Szellemet is ad, amely az utána következő nemzedékeket arra képesíti, hogy tanításaiban egyre többet fedezzenek fel, és spiritualításban való fejlődésük során egyre nagyobb mélységeket lássanak abban a tanításban, amelyet Krisztus hagyott rájuk.

Meglátják, milyen természetesen terjed el ez a felfogás a jövőben, és majd rájönnek, hogy miért hiszik sokan közülünk, akik egy új civilizáció hajnalhasadását várják, azt is, hogy ez a legfőbb Tanító újra megjelenik. Eljön, hogy újra a földön járjon, mint egykor Júdeában, hogy újra spirituális bölcsességet árásson a világra, hogy ismét megüsse, egy új civilizációnak alaphangját, és hogy a világ minden vallását az Ő legfőbb tanításában egyesítse. Mi tehát nemcsak visszapillantunk a földön legutóbb megnyilatkozott Krisztusra, hanem tekintetünket a jövőbe irányítva, az eljövendő Krisztust várjuk. Meglátják, milyen természetesen terjed el ez a felfogás a jövőben, és majd rájönnek, hogy miért hiszik sokan közülünk, akik egy új civilizáció hajnalhasadását várják, azt is, hogy ez a legfőbb Tanító újra megjelenik. Eljön, hogy újra a földön járjon, mint egykor Júdeában, hogy újra spirituális bölcsességet árásson a világra, hogy ismét megüsse egy új civilizációnak alaphangját, és hogy a világ minden vallását az Ő legfőbb tanításában egyesítse. Mi tehát nemcsak visszapillantunk a földön legutóbb megnyilatkozott Krisztusra, hanem tekintetünket a jövőbe irányítva, az eljövendő Krisztust várjuk.

VII. ELŐADÁS

A teozófus magatartása a kinyilatkoztatással, ihlettel és megfigyeléssel szemben

Mindazok, akik a teozófiát komolyan tanulmányozzák, ne elégedjenek meg csupán annak a terjedelmes teozófiai irodalomnak az olvasásával, amely évszázadok óta elárasztja a világot, és napjainkban is egyre gyarapszik. Elő kellene készülniük ezen felül ama képességek kifejlesztésére is – ha ugyan velük született hajlamuk van ilyen irányú kutatásokra – amelyeknek segítségével meggyőződhetnek mindannak a valóságáról, amit csak mások közléseiből tudnak. Mindenesetre sok elméleti tanulmány szükséges, mielőtt az ember áttérhetne a gyakorlatra, és a legtöbb esetben a finomabb érzékeket talán nem is lehet ebben az inkarnációban kifejleszteni, ellenben már most előkészületeket tehetünk a következő életben való kifejlesztésükre. Ezért tehát minden teozófus kiképzésének

nagyrészt elméleti tanulmányokból kell állnia, és igen fontos, hogy milyen magatartást tanúsít az ilyen tanulmányokkal szemben. Különbséget kell tennie olvasmányai között, és magatartását a könyv jellegéhez kell alkalmaznia, igyekeznie kell, hogy felismerje a különbséget a kinyilatkoztatott írások és az ihletet írások között, és viszont e kettőt megkülönböztesse a megfigyeléseken alapuló feljegyzésektől.

Minden nagy vallás alapja valamely irányadónak ismert szentírás. Ilyen szentírások pl. a hinduizmusban a Védák. A Véda szótudást jelent, és e tudás az örök igazság tudása, a Logosznak, a világ-egyetem Urának tudása, annak, ami valóban van, és nem annak, ami látszik, vagyis a valóságnak, nem pedig a tüneményeknek az ismerete. Ez a tudás öröktől-örökké a Logosban lakozik, mert Lényének egy része, és az emberiség gyámolítására kinyilatkoztatva, megnyilvánult alakjában a Védákká lesz. Ebben az alakjában sok átalakuláson megy át, míg végül eredeti értelméből nem sok marad. A Védák felsőbbségét valamennyi hindu filozófiai iskola elismeri, de miután ez az alaki elismerés megtörtént, teljes szabadságot enged a kutatás, megítélés és elmélkedés terén. Amilyen szigorú a hinduizmus társadalmi rendszerében, olyan szabadságot biztosít mindenkor az emberi értelem számára. Mind a filozófiában, mind a metafizikában mindig azt hirdette, hogy mindenkor az igazságot kell keresni, és hogy a tévedésekért nem jár büntetés, mert a tévedés már tényénél fogva büntetés, és már a természeti törvények alapján szerencsétlenséget szül. Ez az ősi szabadság még ma is fennáll, az ember gondolhat és tehet, amit akar, feltéve, hogy a gyakorlati életben ragaszkodik kasztjának társadalmi szokásaihoz. A hinduk minden tudást két osztályba, felső és alsó kategóriába osztanak. Az alsó kategóriába sorolják – az egyik Upanisad utasítását követve – minden szent könyvüket, valamint más irodalmi, tudományos és oktató munkájukat, a felső kategóriába egyedül „az Ő tudását” helyezik, az Övét, „Aki által minden egyéb tudva van”. Ez a hinduizmus dióhéjban. Ha egyszer elértük a legfőbb tudást, és lelkünk megvilágosodott, akkor feleslegessé válik minden szentírás. Ezt a Bhagavad Gita egyik jól ismert szakaszában igen kereken és világosan megerősíti: „Megvilágosodott Brahmána számára annyi a Védák haszna, mint víztartálnak vízlepte helyen.” (II. 46.) Mire való a víztartály, amikor mindenütt víz van? Mire való a szentírások, amikor az ember megvilágosodott? A kinyilatkoztatások feleslegesek annak, akinek a Szellem megnyilatkozott.

A buddhizmus első napjaiban a Védáknak nagy tekintélyük volt, mert az Úr Buddha, mint dr. Rhys Davids mondja, „mint hindu született, nevelkedett, élt, és halt meg”. (Buddhism, 116. old.) A buddhisták szellemi szabadságukat Tanítójuk következő bölcs tanácsára építik: „Ne higgyetek valamiben csak azért, mert mások mondják, se a hagyományokban csak azért, mert ősidőkből származnak, se híresztelésekben, mint olyanokban, se a bölcsék írásaiban csupán azért, mert bölcsék írták... se tulajdon tanítók és Mesteretek pusztá tekintélyében. De hinnünk kell, ha az írást, tanítást vagy mondást józan eszünk és belátásunk is igazolja. Mert azt tanítottam néktek: ne higgyetek csak azért, mert azt hallottátok, ha azonban saját meggyőződésetekből hisztek, cselekedjete a szerint és korlátlanul”. (Kalama Suttá, a Anguttara Nikaya-ból). A buddhistáknak még a kinyilatkoztatást is a józanész és belátás ítélőszéke elé kell terjeszteniük, benső visszhangra kell, hogy találjon, a bensőnkben lakozó Énünk tanúbizonyosságára, mielőtt kötelezőnek lehet elfogadni. A keresztény és mohamedán hitben – mindkettőben nagyrészt zsidó befolyás alatt – a kinyilatkoztatások kötelező volta sokkal túlhajtottabb, mint minden más korábbi hitben. Napjainkban a kinyilatkoztatott szentírások járma a kereszténység számára sokkal elviselhetőbbé vált, a bíráló képesség fejlődése és a tudósok kutatásai folytán. A modern keresztény kutatót vallásának kinyilatkoztatásai épp oly kevésbé hátráltatják, mint a hindut. Szokásos térdhajtással hódol, megemeli kalapját, és azután szabadon mehet tovább.

Mi a kinyilatkoztatás? A kinyilatkoztatás valamely, az emberiségnél tökéletesebb Lénynek közlése bizonyos tényekről, amelyeket Ő ismer, de amelyek ismeretlenek azok előtt, akiknek kinyilatkoztatta, oly tényekről, amelyeket eddig kifejlesztett képességeik segítségével nem érthettek fel. Ezekről a tényekről bizonyosságot szerezhet magának az, aki elérte, a kinyilatkozó – lehet Avarára, Rishi, vagy vallásalapító – fejlődési fokát. Az Ő szavaiknak „tekintélyük” van, a tudás tekintélye, és ez oly tekintély, mely előtt minden józaneszű ember meghajlik. Azt tapasztaljuk, hogy e hatalmas Lények tanításait nem saját kezűleg írták le, Ők tisztán a tanításra szorítottak, de tanításaikat nem örökítették

meg írásban. Valamely követőjük vagy tanítványuk azután, lehet, hogy csak évek, sőt évszázadok múltán leírta mindazt, amit ő maga vagy ősei hallottak. Ennek következtében a kinyilatkoztatás – és e szabály alól valószínűleg nincsen kivétel – a feljegyző révén más színezést nyer, és bizonyos fokig kicsinyessé, eltorzulttá válik. Mindaz, amit az isteni Tanító környezetében eredetileg hallottak, szó szerint megvan az Akasha-krónikában, és ott mindenkor újra megtalálhatják, akik kifejlesztették azokat a belső érzékeket, amelyeknek segítségével e feljegyzések olvashatók. Kiváló fejlettségű egyének annak idején bizonyosan sok esetben készítettek hű feljegyzéseket, de az ilyen becses könyveket biztonságban őrzik, titkos templomok és rejtett sziklaüregek könyvtáraiban, kiválasztott örök felügyelete alatt. Az ilyen feljegyzések kiváló okkultisták számára hozzáférhetők, senki másnak.

A mohamedánok állítása szerint az ő szentkönyvük több biztosítékot nyújt abban a tekintetben, hogy a Próféta saját szavait híven megőrizték. Kétségtelenül ennek tulajdonítható a Korán feltétlen tekintélye az igazhitű mohamedán előtt.

Milyen magatartást tanúsítson a teozófus a kinyilatkoztatással szemben? A világ szentírásait, eredetük szembeállított tartása mellett, mindig tiszteletben kellene tartania, ám anélkül, hogy vakon alávetné magát, mert hiszen tudja, hogy különböző közvetítő közegek útján jutottak hozzánk. Használjon fel minden tudást, merítse ki, amennyire csak tudja, az archeológiai és történelmi kutatásokat, és használja fel legtisztább ítélőképességét, hogy a kinyilatkoztatott igazságot megkülönböztethesse azoktól a kinövéseitől, amelyek az idők folyamán keletkeztek. Ha történetesen kifejlesztette felsőbbrendű pszichikai képességeit, meg kellene kísérelnie, hogy a régi keletű írásokat kihámozza az újabbak közül, és kutasson az Akasha-krónikában, hogy az illető kinyilatkoztatások az utóbbival való összehasonlítás folytán megerősítést vagy cáfolatot nyerjenek. Milyen határtalan szolgálatot teljesíthetnek az ilyen teozófusok, ha számban gyarapodnak, és megfelelőbb képességeket nyernek erre az óriási feladatra. De e külső képességek nélkül is igen sokat érhet el a teozófus benső kibontakozás által, kifejtheti magában spirituális képességeit, mély elmélkedésbe merülve keresheti az igazságot, amely a kinyilatkoztatásból átsugárzik a tudatlanság és félreértések sűrű fátyolán, életét annyira megtisztíthatja, hogy a benne lakozó szellemi világosság fénye testeit áthatva, megvilágítja az írott szavakat. „Ami Istenben vagy, senki nem tudja, csak Isten Szelleme.” (Pál I. lev. Kor. 2. 11.) Ez a Szellem azonban bent lakozik minden ember fiában, és amikor az Ő fénye kisugárzik, az isteni dolgok megnyilatkoznak azok előtt, akiknek szíve tiszta. Amíg a kinyilatkoztatott tanítások és állítások nem találnak ilyen visszhangra a bennünk lakozó Lélekben, addig a teozófus tartsa véleményét függőben minden kinyilatkoztatás jogosultságát illetően. Az ő számára mindaddig nem igaz, amíg saját lelke mélyén visszhangra nem talál. Szép lehet és hasznos is, a világ bibliái a legbehatóbb tanulmányozásra és kegyeletes kutatásokra méltók. De amíg a bennünk lakozó Szellem nem igazolja, addig nem lehet meghódolni előttük, különben az emberek tévedései részesülnek abban, ami csakis az isteni Szellemet illeti.

Mi az ihlet? A normális emberi képességeknek valamely külső behatás által az értelmi, erkölcsi és spirituális erő fokain át arra a pontra való emelése, amelyen a külső behatás az embert még testéből is eltávolíthatja, hogy azon keresztül más egyént juttasson kifejezésre. Ha az új tulajdonos oly magas szintű lény, aki jóval túlszárnyalja az embert, az ihlet kinyilatkoztatásba mehet át. Némelyek talán úgy vélik, hogy helyesebb volna, ha korlátoznánk e szó értelmét, és csupán az illető képességeinek normális színvonalukon túl, működésük legmagasabb fokára való emelésére alkalmaznánk, nem pedig tulajdonosuk eltávolítására, és egy nálánál felsőbbrendű egyénnel való helyettesítésére.

Az ihlet alacsonyabb fokozatait igen sokan elérhetik. Mikor oly szónokot hallgattak, aki tudásánál és szellemi erejénél fogva jóval felülmúlta hallgatóságát, nem érezték-e, hogy szellemi képességeik oly magas színvonalra emelkednek, amelyre eddig segítség nélkül nem tudtak felemelkedni? Ilyenkor megértenek kérdéseket, melyeket eddig nem tudtak felfogni, világosan látják azt, amit eddig homály borított, gondolatvilágukba világosság árad, és eddig nem is képzelt összefüggést látnak a dolgok között, érzik, hogy tudnak. Másnap meg szeretnék osztani kincseiket valamelyik barátjukkal, és kezdi leírni a világos fejtegetéseket, ecsetelni a széles látókört, amely Önök előtt feltárult, és íme – hiába. Hová tűnt a világosság, hová tűntek a távoli képek, amelyek szemük előtt elvonultak? Értelmük ismét normális színvonalára süllyedt, az ihlet elmúlt. És így járnak nemcsak a szellemi, hanem

az erkölcsi képességekkel is. El sem képzelt szépséget láttak, és ellenállhatatlan bámulatot éreztek minden iránt, ami magasztos és tiszta. Hová tűnt a lelkesedés, a rajongás? Vajon a józanész hideg helyeslése minden, ami az erkölcsi eszménykép iránti rajongásból és szenvedélyes elragadtatásból maradt? Miért látszik most minden oly ridegnek, olyan szürkének és hétköznapiasnak? A segítség nélkül elérhető színvonalnál magasabb színvonalra emelkedtek, de a „Hegyén” mégis megmutatták Önöknek az erkölcsi eszményképet és hatalmát, és az a tény, hogy egyszer már kényszerítő hatalma alatt álltak, biztosíték arra nézve, hogy a jövőben még fogékonyabbak lesznek iránta, és jön majd idő, amikor az, amit most csak más sugallatának hatása alatt éreztek, erkölcsi képességeik normális működése lesz.

Az ihlet magasabb fokait elérve, néhányan közülünk megtudhatjuk, mit jelent a Mesterek előtt állni, és érezni jelenlétük csodálatosan felemelő hatását. Itt már nincsen szükség szavakra, tanításra, jelenlétük elegendő. Ha az Ő közelükből azután ismét visszatérünk a hétköznapi életbe, érezzük, milyen különbség van ennek légköre és a szent Lény légköre között. De most már tudunk, tapasztalatot szereztünk, és ennek emléke tartós erősségünk marad.

Mindazok, akik ihletve írtak vagy beszéltek, ilyen felemelésben részesültek, szellemi és erkölcsi képességeiket ily módon fokozták, míg a normálisnál sokkal magasabb színvonalra emelkedtek. Ekkor is ők írnak, vagy beszélnek, és írásaikon, szavaikon meglátszik egyéniségük, lelkületük hatása. De írásaik sokkal magasztosabbak, szavaik sokkal erőteljesebbek, mintha segítség nélkül írnának, vagy beszélnének.

Igy emelkedhetünk tehát fokról-fokra az ihletségben, addig az állapotig, amidőn az ember elméje és érzelmei már nem befolyásolják többé testét, hanem egy nálánál sokkal hatalmasabb lény foglalja el, és használja fel. Ilyenkor már nem az ember beszél, hanem „Atyjának Szelleme, aki általa beszél”, saját korlátozottsága megszűnt, sajátos felfogása eltűnik, és az ihletett kijelentések tisztán folynak ajkáról. Ilyenkor az ihlet kinyilatkoztatássá változik.

Ez az egész folyamat igen egyszerű. A tudatban történő változások és az anyag rezgései közti kölcsönhatások alapján tudjuk, hogy minden tudatbeli változás megfelelő rezgéseket vált ki az öntudat által használt és testét (a mentális testet) alkotó anyagban, a test anyagának minden egyes rezgését változás követi a testet öltött öntudatban. Bármelyik a kezdeményező a kettő közül, a másik mindenkor reagál. Ha ketten vagy többen együtt vannak, és az egyik magasabb fejlettségi fokon áll, mint a többi, akkor a fejlettebb egyén gondolataival, kívánságaival és cselekedeteivel saját mentális, asztrális és fizikai testében – a tudatában történő változásoknak megfelelően – a rezgéseknek egész sorozatát létesíti, e rezgések hasonló rezgéseket keltenek a közötte és a nálánál alacsonyabb fejlettségi fokon álló egyén, illetve egyének között levő mentális, asztrális és fizikai anyagban. A közbeeső anyagnak ezek a rezgései hasonló rezgéseket váltanak ki a szomszédos testben, illetve testekben, mely rezgések viszont azonnal hasonló rezgéseket hoznak létre a megtestesült öntudatban, illetve öntudatokban. Az illető egyén, illetve egyének ez által kapcsolatba kerülnek egy náluknál magasabb fejlettségi fokon álló egyénnel, és magasabb rendű gondolatokra, kívánságokra és cselekedetekre lesznek képesek, mint saját kezdeményezésükből. Értelmi képességük élesebb, érzelmeikben több a melegség, cselekedeteik nemesebbek, mint lennének segítség nélkül. Mikor ez az éltető befolyás megszűnik, lassanként visszasüllyednek rendes színvonalukra, de az emlék megmarad, és nem felejtik el, hogy egyszer ők is tudtak, meggyőződtek. Sőt a következő alkalommal könnyebben válaszolnak az ilyen behatásokra, míg végül véglegesen megállapodnak a magasabb színvonalon. Ezért olyan értékes a nálunknál magasabb fejlettségű egyének társasága, vagyis az ő „légkörük”. A beszéd felesleges, nem baj, ha csak kevés szó esik. A finomabb anyagú test mégis öntudatlanul magasabb rezgéseket vált ki, és lehet, hogy csak később, az együttlét után ébrednek a „fiatalabbak” annak a változásnak a tudatára, amelyet az „idősebbek” társasága okozott bennük.

Hasonló eredményeket érhetünk el, ha olyan írók műveit olvassuk, akik nálunknál magasabb fejlettségi fokon állnak. A változásoknak hasonló sorozata indul meg, bár nem olyan hathatósan, mint az élő ember jelenléte következtében. Sőt figyelmes és tiszteletteljes olvasás az író figyelmét is felkeltheti, akár fizikai testben van, akár azon kívül, és a tanítványhoz vonzhatja, akit ez által légkörébe

zár, ugyanolyan eredménnyel, mintha csak fizikai testben volna jelen. Ezért megbecsülhetetlen a fennkölt irányú irodalmi munkák olvasása, az olvasás folyamán színvonalukra kell emelkednünk, és ha ezt kitartással folytatjuk, úgy idővel véglegesen magasabb színvonalon állapodunk meg. Ezért megbecsülhetetlen, ha néhány sort olvasunk az elmélkedés előtt, ezáltal az elmélkedésre kedvezőbb légkörbe emelkedhetünk, mint amilyenből saját erőnkől indulhatnánk ki. Ezért megbecsülhetetlenek az ilyen elmélkedéseknél a „Szent helyek”, mert e helyek légköre a szó szoros értelmében gyorsabban rezeg a miénknél. Erre vezethető tehát vissza a haladottabbaknak az a gyakori tanácsa, hogy tartsunk fenn, ha csak lehet, külön szobát vagy fülkét, amelyet csakis elmélkedésre használunk, mert az ilyen helyiség légköre már rövid időn belül sokkal jobb és tisztább lesz a külvilág légkörénél. Mit ér, ha a teozófus ismeri a törvényeket, de nem fordítja őket a saját és az emberiség javára?

Milyen magatartást tanúsítson a teozófus az ihletett egyén és az ihletett könyvvel szemben? Mindenekelőtt legyen fogékony, a lehetőséghez képest fokozza le normális rezgéseit, és nyissa meg egész lényét a rááradó rezgési hullámok befolyásának. De nem elég, hogy magatartása csak fogékony legyen, igyekeznie kell, hogy összhangba jusson, és együttműködjék ezekkel a rááradó hullámokkal. A rokon vibrációk fokozására kell törekednie, hogy a tudatbeli változások, amelyek ezeket kísérik, minél tökéletesebbek legyenek. Ezért szeretetét, meggyőződését, teljes bizalmát és önmegadását fel kell ajánlania az ihletőnek, mert testei csakis ily módon juthatnak tökéletes összhangba az ihletővel. Erre az időre ki kell küszöbölnie magából saját gondolatait, saját érzelmeit, saját tevékenységét, és vibrációk keltése helyett a rááradó vibrációk megismétlésének kell alávetnie magát. Mint a csöndes tó, melyben a hold és a csillagok tükröződhetnek, csak megtört tükröződések ad, ha elvonuló szellő megzavarja sima felületét, az alsóbbrendű lény is, ha uralkodik gondolatain, féken tartja érzelmeit, és lecsillapítja tevékenységét, visszatükrözheti a felsőbbrendű lényt, a tanítvány a Mester gondolatait. Ha ellenben saját gondolatai uralkodnak rajta, ha saját kívánságai támadnak, csak semmitmondó torzképeket, csak érthetetlen, megtört tükröződések foghat fel.

Mielőtt a világ valamely ihletett könyvét olvassák – a „Krisztus követése”, „Pythagoras aranyversei”, „Világosság az Ösvényen”, „A Csend hangja” címűeket – célszerű, ha rövid imát mondanak, ha ily módon szokták tudati állapotukat legmagasabb fokára emelni, vagy pedig mantrát ismétlenek, vagy halkán énekelnek valamely ismert és kedvelt dallamot, hogy felkelthessék a kedvező hangulatot. Azután olvassanak el egy versszakot, és ismételjék el többször, elmélkedjenek rajta, élvezzék ki minden szavát, minden szó velejét, éltető erejét.

Finomabb testük ily módon, legalább részben, összhangba jut az ihletett íróval, és az ő rezgéseit ismételve, tudatukban megfelelő változásokat létesítenek. Az ihletett könyvek értéke megbecsülhetetlen, olyan létrának fokai, amely a földről az égbe nyúlik, valóságos Jákob létrája, amelyen az Úr angyalai haladnak fel és alá.

Hátra van még a teozófus figyelmére méltó könyvek harmadik osztálya, de ezekkel szemben egészen más magatartást kell tanúsítania, mint a kinyilatkoztatott, és mint az ihletett írásokkal szemben. Oly könyvek ezek, amelyek nálánál haladottabb tanítványok megfigyeléseit tartalmazzák, megfigyeléseket, amelyeket a fizikai feletti létsíkokon végeztek azok a tanítványok, akik kifejlesztették magukban a síkok ismeretét és képességeit, de még nem emelkedett a Tökéletes Ember színvonalára. Vannak tanítványok által írott könyvek, mint például a „Titkos Tanítás” és az „Esoteric Buddhism”, amelyek nem a tanítvány közvetlen megfigyeléseit tartalmazzák, hanem inkább a Mesterek tanításainak leírásai és feljegyzései, amelyekbe e tanítások helytelen értelmezése folytán könnyen tévedések csúszhatnak. H. P. Blavatsky maga mondta, hogy a Titkos Tanításban elkerülhetetlen tévedések vannak, és mivel e csodálatos könyvben saját megfigyelései alapján írja le azokat a képeket, amelyeket Mestere tárt fel előtte, az esetleges tévedések eshetősége itt igen könnyen fennforoghat. E tévedések azonban csak jelentéktelenek lehetnek, mert munkája közben gondos felügyeletben és segítségben részesült. Ez a két könyv külön helyet foglal el irodalmunkban, mivel létrehozásukban a Mesterek meglehetősen közreműködtek. Én azonban nem ezekre gondolok, hanem azokra a könyvekre, amelyeket a tanítványok saját normális képességeik segítségével írtak, olyan képességekkel, amelyek még fejlődőfélben vannak, olyan könyvekre, amelyek főleg az asztrális, mentális és buddhikus síkokra

vonatkoznak, az emberi szervezetre, az egyes emberek, nemzetek, fajok és világok múltjára. Ilyen tárgyú munkákból lassanként tekintélyes teozófiai irodalom keletkezett, amely felöleli a tanítványoknak természetfeletti képességeik segítségével végzett megfigyeléseit. Ezekre vonatkozóan figyelembe kell vennünk bizonyos dolgokat.

Először: a szóban forgó tanítványok még fejlődőfélben vannak, és az általuk ma használt képességek, amelyek már normális képességgé váltak, fejlettebbek és magasabb síkokra terjednek, mint a tíz-tizenöt év előtt használt képességek. Most tehát sokkal többet látnak mind mennyiség, mind minőség tekintetében, mint akkor, és e tökéletesebb látóképességgel végzett megfigyeléseiknek, mivel pontosabbak, természetesen különbözniük kell a korábbi és tökéletlenebb látomásoktól.

Másodszor: ez a nagyobb pontosság megváltoztatja a viszonylagos arányokat és távlatokat. Ami egymagában szemlélve tekintélyesnek és függetlennek látszott, alárendelt és szinte jelentéktelen dologgá törpülhet, mikor észrevevesszük, hogy csupán kiegészítő része egy nagy egységnek. Megváltoztathatja alakját és színét, oly környezetben, amely csak magasabbrendű látóképességgel észlelhető. Az, amit testi szemünk a világűrben lebegő gömbnek nézett, természetfeletti látóképességgel észlelve, valamely a nappal anyagilag összefüggő, egyöntetű égitestnek szabadon álló végpontja lesz. Vajon valótlanúságot állítottunk, mikor, mint gömböt írtuk le? Részben igen, részben nem. A fizikai síkon gömb volt és valóban az is, mert minden tekintetben megfelel annak a fogalomnak, amelyet mi idelent a gömbről alkotunk. A magasabb régiókban azonban nem gömb, hanem olyan test, melynek végső pontját csak fizikai szemünk látja gömbnek, mert folytatása láthatatlan.

Harmadszor: az élesebb látóképesség közbeeső és eddig láthatatlan fokozatokat fedez fel, és a változatok egész sorozatát tárja elénk két fokozat között, melyet a kevésbé fejlett látóképesség teljesen összefüggőnek nézett. A régebbi megfigyelésekben például azt mondtuk, hogy a fizikai atom asztrális anyagra bomlott. Ha ugyanezt a tüneményt tizenkét évvel később tanulmányozzuk, azt tapasztaljuk, hogy a fizikai atom megszámlálhatatlan apró részecskére bomlik, és hogy ezek azonnal negyvenkilenc asztrális atomba csoportosulnak, amelyek esetleg asztrális molekulákká egyesülhetnek, de esetleg nem. Majd egy forgó falról beszéltünk, az élesebb látóképesség nem lát falat, csupán képzelt elhatároltságot, mely rendkívül gyors forgás következtében keletkezik, mint a tűzcsóvával rajzolt tüzes gyűrű, így állandó villany vagy gázvilágítás mellett egy gyorsan forgó fekete-fehér csíkos korong szürkének látszik, ha azonban eloltjuk a világosságot, és a sötétséget hirtelen felvillanó fénysugárral megszakítjuk, akkor mozdulatlanul függő korongot látunk, amelyen a fekete-fehér csíkok élesen tűnnek elő egymás mellett. Vajon melyik volt helyes a két megfigyelés közül? A szem mind a két esetben hűségesen tolmácsolta azt, amit látott. Különböző feltételek mellett különböző dolgokat látunk.

Jelentkezhetnek még más különbségek is, de elégedjünk meg a fenti példákkal. Vajon eszerint nem vehetjük-e hasznát a megfigyeléseken alapuló könyveknek? Csak abban az esetben válnak haszontalanokká, sőt ártalmasokká, ha a teozófus nem megfigyeléseknek, hanem kinyilatkoztatásoknak, ihletett írásoknak tekinti. A megfigyelés minden tudományos ismeret alapja, és a korábbi megfigyeléseknek későbbi megfigyelésekkel való helyesbítése, a tudományos haladás előfeltétele. Amikor a fénytani kísérletezőt zavarba ejti a fekete-fehér korong, a szürke korong, a forgásban levő, mozdulatlanul függő korong, ebből nem azt következteti, hogy az ellentétes megfigyelések folytán hiábavaló minden további megfigyelés. Keresi, és meg is találja a fénynek, a szem alkatának különböző feltételeit, amelyek megmagyarázzák az egyaránt helyes, és mégis ellentétes észleléseket. Megfigyeléseit ismételt kísérleteknek és az értelem bírálatának veti alá, mindaddig, míg az ellenmondások közül előtűnik a sokoldalú igazság.

Milyen magatartást tanúsítson a teozófus a megfigyelésen alapuló könyvekkel szemben? Minden ilyenfajta könyvvel szemben nem a hívő, hanem a tudományos kutató álláspontjára kell helyezkednie. Beható tanulmányozásnak, alapos megfontolásnak és éles bírálatnak kell őket alávetnie. Más tanítványok megfigyeléseit még abban az esetben sem szabad végérvényesen elfogadniuk, ha e tanítványok olyan képességeket használnak, amelyeket Önök még nem fejlesztettek ki. Csakis valódi értékük szerint kell becsülniük, mint módosításnak, helyreigazításnak, felülvizsgálatnak alávethető

megfigyeléseket. Ne ragaszkodjanak hozzájuk görcsösen, hanem csak, mint fenntartással elfogadott feltevésekhez, amíg további megfigyelések, saját megfigyeléseiket is beleértve, megcáfolják, vagy megerősítik. Ha homályos kérdéseket megvilágítanak, ha egészséges erkölcsökre ösztönöznek, fogadják el és, használják fel, de sohase engedjék, hogy józan eszüket bilincsekbe és gondolataikat béklyókba verjék. Tanulmányozzák e könyveket, de ne fogadják el vakon, értsék meg, de ne mondjanak elhamarkodott véleményt. Ezek a könyvek hasznos eszközök, de veszedelmesek lehetnek, ha hatalmukba kerítenek, tanulmányozásra valók, nem pedig arra, hogy meghódoljanak előttük. Legyen önálló véleményük, ne vegyék kölcsön a másokét. Ne legyenek olyan mohók a tudásszerzésben, hogy kénytelenek legyenek mások tudását elfogadni, mert a másoktól átvett, már kész vélemény olyan, mint a készen vett ruha: se nem jó, se nem illik.

A Teozófiai Társulatban veszedelmes hajlandóság kezd lábra kapni, amennyiben a megfigyeléseken alapuló könyveket mérvadóknak kezdik tartani, ahelyett hogy tanulmányozásra szánt anyagnak tekintenék. Ne szaporítsák a vak hívők számát, hanem álljanak inkább az egészséges gondolkodású, józaneszű tanítványok táborába, akik türelemmel igyekeznek önálló véleményt formálni, és saját képességeiket kifejleszteni. Használják ítélőképességüket minden Önök elé tárt megfigyeléssel szemben, vizsgálják meg a lehetőséghez képest, és bírálják meg tehetségük szerint. Igen silány szolgálatot tesznek nekünk azok, akik tanítványokból pápát csinálnak, és szajkó módra, mint csalhatatlanokat ismételnek olyan állításokat, amelyeknek valóságáról nem győződtek meg. Sőt mi több, a vakhit éppen olyan vak hitetlenségre visz. Valamely tanítványt minden tiltakozása ellenére magas polcra helyeznek, és próféta voltát hirdetik, amikor pedig egyszer azt tapasztalják róla, hogy valamiben tévedett, amely lehetőségre már előre felhívta figyelmüket, akkor egyszerre megváltoznak, porba rántják, és lábbal tiporják. Őt szidalmazzák, holott saját elvakultságukat, saját tudatlanságukat, saját mindenáron való hinni akarásukat kellene okulniuk.

Talán már egyszer itt az ideje, hogy megszűnjünk gyermekek lenni, és megtanuljunk férfiakhoz és nőkhez méltóan viselkedni, a jó alkalmakat megbecsülni, és saját gyarlóságainkat belátni. Talán már ideje, hogy vak hiszékenység helyett komoly tanulással hódoljunk az igazságnak. Legyen bennünk mindenkor készség a téves benyomás vagy helytelen megfigyelés helyesbítésére. Járjunk-keljünk éles elmével, nyitott szemmel, és sohase feledkezzünk meg arról, hogy az igazsággal szemben az alapos megvizsgálás a legnagyobb szolgálat. Az Igazság olyan, mint a nap, mely saját fénye miatt világít, ha egyszer felismertük, többé már nem tagadhatjuk. „Hadd keljen birokra az Igazság a hazugsággal. Vajon tapasztalta-e már valaki, hogy tiszta küzdelemben nem az Igazság győzedelmeskedett?”